॥ वैराग्यशतकं भाषान्तर सहितम् ॥

टिप्पण तथा भाषान्तर करनार.

(स्वर्गस्थ) शास्त्री रामचंद्र दीनानाथ.

छपावी प्रसिद्ध करनार,

मेसर्स मगनलाल एन्ड कु.

व्यवस्थापक

शास्त्री लक्ष्मीनारायण रामचंद्र.

किमत १। सवा रूपैयो.

(आवृत्ति ४ थी.)

अमदावादमां.

" राजनगर प्रिन्टींग प्रेसमां " शा. मगनलाल हठीसंगे छाप्युं.

संवत १९६६—सने १९१०

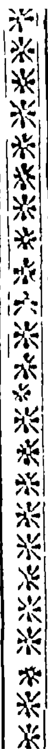
भाषान्तरकर्त्तानी प्रस्तावना.

आ सर्व ग्रंथनो अभिप्राय ग्रंथकारे पोतेज, पहेली गाथाना पेहलाज पदमां जणाव्यो छे के, "संसारंमि असारे" आ सर्व संसार असारज छे. अर्थात् सार वस्तुनी अपेक्षायेज असार कह्यो छे. माटे सार वस्तु ते शी छे? ने असार वस्तु ते शी छे? ए बुद्धिमान् पुरुषे तो अवश्य जाणवुं जोइये. ते संबंधी थोडामां जाणवा योग्य तो, एटलुंज छे के, जे आत्मगुणने विषे वर्त्तवु, तेज सार छे. अने जे पुद्गलिक भाव तेमा वर्तवुं, ते असार छे. अने आ? आखा ग्रंथमां पण एज वातनो विस्तार वारंवार जणाव्यो छे.

वली आ ग्रंथमा प्रथम असार एवुं संसारनुं विशेषण जे मूक्युं छे, ते वर्णन करवा योग्य एवा वैराग्य रूप वृक्षनुं बीज छे. अर्थात् संक्षेपमां आखा ग्रंथनो अभिप्राय, एकज पदमां जणाव्यो छे. हवे असार शब्दनो लेश मात्र अर्थ देखाडीए छीए. जेने विषे सार नथी, ते असार कहीये. आ संसारमां कल्पना

करीने मानी लीधेली सारी सारी वस्तु शी छे ? प्रथम पोतानो देह, स्त्री, पुत्र, परिवारादिक सघलुं छते पण, जो स्त्री आदिकना शरीरमां आत्मा न होय तो ते सर्व वस्तु असार थइ पडे; माटे आत्मा छे एज सार छे. कारण के, अनंतुज्ञान, अनतुदर्शन, अनंतुअव्याबाध सुख पण, एज आत्मामां रहेलुं छे. अने ते आत्माने लीधे बीजां सर्वे असार पदार्थो पण सारां लागे छे. एटले स्त्रीआदिकना देहमांथी आत्मा जतो रहे तारे तेज स्त्रीआदिक पदार्थ, घणुं प्रिय होय पण तेनुं आलिंगनादिक करी शकातुं नथी. वली जेम जेम सूर्यनी समीपे जइए, तेम तेम वधारे वधारे प्रकाश जणाय. वलो जेम जेम चंद्रमानी समीपे जइए, तेम तेम वधारे शीतलता जणाय. तेम, जेम जेम आत्मगुणनी समीपे जता जइए, तेम तेम वधारे सुखशांति जणाय. अने जेम जेम तेथी (आत्मगुणथी छेटुं थवाय, एटले परभावमां पेसाय, तेम तेम वधारे अशांति थाय, माटे आत्म गुण तो अवश्य प्रकट करवा जोइए. एटले जेम जेम सार वस्तु जणातो जाय, तेम तेम असार उपरथो सहेजेज प्रीति उतरती जाय.

जेम के, कोइनी पासे कोडी होय, ने तेने पैसो मल्यो, त्यारे तेने कोडी छांडवी ते कांइ कठण नथी. तेमज रुपियो मले, त्यारे पैसो छांडवो कठण नथी. तेमज सोना महोर मले, त्यारे रुपियो छांडवो कठण नथी तेमज रत्न मले, त्यारे सोना महोर छाडवी कठण नथी. तेमज पार्श्वमणि मले, त्यारे रत्न छाडवुं कठण नथी. तेमज चिंतामणिरत्न मले, त्यारे ते पूर्वे कहेलुं समजुं धन मूकवुं कांइ कठण नथी. माटे चिंतामणि रत्न समान तो आत्मगुण छे ते आत्मगुण प्रकट करवाने माटेज सर्व क्रिया अनुष्ठान करवां पडे छे ते पण आत्म ज्ञान पूर्वक विधि सहित करे, त्यारेज आत्मगुण प्रकट थाय छे. ते आत्मगुणोनो अंत कोइथी कही शकाय तेम नथी. जेम के, आकाशनो अंत कोइ पक्षीथी पांमी शकातो नथी जेम जे पक्षी, पोतानी पांखना बलवडे जेटला आकाशमा उडी शके छे, ते पक्षी, आ आटलुंज आकाश छे, एम समजे छे. जेम मगतरु, चरकलु, समली, अनल पक्षी, अष्टापदनामा पक्षी अने गरुड पक्षी ए सर्वे पांखवाला छे, तेओ पोते पोतानी पांखना बल प्रमाणे आकाशमा गमन करी शके छे, परतु ते स

र्वने पण आकाश अपारने अपार रहे छे. तेम आत्माना ज्ञानादिक गुणो अपार साररूप छे, तेथी उलटो आ सघलो संसार आसाररूप छे. अर्थात् अनेक प्रकारना आधि तथा व्याधि तथा उपाधि तेणे करीने आत्मगुण प्रकट करवानो उद्यम बिलकुल करी शकतो नथी. ने कदापि करे छे, तो देहने पोतानुं रूप मानीने करे छे, एटले मनावा पूजावादिकनी लालचे करे छे. माटे ते आत्मगुण शी रीते प्रगट थाय? परंतु ते आत्मगुणो तो, क्यारे प्रकट थाय? के, ज्यारे आ संसारने विषे देहादिक सर्व पदार्थने असाररूप जाणे त्यारेज आत्मगुण प्रकट थाय छे. अर्थात् वैराग्य पाम्या विना आत्मगुण प्रकट थायज नही. माटे मोक्ष मार्गमां चालनार पुरुषने तो, वैराग्य पगने ठेकाणे छे, ज्ञान हृदयने ठेकाणे छे, अने धर्म माथाने ठेकाणे छे. तो पण एक बीजाने परस्पर संबंध रहेलो छे. एटले मोक्षमां जनार पुरुषने पूर्वोक्त त्रण पदार्थोनुं संपूर्ण बल जोइए. परंतु तेमां मोक्षमार्गे चालनारने प्रथम पगनुं बल बराबर जोइए; केमके, पगविना चाली शकातु नथी. एटलाजमाटे वैराग्यनुं बल दृढ जोइए,

ते वैराग्यने जागृत करनार एवो आ वैराग्यशतक नामनो ग्रंथ कोइ पूर्वधर पुरुषे पूर्वमांथी उधरो छे, तेने गूजराती भाषान्तर सहित करी प्रगट कर्यो छे.

लि. शास्त्री रामचन्द्र दीनानाथ.
भाषान्तरकर्त्ता.

व्यवस्थापकनी विज्ञापना.

आ "वैराग्यशतक" नामनो ग्रंथ अति उपयोगी थइ लोकमां प्रशंसनिय थइ पडवाथी तेमज उत्साहीजनो तथा नितीवान पुरुषोनी वारंवार मागणीउ थवाथी चोथी आवृत्ति करवा अमारे जरुर पडी छे. भविष्यमां तेनी आशा राखुं छुं के आ ग्रंथनी प्रसिद्धी हजी पण सर्वे नितीवान पुरुषोमां नहीं थइ होय तेवा स्थळे जरुरा जरुर थशे, ने कदीपण तेने हाथमांथी मुकवानुं मन थशे नहीं. एटलुंज नहीं पण ते ग्रंथनी अंदर जे जे विषयो दर्शाव्या छे ते खरेखर मुमुक्षुए अवश्य एक पाठनी माफक तेमज नित्यकर्मनी मा

फक हमेशां पठन करवायोग्य छे; माटे ते प्रमाणे तेञ अवश्य पोताना लक्षमां लेशेज. ने आ ग्रंथनो जेम विस्तार थाय तेम करशे. हमेशां दरेक नितीवान पुरुषोने तो "आत्मगुण" केवी रीते प्रगट थाय छे ते जाणवा अपेक्षाज रहे छे, ने आत्मगुण जाण्या विना मोक्ष प्राप्त थतो नथी ते पण सिद्ध छे. आ ग्रंथमां घणां दृष्टांत सिद्धांतो छे, ने मोक्षपदवीने आ सांसारिक पुरुषोथी कीया कीया साधनोए करी पमाय छे ते दर्शावेल छे. रंगरागी पुरुषो एक क्षण क्षणवार दीवसमां आ ग्रंथनुं पठन करशे तोपण ते सर्वे आधीव्याधीथी छुटी कैवल्यपदनो रस्तो देखशे ने पोताना मनुष्यदेह ने धर्मनुं सार्थक करशे एज विज्ञापना.

ली.

शास्त्री लक्ष्मीनारायण रामचंद्र दीनानाथ.

मालेक श्री दीनकर प्रेस.

तथा मेनेजर मेसर्स मगनलाल एन्ड कुं.

भुमिका.

स्वर्गस्थ शास्त्रीजी रामचंद्र दीनानाथे आ ग्रंथनुं भाषांतर तथा टीप्पण करेल छे. तेउने मागधी भाषानो घणो शोख हतो ने पोतानी बाल्यावस्थामां एक माहात्मा योगी पुरुषोना समागममां रही तथा पोताना स्वर्गस्थ पीता श्री दीनानाथ शास्त्रीनी पासे रही विद्या ग्रहण करी काशी जेवा नामांकित स्थळे रही संपूर्ण माहीती मेळवी मागधीनां छ व्याकरणनो अभ्यास करी संस्कृतनी माहीती मेळवी हती. मुंबाइ सरकारमां तेमनुं नाम प्रसिद्ध छे; कारण के तेउ जुना ताडपत्रना पुस्तकना शोधन पर हता, ने गवरमेन्टनां पुस्तकोनो वार्षीक रीपोर्ट महेरबान डा. बुल्हर, डा. कीलहोर्न, डा. पी. पीटरसन तथा डा. भंडारकर साहेबो पासे रही बहार पाडता हता. जैनमार्गना घणा नामांकित संवेगी साधुउ, श्रीपूज्यो तथा अन्य पुरुषो अभ्यास करता हता. जैनीय महाराज श्री शांतीसागरजीए तो मूळथीज विद्याभ्यास कर्यो हतो, ने धर्मबीज आदिक ग्रंथ प्रसिद्ध कराव्या हता. जैनमार्गनी वृद्धिकरता

फक्त हमेशां पठन करवायोग्य छे; माटे ते प्रमाणे तेओ अवश्य पोताना लक्षमां लेशेज. ने आ ग्रंथनो जेम विस्तार थाय तेम करशे. हमेशां दरेक नितीवान पुरुषोने तो "आत्मगुण" केवी रीते प्रगट थाय छे ते जाणवा अपेक्षाज रहे छे, ने आत्मगुण जाण्या विना मोक्ष प्राप्त थतो नथी ते पण सिद्ध छे. आ ग्रंथमां घणां दृष्टांत सिद्धांतो छे, ने मोक्षपदवीने आ सांसारिक पुरुषोथी कीया कीया साधनोए करी पमाय छे ते दर्शावेल छे. रंगरागी पुरुषो एक क्षण क्षणवार दीवसमां आ ग्रंथनुं पठन करशे तोपण ते सर्वे आधीव्याधीथी छुटी कैवल्यपदनो रस्तो देखशे ने पोताना मनुष्यदेह ने धर्मनुं सार्थक करशे एज विज्ञापना. ली.

शास्त्री लक्ष्मीनारायण रामचंद्र दीनानाथ.

मालेक श्री दीनकर प्रेस.

तथा मेनेजर मेसर्स मगनलाल एन्ड कुं.

भूमिका.

स्वर्गस्थ शास्त्रीजी रामचंद्र दीनानाथे आ ग्रंथनुं भाषांतर तथा टीप्पण करेल छे. तेउने मागधी भाषानो घणो शोख हतो ने पोतानी बाल्यावस्थामां एक माहात्मा योगी पुरुषोना समागममां रही तथा पोताना स्वर्गस्थ पीता श्री दीनानाथ शास्त्रीनी पासे रही विद्या ग्रहण करी काशी जेवा नामांकित स्थळे रही संपूर्ण माहीती मेळवी मागधीनां व्याकरणनो अभ्यास करी सस्कृतनी माहीती मेळवी हती. मुंबाइ सरकारमां तेमनुं नाम प्रसिद्ध छे; कारण के तेउ जुना तारुपत्रना पुस्तकना शोधन पर हता, ने गवरमेन्टनां पुस्तकोनो वार्षीक रीपोर्ट महेरबान डा. बुल्हर, डा. कीलहोर्न, डा. पी. पीटरसन तथा डा भंडारकर साहेबो पासे रही बहार पाडता हता. जैनमार्गना घणा नामांकित संवेगी साधुउ, श्रीपूज्यो तथा अन्य पुरुषो अभ्यास करता हता. जैनीय महाराज श्री शांतीसागरजीए तो मूळथीज विद्याभ्यास कर्यो हतो, ने धर्मबींदु आदिक ग्रंथ प्रसिद्ध कराव्या हता. जैनमार्गनी वृद्धिकरता

तेवा शेठीया प्रेमचंद रायचंद तथा शेठ. फकीरभाइ वि. अनेक शेठीयाओनी प्रसन्नता तेमनापर हती. तेमणे घणाक जणने पोताना नामना ग्रंथो तथा बाळाबोध करी आप्या छे, तथा पोते प्रबंधचीन्तामणी तथा तेनुं भाषांतर जेनी बीजी आवृत्ति थइ छे, तथा रंभामंजरी नाटीका मुळ मागधी तथा संस्कृत, आचारप्रदीपना बे भाग तथा प्राकृत शब्दरुपावळी, आत्मनिंदाष्टक विगेरे जैनी ग्रंथो कर्या छे.

शास्त्रीजीनो प्रचार श्री स्वामिनारायण संप्रदायमां हतो. तेमना पीता मा हा समर्थ हता, जेथी ते संप्रदायनां तमाम शास्त्र वैदीक मत्तानुसारे बांध्यां छे. ने तेनां भाषांतर स्वर्गस्थ शास्त्रीजीए कर्यां छे. अने तेमना मत्तना घणा ग्रंथो जाणवायोग्य ने प्रशंसनिय छे. जेथी तेमना रचेला आ "वैराग्यशतक" जेवा ग्रंथने नितीवान पुरुषोए अवश्य उत्तेजन आपवुं उचित छे.

मेसर्स मगनलाल एन्ड कुं.

॥ ॐ श्री वीतरागाय नमः ॥

॥ श्री वैराग्यशतकम् ॥

प्रणम्य परमात्मानं । बालबोधाय लिख्यते ॥
वैराग्यशतकस्यास्य । भाषा टीकानुसारिणी ॥ १ ॥

श्री पूर्वाचार्य महाराजे पूर्वमांथी उद्धार करीने वैराग्यशतक नामनो ग्रंथ रच्यो छे अने तेनी टीका संवत् १६४७ ना वर्षमां खरतर गछीय श्री जिनचंद्र सूरिना राज्यमां थएला श्री गुणविनय नामा आचार्ये करी छे. तेनो भावार्थ लइने आ बालावबोध कर्यो छे.

॥ आर्यावृत्तम् ॥

संसारे असारे नास्ति सुखं व्याधिवेदनाप्रचुरे
संसारंमि असारे । नहि सुहं वाहिवेअणापउरे ॥

जानन् इह जीवः न करोति जिनदर्शितं धर्मं

जाणंतो इह जीवो । न कुणइ जिणदेसियं धम्मं ॥१॥

अर्थ–(असारे के०) सार रहित एवो, अने (वाहि के०) व्याधि. एटले शरीर संबंधि दुःख, (वेअणा के०) वेदना. एटले मन संबधि दुःख, तेणे करीने (पउरे के०) प्रचुर. एटले बहुल अथवा भरेलो एवो, (इह के०) आ (संसारंमि के०) संसारने विषे (सुहं के०) सुख जे ते (नत्थि के०) नथी. (जाणंतो के०) ए प्रकारे जाणतो एवो (जीवो के०) जीव जे ते (जिणदेसियं के०) जिनराजना प्ररूपेला (धम्मं के०) धर्मने (न कुणइ के०) नथी करतो ! ॥ १ ॥

भावार्थ–अनेक प्रकारना आधि, व्याधि, अने उपाधि तेणे करीने आ संसार भरेलो छे, एटले आ असार संसारमां कांइ पण सुख नथी. एवी रीते आ जीव जाणे छे, देखे छे, अने अनुभवे छे; तोय पण आ मूढ जीव जिन परमात्माना कहेला धर्मने नथी करतो !!

आ प्रथम गाथामां एम कह्युं के, आ जीव संसारनुं असारपणुं जाणे छे,

तोये पण श्री जिनप्रणीत धर्मने नथी करतो; एवुं कह्युं. परंतु न्हानी उम्मर-
वाला अने तेज नवने विषे मोक्ष जनारा अने श्री वीरनगवाननी देशना फ-
कत् एकज वार सांनलवाथी दृढ वैराग्यवान् थएला, एटलुंज नहीं पण ते
संसारना असारपणा संबंधी माता पिता साथे प्रत्युत्तर करी छेवटे माता पि-
तानी आज्ञा लेइ जेणे बाल्यावस्थामां दीक्षा अंगिकार करी, एवा श्री अ-
तिमुक्तककुमारनुं वृत्तांत श्री अंतगमदशांग अने नगवत्यादि सूत्रने अनुसारे
नीचे प्रमाणे जाणवुं.

कथा.

पोलासपुर नगरने विषे विजय नामे राजा, तेनी श्री नामनी पट्टदेवी एटले
पटराणी, ते बे जणनो अतिमुक्तक एवे नामे पुत्र हतो. ते पुत्र बहु उद्यमे
करीने म्होटो थयो, अनुक्रमे करीने ० वर्षनो थयो, ते अवसरे नगरनी व-
हार श्री वीरस्वामी समोसर्या. एटले पधार्या. त्यार पछी ज्ञानवंत एवा गौ-
तम गणधर, श्री वीरस्वामीने पूछी निक्षा लेवाने अर्थे नगर मध्ये आव्या,

ते अवसरे ठोकराउनी संगाथे रमतों एवो अतिमुक्तक कुमार, गौतमस्वामीने देखीने ए प्रकारे पूठतो हवो के, "तमे कोण ठो? अने केम फरो ठो?" एम पूठे सते गौतमस्वामीए कह्युं के, "अमे श्रमण ठीए, अने जिक्षाने अर्थे फ- रीए ठीये." त्यारे कुमार बोल्यो. "हे पूज्य! आवो, हुं तमने जिक्षा अपावुं." एम कहीने ते कुमार गौतमस्वामीनी आंगलीए वलगीने पोताने घेर आव्यो. ते अवसरे श्रीदेवी घणी खुशी थइ सती जक्तिये करीने गौतमस्वामीने नमस्कार करीने प्रतिलाजती हवी. एटले आहार पाणी आप्यां. त्यार पठी अतिमुक्तक कुमार फरीने ए प्रकारे पूठतो हवो के, "तमे क्यां रहो ठो?" त्यार पठी गौतमस्वामी कहेता हवा. "हे जद्र! जे उद्यानमां अमारा धर्माचार्य श्री वर्द्धमानस्वामी वसे ठे त्यां अमे वसीए ठीए." एवुं कह्युं ते अवसरे ते कुमार बोल्यो. "हे स्वामिन्! तमारी साथे श्री वीरस्वामीने वंदन करवा माटे हुं आवुं?" त्यार पठी गौतमस्वामी कहेता हवा, "यथासुखं देवानुप्रिय एटले हे देवताउने वल्लज्ञ! जेम तने सुख उपजे तेम." त्यार पठी गौतमस्वा

मीनी साथे आवीने अतिमुक्तक कुमार जगवंतने वंदन करतो हवो. त्यार पठी जगवंते धर्मनो उपदेश दीधो, ते उपदेश सांजलीने प्रतिबोध पाम्यो एवो अतिमुक्तक कुमार, दीक्षा ग्रहण करवाने इछतो सतो माता पितानी अनुज्ञा लेवाने अर्थे, घेर आवीने माता पिताने आ प्रकारे कहेतो हवो. "हे अंब! हे तात! में आज श्री वीरस्वामीजीनी पासे धर्म सांजल्यो. ते धर्म मने रुच्यो. एटले ते धर्म करवानो मने अजिलाष थयो छे" ते अवसरे ते माता पिता कहेतां हवां. "हे पुत्र! तुं धन्य छुं, तुं कृतपुण्य छुं, तुं कृतार्थ छुं. एटले तने धन्य छे अने कर्युं छे पुण्य ते जेणे एवो तुं थयो, अने कर्यो छे अर्थ नाम प्रयोजन ते जेणे एवो तुं थयो. जे कारण माटे तें वीरस्वामीजीनी समीपे धर्म सांजल्यो, अने वली ते धर्म तने रुच्यो, ते कारण माटे." त्यारपठी ते कुमार फरीने ए प्रकारे कहेतो हवो. "हे अंब! हे तात! हुं ते धर्म सांजल-वादिके करीने संसारना जये करीने उद्विग्न एटले जपरांठा मनवालो एवो अने जन्म मरणना जयथकी जय पामेलो एवो थयो छुं, ते कारण माटे तमारी

अनुज्ञाए करीने एटले रजाए करीने श्री वीरप्रभुजीनी समीपे प्रव्रज्या ग्रहण करवाने इछुं छुं." एवुं कह्युं. त्यारपछी ते कुमारनी माता अनिष्ट कहेतां वल्लभ नहीं एवुं, अने एकांतपणे अणगमतुं एवुं, अने अप्रिय एवुं, अने प्रथम कोइ दहाडो न सांभळेलुं एवुं, ते कुमारनुं वचन सांभळीने तत्काल शोकना समूह प्रत्ये पामी. एटले शोकातुर थइ. अने दीन अने उदास एवा मने करीने सहित छे मुख ते जेनुं एवी थइ सती, मूर्छा पामीने अंगणतलने विषे एटले घरना आंगणामां धसती सर्व अंगोए करीने पडी. ते अवसरे दासीउए शीघ्र, सोनानो कलश लावीने ते कलशना मुखथकी नीकलतुं एवुं शीतल अने निर्मल एवुं जल तेनी धाराउए करीने एटले सुगंधवाली पाणीनी धाराउए छांटी, अने कर्यो छे ताढा वायरानो उपचार ते जेने एवी करी सती चेतना पामीने विलाप करती थकी पुत्र प्रत्ये आ प्रकारे कहेती हवी. "हे जात! तुं अमारे एकज पुत्र छे, अने अमने इष्ट कहेतां वल्लभ, अने कांत कहेतां मनोज्ञ, अने प्रिय कहेतां प्रियकारी एवो, अने आभरणना करंडिया समान, ए-

टले अमूल्य रत्नतुल्य एवो, अने हृदयने आनंद उत्पन्न करनार एवो, अने
उंबराना फूलनी पेठे दुर्लभ एवो तुं अमारे छे. एज कारण माटे क्षणमात्र
पण तारा वियोगने अमे सहन करवाने समर्थ नथी ते कारण माटे हे जात!
ज्यांसुधी अमे जीवीए त्यांसुधी तुं घरमां रहे. पछी सुखे करीने प्रव्रज्या ग्र-
हण करजे. एटले दीक्षा लेजे." त्यार पछी ते कुमार कहेतो हवो. "हे अंब!
तमारुं कहेवु सत्य छे. परंतु आ मनुष्यनो भव अनेक जन्म जरा मरण रुप,
तथा शरीर अने मन संबंधि अतिशे दुःखनुं वेदवुं एटले भोगववुं ते रुप उ-
पद्रवे करीने पराभव पामेलो एवो, अने अध्रुव कहेता अशाश्वत एवो; अने
संध्या समयनां वादळांना रंग सरखो एवो, अने जळना परपोटा सरखो एवो;
अने वीजळीना सरखो चंचल एवो; अने सडी जवुं, पडी जवुं, नाश पामवुं,
ए छे धर्म कहेतां स्वभाव ते जेनो एवो छे. ते प्रथम अथवा पछी जरूर त्या-
गवा जोग्य छे. एटले मूकवोज पडशे हवे कोण जाणे आपणा मध्ये कोण प-
हेलुं परलोके जशे? अथवा कोण पछी जशे? एवी खबर पडती नथी. ते का

रण माटे तमारी आज्ञाए करीने हमणांज हुं दीक्षा लेवाने इछं छुं." ए रीते कुमारे कह्युं. त्यारपछी फरीने माता पिता ते कुमरने कहेतां हवां. "हे पुत्र! आ तह्मारु शरीर विशेष रूपवालुं एवुं, अने *लक्षण ‡व्यंजन रूप गुणे करीने सहित एवुं, अने नाना प्रकारनी व्याधिए करीने रहित एवुं, अने सौभाग्यपणाए करीने सहित एवुं, अने न हणाएलां एवां, अने उदात्त कहेतां मनोहर अने कांत कहेतां मनोज्ञ एवां, पांच इंद्रिउं तेमणे करीने शोभायमान एवुं, एटले अखंडित मनोहर पांच इंद्रियोए करीने रूप सौभाग्यादि गुणोने अनुभवीने एटले भोगवीने परिणत वयवालो थइने एटले परिपक्व अवस्थावालो थइने पछी प्रव्रज्या ग्रहण करजे." त्यार पछी ते कुमार फरीने आ प्रकारे कहेतो हवो. "हे अंब! हे तात! जे तमे शरीरनुं स्वरूप कह्युं, ते मनुष्य संबंधि शरीर, खलु कहेतां निश्चे डुःखनुंज स्थानक छे, अने नाना प्रकारनी शेंकमो व्याधियोने रहेवानुं घर एवुं, अने हाडकां रूप लाकडांथी उत्पन्न

---

* लक्षण=हाथ पगनी रेखादिक ‡ व्यंजन=मष तिलकादिक.

थएलुं एवुं, अने नसाजाले करीने विंटाएलुं एवुं, अने माटीना भांडनी पेठे सडी जवुं, पडी दुर्बल एवुं, अने अशुचिना पुद्गलोए करीने व्याप्त एवुं, अने सडी जवुं, पडी जवुं, अने नाश थवुं ए छे धर्म नाम स्वभाव ते जेनो एवुं आ शरीर, प्रथम अथवा पछी जरूर त्यागवा जोग्य थशे. ए कारण माटे आवा शरीरमां कोण बुद्धिवंत पुरुष रीझ पामे? एटले जे बुद्धिशाली पुरुष होय, ते तेवा शरीरमां रंजित नज थाय." ए रीते कुमारे कह्युं. त्यार पछी कुमारनां माता पिता फरीने कहेतां हवां."हे पुत्र! आ तहारा बापदादाथी आवेलुं एवु विस्तारवंत धन, कनक, रत्न, मणि, मोती, शंख प्रवालां आदि पोताने वश्य एवुं प्रधान द्रव्य छे. जे द्रव्य सात पेढी सूधी, अतिशे दीनादिकने एटले गरिब लोकोने आपवा मांडयुं अने पोते भोगववा मांडयुं होय तोपण क्षय न थाय, एटले खूटी न जाय एवुं छे. ते कारण माटे ए प्रकारनुं आ द्रव्य ते प्रत्ये पोतानी खुशी प्रमाणे रुडे प्रकारे भोगवीने, पोताने सदृश रूप लावण्यादि गुणोए करीने शोभायमान एवी अने पोताना मननी रुचि प्रमाणे चालनारी एवी घणी राजकन्याओ परणी

रण माटे तमारी आज्ञाए करीने हमणांज हुं दीक्षा लेवाने इछुं बुं." ए रीते कुमारे कह्युं. त्यारपछी फरीने माता पिता ते कुमरने कहेतां हवां. "हे पुत्र! आ तहारु शरीर विशेष रूपवालुं एवुं, अने *लक्षण ‡व्यंजन रूप गुणे करीने सहित एवुं, अने नाना प्रकारनी व्याधिए करीने रहित एवुं, अने सौभाग्यपणाए करीने सहित एवुं, अने न हणाएलां एवां, अने उदात्त कहेतां मनोहर अने कांत कहेतां मनोज्ञ एवां, पांच इंद्रिउ तेमणे करीने शोभायमान एवुं, एटले अखंडित मनोहर पांच इंद्रियोए करीने रूप सौभाग्यादि गुणोने अनुभवीने एटले भोगवीने परिणत वयवालो थइने एटले परिपक्व अवस्थावालो थइने पछी प्रव्रज्या ग्रहण करजे." त्यार पछी ते कुमार फरीने आ प्रकारे कहेतो हवो. "हे अंब! हे तात! जे तमे शरीरनुं स्वरूप कह्युं, ते मनुष्य संबंधि शरीर, खलु कहेतां निश्चे दुःखनुंज स्थानक छे, अने नाना प्रकारनी सेंकडो व्याधियोने रहेवानुं घर एवुं, अने हाडकां रूप लाकडांथी उत्पन्न

---

* लक्षण=हाथ पगनी रेखादिक ‡ व्यंजन=मष तिलकादिक.

थएलुं एवुं, अने नसाजाले करीने विंटाएलुं एवुं, अने माटीना भांडनी पेठे दुर्बल एवुं, अने अशुचिना पुद्गलोए करीने व्याप्त एवुं, अने सडी जवुं, पडी जवुं, अने नाश थवुं ए छे धर्म नाम स्वभाव ते जेनो एवु आ शरीर, प्रथम अथवा पछी जरूर त्यागवा जोग्य थशे. ए कारण माटे आवा शरीरमां कोण बुद्धिवंत पुरुष रीझ पामे? एटले जे बुद्धिशाली पुरुष होय, ते तेवा शरीरमां रंजित नज थाय." ए रीते कुमारे कह्युं. त्यार पछी कुमारनां माता पिता फरीने कहेतां हवां. "हे पुत्र! आ तहारा बापदादाथी आवेलुं एवु विस्तारवंत धन, कनक, रत्न, मणि, मोती, शंख प्रवालां आदि पोताने वश्य एवुं प्रधान द्रव्य छे. जे द्रव्य सात पेढी सूधी, अतिशे दीनादिकने एटले गरिब लोकोने आपवा मांड्युं अने पोते भोगववा मांड्युं होय तोपण क्षय न थाय, एटले खूटी न जाय एवुं छे. ते कारण माटे ए प्रकारनुं आ द्रव्य ते प्रत्ये पोतानी खुशी प्रमाणे रूडे प्रकारे भोगवीने, पोताने सदृश रूप लावण्यादि गुणोए करीने शोभायमान एवी अने पोताना मननी रुचि प्रमाणे चालनारी एवी घणी राजकन्याउ परणी

ने तेमनी साथे आश्चर्यकारी एवां संसार संबंधि भोगसुख भोगवीने पछी दी
क्षा लेज्यो." त्यार पछी कुमार कहेतो हवो. "हे अंब! हे तात! तमे जे द्रव्या
दिकनुं स्वरूप कह्युं तेनुं एवी रीते जाणवुं के, ते द्रव्य, खलु कहेतां निश्चे अग्नि,
जल, चोर, राजा, दायाद कहेतां गोत्रीलोको ए आदिक घणा लोकोने साधारण
छे, एटले घणा लोकोने वश्य छे; पण द्रव्य कांइ एक जणनी पासे रहेतुं नथी,
अने अध्रुव कहेतां अशाश्वतुं छे. एटले ते द्रव्य कांइ निरंतर रहेतुं नथी. अने
प्रथम अथवा पछी जरूर त्यागवा योग्य थशे, एटले मूकवुंज पडशे. तथा म
नुष्य संबंधि कामभोग पण अशुचि एटले अपवित्र एवा, अने अशाश्वत एवा,
अने वात, पित्त, कफ, शुक्र कहेतां वीर्य अने शोणित कहेतां रुधिर एटला-
छनो छे आश्रय ते जेमने एवा, एटले वात, पित्त, कफ, शुक्र, शोणितमय एवा,
अने अमनोज्ञ कहेतां असुंदर एवा, अने विरूप कहेतां माठा मूत्र अने पु-
रीष कहेतां विष्टा तेणे करीने भरेला एवा, अने दुर्गंध एवा छे उच्छ्वास अने
निश्वास ते जेमना, एटले उंचोश्वास अने निचोश्वास जेमनो दुर्गंध छे एवा,

अने मूर्ख लोकोए अतिशे करीने सेवेला एवा, अने निरंतर साधुजनने निंदवा जोग्य एवा, अने उत्कृष्ट भागे अनंत संसारना वधारनार एवा, अने कडवां फळ रूप छे विपाक ते जेमनो, एटले अंते दुर्गतिना फळने आपनार एवा कामभोग छे. इहां कामभोग कहेवे करीने तेना आधारभूत एटले तेमने रहेवानुं स्थानक एवां स्त्री पुरुषनां शरीर जाणवा. ते शरीर पूर्वे कहेला वेशेषणोए करीने सहित छे, एज कारण माटे तेमने अर्थे एटले ते कामभोगोने अर्थे कोण पुरुष पोताना जीवितने निष्फळ करे? एटले जे डाह्यो पुरुष होय ते न ज करे" आ रीते कुमारे उत्तर आप्यो. त्यार पछी ते कुमारनां माता पिता, ए प्रकारे विषयने अनुकूळ एवां बहु वचनोए करीने ते कुमारने लोभाववाने असमर्थ थयां. पछी विषयने प्रतिकूळ एवां, अने संजमना भयने देखाडनार एवां वचनोए करीने आ प्रकारे कहेतां हवा. "हे पुत्र! नैर्ग्रंथ प्रवचन कहेतां वीतरागनुं कहेलुं एवुं सिद्धांत अथवा शासन ते सत्य छे कहेतां साचु छे, अने अनुत्तर कहेतां प्रधान छे. अने शुद्ध कहेतां दोष रहित छे. अने शल्यक-

छे. पण:खलु कहेतां निश्चे धीर पुरुषने अने संसारना जयथी उद्विग्न थएला एवा पुरुषने दुष्कर नथी. एटले संजम पालवो कठण नथी. ते कारण माटे हुं तमारी आज्ञाए करीने हमणांज प्रव्रज्या लेवाने इछुं छुं." त्यार पछी ते माता पिता फरीने कहेतां हवां. "हे बाल! आटलो हठ तुं न कर. तुं शुं समजे छे?" त्यारे अतिमुक्तक कुमार कहेतो हवो. "हे अंब! हे तात! जे हुं जाणुं छुं तेज नथी जाणतो, अने जे नथी जाणतो तेज हुं जाणुं छुं." त्यार पछी ते माता पिता कहेतां हवां. "हे पुत्र! आम केम बोले छे?" त्यारे ते कुमार कहेतो हवो. "हे माता पिताउ! हुं जाणुं छुं के, जे जनम्यो तेने जरूर मरवुं छे. परंतु एटलुं नथी जाणतो के, ते क्यारे मरशे? अथवा किया स्थानमां मरशे? अथवा केवे प्रकारे मरशे? अथवा केटले काले मरशे? ए हुं नथी जाणतो. तथा हुं नथी जाणतो के, किया कर्मोंए करीने नरकादिकने विषे जीवो उत्पन्न थाय छे? पण आटलुं जाणुं छुं के, पोतानां करेलां कर्मोंए करीने जीव नरकादिकोमां उत्पन्न थाय छे." ए रीते कुमारे उत्तर आप्यो. त्यार पछी तेनां

माता पिताए ते कुमारने, संजमने विषे स्थिर चित्तवालो जाणीने म्होटा आ
डंबरे करीने निकलवानो म्होटो उत्सव करतां हवां. ते अवसरे अतिमुक्तक
कुमारे स्नान कहेतां नहावुं, अने विलेपन कहेतां शरीरे चंदनादिकनो लेप
करवो, अने वस्त्र आभरणादिकोए करीने शोभाव्युं छे शरीर ते जेणे एवो,
अने माता पितादिक बहु परिवारे करीने परिवरेलो एवो, म्होटी शिबिका
मां (पालखीमां) बेसीने नाना प्रकारना वाजिंत्रनो शब्द थये सते ज्यारे नगर
मध्ये थइने निकलतो हवो, त्यारे घणा द्रव्यना अर्थि भट्टादि लोको, मनोज्ञ
वाणीए करीने आ प्रकारे आशिष देता हवा. के, हे राजकुमार! तुं धर्मे क-
रीने अने वली तपे करीने कर्मरूप शत्रु प्रत्ये जीत. वली हे जगतने आनंदना
करनार! तहारुं कल्याण थाओ वली तुं उत्तम कहेता प्रधान एवा ज्ञान दर्शन
चारित्रोए करीने न जीतेलां एवां इंद्रियो प्रत्ये जीत. अने अंगीकार करेलो
एवो साधुनो धर्म ते प्रत्ये रूडे प्रकारे पाल. वली तुं निर्विघ्नपणे करीने सिद्धि
स्थानकने पाम्य. ए प्रकारे आशिष दीधी. त्यार पछी ते अतिमुक्तक कुमार

ए प्रकारे, जाचक लोकोए स्तवना करवा मांमेलो एवो, अने नगरना रहेनार नर नारीउए आदर सहित जोवा मांमेलो एवो, अने जाचक लोकोने वांछित दान प्रत्ये आपतो एवो, नगर थकी बहार निकलीने ज्यां श्री वीरस्वामीजीनुं समवसरण छे, त्यां आवीने शिबिका थकी उतर्यो. एटले पालखीथी हेठो उतर्यो. त्यार पछी माता पिता, ते कुमारने आगल करीने श्री वीरस्वामीजीनी समीपे आवीने वंदनादि पूर्वक एटले वंदनादि नमस्कार करीने आ प्रकारे कहेतां हवां. हे स्वामिन्! आ अतिमुक्तक कुमार अमने वहालो छे, अने अमने मनोज्ञ छे, अने ए अमारे एकज पुत्र छे; परंतु जेम कमल, कादवने विषे उत्पन्न थाय छे, अने वली पाणीने विषे वृद्धि पामे छे, पण कादव अने पाणीए करीने लेपातुं नथी; तेम आ अतिमुक्तक कुमार पण शब्द, रूप, ए बे लक्षण ते जेमनुं एवा कामोने विषे उत्पन्न थयो छे, अने गंध, रस, अने स्पर्श ए छे लक्षण ते जेमनुं एवा जोगोने विषे वृद्धि प्रत्ये पाम्यो छे, पण ते कामजोगोने विषे अने मित्र, ज्ञाति, स्वजन, संबंधि एवा लोकोने विषे लेपायो

नथी अर्थात् ममताए करीने रहित छे. वली आ कुमार संसारना जये करीने उद्विग्न थयो सतो एटले विरक्त मनवालो थयो सतो आपनी पासे दीक्षा लेवाने इच्छे छे. ते कारण माटे अमे आपने आ शिष्य रूप भिक्षा प्रत्ये आपीए छीए. आप पण आ शिष्यरूप भिक्षा प्रत्ये अंगीकार करो. त्यारे स्वामिए कह्युं, हे देवानुप्रियो ! जेम तमने सुख उपजे तेम, पण प्रतिबंध करशो नही. एटले ममता करशो नही. त्यार पछी अतिमुक्तक कुमार, जगवंतनुं वचन सांजलीने खुशी थयो सतो जगवंत प्रत्ये त्रण प्रदक्षिणा करीने अने नमस्कार करीने उत्तर पूर्व दिशिने विषे एटले ईशान कूणमां जइने पोतानी मेलेज आजरण माल्य अलंकार प्रत्ये मूकतो हवो. ते अवसरे माता, उज्वल वस्त्रे करीने आजरणादिक प्रत्ये ग्रहण करीने आंखो थकी आंसु मूकती थकी अतिमुक्तक कुमारने ए प्रकारे कहेती हवी. हे पुत्र ! पामेला एवा संजम जोगोने विषे तहारे प्रयत्न करवो. अने न पामेला एवा संजम जोगोने पामवाने अर्थे घटना एटले रचना करवी. वली प्रवज्या पालवाने विषे पोताना पुरुष

ए प्रकारे, जाचक लोकोए स्तवना करवा मांमेलो एवो, अने नगरना रहेनार नर नारीनए आदर सहित जोवा मांमेलो एवो, अने जाचक लोकोने वांछित दान प्रत्ये आपतो एवो, नगर थकी बहार निकलीने ज्यां श्री वीरस्वामीजीनुं समवसरण छे, त्यां आवीने शिबिका थकी उतस्यो. एटले पालखीथी हेठो उतर्यो. त्यार पछी माता पिता, ते कुमारने आगल करीने श्री वीरस्वामीजीनी समीपे आवीने वंदनादि पूर्वक एटले वंदनादि नमस्कार करीने आ प्रकारे कहेतां हवां. हे स्वामिन्! आ अतिमुक्तक कुमार अमने वहालो छे, अने अमने मनोज्ञ छे, अने ए अमारे एकज पुत्र छे; परंतु जेम कमल, कादवने विषे उत्पन्न थाय छे, अने वली पाणीने विषे वृद्धि पामे छे, पण कादव अने पाणीए करीने लेपातुं नथी; तेम आ अतिमुक्तक कुमार पण शब्द, रूप, ए छे लक्षण ते जेमनुं एवा कामोने विषे उत्पन्न थयो छे, अने गंध, रस, अने स्पर्श ए छे लक्षण ते जेमनुं एवा जोगोने विषे वृद्धि प्रत्ये पाम्यो छे, पण ते कामजोगोने विषे अने मित्र, ज्ञाति, स्वजन, संबंधि एवा लोकोने विषे लेपायो

नथी अर्थात् ममताए करीने रहित छे. वली आ कुमार संसारना जये करीने
उद्विग्न थयो सतो एटले विरक्त मनवालो थयो सतो आपनी पासे दीक्षा ले-
वाने इच्छे छे ते कारण माटे अमे आपने आ शिष्य रूप जिक्षा प्रत्ये आपीए
छीए. आप पण आ शिष्यरूप जिक्षा प्रत्ये अंगीकार करो. त्यारे स्वामिए
कह्युं, हे देवानुप्रियो! जेम तमने सुख उपजे तेम, पण प्रतिबंध करशो नही.
एटले ममता करशो नही त्यार पछी अतिमुक्तक कुमार, जगवंतनुं वचन
सांजलीने खुशी थयो सतो जगवंत प्रत्ये त्रण प्रदक्षिणा करीने अने न-
मस्कार करीने उत्तर पूर्व दिशिने विषे एटले ईशान कूणमां जइने पोतानी
मेलेज आजरण माल्य अलंकार प्रत्ये मूकतो हवो. ते अवसरे माता, उज्वल
वस्त्रे करीने आजरणादिक प्रत्ये ग्रहण करीने आंखो थकी आंसु मूकती थकी
अतिमुक्तक कुमारने ए प्रकारे कहेती हवी. हे पुत्र! पामेला एवा संजम जो
गोने विषे तहारे प्रयत्न करवो. अने न पामेला एवा संजम जोगोने पामवाने
अर्थे घटना एटले रचना करवी. वली प्रवज्या पालवाने विषे पोताना पुरुष

पणानो अजिमान सफल करवो, अने प्रमाद तो करवोज नही. ए प्रकारे कहीने त्यार पछी माता पिताउ जगवंत प्रत्ये नमस्कार करीने परिवार सहित पोताने स्थानके गयां. त्यार पछी अतिमुक्तक कुमार, श्री वीरस्वामी समीपे आवीने वदनादि करीने प्रवर्जित थयो. त्यार पछी श्री वीरस्वामीए पण पंच महाव्रत ग्रहण कराववा पूर्वक एटले पंचमहाव्रत ग्रहण करावीने क्रिया कलापादि शीखवाने अर्थे गीतार्थ एवा स्थविर मुनियोने सुंप्यो. त्यार पछी प्रकृतिए करीने जद्रक एवो, अने विनीत एवो, अतिमुक्तक नामे कुमार श्रमण, एक दहाडो महोटी वृष्टि पडे सते एटले घणो वरसाद पडे सते कालने विषे पात्रुं अने रजोहरण लेइने बहार निकल्यो. त्यां जलनो प्रवाह वहेतो देखीने बाल अवस्थाना वश थकी माटीए करीने पाल बांधीने जेम नावनो चलावनार नाव प्रत्ये चलावे छे, तेम आ अतिमुक्तक साधु पात्राने, आ महारी नाव छे, ए प्रकारे कल्पना करीने ते पाणीमां चलावतो सतो रमतो हवो. ते अवसरे स्थविर मुनियो तेनी ते अतिशे अघटित चेष्टा देखीने ते साधु प्रत्ये

हांशी करता होय ने शूं जेम! एम भगवंत् समीपे आवीने भगवंतने ए प्रकारे पूछता हवा. हे स्वामिन्! आपनो अंतेवासी अतिमुक्तक नामे कुमार श्रमण, केटला भवोए करीने सिद्धिपदने वरशे? त्यारे भगवंते कह्यु. हे आर्यो! महा रो अंतेवासी अतिमुक्तक साधु, एज भवमां सिद्धिपदने वरशे ते कारण माटे हे भद्र पुरुषो! तमे अतिमुक्तक कुमार श्रमणनी जात्यादिकने उघाडवा थकी हीलना न करशो. अने तेनी उचित सेवा न करवे करीने निंदा न करशो. अने मने करीने लोकनी समक्ष गर्हा न करशो. अने तेनी अवज्ञा न करशो. वली हे देवानुप्रियो! ए अतिमुक्तक साधुने अखेदे करीने अंगीकार करो. अने अखेदे करीने तेनी सहाय्य करो. तथा भात पाणी लावी आपवारूप विनये करीने एनी वैयावच्च करो. जे कारण माटे आ मुनि, भवनो अंत करनारज छे. एटले संसारनो उछेद करनारज छे. अने चरम शरीरवालो छे. एटले आ एने छेलुं शरीर छे. ए रीते ते ज्ञानवंत एवा स्थविर मुनियोने भगवंते कह्युं त्यार पछी ते स्थविर मुनियो भगवंतने वंदन नमस्कार करीने भगवं-

तना वचनने विनय पूर्वक अंगीकार करीने अतिमुक्तक कुमार श्रमण प्रत्ये अखेदे करीने अंगीकार करता हवा. जावत् वैयावच्च प्रत्ये करता हवा. त्यार पछी अतिमुक्तक मुनि जे ते पण, ते पापस्थानने आलोवीने नाना प्रकारनी तपश्चर्यादिके करीने संजम प्रत्ये सम्यक् प्रकारे आराधन करीने अते अंतकृत केवली थइ सिद्धि प्रत्ये जता हवा. इति अतिमुक्तक मुनिनु वृत्तांत जाणवुं. इहां अतिमुक्तक कुमारने छ वर्षनी उम्मरमां दीक्षा आपी छे. तेनुं कारण के, भगवंत पोतेज दीक्षा आपनार छे; माटे तेमां विरोध जाणवो नही.

अद्य कल्ये परस्मिन् परतरस्मिन्वर्षे पुरुषाः चिंतयंति अर्थसंपात्तिं

अज्ज कल्लं परं परारिं। पुरिसा चिंतंति अत्थसंपत्तिं ॥

अंजलिगत इव तोयं गलत् आयुः न पश्यति

अंजलिगयं व तोयं। गलंतमाउं न पिच्छंति ॥१॥

अर्थ-(पुरिसा के०) पुरुष. अर्थात् मूढ पुरुषो जे ते, (अज्जं के०) आज (क

च्चं के०) काल्य (परं के०) पहोर. एटले आवते वर्ष, (परारिं के०) परास्य. एटले तेथी पण आगल्ये वर्ष, (अब्ध के०) अर्थ. एटले धन तेनी, (संपत्तिं के०) प्राप्ति तेने (चिंतंति के०) चिंतवे छे. एटले विचारे छे. अर्थात् आज मारे संपत्ति थशे, काल्य म्हारे सपत्ति थशे, पहोर महारे संपत्ति थशे, अथवा परार थशे; एवी आशाये करीने दिवस गमावे छे, परंतु ते पुरुष (अंजलिगयं के०) अंजलिने विषे रहेलुं एवुं (तोयं व के०) पाणी तेनी पेठे (गलंतं के०) गलतुं. एटले स्रवतुं एवुं (आउ के०) आउखाने (न पिछंति के०) नथी देखता ॥ ३ ॥

नावार्थ—वली ते मुढ पुरुषो मनमां एम विचारे छे के, महारे आज, काल्य, पहोर अथवा परास्य, धननी घणी प्राप्ति थशे. एम विचार कर्या करे छे. परंतु हाथेलिमां रहेला पाणीनो पेठे क्षणे क्षणे नाश पामता एवा पोताना आउखानो विचार नथी करता ॥ २ ॥

यत् कल्ये कर्त्तव्यं तत् अद्य एव कुरुध्व त्वरमाणाः

जं कल्ले कायव्वं । तं अज्जं चिय करेह तुरमाणा ॥

बहुविघ्नं एव मुहूर्त्तं मा अपराह्णं प्रतीक्षध्वं

बहुविग्धो हुं मुहुत्तो । मा अवरएहं पडिक्खेह ॥३॥

अर्थ–हे प्राणियो ! (जं के०) जे धर्मकार्य (कल्ले के०) काल्य (कायव्वं के०) करवा योग्य होय, (तं के०) तेने (अज्जंचिय के०) आजज (तुरमाणा के०) उतावला (करेह के०) करो. केमके, (मुहुत्तो के०) मुहूर्त्त. एटले काल विशेष जे ते, (हु के०) निश्चे (बहुविग्धो के०) घणा विघ्नवालो छे. माटे जे धर्मकार्य पहेला पहोरमां करवानुं होय तेने (अवरएहं के०) अपराह्ण एटले पाछला पहोरे करीशुं. एम (मा पडिक्खेह के०) विलंब न करो ॥ ३ ॥

भावार्थ–हे भव्य जीवो ! जे धर्म संबंधी काम काल्य करवानुं होय, तेने उतावलथी आजज करो. केमके, सारां काम करवानी वखते, निश्चे घणां विघ्न आवी पडे छे. माटे जे धर्मकार्य पाछला पहोरे करवानुं होय, तेने पहेला पहोरमांज करी ल्यो. अर्थात् जे धर्मकार्य, जे वखते करवुं घटतुं होय, तेने तेज वखते करी ल्यो ॥ ३ ॥

हीतिखेदे संसारस्वभावस्य आचरण स्नेहानुरागरक्ता अपि

हो संसारसहावं। चरियं नेहाणुरायरत्तावि ॥

ये पूर्वाह्णे दृष्टाः ते अपराह्णे न दृश्यते

जे पुव्वण्हे दिठ्ठा। ते अवरण्हे न दीसंति ॥४॥

अर्थ—(संसार सहावं चरिय के०) संसारनो जे स्वभाव, तेनुं जे आचरण, तेने देखीने हमने, (ही के०) घणो खेद थाय छे. केमके, (जे के०) जे (नेहाणुरायरत्तावि के०) स्नेहना अनुरागे करीने रक्त एवा पण, अर्थात् प्रेम बंधने करी बंधायेला एवा पण, स्वजनादिक जे ते (पुव्वण्हे के०) प्रातःकालने विषे (दिठ्ठा के०) दीठा, (ते के०) तेज (अवरण्हे के०) सांझे (न दीसंति के०) नथी देखाता ॥ ॥४॥

भावार्थ—ही इति खेदे ! ! अहह ! ! ! अहो ! आ संसारनो श्यो स्वभाव छे ? के, जेना स्वभावनो विचार करतां तरतज खेद उत्पन्न थाय छे ! ! केमके, जे परस्पर प्रेमबंधने करीने गाढां बंधायेलां छे, तेवां स्वजनादिक पण जे प्रातः काले दीठां होय, तेनां तेज, स्वजनादिक सांझे देखातां नथी ! ! एटले स्नेहा

नुरागे करीने गाढपणे बंधायेलाने परस्पर विजोग न पडवो जोइए, तोपण संसारनो एवो स्वभाव छे के, जे प्रथम क्षणमां दीठुं, ते बीजा क्षणमां तेवुंने तेवुं नथी देखातुं; माटे तेमनो विजोग थाय छे. एटलुंज नहिं पण स्थूल विजोग पण थया करे छे ॥ ४ ॥

मा स्वपिथ जागरितव्ये पलायितव्ये कस्मात् विश्राम्यथ

मा सुअह जग्गिअव्वे । पलाइअव्वंमि कीस वीसमेह ॥

त्रयः जनाः अनुलग्नाः रोगः च जरा च मृत्युः एव

तिन्नि जणा अणुलग्गा । रोगो अ जरा अ मच्चू अ ॥५॥

अर्थ–हे लोको! (जग्गिअव्वे के०) जागवाने ठेकाणे. अर्थात् धर्म कृत्यने विषे (मा सुअह के०) न सूइ रहो. अर्थात् धर्म कृत्यने विषे प्रमाद न करो. अने (पलाइअव्वंमि के०) नासवानी जग्याए (कीस के०) केम (वीसमेह के०) विसामो करो छो? अर्थात् आ संसार नासवानी जग्या छे, तो तेमां निरांते केम बेसी रह्या छो? केमके, (रोगो के०) रोग (अ के०) वली (जरा के०) वृद्धावस्था

(अ के०) वली (मच्चू के०) मृत्यु (अ के०) एज (तिन्नि जणा के०) त्रण जण जे ते (अणुलग्गा के०) तमारी पूंठे लाग्या छे. एटले तमारी केडे पड्या छे. माटे धर्मकृत्यमां प्रमाद न करो ॥ ५ ॥

भावार्थ—हे धमार्थि जीवो ! जेम आ ठेकाणे लोकोक्ति एवी छे के, जेनी पासे धन होय, तेमणे लुंटवानी जग्याए जागता रहेवुं, अने नासवानी जग्याए बेसी न रहेवुं, तेम धर्मकृत्यने विषे प्रमाद न करवो. अने नासवा योग्य एवो जे संसार तेमां बेसी न रहेवुं. शाथी के, रोग, जरा, अने मृत्यु ए त्रण डुष्मनो तमारी पूंठे निरंतर पडेलाज छे, माटे प्रमाद छोडीने धर्म करणीमां सावधान रहो. ॥ ५ ॥

दिवसनिशाघटीमालया आयुःसलिलं जीवानां गृहीत्वा
दिवसनिसाघडिमालं । आउसलिलं जीआण घित्तूणं ॥
चन्द्रादित्यबलीवर्दौ कालएवअरहट्टस्तं भ्रामयतः
चंदाइच्चबइल्ला । कालरहट्टं भमाडंति ॥ ६ ॥

नुरागे करीने गाढपणे बंधायेलाने परस्पर विजोग न पडवो जोइए, तोपण संसारनो एवो स्वभाव छे के, जे प्रथम क्षणमां दीठुं, ते बीजा क्षणमां तेवुंने तेवुं नथी देखातुं; माटे तेमनो विजोग थाय छे. एटलुंज नहिं पण स्थूल विजोग पण थया करे छे ॥ ४ ॥

मा स्वपिथ जागरितव्ये पलायितव्ये कस्मात् विश्राम्यथ

मा[2] सुअ[3]ह जग्गिअव्वे । पलाइ[4]अव्वंमि कीस[5] वीस[6]मेह ॥

त्रयः जनाः अनुलग्नाः रोगः च जरा च मृत्युः एव

तिन्नि[13] जणा[14] अणुलग्गा[15] । रोगो[7] अ जरा अ[10] मच्चू[11] अ[12] ॥५॥

अर्थ—हे लोको! (जग्गिअव्वे के०) जागवाने ठेकाणे. अर्थात् धर्म कृत्यने विषे (मा सुअह के०) न सूइ रहो. अर्थात् धर्म कृत्यने विषे प्रमाद न करो. अने (पलाइअव्वंमि के०) नासवानी जग्याए (कीस के०) केम (वीसमेह के०) विसामो करो छो? अर्थात् आ संसार नासवानी जग्या छे, तो तेमां निरांते केम बेसी रह्या छो? केमके, (रोगो के०) रोग (अ के०) वली (जरा के०) वृद्धावस्था

(अ के०) वली (मच्चू के०) मृत्यु (अ के०) एज (तिन्नि जणा के०) त्रण जण जे ते (अणुलग्गा के०) तमारी पूंठे लाग्या छे. एटले तमारी केडे पड्या छे. माटे धर्मकृत्यमां प्रमाद न करो ॥ ५ ॥

भावार्थ–हे धमार्थि जीवो! जेम आ ठेकाणे लोकोक्ति एवी छे के, जेनी पासे धन होय, तेमणे लुंटवानी जग्याए जागता रहेवुं, अने नासवानी जग्या ए बेसी न रहेवुं, तेम धर्मकृत्यने विषे प्रमाद न करवो. अने नासवा योग्य एवो जे संसार तेमां बेसी न रहेवुं. शाथी के, रोग, जरा, अने मृत्यु ए त्रण दुष्मनो तमारी पूंठे निरंतर पडेलाज छे, माटे प्रमाद छोडीने धर्म करणीमां सावधान रहो. ॥ ५ ॥

दिवसनिशाघटीमालया आयुःसलिलं जीवानां गृहीत्वा

दिवसनिसाघडिमालं । आउसलिलं जीआण घित्तूणं ॥

चन्द्रादित्यबलीवर्दौ कालएवअरहट्टस्तं भ्रामयतः

चंदाइच्चबइल्ला । कालरहट्टं भमाडंति ॥ ६ ॥

अर्थ-(चंदाइच्च के०) चंद्र सूर्यरूप (बइल्ला के०) बलद जे ते (दिवस निसा घडिमालं के०) दिवस रात्रि रूप घडानी श्रेणियो वडे (जिआण के०) जीवनुं (आउ के०) आउखा रूप (सलिलं के०) पाणीने (घित्तूणं के०) ग्रहण करीने (कालरहट्टं के०) काल रूप रहेंटने (जमाडंति के०) उंचे नीचे जमावे छे. अर्थात् उचे नीचे फेरवे छे. ॥ ६ ॥

नावार्थ-चंद्र अने सूर्य ए रूप धोलो ने रातो एवा घणा बलवान् बे बलद जे ते दिवस अने रात्रि ते रूप लाल ने काला घडानी श्रेणियोवडे, जीवोनुं आउखा रूप पाणीने उलेची नांखवाने, काल रूप रहेंटने फेरवे छे; माटे हे नव्य प्राणियो! आवुं नजरे जोइने पण तमने संसार उपरथी उदास नाव केम नथी थतो? ॥ ६ ॥

सा नास्ति कला तत् नास्ति औषधं तत् नास्ति किमपि विज्ञान शिल्पं

सा[11] नत्थि कला तं नत्थि। ओसहं[12] तं नत्थि किंपि[13] विन्नाणं[14] ॥

येन ध्रियते कायः खाद्यमानः कालसर्पेण

जेण धरिज्जइ काया । खज्जंती कालसप्पेणं ॥ ७ ॥

अर्थ–हे भव्य जीवो! (काल सप्पेणं के०) काल रूप सर्पे (खज्जंती के०) खावा मांमेली एवी (काया के०) देह जे ते (जेण के०) जेणे करीने (धरिज्जइ के०) धारण करीए. अर्थात् रक्षा करीए. (सा के०) ते. अर्थात् तेवी (कला के०) बहोतेर कला मांहिली कोइ पण कला (नत्थी के०) नथी (तं के०) ते. अर्थात् तेवुं (उसहं के०) औषध (नत्थि के०) नथी (त के०) ते. अर्थात् तेवुं (किंपि के०) कांइ पण (विन्नाणं के०) विज्ञान. अर्थात् शिल्प चातुरी (नत्थि के०) नथी. अर्थात् पकता शरीरनी रक्षा करे, एवी कोइ पण वस्तु नथी. ॥ ७ ॥

भावार्थ–काल रूप सर्प, आ शरीरनुं भक्षण करी ले छे, ते कालरूप सर्पने निवारण करे एवी कोइ पण कला नथी. तथा काल रूप सर्पे डशेली कायानुं जेर उतारवा समर्थ कोइ पण औषध नथी, तथा जगतमां अनेक प्रकारनी शिल्प चातुरी छे, पण कोइ शिल्प चातुर्य एवु नथी के, जेथी काल रूप

सर्पनुं फेर लागेज नहीं. माटे हे भव्य प्राणियो! मोटा मोटा समर्थ पुरुषोनां वज्र समान शरीरने पण काल रूप सर्प गली गयो छे; तो आपणा रांक जेवानी काची कायानो श्यो भरुसो? माटे शीघ्रपणे धर्मकृत्य करी ल्यो. ॥७॥

दीर्घफणीन्द्रएवनाले महीधराएवकेसरे दिशएवमहादले

दीहरफणिंदनाले । महिअरकेसर दिसामहदलिल्ले ॥

उं इतिपश्चात्तापे पिबति कालएवभ्रमरः जनाएवमकरंदं पृथ्वीएवकमले

उं पीअइ कालभमरो । जणमयरंदं पुहविपउमे ॥ ८ ॥

अर्थ—(उ के०) उं इति खेदे! एटले आ घणी खेदकारक वार्त्ता छे. अर्थात् आ वात जे न जाणे तेने पश्चात्ताप घणो थाय छे. (काल भमरो के०) कालरूप भ्रमर जे ते (दीहर के०) दीर्घ एटले महोटुं (फणिंदनाले के०) शेषनागरूप छे नाल ते जेनुं एवुं, ने (महिअर केसर के०) महिधर एटले पर्वत ते रूप छे केसरा ते जेने विषे एवुं, ने (दिसा महदलिल्ले के०) दिशा रूप छे महोटां पत्र ते जेने विषे एवुं (पुहवि पउमे के०) पृथ्वीरूप कमलने

विषे (जणमयरंदं के०) जनरुप मकरदंने अर्थात् लोकरूप रसने (पीअइ के०) पीए ठे ॥ ए ॥

नावार्थ–लोकमां एवी प्रसिद्धि ठे के, नमरो कमलमांथी एवी रीते रस ले के, जेथी करीने ते कमलने लगार मात्र इजा न थाय, तेवी रीते पोताने खप जेटलोज मधुरे स्वरे बोलीने थोमो थोमो रस ले ठे; परंतु आ जग्याए तो तेनाथी तमाम उलटी रीते जाणवा जेवु ठे; माटे ते वार्त्तानो विचार करता नव्य प्राणीउने तो दयाना अधिक प्रणामथी कपारो बुट्या विना रहेज नही ।। जेम के, कालरूप असंतोषी एवो एक नमरो ठे, ते पृथ्वीरूप कमलमांथी लोकरूप तमाम रसने, व्याधि वेदनारूप क्रूरपणु वापरीने चूशी ले ठे. एटले कोइ माणसने ते काल नदाण कर्या विना रहेतोज नथी. इहां पृथ्वीरूप कमलनुं शेषनागरूप नालवुं कह्युं, ते लोकोक्तिथी जाणवुं. एटले लोकमां एवुं कहेवाय ठे के, आ बधी पृथ्वीने शेषनागे माथा उपर उपाडी लीधी ठे. वली ए पृथ्वीरूप कमलमां पर्वतो, ते केसराने ठेकाणे ठे, ने दश

दिशायो ते मह्योटां मह्योटां पांनमांने ठेकाणे छे. आवा मह्योटा कमलनो रस निरंतर पीतां पण कालरूप भमरो आज सूधी पण तृप्त थयो नथी, ने थतो पण नथी; अने थशे पण नही. माटे हे भव्य प्राणियो! कालरूप भमराना आस्वादनमां न अवाय, एवा आत्मस्वरूपने पामवाना साधनमां प्रमाद छोडीने उद्यम करो!! ॥ ७ ॥

छायामिषेण कालः सकलजीवानां छलं गवेषयन्सन्
छायामिसेण कालो । सयलजीआणं छलं गवेसंतो ॥
पार्श्वं कथमपि न मुन्चति तस्मात् धर्मे उद्यमं कुरुध्वं
पासं कहवि न मुंचइ । तां धम्मे उद्यमं कुणह ॥ ए ॥

अर्थ–(छलं के०) छलने (गवेसंतो के०) गवेषणा करतो एवो (कालो के०) काल जे ते, (छायामिसेण के०) शरीरनी छायाने मिषे (सयलजीआणं के०) सकल जीवोनुं (पासं के०) पासुं तेने (कहवि के०) कांइ प्रकारे पण (न मुंचइ के०) नथी मूकतो. (ता के०) ते हेतु माटे (धम्मे के०) धर्मने विषे (उद्यमं

के०) उद्यम ने (कुणह के०) करो ॥ ए ॥

भावार्थ–हे भव्य प्राणियो! रात्रि दिवस छिद्रने खोलतो, एटले आ प्राणी क्यारे स्खलना पामे के, एने हुं पकडी लेउं, एवी वांछाये निरंतर छायाने मिषे पकडवाने माटे पछवाडे परखेलो एवो जे काल, ते कोइ प्रकारे पण पाछो हठे एवो नथी. एतो जरूर उचिंतो झाली लेशे. ते वखते तमने घणो पश्चात्ताप थशे के, अरेरे! आपणे कांइ पण धर्मसाधन करी शक्या नही! माटे जिनप्रणीत अहिंसादिक धर्मने विषे, ज्या सूधी कालना झपाटामां बराबर नथी आव्या, त्यां सूधीमां कांइ पण प्रयत्न करी ल्यो ॥ ए ॥

काले अनादौ जीवाना विविधकर्मवशगाना
का[2]लंमि अणाईए । जीवा[4]णं विविहकम्म[3]वसगाणं ॥
तत् नास्ति सविधान–भेदत्वं समारे यदेकेद्रियादित्व न संभवति
तं[10] नत्थि[11] संविहाणं । संसारे[6] जं न संभवइ ॥ १० ॥

अर्थ–(अणाईए के०) आदि रहित एवा (कालंमि के०) कालचक्रने

विषे परिभ्रमण करता एवा, ने (विविहकम्मवसगाणं के०) नाना प्रकारना कर्मने वश थएला एवा (जीवाणं के०) जीवोने (संसारे के०) संसारने विषे (जं के०) जे (संविहाणं के०) संविधान, अर्थात् एकेंद्रियादिक भेद (न संभवइ के०) प्राप्त थयेलो नथी संभवतो एम, (तं नत्थि के०) ते नथी. अर्थात् सर्वे एकेंद्रियादिक भेद ए जीवने थएला संभवे छे. ॥ १० ॥

भावार्थ—काल, कर्म, जीव, अने संसार ए सर्वेनुं अनादिपणुं छे, माटे आ जीव कर्मना वशे करीने अनादि काललो कालचक्रने विषे परिभ्रमण करतां करतां संसारने विषे सघला एकेंद्रियादिक भेदने पामी चूक्यो छे. पण एवुं न कही शकाय के, अमुक भेद नथी पाम्यो. माटे हे भव्य प्राणियो! आज तमे अहंकार करो छो, पण तमे तो केटलीएक वखत गधेडा पण थया छो, कूतरा पण थया छो, अने वली ज्यारे बोर मूला मोगरी आदिकनी जातिमां उत्पन्न थया त्यारे तो तमने न्हानां छोकरांए पण दाणा साटे वेचाथी लीधा, एटलुंज नही पण उपर माग्यामां पण गया. यावत् विष्टाने विषे की-

आपणे पण उत्पन्न थइ चूक्या छो. तेना तेज तमे, आज शेठ शाहूकार बनीने
बेठा छो. माटे तमे सर्व प्रकारनुं मान मूकीने धर्मकार्यमां प्रवर्त्तो ॥ १० ॥

॥ अनुष्टुप्वृत्तम् ॥

बांधवाः सुहृदः सर्वे मातापितरौ पुत्रनार्यः

बंधवा सुहिणो सवे । पिअमाया पुत्तदारिया ॥

प्रेतवनात् श्मशानात् निवर्त्तंते दत्त्वामृतप्रति सलिलांजलिं

पेअवणाउ निअत्तंति । दाऊणं सलिलंजलिं ॥ ११ ॥

बांधव (सुहिणो के०) सुहृद
अर्थ—(सवे के०) सर्व एवा (बंधवा के०) पुत्र तथा
एटले मित्रो तथा (पिअमाया के०) माता पिता (पुत्तदारिया के०) पाणीनी अ-
स्त्री, ते सर्व जे ते, मरी गयेला मनुष्य प्रत्ये (सलिलंजलि के०) (निअत्तंति के०)
जली (दाऊणं के०) आपीने (पेअवणाउ के०) श्मशान थकी जता नथी ॥ ११ ॥
पाछा घेर आवे छे. पण मरेला मनुष्यनी संगाथे कोइपण मनुष्य
भावार्थ—हे जीव! आ सघला देहना संबंधि छे, पण ए कोइ तारा

संबंधि नथी. केमके, स्वजन तथा मित्रो, माता, पिता, पुत्र, अने स्त्री ए कोइ माणस तह्मारां सगां नथी. केमके, जे देहनी संगाथे तेमने संबंध हतो, ते देहने बाली कूटीने पछी पाणीनी अंजली आपीने अर्थात् ते फरीथी पाछा घेर आववाना नथी एवी आशा मूकीने श्मशान थकी पोत पोताना स्वार्थने संभारतां पाछां पोत पोताने घेर जाय छे. पण तेमांनुं कोइ वह्मालुं सगुं ते जीवनी साथे जतुं नथी. ॥ ११ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

विघटंते वियुज्यंते सुताः विघटते बांधवाः वल्लभाः च विघटंते

विहमंति सूआ विहमंति । बंधवा वल्लहा ये विहमंति ॥

एकः कथमपि न विघटते धर्मः हे आत्मन् जिनभणितः

इक्को कहेवि न विहमइ । धम्मोरे* जीव जिणभणिउ ॥१२॥

---

* इहा हे एवुं संबोधन न मुकतां रे एवु जे अधम संबोधन मूक्युं छे, तेनुं ए प्रयोजन छे के, आ जीवने धर्म विना कोइ पण सहाय्यकारी नथी. तोपण तेने मूकीने अज्ञानताथी बीजाने सहाय्यकारी मानी बेठो छे माटे.

अर्थ-(रे जीव के०) हे अज्ञानी जीव! (सुआ के०) पुत्र तथा पुत्रीयो जे ते (विहृरुति के०) विघटे छे. अर्थात् तेनो विजोग थाय छे. तेज रीते (बधवा के०) स्वजन जे ते (विहरुंति के०) विघटे छे. अर्थात् स्वजननो पण विजोग थाय छे. (य के०) वली (वल्लहा के०) वहाली स्त्रीयो पण (विहरुंति के०) विघटे छे. एटले तेनो पण विजोग थाय छे. एज रीते सर्व वस्तुउनो विजोग थाय छे, पण (इक्को के०) एक (जिणजणिउ के०) जिनपरमात्माये कहेलो (धम्मो के०) धर्म जे ते (कहवि के०) क्यारे पण (न विहरुइ के०) वियोग पामतो नथी. ॥ १२ ॥

जावार्थ-हे मुग्ध जीव! तुं विचार करय के, आ संसारमां तहारुं कोण छे? केम के, पुत्र, स्वजन, अने वहाली स्त्रीयो इत्यादिक सर्वेनो विजोग थाय छे. एटले तेमने मूकीने तु जइश, अथवा तने मूकीने ते जशे. माटे ज्यां संयोग छे, त्यां निमाये वियोग छेज. पण एक जिनराजनो कहेलो धर्म एटले जीवने दुःखमां पमतां धरी राखे माटे धर्म कहीए, ते धर्मनो कोइ काले पण

विजोग नथी थतो. अर्थात् आ जीवने साचुं सगपण तो धर्मनुंज छे. अने बीजुं सर्वे सगपण फोगट छे. ॥ १२ ॥

अष्टकर्माण्येव पाशास्तैर्बद्धः जीवः संसार एव चारके बंदिगृहे तिष्ठति

अट्ठकम्म[1]पासबद्धो । जीवो[2] संसार[3]चारए ठाइ[4] ॥

अष्टकर्मपाशमुक्तः आत्मा शिवमंदिरे तिष्ठति

अट्ठकम्म[5]पासमुक्को । *आया[6] सिवमंदिरे ठाइ ॥ १३ ॥

अर्थ—हे आत्मन् ! (अट्ठकम्मपासबद्धो के०) आठ कर्म रूप पासे बंधाणो एवो (जीवो के०) प्राणी जे ते (संसारचारए के०) संसार रूप बंधिखानाने विषे (ठाइ के०) रहे छे. ने (अट्ठकम्मपासमुक्को के०) आठ कर्मरूप पासथी मूकाएलो एवो (आया के०) आत्मा जे ते (सिवमंदिरे के०) मोक्ष मं-

* आ जीव ज्यांसूधी कर्म वडे बंधायेलो छे, त्यां सूधी एने मोहोटा पुरुषो जीव कहे छे अने जेम जेम कर्मथी मूकातो जाय छे, तेम तेम तेने आत्मा कहीने बोलावे छे. तेवी वात जणाववाने माटे आ गाथामा जीव तथा आत्मा एवा बे शब्दो मूकेला छे.

दिरने विषे (ठाइ केण) रहे छे. एटले एक समयमां बीजा क्षेत्रने न स्पर्श करतो मोक्षने पामे छे. ॥ १३ ॥

भावार्थ—हे जीव! तुं विचार करय के, आ जगत्मां एक पास वरे बंधायेलो मनुष्य पण मूकाइ शकतो नथी, तो, तुंतो आठ कर्म रूप आठ पास वरे बंधायेलो छुं, ने तेमां वली संसाररूप बंधिखानाना घरमा पड्यो छुं. तोपण तेमां मिथ्या सुख मानी बेठो छुं, पण तेमांथी निकलवानो उद्यम नथी करतो, पण ज्यारे ज्यारे, तेमांथी निकलवानो उद्यम करीने ज्यारे आठ कर्म रूप पासने तोडीश, त्यारेज तुं मोक्ष मंदिरमां जईश. पण ते विनातो तने अविनाशी सुख क्यारे पण मलवानुं नथी. ॥ १३ ॥

विभवः सज्जनसंगः विषयसुखानि विलासललितानि

विहवो सज्जणसंगो । विषयसुहाइं विलासललिआइं ॥

नलिनीदलाग्रेऽदोलनशीलः जललव इव परिचचलं सर्वं

नलिणीदलग्गघोलिर । जललवपरिचंचलं सव्वं ॥ १४ ॥

अर्थ–(विहवो के०) विभव एटले लक्ष्मी जे ते, तथा (सज्जणसंगो के०) माता, पिता, भाई, भार्या, इत्यादिकनो जे संबंध ते, तथा (विलास के०) विलासे करीने (ललिआइं के०) सुंदर एवां (विसय सुहाइं के०) विषय सुख (सव्वं के०) ए सर्व जे ते (नलिणी के०) कमलिनी (पोयणी) तेना (दलग्ग के०) पांदडांना अग्र भागने विषे (घोलिर के०) घुमरातुं अर्थात् रहेलु एवुं (जललव के०) पाणीनो बिंदु तेना जेवुं (परिचंचलं के०) अतिशे चंचल छे. अर्थात् अल्प वायुथी पण शीघ्रपणे पडी जाय तेवुं छे ॥ १४ ॥

भावार्थ–आ जीवे मानी लीधेलां एवां जे सुखकारी पदार्थ, जेवां के, लक्ष्मी, सगां, संबंधी, तथा अनेक प्रकारना विलासे करीने शोभतां एवां पंच विषयनां सुख ए सर्वे अतिशे चंचल छे. जेम कमलना पांदडाना अग्र भागमां रहेलुं पाणीनुं टीपुं थोडी वारमां स्वभावेज नाश पामे छे, तेम ते सघलुं सुख पण थोडा कालमां हतुं नहोतुं थइ जाय छे. माटे हे जीव! एवा अतिशे अस्थिर विषयसुखने विषे तुं शु आसक्त थाय छे! ॥ १४ ॥

तत् कुत्रगत बलं तत् कुत्र यौवनं अगस्य चंगिमा शोन्ना कुत्र

तं कह बलं तं कह । जुव्वणं अंगचंगिमा कह ॥

सर्व अनित्यं पश्यत दृष्टं पूर्वं नष्टं पश्चात् कृतान्तेन कृत्वा

सव्वमणिच्चं पिह्रह । दिहनहं कयंतेण ॥ १५ ॥

अर्थ—हे प्राणियो ! (तं के०) ते (बलं के०) शरीरनु बल (कह के०) क्यां गयुं ? वली (तं के०) ते (जुव्वणं के०) जवानीपणुं (कह के०) क्यां गयुं ? वली (अगचंगिमा के०) शरीरनुं सुंदरपणुं (कह के०) क्यां गयुं ? ते हेतु माटे (कयंतेण के०) काले करीने (दिहनहं के०) प्रथम दीतु, ने पछी नाश पाम्युं एवुं, (सव्वं के०) सर्व वस्तु (अणिच्चं के०) अनित्य एवाने (पिहह के०) अवलोकन करो. अर्थात् विचारी जुन ॥ १५ ॥

जावार्थ—केटलाएक पुरुषोने प्रथम जवानीपणामां घणा बलादिके सहित जोइने पछी तेमने वृद्ध अवस्थामां अति निर्बल जोइने उपदेश करे छे. के, हे प्राणिन् ! तारी जवानीपणानी शोन्नाये राहित शरीरनुं बलादिक क्यां

गयुं? अहो! काले करीने हतुं नहोतुं थइ गयुं!! माटे सर्व वस्तु अनित्य छे, एम जाणी रात्रि दिवस करवा मांडेली एवी शरीरनी शुश्रूषा तेने छंडी करो. केमके, तमे गमे तेटलुं द्रव्यादिकनुं खरच करीने शरीरनी साचवणी करो, तोपण ते शरीरनी जवानी कदि काले तेवीने तेवी रहेवानी नथी. माटे जेनी सेवा निष्फल न जाय, एवा धर्मनी सेवामां तत्पर थाउ. ॥ १५ ॥

घनानि कर्माण्येव पाशास्तैर्बद्धः भव एव नगरचतुष्पथानि तेषु विविधाः

घणकम्मपासबद्धो । भवनयरचउप्पहेसु विविहाउ ॥

प्राप्नोति विडंबनाः जीवः कः अत्रसंसारे शरणं तस्य

पावइ विडंबणाउ । जीवो को इत्थ सरणं से ॥ १६ ॥

अर्थ—(घणकम्मपासबद्धो के०) निविड कर्मरूप पासाए एटले गांठ्योए बंधायेलो एवो (जीवो के०) जीव जे ते (भवनयर के०) संसाररूप नगरना (चउप्पहेसु के०) चौटाने विषे. अर्थात् च्यार गतिरूप चौटाने विषे (विवि-हाउ के०) अनेक प्रकारनी दुःखदाइ एवी (विडंबणाउ के०) विटंबनाने (पा

वइ के०) पामे छे. ए हेतु माटे (इह के०) ए संसारने विषे (से के०) ते प्राणीने
(को के०) कोण (सरणं के०) रक्षण करनार छे? अर्थात् कोइपण नथी ॥ १६॥
भावार्थ–हे प्राणिन्! आ जीव घणां कर्मरूप पासबंधथी बंधायेलो एवो सतो च्यार गतिरूप संसारना चोगानमां (चौटामां) अनेक प्रकारनी शरीरने तथा मनने दुःखदायक बंधनादिरूप विटंबनाने पामे छे, त्यां तने रक्षण करवा कोण समर्थ छे? अर्थात् ते जीवनी रक्षा करनार धर्म वीना बीजुं कोइ पण समर्थ नथी. ॥ १६ ॥

घोरे गर्भवासे जगरद्रव्यसमूह एव जंबालः कर्दमस्तेनाशुचिर्बीभत्से
घोरंमि गप्नवास । कलमलजंबालअसुइबीभछे ॥
उषितः स्थितः अनंतकृत्वोऽनंतवारान् जीवः कर्मानुभावेन
वसिउ अणंतखुत्तो । जीवो कम्माणुभावेण ॥ १७ ॥

अर्थ–(जीवो के०) जीव जे ते (घोरंमि के०) घोर एटले भयानक एवो (कलमल के०) पेटमां रहेला द्रव्यनो (पदार्थोनो) समूह ते रूप (जबाल

गयुं? अहो! काले करीने हतुं नहोतुं थइ गयुं!! माटे सर्व वस्तु अनित्य छे, एम जाणी रात्रि दिवस करवा मांडेली एवी शरीरनी शुश्रूषा तेने छंडी करो. केमके, तमे गमे तेटलुं द्रव्यादिकनुं खरच करीने शरीरनी साचवणी करो, तोपण ते शरीरनी जवानी कदि काले तेवीने तेवी रहेवानी नथी. माटे जेनी सेवा निष्फल न जाय, एवा धर्मनी सेवामां तत्पर थाउ. ॥ १५ ॥

घनानि कर्माण्येव पाशास्तैर्बद्धः भव एव नगरचतुष्पथानि तेषु विविधाः

घणकम्मपासबद्धो । भवनयरचउप्पहेसु विविहाउ ॥

प्राप्नोति विडंबनाः जीवः कः अत्रसंसारे शरणं तस्य

पावइ विडंबणाउ । जीवो को इत्थ सरणं से ॥ १६ ॥

अर्थ—(घणकम्मपासबद्धो के०) निबिड कर्मरूप पासाए एटले गांठ्योए बंधायेलो एवो (जीवो के०) जीव जे ते (भवनयर के०) संसाररूप नगरना (चउप्पहेसु के०) चौटाने विषे. अर्थात् च्यार गतिरूप चौटाने विषे (विवि- हाउ के०) अनेक प्रकारनी दुःखदाइ एवी (विडंबणाउ के०) विटंबनाने (पा

वड के०) पामे छे. ए हेतु माटे (इह के०) ए संसारने विषे (से के०) ते प्राणीने (को के०) कोण (सरणं के०) रक्षण करनार छे? अर्थात् कोइपण नथी ॥ १६॥

भावार्थ—हे प्राणिन्! आ जीव घणां कर्मरूप पासबंधथी बंधायेलो एवो सतो च्यार गतिरूप संसारना चोगानमां (चौटामां) अनेक प्रकारनी शरीरने तथा मनने दुःखदायक बंधनादिरूप विटंबनाने पामे छे, त्यां तने रक्षण करवा कोण समर्थ छे? अर्थात् ते जीवनी रक्षा करनार धर्म वीना बीजुं कोइ पण समर्थ नथी. ॥ १६ ॥

घोरे गर्भवासे जठरद्रव्यसमूह एव जंबालः कर्दमस्तेनाशुचिर्बीभत्से

घोरंमि गब्भवासे । कलमलजंबालअसुइबीभच्छे ॥

उषितः स्थितः अनंतकृत्वोऽनंतवारान् जीवः कर्मानुभावेन

वसिओ अणंतखुत्तो । जीवो कम्माणुभावेण ॥ १७ ॥

अर्थ—(जीवो के०) जीव जे ते (घोरंमि के०) घोर एटले भयानक एवो (कलमल के०) पेटमां रहेला द्रव्यनो (पदार्थोनो) समूह ते रूप (जंबाल

के०) कादव तेणे करीने (असुइ के०) अशुचि भरेलो एवो, ने (बीभछे के०) बीभत्स. कहेतां कमकमाट भरेलो एवो (गप्भवासे के०) गर्भवासने विषे (कम्माणुभावेण के०) शुभाशुभ कर्मना प्रभावे करीने (अणंत खुत्तो के०) अनंतीवार (वसिम के०) रहेलो छे, पण ते दुःखने भूली जइने फरीथी अनंती वार गर्भवासमां दुःख भोगववुं पडे, एवुं कृत्य करे छे. परंतु फरीथी गर्भवासमां न आववुं पडे, एवो उद्यम नथी करतो ए घणुं आश्चर्य छे! ॥ १७ ॥

भावार्थ–हे महामुग्ध प्राणिन्!! आ संसारमां सारा माणसनी एवी रीत छे के, जे जग्याए घणुंज दुःख पडयुं होय, ते जग्याए फरीथी न जाय. पण आ जीवनो तो एवो अवलो स्वभाव छे के, तेज जग्याए वारंवार जवाय एवो उपाय कर्या करे छे, पण ते थकी विराम नथी पामतो. तेने जोइने ज्ञानी पुरुष उपदेश करे छे के, गर्भवासमां घणुंज कष्ट छे. के, जेनुं वर्णन पण बरोबर थइ शकतुं नथी. तोयपण इहां यत्किंचित् कहीए छीए. ते गर्भवास अनेक प्रकारना मलमूत्रनी दुर्गंधथी भरपूर छे. के, जेमां सारी हवा आव-

वानो तो लेशमात्र रस्तोज नथी. ने अनेक प्रकारना सूक्ष्म जंतुर्ड ते गर्जना कोमल शरीरने घणी वेदना उपजावे छे. ने, ते गर्जने नाशी जवानी जग्या नथी मलती, तेथी वारंवार मूर्छा खाइ तेनी ते वेदना सहन करे छे. वली त्यां अनेक प्रकारनी रूंधण थाय छे तेनी वेदना, तथा जठराग्निथी थयेली उष्ण वेदना, इत्यादिक कमकमाट नरेली अनेक वेदनाउने सहन करतो उंधेमाथे नवमास सुधी टटलतो हतो. माटे हे जीव! ते दुःखना दिवस तें अनती वार नोगव्या तोपण तुं केम नूली जाय छे? अने फरीथी पाछां तेनां तेज दुःख पामवाना उपाय केम कर्या करे छे? ॥ १७ ॥

चतुरशीतिः किल लोके शास्त्रे योनीनां प्रमुखानि शतसहस्राणि लक्षाणि विद्यंते

चुलसीइ किर लोए । जोणीण पमुहसयसहस्साइं ॥

एकैकस्यां योनौ च जीवः अनन्तकृत्वः समुत्पन्नः

इक्किक्कम्मि अ जीवो । अणंतखुत्तो समुप्पन्नो ॥ १८ ॥

अर्थ-(लोए के०) लोकने विषे (जोणीण के०) जीवनो उत्पत्तिनां स्थानक

(चुलसीइ के०) चोराशी (पमुह के०) प्रमुख (सय सहस्साइं के०) लाख, एट ले चोराशी शब्दने प्रमुख कहेतां अग्रेसर करीने लाख शब्द जोमवो. अर्थात् चोराशी लाख, जीवने उपजवानां स्थानक ले. (किर के०) निश्चे. एटले ए वात शास्त्रमां कहेली ले. ते चोराशी लाख योनिने विषे (जीवो के०) जीव जे ते (इक्किक्कम्मि के०) एकेक योनिने विषे (अ के०) वली (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (समुप्पन्नो के०) उत्पन्न थयो ले ॥ १७ ॥

जावार्थ–हे जीव ! तुं चोराशी लाख जीवाजोनीने विषे अनंतीवार ज्रमण करी आव्यो बुं. ने, ते ते जीवाजोनीने विषे अनेक प्रकारनां लेदन जेदननां छुःख, तें अनंतीवार सहन कर्यां, तोयपण ते उत्पत्तिस्थानमांथी कंटालो पामीने, धर्मकृत्य करवाने विषे तुं प्रीति केम जोमतो नथी? ॥ १७ ॥

मातापितृबंधुभिः संसारस्थैः पूरितः लोकः

मायापियबंधूहिं । संसारत्थेहिं पूरिरं लोनं ॥

बहुयोनिनिवासिभिः नच ते त्राण पुनः शरणं पुनः

बहुज्जोणिनिवासीहिं । नय ते ताणं च सरणं च ॥ १ए ॥

अर्थ–(संसारछेहिं के०) संसारने विषे रहेलां एवां, ने (बहुज्जोणी के०) घणी एवी योनि एटले चोराशी लाख योनि, तेने विषे (निवासीहिं के०) निवास करीने रहेलां एवां (मायापियबंधुहिं के०) माता पिता ने बंधु, तेमणे करीने (लोउं के०) लोक जे ते (पूरिउं के०) पूरेलो छे. (ते के०) ते सर्वे (च के०) वली ताहरुं (ताणं के०) रक्षण करनार, अने (च के०) वली ताहरे (सरणं के०) शरण करवा योग्य (नय के०) नथीज. केमके जे पोतेज बंधनमां पड्या होय, ते सामाने बंधनथी शी रीते छोडावे? ॥ १ए ॥

जावार्थ–हे जीव! आ जगत्मां रहेला सर्वे जंतु कदाचित् तहारुं पालण पोषण करवा माटे, माता, पिता तथा बंधुरूपे थयां छे, ने तेमणे करीने आ सर्व लोक पूरेलो छे; परंतु ते सर्वेथी पण आज सूधी तहारु रक्षण थइ शक्युं नथी. माटे ते ताहरे शरण करवा योग्य पण नथी. कारण के, संसारना महा

(चुलसीइ के०) चोराशी (पमुह के०) प्रमुख (सय सहस्साइं के०) लाख, एटले चोराशी शब्दने प्रमुख कहेतां अग्रेसर करीने लाख शब्द जोमवो. अर्थात् चोराशी लाख, जीवने उपजवानां स्थानक छे. (किर के०) निश्चे. एटले ए वात शास्त्रमां कहेली छे. ते चोराशी लाख योनिने विषे (जीवो के०) जीव जे ते (इक्किक्कम्मि के०) एकेक योनिने विषे (अ के०) वली (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (समुप्पन्नो के०) उत्पन्न थयो छे ॥ १८ ॥

जावार्थ—हे जीव ! तुं चोराशी लाख जीवाजोनीने विषे अनंतीवार ज्रमण करी आव्यो बुं. ने, ते ते जीवाजोनीने विषे अनेक प्रकारनां छेदन जेदननां दुःख, तें अनंतीवार सहन कर्यां, तोयपण ते उत्पत्तिस्थानमांथी कंटालो पामीने, धर्मकृत्य करवाने विषे तुं प्रीति केम जोमतो नथी ? ॥ १८ ॥

मातापितृबंधुभिः संसारस्थैः पूरितः लोकः

मायापियबंधूहिं । संसारत्थेहिं पूरिनं लोनं ॥

बहुयोनिनिवासिभिः   नच ते त्राणं पुनः शरणं पुनः

बहुज्जोणिनिवासीहिं । नय ते ताणं चं सरणं चे ॥ १९ ॥

अर्थ–(संसारछोहिं के०) संसारने विषे रहेलां एवां, ने (बहुज्जोणी के०) घणी एवी योनि एटले चोराशी लाख योनि, तेने विषे (निवासीहिं के०) निवास करीने रहेलां एवां (मायापियबंधुहिं के०) माता पिता ने बंधु, तेमणे करीने (लोउं के०) लोक जे ते (पूरिउं के०) पूरेलो छे. (ते के०) ते सर्वे (च के०) वली ताहरुं (ताणं के०) रक्षण करनार, अने (च के०) वली ताहरे (सरणं के०) शरण करवा योग्य (नय के०) नथीज. केमके जे पोतेज बधनमां पड्या होय, ते सामाने बंधनथी शी रीते छोडावे? ॥ १९ ॥

भावार्थ–हे जीव! आ जगत्मां रहेला सर्वे जंतु कदाचित् तहारुं पालण पोषण करवा माटे, माता, पिता तथा बंधुरूपे थयां छे, ने तेमणे करीने आ सर्व लोक पूरेलो छे; परंतु ते सर्वेथी पण आज सूधी तहारुं रक्षण थइ शक्यु नथी. माटे ते ताहरे शरण करवा योग्य पण नथी. कारण के, संसारना महा

दुःखरूप प्रवाहमां खेंचाता प्राणियोने, जेमां सारो कर्णधार (नावनो चलाव-नार) छे, एवी नौका (नाव) रूप जिनधर्म जे तेज, शरण करवा योग्य तथा ग्रहण करवा योग्य छे, पण माता पितादिक शरण करवा योग्य नथी ॥ १९ ॥

जीवः व्याधिविलुप्तः सफरो मत्स्यः इव निर्जले आकुलीभवति
जीवो वाहिविलुत्तो । सफरो इव निज्जले तरूप्फरुई ॥
सकलः अपि जनः पश्यति कः शक्तोऽस्ति वेदनाविगमे
सयलो वि जणो पिछइ । को सक्को वेअणाविगमे ॥२०॥

अर्थ—(वाहि के०) व्याधिये करीने (विलुत्तो के०) उपद्रववालो एवो (जीवो के०) जीव जे ते (निज्जले के०) जल रहित प्रदेशने विषे (सफरो इव के०) माछलानी पेठे (तरूप्फरुई के०) तरफडे छे, एटले आकुल व्याकुल थाय छे. ते प्रकारना रोगे करीने पीडाता प्राणीने (सयलो वि के०) सकल एवो पण (जणो के०) जन. एटले लोक जे ते (पिछइ के०) देखे छे. परंतु ते जीवनी (वेअणाविगमे के०) वेदनानो नाश करवाने विषे (को के०) कोण पुरुष (स-

क्को के०) समर्थ होय? अपितु कोइ पण समर्थ न होय ॥ २० ॥

भावार्थ—आ जीव अनेक प्रकारना व्याधि वडे ग्रस्त थइने ज्यारे जल-विनाना माछलानी पेठे तरफडे छे, ते वखत हे मा! हे बाप!! इत्यादिक सामाने अतिशे करुणा उत्पन्न थाय एवा पोकार करे छे; त्यारे तेनी वेदनाने लेशमात्र ओछी करवाने कोइ पण समर्थ थतुं नथी. उलटा तेना मनने बीजी वेदना उत्पन्न थाय, एवी रीतना करुणा भरेला शब्दो वापरीने अने औषधादिकना घणा खरचमां नांखीने अने आंखोमां आंसु लावीने, उलटा तेने वधारे गभरामणमां नांखे छे, अने पोते ज्यारे निराश थाय छे, त्यारे निसासा मूकीने छेवटे तेने धर्मनुं शरण बतावे छे, पण तेमांथी कोइथी काइपण दुःख लइ शकातुं नथी. माटे हे जीव! परिणामे धर्मनुं शरण तो करवुंज पडे छे, तो प्रथमथीज तुं धर्मनुं शरण करय. कारण के जे धर्मना प्रभावथी तहारे फरीथी एवुं दुःख भोगववुं पडे नही, माटे तेवा धर्मने करय. ॥ २० ॥

डुःखरूप प्रवाहमां खेंचाता प्राणियोने, जेमां सारो कर्णधार (नावनो चलाव-नार) ठे, एवी नौका (नाव) रूप जिनधर्म जे तेज, शरण करवा योग्य तथा ग्रहण करवा योग्य ठे, पण माता पितादिक शरण करवा योग्य नथी ॥ १९ ॥

जीवः व्याधिविलुप्तः सफरो मत्स्यः इव निर्जले आकुलीभवति

जीवो वाहिविलुत्तो । सफरो इव निज्जले तम्फम्फई ॥

सकलः अपि जनः पश्यति कः शक्तोऽस्ति वेदनाविगमे

सयलो वि जणो पिछ्छइ । को संको वेअणाविगमे ॥२०॥

अर्थ-(वाहि के०) व्याधिये करीने (विलुत्तो के०) उपद्रववालो एवो (जीवो के०) जीव जे ते (निज्जले के०) जल रहित प्रदेशने विषे (सफरो इव के०) माछलानी पेठे (तम्फम्फई के०) तम्फम्फे ठे, एटले आकुल व्याकुल थाय ठे. ते प्रकारना रोगे करीने पीडाता प्राणीने (सयलो वि के०) सकल एवो पण (जणो के०) जन. एटले लोक जे ते (पिछ्छइ के०) देखे ठे. परंतु ते जीवनी (वेअणाविगमे के०) वेदनानो नाश करवाने विषे (को के०) कोण पुरुष (स-

मा जानीहि हे जीव त्वं पुत्रकलत्रादि मम सुखहेतुर्भविष्यति

मा जाणसि जीव तुमं । पुत्तकलत्ताइ मज्झ सुहहेऊ ॥

निपुणं गाढ बंधनं एतत् संसारे संसरतां

निउणं बंधण मेयं । संसारे संसरंताणं ॥ २१ ॥

अर्थ-(जीव के०) हे प्राणिन्! (पुत्तकलत्ताइ के०) पुत्र तथा स्त्री इत्यादिक जे ते (मज्झ के०) मह्हारे (सुहहेऊ के०) सुखनुं कारण थशे, एम (तुमं के०) तुं (मा जाणसि के०) न जाणीश. केमके, (संसारे के०) संसारने विषे (ससरंताणं के०) नरक तिर्यंच इत्यादि रूपे भ्रमण करता एवा जीवोने (एयं के०) ए पुत्र कलत्रादिक जे तेज, उलटा (निउणं के०) अतिशे गाढ एवा (बंधणं के०) बंधनरूपे थाय छे. ॥ २१ ॥

भावार्थ-अरे रे जीव! तह्हारी शी विपरीत बुद्धि थइ छे? के, दुःखनुं कारण छे, तेनेज तुं, एकांते सुखनुं कारण मानी बेठो छुं! केमके, संसारने विषे स्त्री पुत्रादिक एज मह्होटुं बंधन छे. त बंधनने तुं एम जाणे छे के, एथी मह्हारे

सुख थशे, परंतु तेथी कदि पण तहारे सुख थवानुं नथी; कारण के, तेमने विषे गाढ प्रीति राखवाथी नरकने विषे जवुं पडे छे. तथा तिर्यंच गतिने विषे गधेडा कूतरादिकना निःशंकपणे विषय भोगववाना अवतार धरवा पडे छे. अने त्यां त्यां अनेक प्रकारनां दुःख सहन करवां पडे छे. तेनुं कारण एज छे के. आ म्हारी स्त्री, आ म्हारो पुत्र, इत्यादिक ममत्वभाव करवाथी एवां फल मळे छे. ने आ भवमां तेनुं पालन पोषण करवामा रात्रि दिवस गमावे छे. पण एम विचार नथी करतो के, आज बधो दिवस गयो, तथा आज वधी रात्री गइ, पण तेमां केटली घडी में म्हारा आत्मानुं साधन कर्युं? एवो विचार तुं केम नथी करतो? ॥ २१ ॥

जननी भवान्तरे जायते जाया स्त्री जाया माता पिता च पत्रः चकारात्पुत्रःपिता

जणणी जायइ जाया । जाया माया पिया य पुत्तो य ॥

अनवस्थाऽस्ति संसारे कर्मवशात् सर्वजीवाना

अणवठा संसारे । कम्मवसा सव्वजीवाणं ॥ २२ ॥

अर्थ-(संसारे के०) संसारने विषे (कम्मवसा के०) कर्मना वशथकी (सव्वजीवाणं के०) सर्व जीवोनी (अणवत्ठा के०) अनवस्था. एटले एक जातनी स्थिति नथी रहेती. कारण के (जणणी के०) माता जे ते, नवांतरे (जाया के०) स्त्री रूपे, अने (य के०) वली (जाया के०) स्त्री जे ते, नवांतरे (माय के०) मातारूपे. अने (य के०) वली (पिया के०) पिता जे ते, नवांतरे (पुत्तो के०) पुत्ररूपे पण (जायइ के०) थाय छे. अर्थात् आ जीवनी एक सरखी स्थिति नथी रहेती. इत्यादि अनवस्था जाणवी ॥ २१ ॥

नावार्थ-हे जीव! संसारमां सर्वे जीव कर्मने वश छे, माटे तेमनुं स्वरूप सदाकाल एकरूपे रहेतुं नथी. एज संसारनो विषम स्वनाव छे. कारण के, जे माता छे, ते नवांतरे मातारूपेज नथी थती, परंतु तेज माता स्त्रीरूपे थाय छे. अने जे स्त्री एटले पोतानी नार्या छे ते नवांतरे मातारूपे थाय छे, पण नार्यारूपे उत्पन्न नथी थती. अने जे पिता छे ते नवांतरे पितारूपेज नथी थतो, परंतु पुत्ररूपे पण उत्पन्न थाय छे. माटे जेना उपर तुं आज प्रीति राखीने

तहारो बधो जन्मारो तेनुंज जरण पोषण करवामां पशुनी पेठे आ मनुष्यज- वने एले गमावे छे; पण एम विचार नथी करतो के, एज महारां केटलीएक वखत शत्रु थइने तेउए मने छेदनभेदन, ताडनतर्जन, घातपातादिक अत्यंत वेदना उपजावी हशे; तोपण हुं तेना उपर सरागभावे करीने उलटो रात्रि दि वस तेनीज चिंतामां रहीने महारुं धर्मध्यान मूकीने शुं करवा खराब थउं छुं? एवो विचार तु लेशमात्र पण करतो नथी. कारण के, तु आखो जन्मारो तेम ने माटे कूटी कूटीने मरी जइश, तोयपण जो तेमना कर्ममां सुख नथी, तो तुं केम करीने सुखी करीश? तथा तेमना कर्ममां जो द्रव्यादिकनो लाभ नथी, तो तुं तेमने क्यांथी लावीने आपीश? तेम छता कदापि तु कूड, कपट, छल भेद, प्रपंच, विश्वासघात अने अन्यायादिक अनेक प्रकारना कुकर्म करीने, म होटा मेरुपर्वत जेवडो माथे पापरुप भार भरीने, तुं द्रव्य मेलवीने तेमने आ पीश, तोयपण तेमनी पासे ते रहेवानु नथी. अने जो तेमना भाग्यमां द्रव्या दिक पदार्थ छे, तो तुं कांइपण नही आपे, तोयपण ते महोटा कोटिध्वज थ

शे; माटे केवल तेमनेज माटे पोतानुं धर्मध्यान चूकवुं, ते ठीक नही ॥ २२ ॥

आ बावीशमी गाथामां आ जीवने नवांतर आश्रीने अनेक प्रकारना संबंध थाय छे, एम कह्युं. परंतु आने आ नवमांज अनेक प्रकारना संबंध थया छे, तेनी कथा नीचे प्रमाणे जाणवी.

॥ कथा ५ ॥

मथुरा नगरीने विषे कुबेरसेना एवे नामे एक गणिका (वेश्या) रहेती हती. ते एक दहाडो पोताने गर्भ उत्पन्न थवा थकी अतिशे खेद पामी, त्यारे तेनी माता कुट्टिनी, तेणीए तेने खेदवाली जोइने, तेनी पीडा दूर करवाने अर्थे वैद्यने बोलाव्यो. ते वैद्ये नाडी जोइने तेने रोगरहित जाणीने ए प्रकारे कह्युं. के, आना शरीरमां कोइपण रोग नथी. फक्त पेटने विषे पुत्र पुत्रीरूप जोडलुं उत्पन्न थयुं छे. ए कारण माटे एने खेद वर्ते छे. त्यार पछी वैद्यने विदाय करीने ते कुट्टिनी, पुत्री प्रत्ये कहेती हवी. आ गर्भ तहारा प्राणनो नाश करनारो छे, ते कारण माटे राखवा जोग्य नथी. एतो पाडवा जोग्य छे. ते अ-

वसरे वेश्या कहेती हवी. क्लेश (दुःख) पण सहन करीश, परंतु मारा गर्भने
कुशल रहो. एम कहीने पछी ते वेश्याए गर्भनी वेदना सहन करीने अवसरे
पुत्र पुत्रीरूप जोडलु प्रसव्युं. त्यारे वळी कुट्टनी कहेतां तेनी मा, कहेती हवी. हे पुत्री! आ छोकरांनुं जोडलुं तहारा जवानीपणाने नाश करनारु थशे;
ए कारण माटे आ जोडलुं विष्टानी पेठे त्याग करीने, आजीविकानुं कारण
एवुं पोतानुं जवानीपणुं राख्य. त्यारे वेश्या कहेती हवी. हे मातः! जो एम
छे तो दश दिवस सूधी विलंब करो, पछी तमारुं कहेलुं करीश. त्यार पछी
तेनी माताए आज्ञा आपी. त्यार पछी ते वेश्याए दश दिवस सूधी धवरावीने
ते बालकोनुं सम्यक् प्रकारे प्रतिपालन करीने अगीयारमे दिवसे, एक जणनुं
कुबेरदत्त, अने एक जणीनुं कुबेरदत्ता ए प्रकारे बे जणनां नाम पाडीने पछी
तेमना नाम सहित एवी बे वींटीयो करावीने ते बे जणनी आंगलीयोमां घा
लीने पछी एक लाकडानी पेटीमां ते बे जणने मांही मूकीने संध्या समये य
मुना नदीना प्रवाहने विषे ते पेटीने वहेती मूकी दीधी. त्यार पछी ते पेटी

जलमां वहेती थकी अनुक्रमे करीने दिवसनो उदय थए सते, शौर्यपुर नगरे आवी. त्यां स्नान करवाने अर्थे आवेला एवा बे शेठना पुत्रो ते पेटीने आवती देखीने, तत्काल लेइने एक जणे तेनी मध्ये एक बालक अने बालिकाने जोइने, तेमनी मध्ये जे पुत्रनो अर्थि हतो, तेणे पुत्र लीधो. अने बीजो पुत्रीनो अर्थि हतो, तेणे बालिका लीधी. ए प्रकारे ते एक एक बालक लेइने पोत पोतानी स्त्रीने आप्युं. पछी मुद्रिकामां लखेला अक्षरने अनुसारे तेमनुं नाम पाड्युं. त्यार पछी ते कुबेरदत्त अने कुबेरदत्ता एवे नामे बे बालक, ते शाहुकारोने घेर अतिशे उद्यमे करीने महोटां थयां. पछी अनुक्रमे करीने जोबन अवस्था पाम्यां, त्यारे ते बे बालकोनु सरखुं रूप जाणीने, ए बे शाहुकारो ते बे जणनो मांहो मांहे पाणीग्रहणनो उत्सव करता हवा. एटले लग्ननो उत्सव कर्यो. त्यार पछी ते स्त्री भरतार, एक दहाडो सोगटांबाजी रमवा बेठां, ते अवसरे कुबेरदत्तना हाथथकी ते नामांकित मुद्रिका कोइक प्रकारे निकली ने कुबेरदत्तानी आगल पडी. त्यार पछी तेणीए ते मुद्रिका पोतानी मुद्रि-

कानी साथे सरखी आकृतिवाली, अने एक देशमां घमेली, अने सरखा नामवाली एवी देखीने मनने विषे कुबेरदत्तने पोतानो जाई छे, एम निश्चे करीने ते बे वींटीयो कुबेरदत्तना हाथमा घाली. ते अवसरे कुबेरदत्त पण ते वींटी जोवा थकी तेमज तेने पोतानी बहेन छे, एम निश्चे करीने अतिशे खेद पाम्यो. त्यार पछी ते बे जणे पण पोताना विवाहना कार्यने अकार्य मानतां एटले आ खोटुं थयुं! एम जाणनां एवां पोतानो संदेह निवारवाने माटे पोत पोतानी माताने सम खवरावीने अतिशे आग्रहे करीने पोतपोतानुं स्वरूप पूछ्युं ते अवसरे तेमनी माताउए ते बे जणनी आगल मंजूषामाथी (पेटीमाथी) कहाड्या त्याथी मांडीने सर्व पण वृत्तान्त कह्यु त्यार पछी कुबेरदत्त माता पिताने कहेवा लाग्यो के, तमे अमने जोडले जन्मेला जाणीने पण आवुं अकार्य केम कर्युं? त्यारे ते कहेवा लाग्या के, तह्मारा सरखी कन्या अने तेना सरखो वर क्यांहि अमने मल्यो नहीं; तेथी सरखा शोभादि गुणवाला तमने जाणीने तमारा बेनोज मांहोमाहे विवाह कर्यो परंतु हजु सूधी काइ

पण वगरूयुं नथी. जे कारण माटे तमारा बेनुं एक करपीरूनज थयुं ले. एटले फक्त एक हाथनोज मिलाप थयो ले, पण मैथुनकर्म थयुं नथी. ते माटे तुं खेद न करीश. तने बीजी कन्या परणावीशुं. त्यार पळी कुबेरदत्ते कह्युं. तमारुं वचन म्हारे प्रमाण ले, परंतु हमणां तो हुं व्यापार करवाने माटे परदेश जवानी इच्छा राखुं छुं ए कारण माटे मने आज्ञा आपो. त्यार पळी ते शेठ शेठाणीए आज्ञा आपी. पळी कुबेरदत्त, ते वृत्तांत पोतानी बहेनने कही ने, घणांक क्रियाणां लेइने, दैवयोग थकी पोताने उत्पत्तिनुं स्थानक एवी मथुरा नगरीए गयो. त्यां ते निरंतर पोताने उचित व्यापार करतो सतो, एक दहाडो कोइक माठा कर्मना जोगथकी अद्भूतरूपे करीने शोभायमान एवी, पोतानी माता कुबेरसेना वेश्याने देखीने, कामे पीडीत थयो सतो, ते वेश्याने बहु द्रव्य आपीने, पोतानी स्त्री करीने निरंतर तेनी संगाथे विषय संबंधी सुख भोगवतो हवो. त्यां अनुक्रमे करीने तने एक पुत्र थयो. हवे शौर्यपुरने विषे ने कुबेरदत्ता, माताना मुखथकी मूलथकी पोतानी ते प्रवृत्ति

सांभळीने, तत्काळ वैराग्य प्रत्ये पामी सती आर्या (साध्वी) नो संजोग थये सते दीक्षा ग्रहण करीने, घणा महोटां तप करीने, विशुद्ध अध्यवसायना योग थकी थोडा काळमांज, तेणीए अवधिज्ञान उत्पन्न कर्युं त्यार पछी ते साध्वी, अवधिज्ञानना बळे करीने पोताना भाईनुं स्वरूप जोती सती मथुरा नगरीने विषे पोतानी माता संगाथे लागेलो एवो, अने पुत्रसहित एवो, तेने देखीने कर्मनी गतिने धिक्कार करती एटले धिक्कार पडो कर्मने!!! एम कहेती सती पोताना भाईने अकारजरूप महोटा पापरूप कादव थकी उद्धारवाने एटले काढवाने, पोते मथुरा प्रत्ये आवीने, कुबेरसेना वेश्यानेज घेर जइने, धर्मलाभरूप आशिष् देइने तेनी पासे पोताने उतरवानुं स्थानक माग्युं. ते अवसरे कुबेरसेना पण ते आर्याने नमस्कार करीने एम कहेती हवी हे महासती! हु वेश्या छुं, पण हमणां एक भरतारना संजोगथकी निश्चे कुलस्त्री थइ छु. ते कारण माटे तमे सुखे करीने म्हारा घरनी समीपे पापरहित एवा आश्रयने ग्रहण करीने, अमने रूडा आचारमां प्रवर्त्तावो. त्यार पछी कुबेरदत्ता सा

ध्वी पण, पोताना परिवारसहित तेणीए आपेला उपाश्रयमां रही. हवे ते वेश्या, निरंतर त्यां आवीने, ते बालकने साध्वीनी आगल भूइ उपर लोटतो मूकती हवी. ते अवसरे अवसरनी जाण एवी जे साध्वी, ते आगामी कालमां लाभ जाणीने ते बालकने आ प्रकारे बोलावती हवी. हे बालक! तुं म्हारो भाई छुं. ॥ १ ॥ तुं म्हारो पुत्र छुं. ॥ २ ॥ तुं माहारो दीयर छुं. ॥३॥ तुं म्हारा भाईनो पुत्र छुं, एटले भत्रिजो छुं. ॥ ४ ॥ तुं म्हारो काको छुं. ॥५॥ तुं म्हारा पुत्रनो पण पुत्र छुं. ॥ ६ ॥ तथा जे तम्हारो पिता छे, ते म्हारो भाई छे. ॥ १ ॥ अने म्हारो पिता छे. ॥ २ ॥ अने म्हारा पितानो पिता, एटले म्हारो वडाउन छे. ॥ ३ ॥ माहारो भरतार छे. ॥ ४ ॥ म्हारो पुत्र छे. ॥ ५ ॥ अने म्हारो ससरो पण छे. ॥ ६ ॥—तथा जे तम्हारी माता छे, ते म्हारी माता छे. ॥ १ ॥ अने म्हारा पितानी माता छे. ॥ २ ॥ अने म्हारा भाईनी स्त्री छे. ॥ ३ ॥ अने म्हारी वहु छे. ॥ ४ ॥ अने म्हारी सासु छे. ॥ ५ ॥ अने म्हारी शोक्य पण छे. ॥ ६ ॥ ए रीते कहीने साध्वी ते

बालकने वारंवार बोलावे छे. त्यार पछी एक दहाडो कुबेरदत्त तेनुं वचन
सांभलीने, आश्चर्य पाम्यो छतो, ते साध्वीने कहेतो हवो. हे आर्ये! वारंवार
आवुं अजुक्त शुं बोलो छो? त्यारे साध्वी कहेती हवी हुं अजुकुं नथी बोल
ती. जे कारण माटे आ बालक एक मातापणा थकी भाई छे, एटले तेनी
अने म्हारी एक माता छे, तेथी म्हारो भाई थाय छे ॥ १ ॥ अने म्हारा भ·
रतारनो पुत्र छे, माटे म्हारो पुत्र थाय छे ॥ २ ॥ अने म्हारा भरतारनो न
हानो भाई छे, माटे म्हारो दीयर छे ॥३॥ अने म्हारा भाईनो पुत्र छे, माटे
म्हारो भत्रीजो छे ॥ ४ ॥ अने म्हारी माताना पतिनो भाई छे, माटे म्हारो
काको लागे छे ॥ ५ ॥ अने म्हारी शोक्यना पुत्रनो पुत्र छे, माटे म्हारो पोत्रो
लागे छे ॥ ६ ॥—ए प्रकारे बालकनो यथार्थ पोताना छ संबंध देखाडीने,
वली कहेती हवी. जे आ बालकनो पिता छे, ते म्हारे एक मातापणा थकी
भाई छे, एटले तेनी अने म्हारी एक माता छे, माटे भाई थाय छे ॥ १ ॥
अने म्हारी मातानो भरतार थयो, तेथी म्हारो पिता थाय छे ॥ २ ॥ अने

हवी पण, पोताना परिवारसहित तेणीए आपेला उपाश्रयमां रही. हवे ते वेश्या, निरंतर त्यां आवीने, ते बालकने साध्वीनी आगल भूइ उपर लोटतो मूकती हवी. ते अवसरे अवसरनी जाण एवी जे साध्वी, ते आगामी कालमां लाभ जाणीने ते बालकने आ प्रकारे बोलावती हवी. हे बालक! तुं म्हारो भाई छुं. ॥ १ ॥ तुं म्हारो पुत्र छुं. ॥ २ ॥ तुं माहारो दीयर छुं. ॥३॥ तुं म्हारा भाईनो पुत्र छुं, एटले भत्रिजो छुं. ॥ ४ ॥ तुं म्हारो काको छुं. ॥५॥ तुं म्हारा पुत्रनो पण पुत्र छुं. ॥ ६ ॥ तथा जे तहारो पिता छे, ते म्हारो भाई छे. ॥ १ ॥ अने म्हारो पिता छे. ॥ २ ॥ अने म्हारा पितानो पिता, एटले म्हारो वडाउत्र छे. ॥ ३ ॥ माहारो भरतार छे. ॥ ४ ॥ म्हारो पुत्र छे. ॥ ५ ॥ अने म्हारो ससरो पण छे. ॥ ६ ॥—तथा जे तहारी माता छे, ते म्हारी माता छे. ॥ १ ॥ अने म्हारा पितानी माता छे. ॥ २ ॥ अने म्हारा भाईनी स्त्री छे. ॥ ३ ॥ अने म्हारी वहु छे. ॥ ४ ॥ अने म्हारी सासु छे. ॥ ५ ॥ अने म्हारी शोक्य पण छे. ॥ ६ ॥ ए रीते कहीने साध्वी ते

बालकने वारंवार बोलावे छे त्यार पछी एक दहाडो कुबेरदत्त तेनुं वचन सांभलीने, आश्चर्य पाम्यो थको, ते साध्वीने कहेतो हवो. हे आर्ये! वारंवार आवुं अजुक्त शु बोलो छो? त्यारे साध्वी कहेती हवी हुं अजुक्तुं नथी बोलती. जे कारण माटे आ बालक एक मातापणा थकी भाई छे, एटले तेनी अने म्हारी एक माता छे, तेथी म्हारो भाई थाय छे ॥ १ ॥ अने म्हारा भरतारनो पुत्र छे, माटे म्हारो पुत्र थाय छे ॥ २ ॥ अने म्हारा भरतारनो न्हानो भाई छे, माटे म्हारो दीयर छे ॥३॥ अने म्हारा भाईनो पुत्र छे, माटे म्हारो भत्रीजो छे ॥ ४ ॥ अने म्हारी मातना पतिनो भाई छे, माटे म्हारो काको लागे छे ॥ ५ ॥ अने म्हारी शोक्यना पुत्रनो पुत्र छे, माटे म्हारो पोत्रो लागे छे ॥ ६ ॥—ए प्रकारे बालकनी संघाथे पोताना छ संबंध देखाडीने, वली कहेती हवी. जे आ बालकनो पिता छे, ते म्हारे एक मातापणा थकी भाई छे, एटले तेनी अने म्हारी एक माता छे, माटे भाई थाय छे ॥ १ ॥ अने म्हारी मातानो भरतार थयो, तेथी म्हारो पिता थाय छे ॥ २ ॥ अने

म्हारा काकानो पिता थयो, तेथी म्हारो वडाउन थयो ॥ ३ ॥ अने प्रथम मने परण्यो छे, माटे म्हारो भरतार थाय छे ॥ ४ ॥ अने म्हारी शोक्यनो पुत्र थाय छे, माटे म्हारो पुत्र पण थाय छे ॥ ५ ॥ अने म्हारा दीयरनो पिता थाय, माटे म्हारो ससरो छे ॥ ६ ॥—ए प्रकारे बालकना पिता कुबेरदत्तनी साथे पोताना छ संबंध कहीने, वली कहेती हवी. जे आ बालकनी माता छे, ते मने पण जणनारी छे, माटे म्हारी पण माता छे ॥ १ ॥ अने म्हारा काकानी माता छे, तेथी म्हारी दादी लाग छे ॥ २ ॥ अने म्हारा भाइनी स्त्री थइ, तेथी म्हारी भोजाइ थाय छे ॥ ३ ॥ अने म्हारी शोक्यना पुत्रनी स्त्री थइ, माटे म्हारी वहु थइ ॥ ४ ॥ अने म्हारा भरतारनी माता थइ, तेथी म्हारी सासु थइ ॥ ५ ॥ अने म्हारा भाइनी बीजी स्त्री थइ, माटे म्हारी शोक्य थइ ॥ ६ ॥ ए रीते आ बालकनी माता कुबेरसेना वेश्यानी साथे पोताना छ संबंध देखाड्या. ए प्रकारे आ अढार संबंध कहीने ते साध्वी, ते संबंधोनी खातरी करवाने अर्थे, पोते व्रत ग्रहण कर्युं ते अवसरे राखे

ली पोतानी वींटी कुवेरदत्तने आपती हवी. त्यार पछी कुबेरदत्त पण ते वींटी देखीने सर्व संबंधनुं विरूद्धपणुं जाणीने, तत्काल वैराग्य पामीने, पोतानी निंदा करतोसतो पोतानी शुद्धिने अर्थे, चारित्र ग्रहण करतो हवो. अने वली महा तप करतो हवो. तथा कुबेरसेना वेश्या पण ते प्रवृत्ति सांभलवा थकी प्रतिबोध पामी सती श्रावकनो धर्म अंगीकार करती हवी त्यार पछी कुबेरदत्ता साध्वी, ए प्रकारे तेमनो उद्धार करीने पोतानी प्रवर्त्तिनी पासे गइ, एटले पोतानी गुरुणी पासे गइ. अनुक्रमे ए सर्व जीवो, पोतानो धर्म सम्यक् प्रकारे आराधन करीने सद्गतिनां भजनार थयां. अर्थात् रूडी गतिमां गयां ए प्रकारे अढार संबंध उपर कुबेरदत्तनुं दृष्टांत कह्युं. आ एक भवने आश्रीने संबंध देखाड्या. अनेक भवनी अपेक्षामां तो प्राये करीने सांव्यवहारीक जीवोने एकएक संबंध पण अनंतीवार थया छे. ते प्रकारे श्री भगवती सूत्रना बारमा शतकना सातमा उद्देशमां कह्युं छे, तेनो अर्थ इहां लखीए छीए.

हे भगवंत ! आ जीव सर्व जीवोना मातापणे करीने, पितापणे करीने,

म्हारा काकानो पिता थयो, तेथी म्हारो वडाउल थयो ॥ ३ ॥ अने प्रथम मने परण्यो छे, माटे म्हारो भरतार थाय छे ॥ ४ ॥ अने म्हारी शोक्यनो पुत्र थाय छे, माटे म्हारो पुत्र पण थाय छे ॥ ५ ॥ अने म्हारा दीयरनो पिता थाय, माटे म्हारो ससरो छे ॥ ६ ॥–ए प्रकारे बालकना पिता कुबेरदत्तनी साथे पोताना छ संबंध कहीने, वली कहेती हवी. जे आ बालकनी माता छे, ते मने पण जणनारी छे, माटे म्हारी पण माता छे ॥ १ ॥ अने म्हारा काकानी माता छे, तेथी म्हारी दादी लाग छे ॥ २ ॥ अने म्हारा भाइनी स्त्री थइ, तेथी म्हारी भोजाइ थाय छे ॥ ३ ॥ अने म्हारी शोक्यना पुत्रनी स्त्री थइ, माटे म्हारी वहु थइ ॥ ४ ॥ अने म्हारा भरतारनी माता थइ, तेथी म्हारी सासु थइ ॥ ५ ॥ अने म्हारा भाइनी बीजी स्त्री थइ, माटे म्हारी शोक्य थइ ॥ ६ ॥ ए रीते आ बालकनी माता कुबेरसेना वेश्यानी साथे पोताना छ संबंध देखाड्या. ए प्रकारे आ अढार संबंध कहीने ते साध्वी, ते संबंधोनी खातरी करवाने अर्थे, पोते व्रत ग्रहण कर्युं ते अवसरे राखे

ली पोतानी वींटी कुबेरदत्तने आपती हवी. त्यार पछी कुबेरदत्त पण ते वींटी देखीने सर्व सबंधनु विरुद्धपणुं जाणीने, तत्काल वैराग्य पामीने, पोतानी निंदा करतोसतो पोतानी शुद्धिने अर्थे, चारित्र ग्रहण करतो हवो. अने वली महा तप करतो हवो. तथा कुबेरसेना वेश्या पण ते प्रवृत्ति सांभलवा थकी प्रतिबोध पामी सती श्रावकनो धर्म अंगीकार करती हवी. त्यार पछी कुबेरदत्ता साध्वी, ए प्रकारे तेमनो उद्धार करीने पोतानी प्रवर्त्तिनी पासे गइ, एटले पोतानी गुरुणी पासे गइ. अनुक्रमे ए सर्व जीवो, पोतानो धर्म सम्यक् प्रकारे आराधन करीने सद्गतिना भजनार थयां. अर्थात् रूडी गतिमां गयां ए प्रकारे अढार सबंध उपर कुबेरदत्तनुं दृष्टांत कह्युं. आ एक भवने आश्रीने संबंध देखाड्या. अनेक भवनी अपेक्षामां तो प्राये करीने सांव्यवहारीक जीवोने एकएक सबंध पण अनंतीवार थया छे. ते प्रकारे श्री भगवती सूत्रना बारमा शतकना सातमा उद्देशमा कह्यु छे, तेनो अर्थ इहा लखीए छीए

हे भगवंत ! आ जीव सर्व जीवोना मातापणे करीने, पितापणे करीने,

नाईपणे करीने, वहेनपणे करीने, स्त्रीपणे करीने, पुत्रपणे करीने, पुत्रीपणे करीने, पुत्रनी स्त्रीपणे करीने, सामान्यथकी शत्रुपणे करीने, वैरिपणे करीने एटले शत्रुनावना अनुवंध सहितपणे करीने, घातकपणे करीने एटले मार नारपणे करीने, अने ताडन करनारपणे करीने, प्रत्यनीकपणे करीने एटले प्रतिकूलपणे करीने, अने कार्यना उपघातपणे करीने, एटले अमित्रसहा यीपणे करीने, राजापणे करीने, जुवराजपणे करीने, यावत् शार्थवाहपणे करीने, दासपणे करीने एटले घरनी दासीना पुत्रपणे करीने, प्रेष्यपणे करीने एटले चाकरपणे करीने, नृतकपणे करीने एटले डुकालादिकने विषे अन्न माटे लीधेला तेपणे करीने, कर्षणादि लानना नाग ग्राहकपणे करीने, अन्य पुरुषोए उपार्जन करेला अर्थना नोगकारी नरपणे करीने, वली कला शीखववा जोग्यपणे करीने, अने वली द्वेष करवा जोग्यपणे करीने पूर्वे उत्पन्न थयो छे ? ए रीते गौतमस्वामीए नगवंतने पूछ्युं. त्यारे नगवंत कहेता हवा. हे गौतम ! हा ! अनेकवार अथवा अनंतीवार आ जीव सर्व जीवोनी

माता थइ, पिता थयो, भाइ थयो, ए रीते उपर कह्या प्रमाणे पूर्वे सर्व संबंध करी चूक्यो छे. एज प्रकारे सर्व जीवो पण आ जीवना मातादिकपणे करीने, अनेकवार, तथा अनंतीवार पूर्वे उत्पन्न थया छे. ए रीते सर्व जीवोने मांहो मांहि सर्व संबंध थइ चूक्या छे. इति संसारनी अनवस्था उपर कुबेरसेना गणिकानुं दृष्टांत तथा श्री भगवती सूत्रना पाठनो अर्थ जाणवो.

॥ अनुष्टुपवृत्तम् ॥

न सा जातिः न सा योनिः न तत् स्थान न तत् कुलम्

न सा जाई न सा जोणी । न तं ठाणं न तं कुलं ॥

न जाताः न मृताः यत्र सर्वे जीवाः अनन्तशः

न जाया न मुआ जढ । सव्वे जीवा अणंतसो ॥ २२ ॥

अर्थः–(जढ के०) ज्यां (सव्वे के०) सर्वे (जीवा के०) जीव जे ते (अणंतसो के०) अनंतीवार (न जाया के०) नथी उत्पन्न थया, तथा (न मुआ के०) नथी मरण पाम्या, एवी (सा के०) ते. अर्थात् तेवी कोइ (जाई के०)

नाईपणे करीने, बहेनपणे करीने, स्त्रीपणे करीने, पुत्रपणे करीने, पुत्रीपणे करीने, पुत्रनी स्त्रीपणे करीने, सामान्यथकी शत्रुपणे करीने, वैरिपणे करीने एटले शत्रुनावना अनुबंध सहितपणे करीने, घातकपणे करीने एटले मारनारपणे करीने, अने ताडन करनारपणे करीने, प्रत्यनीकपणे करीने एटले प्रतिकूलपणे करीने, अने कार्यना उपघातपणे करीने, एटले अमित्रसहायीपणे करीने, राजापणे करीने, जुवराजपणे करीने, यावत् शार्थवाहपणे करीने, दासपणे करीने एटले घरनी दासीना पुत्रपणे करीने, प्रेष्यपणे करीने एटले चाकरपणे करीने, नृतकपणे करीने एटले डुकालादिकने विषे अन्न साटे लीधेला तेपणे करीने, कर्षणादि लाजना नाग ग्राहकपणे करीने, अन्य पुरुषोए उपार्जन करेला अर्थना नोगकारी नरपणे करीने, वली कला शीखववा जोग्यपणे करीने, अने वली द्वेष करवा जोग्यपणे करीने पूर्वे उत्पन्न थयो छे ? ए रीते गौतमस्वामीए नगवंतने पूछयुं. त्यारे नगवंत कहेता हवा. हे गौतम ! हा ! अनेकवार अथवा अनंतीवार आ जीव सर्व जीवोनी

माता थइ, पिता थयो, भाइ थयो, ए रीते उपर कह्या प्रमाणे पूर्वे सर्व संबंध करी चूक्यो छे. एज प्रकारे सर्व जीवो पण आ जीवना मातादिकपणे करीने, अनेकवार, तथा अनंतीवार पूर्वे उत्पन्न थया छे. ए रीते सर्व जीवोने मांहो मांहि सर्व संबंध थइ चूक्या छे. इति संसारनी अनवस्था उपर कुबेरसेना गणिकानुं दृष्टांत तथा श्री भगवती सूत्रना पाठनो अर्थ जाणवो.

॥ अनुष्टुपवृत्तम् ॥

न सा जातिः न सा योनिः न तत् स्थान न तत् कुलम्

न सा जाइ न सा जोणी । न तं ठाणं न तं कुलं ॥

न जाताः न मृताः यत्र सर्वे जीवाः अनन्तशः

न जाया न मुआ जछ । सव्वे जीवा अणंतसो ॥ ९३ ॥

अर्थः—(जछ के०) ज्यां (सव्वे के०) सर्वे (जीवा के०) जीव जे ते (अणंतसो के०) अनंतीवार (न जाया के०) नथी उत्पन्न थया, तथा (न मुआ के०) नथी मरण पाम्या, एवी (सा के०) ते. अर्थात् तेवी कोइ (जाई के०)

जाति जे ते (न के०) नथी. अने (सा के०) ते अर्थात् तेवी कोइ (जोणी के०) योनी जे ते (न के०) नथी, अने (तं के०) ते अर्थात् तेवुं कोइ (ठाणं के०) स्थान जे ते (न के०) नथी. अने (तं के०) ते. अर्थात् तेवुं कोइ (कुलं के०) कुल जे ते (न के०) नथी. एटले सर्वे जीवोने पूर्वे कहेलां सर्वे स्थानको अनंतीवार थयां छे ॥ २३ ॥

वली आ अधिकारने विशेषे जाणवानी मरजी होय तो, श्री जगवती सूत्रना बारमा शतकना सातमा उद्देशामांथी बोकरानुं दृष्टांत जोइ लेज्यो.

॥ आर्यावृत्तम् ॥

तन् किमपि नास्ति स्थानं लोके वालाग्रकोटीमात्रमपि.

तं किंपि नत्थि ठाणं । लोए वालग्गकोडिमित्तपि ॥

यत्र न जीवाः बहुशः सुखदुःखपरंपरां प्राप्ताः

जत्थ न जीवा बहुसो । सुहदुरकपरंपरं पत्ता ॥ २४ ॥

अर्थ-(जह्न के०) जे स्थानने विषे (जीवा के०) जीव जे ते (सुह डुरक परंपर के०) सुख डुःखनी परंपराने (बहुसो के०) घणीवार (न पत्ता के०) नथी पाम्या. (तं के०) ते. अर्थात् तेवुं (किंपि के०) कोइ पण (लोए के०) लोकने विषे (वालग्ग के०) वालनो अग्र तेनो (कोडिमित्तंपि के०) प्रांतभाग मात्र पण, अर्थात् किंचित्मात्र पण (ठाणं के०) स्थान जे ते (नत्थि के०)नथी. अर्थात् आ जीव, सर्वे स्थानकमां जइ आव्या छे. ॥ २४ ॥

भावार्थ—व्यवहार राशीने पामेला जीवोने अनंतो काल थइ गयो छे, माटे ते जीवोने सर्व जाति आदिकने विषे अनंतीवार उत्पत्ति थइ ज हशे? एम संभावना करीए छीए. केमके, ए अभिप्राय तो बहुश्रुतनेज गम्य छे. अर्थात् ते अभिप्राय तो बहुश्रुत जाणे. हे जीव! तुं अनंतीवार सारी मारी जातिमां तथा सारी सारी योनिमां उत्पन्न थयो छे, अने सारा सारा स्थानमां तथा सारा सारा कुलमां उत्पन्न थयो छे, अने तुं त्यां अनेक प्रकारे जन्म मरण पाम्यो छे; परंतु विचारी जोतां तो तुं जेवो छे, तेवोने तेवोज छे. एटले त

ह्रारुं स्वरूप तो निश्चे नयमते करीने अछेद्य, अजेद्य, अजर, अमर, ज्ञानरूप, सुखरूप अने सत्तारूप एवुं छे. तेने तुं विसरी जइने, देहादि परजावमां आसक्त थइने पंच प्रकारना विषयसुख जोगववानी तृष्णा हजु सूधी तने जती नथी. परंतु तुं एम वांछा राखे छे के हुं सारी सारी जाति आदिकमां जइने सारा सारा विषय जोगवुं. पण ते विषयनां सुख तें अनंतीवार जोगवीने वमन कर्यां छे, तोयपण तेने तेज जोगनी इछा राखीने वातांशी (वमन करेलाने खानारो) केम थाय छे? वली ए विषयसुखने जोगवीने कांइ तृप्त थवातुं नथी, पण उलटी तेनी तृष्णा जेम बलता अग्निमां घी होमे, ने तेनी ज्वाला वृद्धि पामे, तेम विषयतृष्णा वृद्धि पामशे. माटे हे जीव! तुं एम विचार के, हुं सर्व ठेकाणे जइने सर्व जातिनां सुख दुःख अनंतीवार जोगवी आव्यो छुं, पण कोइ ठेकाणे नथी जइ आव्यो एम नथी. एवुं विचारी विषयसुखथी विराम पामीने तुं तह्रारा आत्मस्वरूपना अविनाशी सुखमां मग्न था. आ बे गाथानो जेगो जावार्थ छे. ॥ २३ ॥ २४ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

सर्वाः ऋद्धयः प्राप्ताः सर्वेऽपि स्वजनसंबन्धाः

सवाउ रिद्धीउ । पत्ता सव्वेवि सयणसंबंधा ॥

संसारे तस्मात् विरम ततःऋद्ध्यादिभ्यः यदि जानासि तदा आत्मानं सुखिनं

संसारे तो विरमेसु । तत्तो जइ मुणसि अप्पाणं ॥२५॥

अर्थ–(संसारे के०) संसारने विषे (सवाउ के०) सर्व एवी (रिद्धीउ के०) ऋद्धियो जे ते. तथा (सव्वेवि के०) सर्व एवा पण (सयणसंबंधा के०) स्वजन संबंध जे ते (पत्ता के०) पाम्यो छे (तो के०) ते कारण माटे (जइ के०) जो (अप्पाणं के०) आत्माने (मुणसि के०) जाणे छे, तो (तत्तो के०) ते ऋद्धिआदिक थकी (विरमसु के०) विराम पाम्य. अर्थात् निवृत्ति पाम्य. ॥ २५ ॥

भावार्थ–हे आत्मन्! संसारने विषे अनादि कालथी भ्रमण करता आ जीवे देव मनुष्यादिकनी सर्वे समृद्धियो पामी छे, तथा सर्वनी साथे पोतानो माता पिता भाई भार्यादिक संबंध जोडायो छे; माटे तेमां तहारे मोह रा-

खवो घटतो नथी. केम के, जे स्त्री छे, ते पराभवनुं स्थानक छे. तथा जे बंधु जन छे, तेज बंधन छे. तथा जे विषयसुख छे, तेज विष छे. (झेर छे.) ए प्रकारे जे तहारा शत्रु छे, तेनेज तुं मित्र जाणीने तेने विषे मोह राखीने बेठो छे. ते कारण माटे एक पोताना आत्म स्वरूपनुंज साचुं सुख मानीने, ते ऋद्धि, स्वजन, इत्यादिकनुं कल्पित सुख मानीने अर्थात् तेने दुःखरूप जाणीने ते सर्व थकी निवृत्ति पामय. ॥ २५ ॥

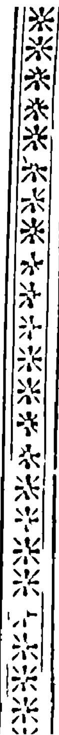
एकः बध्नाति कर्म एकः वधबधमरणव्यसनानि

एगो बंधइ कम्मं ॥ एगो वहबंधमरणवसणाइं ॥

विषहते भवे भ्रमति एक एव कर्मभिर्वंजितः सन्

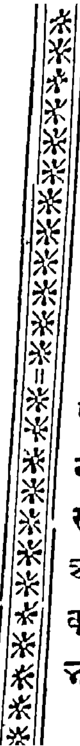
विसहइ भवंमि भमइ । एगुच्चिअ कम्मवेलविउ ॥२६॥

अर्थ–(एगो के०) एकलो. अर्थात् सहायय रहित एवो जीव जे ते (कम्मं के०) ज्ञानावरणीआदि कर्मने (बंधइ के०) आत्मानी संगाथे बांधे छे. तथा (एगो के०) एकलोज भवांतरने विषे (वह के०) ताडन. अने (बं

ध के०) बंधन, अने (मरण के०) प्राणनो वियोग, अने (वसणाइं के०) आपत्ति, तेमने (विसहइ के०) सहन करे छे. वळी (एगुच्चिय के०) एकलोज आ जीव (कम्मवेलविउ के०) कर्मवडे ठगायो सतो (जवमि के०) संसारने विषे (जमडइ के०) जमे छे. ॥ २६ ॥

जावार्थः—हे जीव ! जे वखत तहारो जन्म थयो, ते वखत तें एकलोज घणुंज कष्ट सहन कर्युं, पण ते वखत तहारुं दुःख मटाकवाने माटे, तने कोइए सहाय्य करी नहीं. अने जे वखते तुं मरण पामीश, ते वखते ते मरणनी वेदना पण, तहारे एकलानेज सहन करवी पकशे. अने पछी ज्यारे नरकादिक जवांतरने विषे जईश, त्यारे त्यांनी वेदना पण, तहारे एकलानेज सहन करवी पकशे; पण जेने अर्थे एटले देहने अर्थे, स्त्रीने अर्थे, पुत्रने अर्थे, तथा संबंधीने अर्थे तें अनेक प्रकारनां पाप कर्यां छे, परंतु, तेमांनु कोइ पण तहारी वेदनानो जाग लेवाने आवशे नही. एवीज रीते बीजा जवोमां पण कर्मवके ठगायेलो तुं, एकलोज कष्ट जोगवीश. अर्थात् तहारा

करेला कृत्यने तुं ज भोगवीश. पण ते कष्ट भोगववाने बीजो कोइ पण आवशे नही. ॥ २६ ॥

अन्यः न कुरुते अहितं हितमपि आत्मा करोति नैव अन्यः
अन्नो न कुणइ अहियं । हियंपि अप्पा करेइ नहु अन्नो ॥

आत्मकृतं सुखदुःखं भुंजसि ततः कस्मादऽसि दीनमुखः
अप्पकयं सुहदुक्खं । भुंजसि तां कीस दीणमुहो ॥ २७ ॥

अर्थ—हे प्राणिन्! (अन्नो के०) अन्य जे ते (अहियं के०) अहित (अनिष्ट) ने (न कुणइ के०) नथी करतो, परंतु आत्माज करे छे. अने (हियंपि के०) हितने पण, ते (अप्पा के०) आत्माज (करेइ के०) करे छे, पण (अन्नो के०) अन्य कोइ (नहु के०) नथीज करतो. (तां के०) ते कारण माटे (अप्पकयं के०) आत्मानुं करेलुं जे (सुहदुक्खं के०) सुखदुःख, तेने (भुंजसि के०) पोते आत्माज भोगवे छे; माटे तुं (दीणमुहो के०) दीनमुख वालो (कीस के०) केम थाय छे? अर्थात् तुं बीजाउनो दोष शुं करवा देखे छे? ॥ २७ ॥

ज्ञावार्थ—हे जीव! तुं एम विचारे छे के, फलाणाये म्हारुं बगाड्युं, एम धारीने तेना उपर द्वेष करे छे, अने फलाणाये म्हारुं सुधार्युं, एम धारीने तेना उपर राग करे छे, पण तेमांनुं कोइ त्हारुं बगाडतुं पण नथी, ने सुधारतुं पण नथी; परंतु ते बगाडनारो अने सुधारनारो, ते त्हारो आत्माज छे. अर्थात् सुख पण त्हारो आत्मा करे छे, अने दुःख पण त्हारो आत्माज करे छे; माटे दुःख आव्ये सते दीनमुखवालो थइने, बीजानो दोष शुं करवा देखे छे? वली श्री उतराध्ययन सूत्रना वीसमा अध्ययनमां कह्युं छे के, वैतरणी नदीनो पमाडनार पण आ आत्माज छे, अने कूटशाल्मलि वृक्षनी वेदनाने पमाडनारो पण आ आत्मा छे, अने कामधेनु गायने पमाडनारो पण आ आत्मा छे, अने नंदनवन तथा देवलोक अने मोक्ष तेने पमाडनारो पण आ आत्माज छे. वली आ आत्मा कोइ अपेक्षाये कर्त्ता छे, अने कोइ अपेक्षाये अकर्त्ता छे एज रीते सुख दुःखनो कर्त्ता अकर्त्ता पण आत्माज छे. वली मित्र तथा अमित्र पण आत्माज छे, अने सदाचार अने दुराचारने करनारो

पण आ आत्माज छे. एम जाणीने कोइना उपर राग द्वेष करवो नहीं. ॥२७॥

बहुआरंभेण उपार्जितं वित्तं अनुभवंति हे जीव स्वजनगणाः

बहुआरंभविढत्तं । वित्तं विलसंति जीव सयणगणा ॥

तेन आरंभेण जनितं पापकर्म अनुभविष्यति नरके पुनः त्वं एव

तज्जणियपावकम्मं । अणुहवसि पुणो तुमं चेव ॥ २८ ॥

अर्थ—(जीव के०) हे प्राणिन्! (सयणगणा के०) माता, पिता, भाइ, स्त्री, पुत्रादिक स्वजननो समूह जे ते, (बहुआरंभ के०) तें खेती आदिक घणा आरंभे करीने (विढत्तं के०) उपार्जन कर्युं एवुं, जे (वित्तं के०) धन, ते प्रत्ये अर्थात् ते धने करीने, तेउ (विलसंति के०) विलास करे छे. अर्थात् ते धननुं फल ते स्वजनादिक भोगवे छे. (पुणो के०) वली (तज्जणिय के०) ते आरंभे करीने उत्पन्न थयुं एवुं, जे (पावकम्मं के०) पापकर्म, तेने (तुमं चेव के०) तुं एकलोज (अणुहवसि के०) अनुभव करीश. अर्थात् नरकादिकने विषे ते पापनुं फल तुं एकलोज भोगवीश. ॥ २८ ॥

भावार्थ–हे जीव! तें अनेक प्रकारे जीवहिंसा तथा कूडकपट छलभेद प्रपंचादिक केटलाक अनर्थ करी, तथा नीच सेवादिक घणां अकर्त्तव्य करी, तथा अनेक प्रकारे परदेशमां भमीने, तथा लडाइ प्रमुखमां मरणांत कष्ट माथे लेइने, तथा पोताना स्वधर्मनो पण त्याग करीने तथा रात्रि दिवस शरीरनुं सुख पण न गणीने, धन उपार्जन कर्युं; परंतु ते धनने स्वजन तथा ज्ञाति आदिक लोक, तहारो उपकार न गणतां, उलटा तने दबावीने तथा तने तिरस्कार करीने, तथा मेहेणां मारीने, अने अनेक प्रकारनी युक्तिवडे करीने, एटले उंदरनी पेठे फूकी फूंकीने तेउ खाइ जाय छे. अर्थात् धोले दहाडे भर्या शेहेरमां ते स्वजनादिक चोर, तने लूटी ले छे. अने ते धन उपार्जन करतां जे पाप थयुं, तेना फलने तो नरकादिकने विषे, तुं एकलोज भोगवीश. पण बीजुं कोइ भोगववा आवशे नही. माटे हे भव्य प्राणिन्! काइक विचार करीने न्यायथी धन उपार्जन करीने तेने काइक तो सारा मार्गमां वापरजे॥२७॥

अथ दुःखिताः तथा बुभुक्षिताः इति यथा चिंतिताः क्षिन्नाः

अह दुक्खिआइ तह भु । क्खियाइ जह चिंतिआइ डिंभाइ ॥

तथा स्तोकमपि न आत्मा विचिंतितः अतस्त्वा हे जीव किं भणामः

तह थोवपि न अप्पा । विचिंतिओ जीव किं भणिमो ॥२५॥

अर्थ-(जीव के०) हे जीव! तुं मोहने वश थइने (जह के०) जेम (डिंभा इ के०) आ म्हारां बालक जे ते. एटले म्हारां छोकरां जे ते (अह के०) हवे (दुक्खिआइ के०) दुःखियां छे. एटले टाहाड्यमां ओढवा पाथरवादिक वस्त्र नथी, तेथी पीडा पामे छे. (तह के०) तेमज (भुक्खिआइ के०) म्हारां बालक भूख्यां छे. एम (चिंतिआइ के०) ते बालकोनुं तुं रात्रि दिवस चिंतवन करे छे, परंतु (तह के०) तेवी रीते, तें (अप्पा के०) आत्मा जे ते (थोवंपि के०) थोडो पण (न विचिंतिओ के०) नथी चिंतवन कर्यो. माटे तने (किं भणिमो के०) शुं कहीए? अर्थात् हे मूर्ख! तने केटलो ठपको दइए? एटले तें थोडो पण आत्मानो विचार नथी कर्यो. के, म्हारा आत्मानी शी गति थशे? एवो

विचार लगारमात्र पण तुं करतो नथी. ॥ ९९ ॥

जावार्थ—हे जीव! तुं मोहने वश थइने रात्रि दिवस पारकी चिंता कस्या करे छे के, आ म्हारां बालक, तथा आ म्हारी स्त्री इत्यादिक स्वजन नूख्यां छे, तरष्या छे, तथा तेमने अन्न वस्त्रादिकनुं दुःख छे. इत्यादि अनेक प्रकारनी चिंताने रात्रि दिवस कस्या करे छे, परंतु तु म्हारा आत्मानी चिंता करतो नथी के, मे म्हारा आत्मानुं साधन केटलुं कर्युं? एटले आत्मा परजवे सुखी थाय, एवु काम में रात्रि दिवस मध्ये केटली घडि कर्युं? एवो थोडो पण त म्हारा स्वार्थनो विचार तुं करतो नथी. केवल रात्रि दिवस पारकुंज वैतरुं कूट्या करे छे, माटे तुं मूर्ख छे; तेथी तने केटलो उपदेश देइए? केम के, उपदेश तो योग्यनेज थाय छे. ॥ ९९ ॥

क्षणभंगुर शरीरं जीवः अन्यः च शाश्वतस्वरूपः

खणभंगुरं सरीरं । जीवो अन्नो अ सासयसरूवो ॥

अथ दुःखिताः तथा बुभुक्षिताः इति यथा चिंतिताः डिम्भाः

अह दुक्खिआइ तह भु । क्खियाइ जह चिंतिआइ डिंभाइ ॥

तथा स्तोकमपि न आत्मा विचिंतितः अतस्त्वा हे जीव किं भणामः

तह, थोवपि न अप्पा । विचिंतिओ जीव किं भणिमो ॥२९॥

अर्थ–(जीव के०) हे जीव! तुं मोहने वश थइने (जह के०) जेम (डिंभा इ के०) आ म्हारां बालक जे ते. एटले म्हारां छोकरां जे ते, (अह के०) हवे (दुक्खिआइ के०) दुःखियां छे. एटले टाढ्यमां ओढवा पाथरवादिक वस्त्र नथी, तेथी पीडा पामे छे. (तह के०) तेमज (भुक्खिआइ के०) म्हारां बालक भूख्यां छे. एम (चिंतिआइ के०) ते बालकोनुं तुं रात्रि दिवस चिंतवन करे छे, परंतु (तह के०) तेवी रीते, तें (अप्पा के०) आत्मा जे ते (थोवंपि के०) थोडो पण (न विचिंतिओ के०) नथी चिंतवन कर्यो. माटे तने (किं भणिमो के०) शुं कहीए? अर्थात् हे मूर्ख! तने केटलो ठपको देइए? एटले तें थोडो पण आत्मानो विचार नथी कर्यो. के, म्हारा आत्मानी शी गति थशे? एवो

विचार लगारमात्र पण तुं करतो नथी. ॥ २ए ॥

भावार्थ—हे जीव! तुं मोहने वश थइने रात्रि दिवस पारकी चिंता कस्या
करे ठे के, आ महारां बालक, तथा आ महारी स्त्री इत्यादिक स्वजन भूख्यां
ठे, तरष्या ठे, तथा तेमने अन्न वस्त्रादिकनु दुःख ठे. इत्यादि अनेक प्रकारनी
चिंताने रात्रि दिवस कस्या करे ठे, परंतु तु त्हारा आत्मानी चिंता करतो
नथी के, मे महारा आत्मानुं साधन केटलुं कर्युं? एटले आत्मा परनवे सुखी
थाय, एवुं काम में रात्रि दिवस मध्ये केटली घडि कर्युं? एवो थोडो पण त
हारा स्वार्थनो विचार तुं करतो नथी. केवल रात्रि दिवस पारकुंज वैतरुं कू-
ट्या करे ठे, माटे तुं मूर्ख ठे; तेथी तने केटलो उपदेश देइए? केम के, उप-
देश तो योग्यनेज थाय ठे. ॥ २ए ॥

क्षणजंगुर शरीरं जीवः अन्यः च शाश्वतस्वरूपः

खण[1]जंगुरं सरीरं[2]। जीवो[4] अन्नो[3] अ सासयसरूवो[5] ॥

अथ दुःखिताः तथा बुभुक्षिताः इति यथा चिंतिताः डिम्भाः

अह दुक्खिआइ तह भु। क्खियाइ जह चिंतिआइ डिंभाइ ॥

तथा स्तोकमपि न आत्मा विचिंतितः अतस्त्वां हे जीव किं भणामः

तह थोवंपि न अप्पा । विचिंतिओ जीव किं भणिमो ॥२ए॥

अर्थ–(जीव के०) हे जीव! तुं मोहने वश थइने (जह के०) जेम (डिंभाइ के०) आ महारां बालक जे ते. एटले महारां छोकरां जे ते (अह के०) हवे (दुक्खिआइ के०) दुःखियां छे. एटले टाहाढ्यमां ओढवा पाथरवादिक वस्त्र नथी, तेथी पीडा पामे छे. (तह के०) तेमज (भुक्खिआइ के०) महारां बालक भूख्यां छे. एम (चिंतिआइ के०) ते बालकोनुं तुं रात्रि दिवस चिंतवन करे छे, परंतु (तह के०) तेवी रीते, तें (अप्पा के०) आत्मा जे ते (थोवंपि के०) थोडो पण (न विचिंतिओ के०) नथी चिंतवन कर्यो. माटे तने (किं भणिमो के०) शुं कहीए? अर्थात् हे मूर्ख! तने केटलो ठपको देइए? एटले तें थोडो पण आत्मानो विचार नथी कर्यो के, महारा आत्मानी शी गति थशे? एवो

कर्मवशात् अनयोः संबधः   निर्बंधो मूर्छा अत्र शरीरे कः तव

कम्मवसा संबंधो । निब्बंधो इह को तुज्झ ॥३०॥

अर्थ–हे आत्मन्! (खणभंगुरं के०) क्षणभंगुर एटले क्षणमां नाश पामवाना स्वभाववालुं एवुं (शरीरं के०) आ शरीर छे. (अ के०) वली (अन्नो के०) शरीर थकी जूदो एवो, अने (सासयसरूवो के०) शाश्वतुं छे स्वरूप ते जेनुं, एवो (जीवो के०) जीव छे, तेने (कम्मवसा के०) कर्मना आधीनपणाथी शरीरनी साथे (संबंधो के०) संयोग थयो छे; माटे (इह के०) ए शरीरने विषे (तुज्झ के०) तह्मारे (को के०) श्यो (निब्बंधो के०) अनुबंध छे? एटले ए शरीरने विषे तह्मारे शी मूर्छा छे? ॥ ३० ॥

भावार्थ–हे जीव! तुं अछेद्य, अभेद्य, अजर, अमर, ध्रुव, अनंत ज्ञानमय, अनंत दर्शनमय, अनंत चारित्रमय, अनंत वीर्यमय, ज्योतिःस्वरूप, पवित्र, अलिंग, अव्यक्त, निर्लेप, निरंजन, अने आनंदमय एवो तुं निश्चे नय मते छे; परंतु अनादि कालथी कर्मना वशे करीने, अनित्य अने अशा-

श्वत एवुं, अने त्वचा, मांस, हाडकां, रुधिर, नसो, मेद एटले हाडकां उपर रहेली चामडी, अने मज्जा एटले हाडकांमां रहेलुं मांस, अने मल मूत्र, ने दुर्गंध, ने बिभीत्स (बिहामणी) एवी वस्तुए भरेला चामडाना कोथला रूप आ शरीर छे, तेवा शरीरने विषे हे जीव! तु कर्मना वशथकी बधाएलो छे. तेने विषे महारापणुं मानी लेइने, एटले आ शरीर ते हुं छुं. एम धारीने तेना उपर ममत्वभाव राखीने शुं करवा मिथ्या हेरान थाय छे? इहां प्रसंगानुसारे शरीर उपरथी मूर्छा उतरवाने माटे, विचारवा जेवुं एक दृष्टांत लखीए छीए.— जेम कोइ पुरुषे सरकारनो अपराध कर्यो होय, तेणे करीने तेने सकत मजूरी साथे, महा दुःखदाइ बंधीखानामां, अमुक वर्षनी टीप मारीने पूर्यो होय, तेम तने पण, तहारा कर्मे, पूर्वे लखेली अशुचि वस्तुए करीने भरेलो, अने दुर्गंधमय शरीररूप पुरुषनी आकृतिवालो तथा स्त्रीनी आकृतिवालो चामडानो कोथलो, तेमां तने अमुक मुदत सूधी पूर्यो छे; तो पण तेवा शरीरने विषे तुं एवो ममत्व धारण करे छे के, हुं शेठ, हुं शेठाणी, हुं राजा, हुं राणी,

हुं ब्राह्मण, हुं ब्राह्मणी, इत्यादिक कल्पित नाम ठरावीने तथा ते कोथलानो रग, कालो धोलो देखीने तेमां रूपवान् कुरूपवाननी कल्पना करीने, तुं मोह पामे छे; परंतु एम नथी विचारतो के, आ म्हारा शरीरमां शेठ ते कियो? हाथ शेठ? पग शेठ? के, मांथुं शेठ? एम खरी रीते विचारीश तो सर्व कल्पना मात्रज मालम पडशे. माटे एवी रीते वस्तुगते विचारीने, तुं शरीर उपरथी मूर्छा उतारय. किं बहुना? आ अधिकारने विषे श्री आचारांगजी सूत्रमां विशेष प्रकारे कह्युं छे, त्यांथी जोइ लेवुं. ॥ ३० ॥

कुतः आगतं कुत्र चलितं त्वमपि कुतः आगतः कुत्र गमिष्यसि

कहं आयं कहं चलियं । तुमंपि कहं आगओ कहं गमिही ॥

अन्योन्यमपि यूयं न जानीयः हे जीव कुटुंबमिदं कुतः तव अन्तःकरणात्

अन्नुन्नंपि न याणंह । जीव कुडुंबं कहं तुज्झ ॥३१॥

अर्थ—(जीव के०) हे आत्मन् (कुडुंबं के०) आ माता पिता भाइ स्त्री-यादि कुडुंब (कह आयं के०) क्यांथी आव्युं छे? अने (कह चलियं के०)

क्यां गयुं? एटले अहिंथी मरीने क्यां गयुं? अने (तुमंपि के०) तुं पण (कह क्यां जइश? एम आगउ के०) क्यांथी आव्यो? अने (कह गमिहि के०) क्यां जइश? एम (अन्नुन्नंपि के०) परस्पर एटले एक बीजाने पण (नयाणइ के०) नथी जाणतो. माटे (तुज्झ के०) तहारुं कुटुंब (कउ के०) क्यांथी? अर्थात् एक बीजाने जाण्या वगर आ कुटुंब म्हारु छे, एम मानी बेठो छुं, ते मिथ्या छे. ॥ ३१ ॥

भावार्थ–हे जीव! जेना उपर तने घणो मोह छे, ने म्हारां म्हारां करे छे, ते तहारां माता पिता स्त्रीयादिक केइ गतिमांथी आव्यां छे? ने केइ गतिमां जशे? अने तुं पण केइ गतिमांथी आव्यो छे? ने केइ गतिमां जइश? ते संबंधी तने काइ पण खबर नथी. एटले जेम परबने विषे कोइ क्यांथी आव्युं, ने कोइ क्यांथी आव्युं; ए रीते ते सर्व आवीने एकठां मले छे. पछी तेनु पाणी पीने सउ सउने मार्गे वेराइ जाय छे. तेम आ भवरूप परबने विषे कुटुंबरूप सर्व लोक पण, कोइ नारकीमांथी, कोइ तिर्यंचमांथी, कोइ मनुष्यमांथी अने कोइ देवलोकमांथी, एम सउ सउनी गतिमांथी आवीने भेगां

थयां छे. तेउ पोतपोताना कर्मने अनुसारे सुख दुःख जोगवीने, पोतपोतानां करेलां कृत्यने आनुसारे चाल्यां जाय छे. परंतु तेमने राखवाने माटे तुं अनेक प्रकारना उपाय करीश, तोय पण ते रही शकवानां नथी. ते कारण माटे तेमने तुं एम मानी बेठो छुं के, आ म्हारुं कुटुंब छे, पण ते वस्तुगते त्हारुं कुटुंब छेज नही. परंतु त्हारुं साचुं कुटुंब तो ज्ञान, दर्शन, चारित्रादिक आत्मगुण छे. ॥ ३१ ॥

आ अधिकारने विशेष जाणवानी मरजी होय तो, श्री आचारांगजी सूत्रना प्रथम श्रुतस्कंधना प्रथम अध्ययनना, प्रथम उद्देशामां जोइ लेज्यो.

क्षणभंगुरे शरीरे मनुजभवे अभ्रपटलसदृक्षे

खणभंगुरे सरीरे । मणुअभवे अब्भपडलसारिछे ॥

सारं एतावन्मात्रं यदस्मात् क्रियते शोभनः धर्मः

सारं इत्तियमेत्तं । जं कीरइ सोहणो धम्मो ॥३२॥

अर्थ—हे आत्मन्! (खणभंगुरे के०) क्षण क्षणमां नाश पामतुं एवुं (स-

रीरे के०) शरीर सते, तथा (अब्भपडल सारिछे के०) मेघना समूह जेवा एटले जेम वायराथी मेघ शीघ्र नाश पामे छे, तेम थोडा कालमां नाश पामे एवा. (मणुअभवे के०) मनुष्यभवने विषे (जं के०) जे (सोहणो के०) सारो. एटले पांच आश्रवथी विराम पामवा रूप (धम्मो के०) जिनप्रणीत धर्म जे ते (कीरइ के०) करीए. (इत्तियमित्तं के०) एटलुं मात्रज (सारं के०) सार छे. अर्थात् आ संसारमां जेटलुं धर्मसाधन थाय छे, एटलुंज सार छे. ॥ ३२ ॥

भावार्थ–हे भव्य जीव! देवादिक भवनी अपेक्षाए थोडा काल रहे एवो आ मनुष्यभव छे, तेमां वली आ शरीर क्षणे क्षणे नाश पामे छे. अर्थात् चारे तरफथी बलवा मांडेला घर जेवुं आ शरीर छे. तेवा क्षणिक शरीर वडे, जेटली घडी तुं धर्मसाधन करीश, एटली वारनोज तहारो मनुष्यभव लेखानो छे. जेम कोइ घर बलतुं होय, ने तेमांथी जेटलो सामान काढी लीधो, तेटलोज आपणो छे; तेम नाश पामता शरीरथी जेटली घडि तु तहारा आत्मानुं साधन करीश, एटलीजवार तहारो मनुष्यभव जाणवो. अने

बाकीनो पशुना जेवो निरर्थक जाणवो. एटले जेम पशु छे, ते आहार, नंघ अने मैथुन तेणे करीने पोतानो जन्मारो गमावे छे, तेम तहारो पण व्यर्थ जन्मारो गयो जाणवो. ॥ ३२ ॥

॥ अनुष्टुप्वृत्तम् ॥

जन्मदुःखं जरादुःखं रोगाः च मरणानि च

जम्मदुक्खं जरादुक्खं । रोगा य मरणाणि य ॥

अहो आश्चर्ये दुःखरूपः निश्चये संसारः यत्र संसारे क्लिश्यंति जंतवः

अहो दुक्खो हु संसारो । जत्थ कीसंति जंतुणो ॥३३॥

अर्थ–(अहो के०) अहो इति आश्चर्ये ! एटले आ वात आश्चर्यकारी छे. अथवा (अहो के०) हे जीव ! ए प्रकारे जीवनुं संबोधन करवुं. आ संसारमां पर्यटन करता प्राणियोने कोइ एवो पदार्थ नथी के, जे दुःखदायक न होय. अर्थात् सर्वे पदार्थ दुःखदायक छे. शुं शुं दुःखदायक छे, ते देखाडे छे. (जन्म दुक्खं के०) जन्म संबंधी दुःख, एटले आ जीवने जन्मती वखते

वृद्धावस्था संबंधी दुःख, एटले घणुंज दुःख थाय छे. तथा (जरा दुक्खं के०) वृद्धावस्था संबंधी दुःख, एटले घणुंज दुःख थाय छे. तथा (य के०) वली (रोगा के०) घडपणमां अनेक प्रकारनां दुःख प्राप्त थाय छे. (य के०) वली (मरणाणि के०) अनेक प्रकारना व्याधि उत्पन्न थाय छे. (य के०) वली (मरणाणि के०) अनेक प्रकारे मरणनी वेदना थाय छे, माटे (हु के०) निश्चे (जञ्च के०) जे संसारने विषे (जंतुणो के०) प्राणी जे ते (कीसंति के०) क्लेश पामे छे, ते (संसारो के०) संसार जे ते (दुक्खो के०) केवल दुःखरूपज छे. अर्थात् आ संसारमां कांइ पण सुख नथी ॥ ३३ ॥

भावार्थ–हे आत्मन्! तुं विचार करय के, आ जीव ज्यांथी जन्मे छे, त्यांथी ते मरणपर्यंत केवल दुःखमांज वर्त्ते छे. केमके, जन्मती वखते दुःख घणुं पडे छे. ते विषे शास्त्रमा कह्युं छे के, अग्निवर्णे तपावीने लाल चोल करेली साडात्रण क्रोड सोयो, शरीरमां रहेली एवी साडात्रण कोटि रोमराय लेने विषे चांपतां जेटली वेदना थाय, तेथी आठगुणी वेदना गर्भने विषे थाय छे. तथा जन्मती वखतनी वेदना तो, काइ कही शकाय तेवी नथी.

जेम जतरडामां घालेला सोना रुपाना तारने, जेम बलात्कारे खेंची काढे छे, ए दृष्टांते माताना योनियंत्रमांथी निकलतां, माताने तथा पोताने अतुल वेदना थाय छे. तेवी रीते मरणनुं दुख पण जाणी लेवुं. हवे जन्म अने मरण ए बे दुःखोनी मध्ये रहेला दुःखोनुं वर्णन करीए छीए. बाल्यावस्थाने विषे ते बालकने बोलतां न आवडवाथी तेने जे वेदना / थइ होय, ते वेदना मटाडवाना उपचारने बदले उलटी तेने वधारे वेदना थाय, तेवा उपचार करवामां आवे छे. जेम के, ते बालकने माथुं दुःखतुं होय, तेनो उपचार मूकीने पेट दुःखतुं मटाडवानो उपचार करे छे. इत्यादि. वली जवानीमां एटले मानी लीधेली सुखनी अवस्थामां पण, संसारना समस्त सुखनी प्राप्ति थती नथी. कदापि पराणे एक सुखनी प्राप्ति थाय छे, तेवामां बीजां बे दुःख उभां थाय छे. जेम कोइ वस्तुनो घडो करवा माटे, कांइ पण चीज न जडवाथी, चोमासामां उत्पन्न थएलां आशरे दश पंदर देडकां लेइ, पांचशेरीनो घडो करे छे, तेवामां ते घडो कांइक उंचो थवाथी जेवामां बीजुं एक देडकुं लेवा जाय

छे, तेवामां बे देडकां कूदी जाय छे वली बेने पकडवा जाय छे, तेवामां चार जतां रहे छे. तेम ए दृष्टांतनुं सिद्धांत ए छे के, स्त्री, धन, पुत्र, निरोगीपणुं, जगत्मा मान्यपणुं, तथा महोटी हवेलीउ अने स्वजनादिकनुं अनुकूलपणुं इत्यादिक बधां सुख जोगववानी इछा करे छे, तेवामां तेमांथीज अणधार्युं, अणचिंतव्युं, उचिंतु महाकष्ट आवी पडे छे. जेम के, पुत्रना सुखनी इछा करवा जाय छे, तेवामां स्त्री मरी जाय, वली स्त्रीना सुखनी इछा करवा जाय छे, एटलामां द्रव्य नाश थइ जाय, वली पराणे कदापि द्रव्य मल्युं, तो शरीरे मांदो थाय; कदापि शरीरे साजो थयो, तो घर बली जाय; वली घर समुं करावा जाय, एटलामां चोरीनो, अथवा स्वजनादिकनो उपद्रव थाय. माटे जवानीमां पण सर्व प्रकारनी बरोबर व्यवस्था राखीने सुख जोगववा जाय, तोपण जोगवी शकातुं नथी, तो वृद्धावस्थामां तो क्यांथीज जोगवाय? केम के, सर्व सुख जोगववानुं मुख्य साधन एवुं जे शरीर, ते निर्बल, रोगी, कद्रुपु थइ जाय छे. तेमज शास्त्रमां कह्युं छे के, हाथ पग विगेरे अंग थरथर धुजे छे

जेम जतरडामां घालेला सोना रुपाना तारने, जेम बलात्कारे खेंची काढे ठे, ए दृष्टांते माताना योनियंत्रमांथी निकलतां, माताने तथा पोताने अतुल वेदना थाय ठे. तेवी रीते मरणनुं डुख पण जाणी लेवुं. हवे जन्म अने मरण ए बे डुःखोनी मध्ये रहेला डुःखोनुं वर्णन करीए ठीए. बाल्यावस्थाने विषे ते बालकने बोलतां न आवडवाथी तेने जे वेदना / थइ होय, ते वेदना मटाडवाना उपचारने बदले उलटी तेने वधारे वेदना थाय, तेवा उपचार करवामां आवे ठे. जेम के, ते बालकने माथुं डुःखतुं होय, तेनो उपचार मूकीने पेट डुःखतुं मटाडवानो उपचार करे ठे. इत्यादि. वली जवानीमां एटले मानी लीधेली सुखनी अवस्थामां पण, संसारना समस्त सुखनी प्राप्ति थती नथी. कदापि पराणे एक सुखनी प्राप्ति थाय ठे, तेवामां बीजां बे डुःख उनां थाय ठे. जेम कोइ वस्तुनो घडो करवा माटे, कांइ पण चीज न जडवाथी, चोमासामां उत्पन्न थएलां आशरे दश पंदर देडकां लेइ, पांचशेरीनो घडो करे ठे, तेवामां ते घडो कांइक ठंठो थवाथी जेवामां बीजुं एक देडकुं लेवा जाय

छे, तेवामां बे देडकां कूदी जाय छे वली बेने पकडवा जाय छे, तेवामां चार जतां रहे छे. तेम ए दृष्टांतनुं सिद्धांत ए छे के, स्त्री, धन, पुत्र, निरोगीपणुं, जगत्मा मान्यपणुं, तथा महोटी हवेलीउ अने स्वजनादिकनुं अनुकूलपणुं इत्यादिक बधां सुख भोगववानी इच्छा करे छे, तेवामां तेमाथीज अणधार्युं, अणचितव्युं, दुर्चिंतु महाकष्ट आवी पडे छे. जेम के, पुत्रना सुखनी इच्छा करवा जाय छे, तेवामां स्त्री मरी जाय; वली स्त्रीना सुखनी इच्छा करवा जाय छे, एटलामां द्रव्य नाश थइ जाय; वली पराणे कदापि द्रव्य मल्युं, तो शरीरे मांदो थाय; कदापि शरीरे साजो थयो, तो घर बली जाय, वली घर समुं करावा जाय, एटलामां चोरीनो, अथवा स्वजनादिकनो उपद्रव थाय. माटे जवानीमां पण सर्व प्रकारनी बरोबर व्यवस्था राखीने सुख भोगववा जाय, तोपण भोगवी शकातुं नथी, तो वृद्धावस्थामां तो क्यांथीज भोगवाय? केम के, सर्व सुख भोगववानुं मुख्य साधन एवुं जे शरीर, ते निर्बल, रोगी, कद्रुपु थइ जाय छे तेमज शास्त्रमां कह्युं छे के, हाथ पग विगेरे अंग थरथर धुजे छे

कथा. ३

कौशांबी नगरीने विषे घणा धनवालो, अने घणा पुत्रवालो एवो, एक धनो नामे सार्थवाह हतो. तेणे एकलेज नाना प्रकारना उपाये करीने, धन उपार्जन कर्युं. ने ते सघलुं धन, दुःखवालां बंधुजन, तथा स्वजन, तथा मित्र, तथा स्त्री, अने भाइ आदिक सर्वे संबंधीओना भागने अर्थे वापर्युं. त्यारपछी ते धनो, कालना परिपाकपणाथी वृद्धअवस्थाने पाम्यो. तेना सघला पुत्रो तेनुं सारी रीते पालन पोषण करवानी योग्य कलामां कुशल हता. संसार संबंधि सघला कामनी चिंतानो भार तेणे ते पुत्रो उपरज नांख्यो हतो, तोयपण ते पुत्रो एम बोले छे के, अमने आ पिताजीएज आवी सुंदर अवस्थाने पमाड्या छे, तथा सर्वे लोकना अग्रेसर कर्या छे, तथा तेमणे अमारो बहु उपकार कर्यो छे. ए रीते पोतानुं सारुं कुलीनपणुं, ते पुत्रो जणावता हता. पछी कोइ कार्य प्रसंगे, ते वृद्धनी स्त्रीयो पोताना स्वामीनी चाकरी करती हती. तेमां पण शरीर चोलीने स्नान कराववुं, तथा भोजन कराववुं, इत्यादिक जे काले

जेम करवुं घटे, ते तेम निरंतर करती हती तेम करतां करतां केटलाएक दिवस गया. पछी वृद्धपणु वृद्धि पाम्यु, एटले आखा शरीरनी इंद्रियो स्वाधिन न रही, अने सर्व अंग कंपवा लाग्या, अने नेत्रादिकमांथी पाणी गलवा मांड्युं त्यारे हलवे हलवे ते स्त्रीयादिकोए, ते वृद्धनी चाकरी घटाडवा मांडी. केमके, वृद्धपणु तो वधवा लाग्युं माटे वली ते वृद्ध चित्तना अभिमान वडे करीने, वृद्धावस्थानां दुःखरूप समुद्रमां पड्यो. वली ते वृद्धना दीकरानी स्त्रीयो एम कहे छे के, आ डोसानुं वइतरु कूटवानुं ते अमारा कर्ममां क्यां सूधी घाली मूक्युं हशे ? ते कांइ मालम पडतुं नथी. त्यारे तेमना स्वामीउ (डोसाना पुत्रो) वली ते स्त्रीयोने समजावीने डोसानी चाकरीमां वलगाडे छे. त्यार पछी एक दिवस ते सर्वे स्त्रीयो, संप करीने पोत पोताना भरतारने कहे छे के, तमारा पितानी अमे घणी घणी चाकरी करीए छीए, तोयपण ते वृद्धपणामां बुद्धिनी विकलताथी, अमारी करेली चाकरीना जसने बदले, उलटो अपजस आपे छे; माटे तमने जो अमारुं कह्यु मानवामां

न आवतुं होय, तो बीजा कोई माणस पासे ते डोसानी चाकरी करावो, एटले खबर पडशे. पछी ते पुत्रोए तेमज कर्युं. त्यार पछी केटलाएक दिवसो पुत्रे पूछ्युं के, हे पिताजी! केम हवे सारी रीते चाकरी थाय छे? त्यारे ते डोसो बोल्यो के, भाइ! शुं कहुं!! म्हारुं मन जाणे छे, कांइ कहेवानी वात नथी. एवी रीते ते डोसानुं बोलवुं सांभळीने, ते सर्वे स्त्रीयो पोताना पतिने कहेवा लागी के, तमे अमारुं कह्युं प्रथम न्होता मानता, पण हवे जखमा रीने मान्युं!! इत्यादिक रीते बोलीने, ते डोसाना अवगुण पोताना पतिना हृदयमां सारी रीते वसाव्या. ते पुत्रो पण ते स्त्रीयोनुं कहेवुं मान्य करीने, पोताना पिताने तिरस्कार करवा लाग्या. ए रीते च्यारे तरफनुं दुःख जोगुं थवाथी, ते डोसाए पोको मूकवा मांडी. ते सांभळीने ते स्त्रीयो बोली के, आपणा ससराने अन्न पचतुं नथी, ने वगर विचार्युं खा खा करे छे, तेथी चूंक आवती हशे; माटे बाबो! देवताना शेकीए. पछी ते स्त्रीयो पण लूगडाना डुचा सारी पेठे उना करीने जेम डाम दे, तेम डोसाने शेके छे; तेथी

ते मोसाने घणी पीडा थवाथी मोसो ना ना कहेतो जाय छे, तोपण पराणे पराणे शेके जाय छे, अने मनमां विचारे छे के, आ मोसाए लोकमां अमारी बहु फजेती करी छे, माटे फरी फरीने आवो लाग मलवानो नथी. एम विचारीने ते डोसाने बहु पराभव करे छे. त्यार पछी ते मोसो पण आर्त्तध्याने करी थोमा दिवसमां मरण पाम्यो ए रीते वृद्धावस्थानुं दुःख जाणवुं.

वली ते वृद्धावस्थाना दुःखना वर्णननुं बीजुं काव्य, टीकामां लख्युं छे, ते लखीए छीए

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

गात्रं संकुचितं गतिर्विगलिता, दन्ताश्च नाशं गता ॥
दृष्टिर्भ्रश्यति रूपमेव ह्रसते, वक्त्रं च लालायते ॥
वाक्यं नैव करोति बान्धवजनः पत्नी न शुश्रूषते ।
धिक् कष्टं जरयाभिभूतपुरुषं, पुत्रोऽप्यवज्ञायते ॥ २ ॥

अर्थ.—वृद्धावस्थामां शरीर संकोचाइ जाय छे, एटले शरीरे करचोळीन

न आवतुं होय, तो बीजा कोई माणस पासे ते डोसानी चाकरी करावो, एटले खबर पडशे. पछी ते पुत्रोए तेमज कर्युं. त्यार पछी केटलाएक दिवसे पुत्रे पूछयुं के, हे पिताजी! केम हवे सारी रीते चाकरी थाय छे? त्यारे ते डोसो बोल्यो के, नाइ! शुं कहुं!! म्हारुं मन जाणे छे, कांइ कहेवानी वात नथी. एवी रीते ते डोसानुं बोलवुं सांभळीने, ते सर्वे स्त्रीयो पोताना पतिने कहेवा लागी के, तमे अमारुं कह्युं प्रथम न्होता मानता, पण हवे जखमारीने मान्युं!! इत्यादिक रीते बोलीने, ते डोसाना अवगुण पोताना पतिना हृदयमां सारी रीते वसाव्या. ते पुत्रो पण ते स्त्रीयोनुं कहेवुं मान्य करीने, पोताना पिताने तिरस्कार करवा लाग्या. ए रीते च्यारे तरफनुं दुःख नेगुं थवाथी, ते डोसाए पोको मूकवा मांडी. ते सांभळीने ते स्त्रीयो बोली के, आपणा ससराने अन्न पचतुं नथी, ने वगर विचार्युं खा खा करे छे, तेथी चूंक आवती हशे; माटे लावो! देवनाके शेकीए. पछी ते स्त्रीयो पण लुगडाना डुचा सारी पेठे उना करीने जेम त्रास दे, तेम डोसाने शेके छे; तेथी

ते डोसाने घणी पीडा थवाथी डोसो ना ना कहेतो जाय छे, तोपण पराणे पराणे शेके जाय छे, अने मनमां विचारे छे के, आ डोसाए लोकमां अमारी बहु फजेती करी छे, माटे फरी फरीने आवो लाग मलवानो नथी. एम विचारीने ते डोसाने बहु पराभव करे छे. त्यार पछी ते डोसो पण आर्त्तध्याने करी थोडा दिवसमां मरण पाम्यो. ए रीते वृद्धावस्थानुं दुःख जाणवुं.

वली ते वृद्धावस्थाना दुःखना वर्णननुं बीजुं काव्य, टीकामां लख्युं छे, ते लखीए छीए

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

गात्रं संकुचितं गतिर्विगलिता, दन्ताश्च नाशं गताः ॥
दृष्टिर्भ्रश्यति रूपमेव ह्रसते, वक्त्रं च लालायते ॥
वाक्यं नैव करोति बान्धवजनः पत्नी न शुश्रूषते ।
धिक् कष्टं जरयाभिभूतपुरुषं पुत्रोऽप्यवज्ञायते ॥ २ ॥

अर्थ —वृद्धावस्थामां शरीर संकोचाइ जाय छे, एटले शरीर करचोलीने

वले छे. अने गति पण विकल थाय छे, एटले ज्यां पग मूकवो धार्यो होय, त्यां न मूकातां बीजे ठेकाणे मुकइ जाय छे. अने दांत पण पडी जाय छे. अने आंखे पण झांख आववाथी बराबर देखातुं नथी. अने रूप पण दिवसे दिवसे घटतुं जाय छे. अने मुखमांथी लाल चूए छे. वली बांधवजन पण, ते वृद्धनुं कह्युं करता नथी. अने परणेली स्त्री पण, सेवा करती नथी. माटे जराए (वृद्धावस्थाए) करीने पराभव पामेला पुरुषने धिक्कार थाओ!!! केम के, पुत्र पण ते वृद्धने तिरस्कार करे छे. माटे ए वृद्धपणानुं जीववुं ते केवल कष्टरूप जाणवुं. ॥ २ ॥

वली कह्युं छे के, जेम ते वृद्धनी पोतानां घरनां माणसो निंदा करे छे, तेम ते वृद्ध पण पोताना घरना माणसोना, अनेक दोष प्रकट करीने, तेओनी निंदा करे छे. वली ते वृद्धे पूर्वे एटले जवानी अवस्थामां धर्म कर्यो हतो, तेथी केटलाएक लोक ते वृद्धनो निर्वाह करता हता, ते पण आ वृद्धावस्थामां तेनुं दुःख नाश करवाने समर्थ थता नथी. जेम कोइ माणस नौकामां

(वहाणमां) बेठो होय, तेवामां ते नौका जरदरिया वच्चे भागी जाय, त्यारे तेमां बेठेला माणसोने जेम दुःख थाय, तेम आ वृद्धने पण सहाय्यता न मळवाथी, तेवुं दुःख थाय छे. तथा वृद्धावस्थामां प्राये सोल रोग उत्पन्न थाय छे, तथा जे वृद्धने जोवाथी बीजाने पण करुणा उत्पन्न थाय, तेवो ते वृद्ध दुःखी थाय छे. इत्यादि विस्तार श्री आचारांगजीसूत्रथी जाणवो. वली शास्त्रमां कह्युं छे केः—

॥ अनुष्टुप्वृत्तम् ॥

सव्वे जीवावि इछंति । जीविउं न मरिज्जउं ॥

तम्हा पाणिवहं घोरं । निग्गंथा वज्जयति णं ॥ ३ ॥

अर्थ.—पूर्वे वृद्धावस्थानुं जे दुःख कह्युं, तेथी मरणनी वेदनानुं दुःख अत्यंत जाणवुं. माटेज शास्त्रमां कह्युं छे के, सर्वे जीवो जीववुं वांछे छे, पण कोइ जीवो मरवुं इछता नथी. एटलाज माटे निर्ग्रंथ महामुनियो घोर एवा प्राणिवधनो त्याग करे छे. ॥ ३ ॥

वली एज अधिकारने विशेष जाणवाना अर्थि पुरुषोए, श्री आचारां गजी सूत्रमांथी जोइ लेवु. वली गाथामां च शब्दनुं ग्रहण कर्युं छे तेथी ऊग्ग संबधी पण घणुंज दुःख छे. ते देखाके छे.

अर्थानामर्जने दुःखमर्जितानां च रक्षणे ॥

आये दुःखं व्यये दुःखं धिगर्थं दुःखसाधनम् ॥ ४ ॥

अर्थ.—आ संसारने विषे मनुष्योने बे प्रकारना प्राण छे. तेमां एक अंतःप्राण, ने बीजो बहिःप्राण. तेमां अंतःप्राणतो प्रसिद्ध छे, अने बहिःप्राण ते धन छे. केमके, प्राण जतां जेवुं दुःख थाय छे, तेवुंज दुःख धन जतां पण थाय छे. एटलाज माटे ज्ञानी पुरुषोए आ दुःखनी पंक्तिमां धनने पण गण्युं छे. केम के, (अर्थानां के०) धन मेलवतां पण दुःख छे, तेमज उपार्जन करेला धनने साचववामां पण दुःख छे; माटे धन आव्ये पण दुःख छे, अने धन गये पण दुःख छे. अर्थात् ते धनज दुःखदायक छे. माटे दुःखनुं साधन एवा धन ने धिक्कार थाओ !! ॥ ४ ॥—ए रीते जन्म, जरा, रोग, मरण अने धन, ते

संबंधी दुःखनो विचार करवो, पण अंधपरंपराए न चालवुं. ए उपदेश.

॥ आर्यावृत्तम् ॥

यावत् न इन्द्रियाणां हानिः यावत् न जराराक्षसी परिस्फुरति
जाव न इंदियहाणी । जाव न जररक्खसी परिप्फुरई ॥
यावत् न रोगविकाराः यावत् न मृत्युः समाक्षिप्यति
जाव न रोगविआरा । जाव न मच्चू समुल्लिअई ॥ ३४ ॥

अर्थ —हे जीव! (जाव के०) ज्यां सूधी (इंदियहाणी के०) इन्द्रियोनी हानी, एटले इंद्रियोनुं क्षीणपणुं (न के०) नथी थयुं, तथा (जाव के०) ज्यां सूधी (जररक्खसी के०) जरारूप राक्षसी (न परिप्फुरई के०) नथी प्रकट थइ, तथा (जाव के०) ज्यां सूधी (रोगविआरा के०) रोग विकार (न के०) नथी प्रकट थया, तथा (जाव के०) ज्यां सूधी (मच्चू के०) मृत्यु जे ते (न समुल्लिअई के०) नथी उदयमां आव्युं, त्यां सूधीमां शक्तिने न गोपवतां तहाराथी बने तेटलुं धर्मसाधन करी ले, नहिं तो पछीथी तने घणोज पश्चाताप थशे. ॥ ३४ ॥

भावार्थ.–हे प्राणिन्! ज्यां सूधी तहारी इंद्रियोनी शक्ति भरपूर छे, अने ते शक्तिने जरारूप राक्षसीए भक्षण नथी करी, अने ज्यां सूधी रोग विकाररूप शत्रुए, कायारूप नगरमां घेरो नथी घाल्यो, अने ज्यां सूधी कालना सपाटामां बरोबर नथी आव्यो, त्यां सूधी तुं जेटलुं आत्मसाधन करवुं धारीश, तेटलुं बनी शकशे. माटे जेम बने तेम प्रमाद मूकीने जलदीथी धर्मसाधन करजे ॥ ३४ ॥ वली भर्तृहरिये पण कह्युं छे केः–

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

यावत् स्वस्थमिदं कलेवरगृहं, यावज्जरा दूरतो[1] ।
यावच्चेन्द्रियशक्तिप्रतिहता, यावत् क्षयो नायुषः ॥
आत्मश्रेयसि तावदेव विदुषा, कार्यः प्रयत्नो महान् ।
प्रोद्दीप्ते[2] भवने हि कूपखननं, प्रत्युद्यमः कीदृशः ॥ १ ॥

अर्थ.–(यावत् के०) ज्यां सूधी आ शरीररूप घर साजुं छे, तथा ज्यां सूधी

१ यावच्च दूरे जरा. २ सदीप्त

जरा नथी आवी, तथा ज्यां सूधी इंद्रियोनी शक्ति नाश नथी पामी, तथा ज्यां सूधी आउखुं पूरुं नथी थयुं, त्यां सूधी पंडित पुरुषे पोताना कल्याणने अर्थे म्होटो प्रयत्न करवो. अर्थात् रात्रि दिवस परलोके सुख थाय, एवाज साधनमां प्रवर्त्तवुं. केम के, कोइ एवुं विचारे के, हालतो जवानी अवस्था छे, माटे हालमां संसारनां सुख भोगवीने, पछी वृद्धावस्थामां धर्मसाधन करीशुं. पण हे सज्जनो! जेम (प्रोहीत के०) घर अतिशे बलवा मांड्युं, त्यारे जे कूवो खोदवानो उद्यम करवो, ते केवो कहेवाय? एटले घर बलवा मांड्या पछी कूवो खोदी पाणी कहाडी घर होलवायज नहीं. तेम वृद्धावस्थामां वधुं धर्मसाधन करीशुं, एम धारवुं ते सिद्ध थायज नहीं. केम के, वृद्धावस्थाना स्वाभाविक दुःखथी, धर्मसाधन बनी शकवुं घणुंज कठण छे; माटे धर्मसाधन करवामां प्रमाद न करवो ॥

वली एज वातने मूल ग्रंथकार पण जणावे छे.

भावार्थ.—हे प्राणिन्! ज्यां सूधी तहारी इंद्रियोनी शक्ति भरपूर छे, अने ते शक्तिने जरारूप राक्षसीए भक्षण नथी करी, अने ज्यां सूधी रोग विकाररूप शत्रुए, कायारूप नगरमां घेरो नथी घाल्यो, अने ज्यां सूधी कालना सपाटामां बरोबर नथी आव्यो, त्यां सूधी तुं जेटलुं आत्मसाधन करवुं धारीश, तेटलुं बनी शकशे. माटे जेम बने तेम प्रमाद मूकीने जलदी थी धर्मसाधन करवु ॥ ३४ ॥ वली भर्तृहरिये पण कह्युं छे केः—

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

यावत् स्वस्थमिदं कलेवरगृहं, यावज्जरा दूरतो[1]।
यावच्चेन्द्रियशक्तिप्रतिहता, यावत् क्षयो नायुषः ॥
आत्मश्रेयसि तावदेव विदुषा, कार्यः प्रयत्नो महान्।
प्रोद्दीप्ते[2] भवने हि कूपखननं, प्रत्युद्यमः कीदृशः ॥ १ ॥

अर्थ.—(यावत् के०) ज्यां सूधी आ शरीररूप घर साजुं छे, तथा ज्यां सूधी

१ यावच्च दूरे जरा. २ संदीप्त

जरा नथी आवी, तथा ज्यां सूधी इंद्रियोनी शक्ति नाश नथी पामी, तथा ज्यां सूधी आउखुं पूरुं नथी थयुं, त्यां सूधी पंडित पुरुषे पोताना कल्याणने अर्थे महोटो प्रयत्न करवो. अर्थात् रात्रि दिवस परलोके सुख थाय, एवाज साधनमां प्रवर्त्तवुं. केम के, कोइ एवुं विचारे के, हालतो जवानी अवस्था छे, माटे हालमा संसारनां सुख भोगवीने, पछी वृद्धावस्थामां धर्मसाधन करीशुं. पण हे सज्जनो! जेम (प्रोदीसे के०) घर अतिशे बलवा मांड्युं, त्यारे जे कूवो खोदवानो उद्यम करवो, ते केवो कहेवाय? एटले घर बलवा मांड्या पछी कूवो खोदी पाणी कहाडी घर होलवायज नहीं. तेम वृद्धावस्थामां वधुं धर्मसाधन करीशुं, एम धारवुं ते सिद्ध थायज नहीं. केम के, वृद्धावस्थाना स्वाभाविक दुःखथी, धर्मसाधन बनी शकवुं घणुंज कठण छे; माटे धर्मसाधन करवामां प्रमाद न करवो ॥

वली एज वातने मूल ग्रंथकार पण जणावे छे.

यथा गेहे प्रदीप्ते कूपं खनयितुं न शक्नोति कोऽपि

जह गेहंमि पलित्ते । कूवं खणिउं न सक्कए कोई ॥

तथा संप्राप्ते मरणे धर्मः कथं क्रियते हे जीव

तह संपत्ते मरणे । धम्मो कह कीरए जीव ॥३५॥

अर्थ.–हे जीव! (जह के०) जेम (गेहंमि के०) घर (पलित्ते के०) बलवा मांड्ये सते (कोइ के०) कोइ पण, एटले समर्थ होय ते पण (कूवं के०) कूवाने (खणिउं के०) खोदवाने. अर्थात् कूवो खोदी पाणी काढीने, बलता घरने होलववाने (न सक्कए के०) न समर्थ थाय. (तह के०) तेम (जीव के०) हे जीव! (मरणे के०) मरण (संपत्ते के०) प्राप्त थए सते एटले मरण नजीक आव्ये सते (धम्मो के०) धर्म जे ते (कह के०) किये प्रकारे (कीरए के०) करी शकाय? ॥ ३५ ॥

भावार्थ– हे आत्मन्! ज्यारे (जवानी अवस्थामां) तहारे धर्म करवानो अवसर हतो, त्यारे तुं बीजे चाले चढी गयो; एटले विषयीजीवनी संगते

पशुनी पेठे फोगट अवस्था गमावी. अने हवे ज्यारे शरीरनी शक्ति क्षीण थवाथी नकामा जेवो थयो, अने वली ज्यारे तने कूतरानी पेठे तहारां स्त्री पुत्रादिके तिरस्कार कर्यो, त्यारे तुं पराणे धर्मसाधन करवाने तत्पर थयो; पण हे मूढ जीव ! तुं एटलुं विचारतो नथी के, हवे महाराथी शुं बनवानुं छे ? जेम च्यारे तरफथी घर बलवा मांडयुं, ने तेने होलववाने माटे, जाणे कूवो खोदी पाणी काढीने, ते बलतुं घर होलवुं. इत्यादिक विचार जेम फोगट छे, तेम शरीरनुं सामर्थ्य गया पछी, धर्मसाधन करवानो विचार ते व्यर्थ छे. एम देखी तुं विचारय के, धर्मसाधन तो नानपणमांथीज, अभ्यास करतां करतां प्राये घणे कालेज सिद्ध थाय छे. जेम कूवाना कांठा उपर पाणी काढवानी जग्याए पथरो अथवा लाकडुं पडयुं होय, तेमां पण कोमल एवा दोरडावडे, घणे काले करीने घसाराथी उंडा कापा पडे छे, पण तेवो कापो पाडवाने, कदापि लोढानी साकळथी आखो दिवस घसे, तोय पण तेवो कापो न पडे. तेम तुं बाल्यावस्थाथीज विषय कषाय ओछा करवाने

माटे धर्मसाधनमां वर्त्तवानो अभ्यास करवो ॥ ३५ ॥

रूपं अशाश्वत एतत् विद्युल्लताचंचलं जगति जीवितं

रूवेमऽसासयमेयं । विज्जुलयाचंचलं जए जीअं ॥

संध्यानुरागसदृशं क्षणरमणीयं च तारुण्यं

संझाणुरागसरिसं । खणरमणीअं च तारुन्नं ॥ ३६ ॥

अर्थ.—हे आत्मन्! (एयं के०) आ (रूवं के०) शरीरनुं सुंदरपणुं जे ते (असासयं के०) अशाश्वतुं छे. केम के, रोगादिके करीने सनत्कुमार चक्रवर्त्तिना शरीरनी पेठे नाश पामे छे. वली (जए के०) जगत्ने विषे (जीअं के०) जीवित जे ते (विज्जुलयाचंचलं के०) वीजलीरूप लतानी पेठे चंचल छे. एटले जेम वीजली क्षणमात्र देखाइने पछी नाश पामे छे, तेम जीवित पण थोडा कालमां नाश पामे छे. अने (च के०) वली (तारुन्नं के०) जवानीपणुं जे ते (संझाणुरागसरिसं के०) संध्याकालना नाना प्रकारना रंग सरखुं, एटले संध्याकाले आकाशमां पंचवर्णा अभ्रपटलना रंग उत्पन्न थाय छे, तेना जेवुं

(खणरमणीत्र्मं के०) क्षणमात्र सुंदर देखाय तेवुं छे ॥ ३६ ॥

नावार्थ–जेम संध्याकाले अनेक प्रकारना वादलांना रंग थाय छे, ते क्षण मात्र देखाइने वायुना प्रयोगथी नाश पामे छे. वली जेम जलकमल (पुंमरीकादि कमल) अने स्थलकमल (गुलाबनां फूल आदि)केवां सुंदर प्रफुलित देखाय छे? परंतु तेज फल, बे त्रण दिवसमां एवां करमाइ जाय छे के, तेनी कांइ पण शोना रहेती नथी; तेम जवानी अवस्थामां पण शरीर, पुष्पनी पेठे खीलेलुं देखाय छे. अर्थात् मोहनुं कारण थइ पडे छे. परंतु तेनुं तेज शरीर, वृद्धावस्थामां एवुं नठारुं थइ जाय छे के, तेना सामुं जोवुं पण बहुधा गमे नहीं! माटे एवी तरुणावस्थामां शरीरनो शो मद करवो? ॥३६ ॥

आ शरीरनी सुंदरतानो अहंकार न करवा आश्री सनत्कुमार चक्रवर्त्तिनी कथा टीकामां जणाव्याथी लखीए छीए.

कथा. ४

नरतचक्रवर्त्तिना जेवी ऋद्धिवालो सनत्कुमारनामा चक्रवर्ती राजा हतो.

माटे धर्मसाधनमां वर्त्तवानो अभ्यास करव ॥ ३५ ॥

रूपं अशाश्वत एतत् विद्युल्लताचंचलं जगति जीवितं

रूवमसासयमेयं । विद्युलयाचंचलं जए जीअं ॥

संध्यानरागसदृशं क्षणरमणीयं च तारुण्यं

संझाणुरागसरिसं । खणरमणीअं चँ तारुन्नं ॥ ३६ ॥

अर्थ.—हे आत्मन्! (एयं के०) आ (रूवं के०) शरीरनुं सुंदरपणुं जे ते (असासयं के०) अशाश्वतुं छे. केम के, रोगादिके करीने सनत्कुमार चक्रवर्त्तिना शरीरनी पेठे नाश पामे छे. वली (जए के०) जगत्ने विषे (जीअं के०) जीवित जे ते (विद्युलयाचंचलं के०) वीजलीरूप लतानी पेठे चंचल छे. एटले जेम वीजली क्षणमात्र देखाइने पछी नाश पामे छे, तेम जीवित पण थोडा कालमां नाश पामे छे. अने (च के०) वली (तारुन्नं के०) जवानीपणुं जे ते (संझाणुरागसरिसं के०) संध्याकालना नाना प्रकारना रंग सरखुं, एटले संध्याकाले आकाशमां पंचवर्णा अभ्रपटलना रंग उत्पन्न थाय छे, तेना जेवुं

(खणरमणीओं के०) क्षणमात्र सुंदर देखाय तेवुं छे ॥ ३६ ॥

भावार्थ–जेम सध्याकाले अनेक प्रकारना वादलांना रंग थाय छे, ते क्षण मात्र देखाइने वायुना प्रयोगथी नाश पामे छे. वली जेम जलकमल (पुंडरी कादि कमल) अने स्थलकमल (गुलाबनां फूल आदि)केवां सुंदर प्रफुलित देखाय छे? परंतु तेज फल, बे त्रण दिवसमां एवां करमाइ जाय छे के, तेनी कांइ पण शोभा रहेती नथी; तेम जवानी अवस्थामां पण शरीर, पुष्पनी पेठे खीलेलुं देखाय छे. अर्थात् मोहनुं कारण थइ पडे छे. परंतु तेनुं तेज शरीर, वृद्धावस्थामां एवुं नठारुं थइ जाय छे के, तेना सामुं जोवुं पण बहुधा गमे नहीं! माटे एवी तरुणावस्थामां शरीरनो शो मद करवो? ॥३६ ॥

आ शरीरनी सुंदरतानो अहंकार न करवा आश्री सनत्कुमार चक्रवर्त्ति नी कथा टीकामां जणाव्याथी लखीए छीए.

कथा. ४

भरतचक्रवर्त्तिना जेवी ऋद्धिवालो सनत्कुमारनामा चक्रवर्ती राजा हतो.

सनत्कुमारनो वर्ण अने रूप अनुपम हतां. एक वेळा सुधर्मसभामां ते रूपनी स्तुति थई, ते वात कोइ बे देवोने रुची नहीं. पछी तेओ ते शंका टाळवाने विप्ररूपे सनत्कुमारना अंतःपुरमां गया. सनत्कुमारनो देह ते वेळा खेळभर्यो हतो, तेने अंगे मर्दनादिक पदार्थोनुं मात्र विलेपन हतुं, एक नहानुं पंचियुं पहेर्युं हतुं, अने ते स्नानमंजन करवा माटे बेठो हतो. तेवामां विप्ररूपे आवेला देवता, तेनुं मनोहर मुख, कंचनवर्णी काया अने चंद्रना जेवी कांति, जोइने बहु आनंद पाम्या. जरा मांथु धुणाव्युं, एटले चक्रवर्त्तिए पूछ्युं. तमे मांथु केम धुणाव्युं? देवोए कह्युं. अमे तमारुं रूप अने वर्ण निरीक्षण करवा माटे बहु अभिलाषी हता, स्थले स्थले तमारा वर्णरूपनी स्तुति सांभळी हती. आज ते वात अमने प्रमाणभूत थइ, एथी अमे आनंद पाम्या; माटे मांथु धुणाव्युं छे, जेवुं लोकोमां कहेवाय छे, तेवुंज रूप छे. एथी वळी विशेष छे, पण ओछुं नथी. सनत्कुमार, शरीरना वर्णनी स्तुतिथी प्रभुत्व लावी बोल्यो. तमे आ वेळा म्हारुं रूप जोयुं तो भले, परंतु

हुं ज्यारे राजसभामां वस्त्रालंकार धारण करी केवल सज्ज थइने, ज्यारे सिंहासन उपर बेसुं छुं, त्यारे म्हारुं रूप अने म्हारो वर्ण जोवायोग्य छे. अत्यारे तो हुं खेलभरी कायाए बेठो छुं. जो ते वेला तमे म्हारुं रूप वर्ण जुउ तो अद्भुत चमत्कारने पामो, अने चकित थइ जाउ. पछी देवोए कह्युं. त्यारे अमे राजसभामां आवीशुं, एम कहीने त्यांथी चाल्या गया. त्यार पछी सनत्कुमारे उत्तम अने अमूल्य वस्त्रालंकारो धारण कर्या, अनेक उपचारथी जेम पोतानी काया विशेष आश्चर्यने उपजावे तेम करीने ते राजसभामां आवी सिंहासन उपर बेठो. आजुबाजु समर्थ मंत्रियो, सुभटो, विद्वानो अने अन्य सभासदो योग्य आसने बेसी गया छे, राजेश्वर, चामरछत्रथी अने खमाखमाथी विशेष शोभी रह्यो छे. (वधाइ रह्यो छे.) त्यां पेला देवताउ पाछा विप्ररूपे आव्या. अद्भुत रूप वर्णथी आनंद पामवाने बदले जाणे खेद पाम्या छे! एवा स्वरूपमां तेउए माथुं धुणाव्युं. चक्रवर्त्तिए पूछ्युं. अहो ब्राह्मणो! गइ वेला करतां आ वेला तमे जुदा रूपमां माथु धुणाव्यु,

सनत्कुमारनो वर्ण अने रूप अनुपम हतां. एक वेला सुधर्मसभामां ते रूपनी स्तुती थई, ते वात कोइ बे देवोने रुची नही. पछी तेओ ते शंका टालवाने विप्ररूपे सनत्कुमारना अंतःपुरमां गया. सनत्कुमारनो देह ते वेला खेलभर्यो हतो, तेने अंगे मर्दनादिक पदार्थोनुं मात्र विलेपन हतुं, एक नहानुं पंचियुं पहेर्युं हतुं, अने ते स्नानमंज्जन करवा माटे बेठो हतो. तेवामां विप्ररूपे आवेला देवता, तेनुं मनोहर मुख, कंचनवर्णी काया अने चंद्रना जेवी कांती, जोइने बहु आनंद पाम्या. जरा मांथु धुणाव्युं, एटले चक्रवर्त्तिए पूछ्युं. तमे मांथु केम धुणाव्युं? देवोए कह्युं. अमे तमारुं रूप अने वर्ण निरीक्षण करवा माटे बहु अभिलाषी हता, स्थले स्थले तमारा वर्णरूपनी स्तुति सांभली हती. आज ते वात अमने प्रमाणभूत थइ, एथी अमे आनंद पाम्या; माटे मांथु धुणाव्युं के, जेवुं लोकोमां कहेवाय छे, तेवुंज रूप छे. एथी वली विशेष छे, पण ओछुं नथी. सनत्कुमार, शरीरना वर्णनी स्तुतिथी प्रभुत्व लावी बोल्यो. तमे आ वेला मारुं रूप जोयुं तो भले, परंतु

एनुं शुं कारण छे? ते मने कहो. अवधिज्ञानानुसारे विप्रे कह्युं के, हे महा राज! ते रूपमां अने आ रूपमां भूमी अने आकाश जेटलो फेर पडी गयो छे. चक्रवर्त्तिए ते वात स्पष्ट समजवा पूछ्युं, त्यारे ब्राह्मणे कह्युं. अधिराज! प्रथम तमारी कोमल काया अमृततुल्य हती, पण आ वेलाए झेररूप छे. तेथी ज्यारे अमृततुल्य अंग हतुं, त्यारे आनंद पाम्या हता. आ वेला झेरतुल्य छे, त्यारे खेद पाम्या. अमे कहीए छीए ते वातनी सिद्धता करवी होय तो, तमे हमणां तांबुल थुंको, तत्काल तेना उपर मक्षिका बेसशे अने ते परधाम प्राप्त थशे. सनत्कुमारे ए परीक्षा करी तो सत्य ठरी. पूर्व कर्मना पापनो जे भाग, तेमां आ कायाना मद संबंधनुं मेलवण थवाथी ए चक्रवर्त्तिनी काया झेरमय थइ गइ. विनाशी अने अशुचिमय कायानो आवो प्रपंच जोइने सनत्कुमारना अंतःकरणमां वैराग्य उत्पन्न थयो के, केवल आ संसार तजवा योग्य छे. आवीने आवी अशुची स्त्री, पुत्र, मित्रादिना शरीरमां रहेली छे. ए सघळुं मोहमान करवायोग्य नथी. एम बोलीने, ते छ खंडनी प्रभुता

नो त्याग करीने चाली निकल्यो. एवुं जाणीने अहं ममत्व न करवो.

गजकर्णवच्चचलाः लक्ष्म्यः त्रिदशचापसदृश चचल

गयकन्नचंचलाउ । लछीउ तिअसचावसारिछं ॥

विषयसुख जीवानां बुध्यस्व रे जीव मा मुह्यस्व

विसयसुहं जीवाणं । बुप्रसु रे जीव मा मुप्र ॥ ३७ ॥

अर्थ.–(जीवणं के०) जीवोनी (लछीउ के०) लक्ष्मीयो जे ते (गयकन्न चंचलाउ के०) हाथीना कान जेवी चंचल छे. अने (विसयसुहं के०) विषयसुख जे ते (तिअसचावसारिछं के०) इंद्रनां धनुष (आकाशमा लीलां पीलां धनुषनी आकृतिवालां वादलां देखाय छे ते) सरखां चंचल छे. ए हेतु माटे (रे जीव के०) हे मूढ जीव! (बुप्रसु के०) बोध पाम्य. अने (मामुप्र के०) मोह न पाम्य. केम के, फरीथी आवी मनुष्य देहादिक सामग्री मलवी घणीज दुर्लज छे; माटे धर्मने विषे बोध पाम्य. ॥ ३७ ॥

जावार्थ.–रे आत्मन्! जे लक्ष्मीयोने देखीने तुं अहंकार धारण करे छे

के, आ लक्ष्मी जीवतां सुधीमा मह्रारी पासेथी जवानीज नथी; परंतु ए लक्ष्मीयो हाथीना काननी पेठे चंचल छे. केम के, थोडा काल उपर तें जे जने मोटा धनाढ्य दीठा हता, तेनुज कर्मना वश थकी थोडा कालमां दरिद्र थएला तह्रारा जोवामां आवे छे; माटे लक्ष्मीयोनुं स्थिरपणुं नथी. वली जीवोनां शब्दादिक विषयसुख पण इंद्रधनुषनी पेठे एटले आकाशना लीला पीला रंगनी पेठे शीघ्र नाश पामे तेवां छे. एटले वस्तुगते विषयनां सुख ऊांऊवाना पाणी जेवां, तथा धूमाडाना बाचका जेवां असत्य छे. माटे हे जीव! मनथी मानी लीधेलां विषयसुखने तथा लक्ष्मीने असत्य जाणी, श्री जंबूकुमारनी पेठे धर्मसाधन करवाने तत्पर था!! ॥ ३७ ॥

कथा. ५

राजगृह्री नगरीने विषे ऋषन्नदत्त नामा शेठ तेनी धारणी नामे न्नार्यानी कूखमां जंबुस्वामीनो जीव, जे पूर्व न्नवे पांचमा ब्रह्मदेवलोकने विषे तिर्यक्जृन्नक जातिमां मह्र्द्धिक देवता हतो, ते त्यांथी (देवलोकथी) चवीने, पुत्र

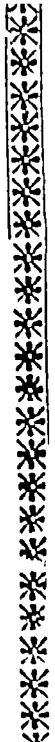
पणे आवीने उपन्यो त्यार पछी माताए स्वप्नमां जंबूवृक्ष दीठो, पछी ज्यारे ते कुमारनो जन्म थयो, त्यारे तेनो जन्ममहोत्सव करीने जंबूकुमार एवुं नाम दीधुं. अनुक्रमे युवान अवस्था पाम्यो, त्यारे सुधर्म गणधरनी पासे धर्म देशना सांभलीने वैराग्य पाम्यो. त्यारे श्री सुधर्मस्वामीने कह्युं के, हे भगवन्! हुं चारित्र लेइश, पण म्हारा माता पिताने पूछी आवुं. एम कहीने पाछो घर तरफ आवे छे, एटलामा मार्गमां आवतां जंत्रथी उपडेलो पत्थर, पोतानी पासेथी निकल्यो देखीने विचारवा लाग्यो के, हमणां जो मने आ तोपनो गोलो लागी जात, तो हुं अव्रतिपणामां मरण पामत! एवुं जाणी श्री सुधर्मस्वामीनी पासे पाछो आवीने, ते कुमारे समकित मूल जे बार व्रत छे, ते बारे व्रत लीधां. एटले अंगिकार कर्यां. तेमां चोथा व्रतमां एटली मर्यादा राखी के, कदापि माता पिताना कहेवाथी स्त्रीयो परणवी पडे तो तेने परणुं, पण ते स्त्रीयोनी साथे भोग भोगववुं नही. एवो त्याग करीने, फरी घेर आवी माता पिताने कह्युं के, हे माता! हे पिता!! मने आज्ञा आपो, हुं श्री सुध

के, आ लक्ष्मी जीवतां सूधीमां म्हारी पासेथी जवानीज नथी; परंतु ए लक्ष्मीयो हाथीना कानना पेठे चंचल छे. केम के, थोडा काल उपर ते जे जने मोटा धनाढ्य दीठा हता, तेज कर्मना वश थकी थोडा कालमां दरिद्र थएला त्हारा जोवामां आवे छे; माटे लक्ष्मीयोनुं स्थिरपणुं नथी. वली जीवोनां शब्दादिक विषयसुख पण इंद्रधनुषनी पेठे एटले आकाशना लीला पीला रंगनी पेठे शीघ्र नाश पामे तेवां छे. एटले वस्तुगते विषयनां सुख झांझवाना पाणी जेवां, तथा धूमाडाना बाचका जेवां असत्य छे. माटे हे जीव! मनथी मानी लीधेलां विषयसुखने तथा लक्ष्मीने असत्य जाणी, श्री जंबूकुमारनी पेठे धर्मसाधन करवाने तत्पर था!! ॥ ३७ ॥

कथा. ५

राजगृही नगरीने विषे ऋषभदत्त नामा शेठ तेनी धारणी नामे भार्यानी कूखमां जंबुस्वामीनो जीव, जे पूर्व भवे पांचमा ब्रह्मदेवलोकने विषे तिर्यक् जृंभक जातिमां महर्द्धिक देवता हतो, ते त्यांथी (देवलोकथी) चवीने, पुत्र

पछी माताए स्वप्नमां जंबूवृक्ष दीठो, पछी ज्यारे पणे आवीने उपन्यो त्यार पछी माताए स्वप्नमां जंबूवृक्ष दीठो, पछी ज्यारे ते कुमारनो जन्म थयो, त्यारे तेनो जन्ममहोत्सव करीने जंबूकुमार एवुं नाम दीधुं, अनुक्रमे युवान अवस्था पाम्यो, त्यारे सुधर्म गणधरजी पासे धर्म देशना सांभळीने वैराग्य पाम्यो. त्यारे श्री सुधर्मस्वामीने कह्युं के, हे जग-वन्! हुं चारित्र लेइश, पण म्हारा माता पिताने पूछी आवुं एम कहीने पाछो घर तरफ आवे छे, एटलामां मार्गमां आवतां उपरथी उपडेलो पत्थर, पोतानी पासेथी निकळ्यो देखीने विचारवा लाग्यो के, हमणां जो मने आ तोपनो गोळो लागी जात, तो हुं अव्रतिपणामां मरण पामत! एवु जाणी श्री सुधर्मस्वामीनी पासे पाछो आवीने, ते कुमारे समकित मूल जे चार व्रत छे, ते बारे व्रत लीधा. एटले अंगिकार कर्या. तेमां चोथा व्रतमां एटली मर्यादा राखी के, कदापि माता पिताना कहेवाथी स्त्रीयो परणवी पडे तो तेने परणुं, पण ते स्त्रीयोनी साथे भोग भोगवुं नही. एवो त्याग करीने, फरी घेर आवी माता पिताने कह्युं के, हे माता! हे पिता! मने आज्ञा आपो, हुं श्री सुध

मस्वामी पासे दीक्षा लेउं. त्यारे माता पिताए कह्युं के, हे पुत्र! दीक्षा पालवी घणी दुष्कर छे. एवी रीते घणो घणो समजाव्यो, तोपण जंबूकुमारे मान्युं नही. त्यारे माता पिताए कह्युं के, हे पुत्र! आठ कन्याउं साथे तहारुं सगपण करेलुं छे, माटे तेने परणीने पछी दीक्षा लेजे. ते सांजली जंबुकुमार मौनपणुं धारण करी रह्या. त्यार पछी माता पिताए, आठ कन्याउना पिताउने कह्युं के, अमारो पुत्र वैराग्यवान् थयो छे, माटे तमारे दीकरीयो परणाववानी मरजी होय तो जले परणावो. पण ते कन्याउनो त्याग करीने जो दीक्षा ले, तो अमारो दोष कहाडशो नही. ते सांजली सर्व शेठिया कहेवा लाग्या के, अमे नही परणावीए. पण ते शेठियाउनी दीकरीउए कह्युं के, अमे तो जंबुकुमारनेज परणीशुं, पण बीजाने परणवानो त्याग छे. त्यारे शेठियाउए पोतानी पुत्रीउने कह्युं के, एतो दीक्षा लेशे. तोपण दीकरीयोए कह्युं के, ए दीक्षा ले तो जले ल्यो, पण अमे तो एनेज परणीशुं. पछी ते एक रात्रीमां आठे कन्या परण्या, अने रात्रिये सय्या उपर बेसीने सर्व स्त्रीयोने कह्युं

के, हुं तो प्रजाते दीक्षा लेइश. केम के, आ संसार सर्व अनित्य ठे, कोइ को-
इनी साथे आवनार नथी. त्यारे स्त्रीठंए कह्युं के, हे स्वामिन्! तमे हमणां
दीक्षा लेशो नही, हमणां तो जे ससारनुं सुख मळ्युं ठे, ते सारी रीते जोग-
वीने पठी दीक्षा लेजो, नहि तो कर्षणीना न्याये पश्चात्ताप करशो. जेम कोइ
मारवाड देशनो कर्षणी, पोताने घेर घउं वावीने पठी मेवाडमां पोताने सा-
सरे गयो, त्यां तेनी सासुए सारा रोटला करीने थालमां मूक्या. उपरथी शे-
लडी मूकी. ते शेलडी कर्षणीने घणी सारी स्वादिष्ट लागी. पठी ज्यारे पो-
ताना सालाने पूठ्युं के, आ शेलडी तमने क्यांथी मली? एटले तमारे घेर
क्यांथी आवी? त्यारे सालाए कह्युं के, ए अमारा घरमां नीपजे ठे. वनेवीए
पूठ्युं. ते केवी रीते निपजे ठे? त्यारे सालाए शेलडी वाववानो विधि देखा-
ड्यो. पठी कर्षणीए जाण्युं के, मह्वारे घेर पण हुं वावीश. एम निर्धार करी
घेर आवीने प्रथम जे घउंनुं खेत्र वाव्युं हतुं, तेने उखेडी नांखवा लाग्यो.
त्यारे लोकोए कह्युं के, आ तुं शुं करे ठे? तेणे कह्युं के, हुं एमां शेलडी वा-

वीश. त्यारे लोको कहेवा लाग्या के, आ देशमां पाणी नथी, माटे शेलडी थशे नही. तेम छतां जो तने शेलडीज वाववानी इच्छा होय तो, एकवार जे आ घउंनी खेती करेली छे ते कपावी ले, पछी शेलडी बनावजे. एवुं लोकोनुं कहेवु तेणे मान्युं नही, अने शेलडी वावी, ते थोडी उगी, एटलामां कूवानुं पाणी खूटी पडयुं, तेथी जे उगेली शेलडी हती ते पण सुकाइ गइ. त्यारे पश्चात्ताप करवा लाग्यो. तेम हे स्वामिन्! तमे पण छतुं सुख मूकीने बीजा नवा सुखनी चाहना करो छो तो पछी पस्ताशो!! एवी स्त्रीयोनी वाणी सांभली जम्बूकुमारे कह्युं के, पूर्वोक्त दृष्टांते पश्चात्ताप नही करुं. परंतु जो नही समजशो तो तमेज पस्तावो करशो. हुं तो ललितांगकुमारनी पेठे तमारा फंदमां नही पडुं तेनी कथा कहुं छु ते सांभलो. एक नगरमां एक शेठनो पुत्र ललितांग कुमार एवे नामे महा रूपवंत पुत्र हतो, तेने एक दिवसे ते नगरना राजानी रूपवती नामा राणी छे, तेणीये दीठो. त्यारे एकांते बोलावीने तेनी साथे संसार सबंधी भोगविलास करवा लागी. एटलामां राजा

पण त्या आव्यो. त्यारे जयभ्रांत थइने, राणीए ते ललितांग कुमारने, खा-
लमां उतार्यो. अने विचार्युं के, पछी कहाडीश. हवे राणीतो राजानी साथे
रमवा लागी गइ, अने ललितांग खालमां भूखे मरतो कोइ अन्य आवीने
एठवाडो नांखे ते खाय, अने एठनुं पाणी पडे ते पीए. एवी रीते च्यार म-
हिना पर्यंत खालमां पडी रह्यो. इहां कोइ छ महिना सूधी पडी रह्यो एम
पण कहे छे. "तत्व केवली गम्य" त्यार पछी ललितांगना मावापे घणोये
जोयो, पण जड्यो नही, तेथी शोक करवा बेठां. एटलामां वर्षाद आव्यो
तेथी खालमां पाणी भराणुं, ते पाणी कहाडवा सारु खाल उघाडी, ते खालना
पाणीनी साथे ललितांग पण तणातो तणातो नगरनी महोटी खालमां जइ
पड्यो. तेने लोकोए देखीने तेना माता पिताने जइ कह्युं. माता पिता जइ
खालमांथी कहाडी घेर लइ गया, त्यां मूर्छा खाइने पडी रह्यो. शरीर पीळुं
पडी गयुं, हाडकां नीकली आव्यां, माता पिताये घणा प्रकारना तैलादिक
मसली जागतो कर्यो, त्यारे कांइक सावचेत थयो पछी औषधोपचार करतां

करतां घणा दिवसे तेनुं शरीर सारुं थयुं, त्यारे वली कपडां प्रमुख पहेरीने बजारमां फरवा निकल्यो. तेने राणीये देखीने बोलाव्यो. ते बोल्यो के, हवे हुं तमारा फंदमां पडुं नही. ॥ इति ॥ ललितांग कथा ॥ एवी रीते आठे स्त्रीयोए जुदी जुदी आठ कथाउ संसारना सुखनो त्याग न करवो, ते आश्रयथी जंबूकुमारने कही, अने जंबूकुमारे पण फरी संसारनी असारता बतावनारी जुदी जुदी आठ कथाउ आठे स्त्रीयोने कही. ते कथाउ इहां ग्रंथ वधवाना जयथी लखी नथी. जो जाणवानी मरजी होय तो श्री जंबूचरित्रमां जोइ लेज्यो. त्यारे स्त्रीयो प्रतिबोध पामी. एवामां एक प्रजवो नामे चोर पांचसें चोरने साथे लेइने, जंबूकुमारना घरमां आव्यो. तेणे सर्वने विद्याना बलथी अवस्वापिनी निद्रा मूकी, तेथी सर्वने निद्रा आवी गइ; परंतु जंबूकुमारने निद्रा न आवी. पछी ताळां उघडवानी विद्याथी जंडार उघाडीने, नवाणुंक्रोड सोना महोरोनी गांठडियो बांधी, तेने लेइने चालवा मांड्या, एटलामां जंबूकुमारने, यद्यपि द्रव्य उपर मूर्छा तो बिलकुल नथी, तोपण एवो

विचार आव्यो के, म्हारे तो प्रभाते दीक्षा लेवी छे, अने आ चोर लोको जो द्रव्य लेइ जशे, तो लोक कहेशे के, जुओ भाइओ! एनुं धन सर्व चोर लोको लेइ गया, तेथी ए माथुं मुंडावे छे. एवी रीते धर्मनी निंदा थशे, ते वात सारी नही. एवुं चिंतवीने नवकार गणवा लाग्या, तेथी पांचसें चोरोना पग स्थंभाइ गया. त्यारे प्रभवाने विचार थयो के, आते शुं थयुं! त्यारे जोवा लाग्यो तो जंबूकुमारने जागता दीठा. त्यारे प्रभवे जाण्युं के, एनी पासे कोइ महा जोरावर विद्या छे एवुं जाणीने जंबूकुमारने कह्युं के, म्हारी विद्या तमे ल्यो, अने तमारी विद्या मने आपो. त्यारे जंबूकुमारे कह्युं के, म्हारी पासे कोइ पण विद्या नथी. वली बीजी विद्या म्हारे जोइती पण नथी. म्हारे तो मात्र नवकार मंत्रनो आधार छे. एवो धर्मोपदेश दीधो. त्यारे प्रभवे कह्युं के, आ नवी परणेली स्त्रीयोनो त्याग करीने तुं दीक्षा शा वास्ते ले छे? ससारनां सुख भोगवीने पछी दीक्षा लेजे. तेने जंबूकुमारे कह्युं के, हे प्रभवा! संसारमां सुख छेज क्यां? के जेने हुं भोगवुं. संसारनुं सुख तो मधु-

विछुआ समान छे, तेनी लालचे जीव संसारमां रझळे छे. जेम कोइ एक [1]पुरुष भूलथी उजड [2]अटवीमां जइ पड्यो, तेनी पछवाडे एक [3]हाथी दोड्यो, त्यारे ते हाथीना भयथी नासतो भागतो, एक वडनी [4]शाखामां जइ लटकी रह्यो. हवे ते शाखानी नीचे एक [5]कूवो छे, तेमां च्यार [6]सर्प पोतानुं मोंढुं फाडीने बेठा छे, तथा एक [7]अजगर पण मोंढुं फाडीने बेठो छे, तथा ते वडना थडने हाथी धुणावी रह्यो छे, तथा जे शाखामां ते पुरुष लटके छे, ते शाखाने एक [8]कालो अने बीजो [9]धोलो एवा बे उंदरो कापी रह्या छे. वली तेनी उपर एक मधमाखीनो मधपुडो छे, तेनी [10]मक्षिकाओ उडी उडीने ते पुरुषना शरीरने चटका मारी रहेली छे. एटलामां ते मधपुडामांथी मधनुं एक [11]टीपुं टपक्युं, ते पेला पुरुषनी जीभने जइ लाग्युं, त्यारे ते पुरुषे उंचुं जोवा मांड्युं

१ जीव २ संसाररूप अटवी ३ कालरूप हाथी ४ आउखारूप शाखो ५ नरकरूप कूवो ६ च्यार कषायरूप सर्प ७ नरकरूप अजगर ८ रात्री. ९ दिवस एरूप बे उंदरो १० सब कुटुंबरूप मक्षिकाओ ११ विषयसुखरूप मधनुं टीपुं

तो तेणे दीठुं के. मधपुडामांथी ए मधुबिंदु पडे छे; एवुं जाणीने ते टींपानी नीचे महोडुं उघाडुं राखीने लटक्यो, अने टींपाना स्वादमां मग्न थयो थको पोताना उपर पूर्वोक्त अनेक जातनां दुःख पड्यां छे ते सर्वे भूली गयो. एटलामां एक [१२]विद्याधर आवीने कहेवा लाग्यो के, हे पुरुष! तहारुं दुःख देखीने मने दया आवे छे; माटे आव्य! महारा [१३]विमानमां बेशी जा. हुं तने दुःखमांथी काढवा वांछु छु. त्यारे ते पुरुष बोल्यो. हे विद्याधर! आ एक टींपु मधनुं महारा मुखमा आववा द्यो, पछी हुं आपनी साथे विमानमां बेशी चालुं, एम एक टींपु आव्युं. वली पण कह्युं के, आ बीजु टींपुं आवे तो चालुं. ए रीते एकेक टींपाना स्वादमां लोभाणो थको ते विकट स्थानने छोडे नही, त्यारे विद्याधरे जाण्युं के, एतो एवोज मूर्ख छे, लोभी छे, ए कांइ दुःखमांथी निकलशे नही एवुं जाणी तेने त्यांज मूकी विद्याधर चाल्यो गयो. तेम हे भव्यो! आ अवसर चूक्या तो फरी संसारमां पड्या, ने मनुष्य अव

---

१२ सुगुरुरूप विद्याधर   १३ जिनधर्मरूप विमान.

तार मलवो महा डुर्लन्न छे. एवां वचन सांन्नलीने प्रन्नवो चोर पण प्रतिबोध पाम्यो. अने बोल्यो के, हे जंबू! हुं पण तहारी साथे दिक्षा लेइश. पठी जंबूकुमारे पोताना माता पिताने प्रतिबोध दीधो, तथा आठ कन्याउए वली पोत पोताना माता पिताने प्रतिबोध दीधो, तथा प्रन्नवे पण पांचसें चोरोने प्रतिबोध दीधो. एम सर्व मली प्रन्नाते नवाणुंक्रोड सोनैया धर्मक्षेत्रोमां खरची नांखीने उत्तम उत्सवसहित पांचसें ने सत्तावीश जनोनी साथे, श्री जंबूकुमारे श्री सुधर्मस्वामी पासे दिक्षा लीधी. ए रीते लक्ष्मी अने विषयनां सुख त्याग करवा आश्री, जंबूकुमारनुं दृष्टांत कह्युं. आ मधुबिंडुआना दृष्टांतनो सिद्धांत एटले उपनय घणो प्रसिद्ध छे, तोपण किंचित् टीका करीने देखाड्यो छे.

यथा सन्ध्याया शकुनाना संगमः यथा पथि च पथिकानां
जह संझाए सउणा । ण संगमो जह पहे अ पहिआणं ॥
स्वजनाना संयोगः तथैव क्षणन्नंगुरः जीव
सयणाणं संजोगो । तहेवं खणन्नंगुरो जीवं ॥ ३० ॥

अर्थ –हे आत्मन्! (जह्र के०) जेम (संकाए के०) संध्याकालने विषे (सजणाण के०) पक्षियोनो (संगमो के०) संगम थाय छे. (अ के०) वली (जह के०) जेम (पहे के०) मार्गने विषे (पहिआणं के०) मार्गे जनार लोकोनो समागम थाय छे, एटले मार्गमां जनार लोकोनो समागम तथा पक्षियोनो समागम जेम थोडा कालनो छे, (तहेव के०) तेमज (जीव के०) हे जीव! (सयणाणं के०) स्वजननो (संजोगो के०) संयोग जे ते (खणभंगुरो के०) क्षणभंगुर छे. एटले क्षणमां नाश पामवाना स्वभाववालो छे. ॥ ३८ ॥

भावार्थ.–जेम संध्यासमये अनेक प्रकारनां पक्षियो च्यारे दिशा तरफथी आवीने एकठां मले छे, अने प्रातःकाले तेज पक्षियो पोत पोताना कर्मने अनुसरीने चारे दिशा तरफ उडी जाय छे, तेम आ संसारने विषे अनेक प्रकारना जीवो चारे गतिमांथी आवीने, आ मनुष्यभवमां एकठा थया छे. अने तेज जीवो, पोतानुं आयुष्य पूर्ण करीने, पाछा कर्मानुसारे चारे गतिमां जता रहे छे. तथा जेम मार्गने विषे, कोइ किये गामथी, कोइ

तार मळवो महा दुर्लभ छे. एवां वचन सांभळीने प्रभवो चोर पण प्रतिबोध पाम्यो. अने बोल्यो के, हे जंबू! हुं पण तहारी साथे दिक्षा लेइश. पछी जंबूकुमारे पोताना माता पिताने प्रतिबोध दीधो, तथा आठ कन्याउए वळी पोत पोताना माता पिताने प्रतिबोध दीधो, तथा प्रभवे पण पांचसें चोरोने प्रतिबोध दीधो. एम सर्व मळी प्रभाते नवाणुंक्रोड सोनैया धर्मक्षेत्रोमां खरची नांखीने उत्तम उत्सवसहित पांचसें ने सत्तावीश जनोनी साथे, श्री जंबूकुमारे श्री सुधर्मस्वामी पासे दिक्षा लीधी. ए रीते लक्ष्मी अने विषयनां सुख त्याग करवा आश्री, जंबूकुमारनुं दृष्टांत कह्युं. आ मधुबिंदुआना दृष्टांतनो सिद्धांत एटले उपनय घणो प्रसिद्ध छे, तोपण किंचित् टीका करीने देखाड्यो छे.

यथा सन्ध्याया शकुनाना संगमः यथा पथि च पथिकाना
जह संझाए सउणा । ण संगमो जह पहे अ पहिआणं ॥
स्वजनाना संयोगः तथैव क्षणभंगुरः जीव
सयणाणं संजोगो । तहेव खणभंगुरो जीवं ॥ ३८ ॥

अर्थ.—हे आत्मन्! (जह के०) जेम (संझाए के०) संध्याकालने विषे (सउणाण के०) पक्षियोनो (संगमो के०) संगम थाय छे. (अ के०) वली (जह के०) जेम (पहे के०) मार्गने विषे (पहिआणं के०) मार्गे जनार लोकोनो समागम थाय छे, एटले मार्गमां जनार लोकोनो समागम तथा पक्षियोनो समागम जेम थोडा कालनो छे, (तहेव के०) तेमज (जीव के०) हे जीव! (सयणाणं के०) स्वजननो (संजोगो के०) संयोग जे ते (खणभंगुरो के०) क्षणभंगुर छे. एटले क्षणमां नाश पामवाना स्वभाववालो छे. ॥ ३८ ॥

भावार्थ.—जेम संध्यासमये अनेक प्रकारनां पक्षियो च्यारे दिशा तरफथी आवीने एकठां मले छे, अने प्रातःकाले तेज पक्षियो पोत पोताना कर्मने अनुसरीने चारे दिशा तरफ ऊडी जाय छे, तेम आ संसारने विषे अनेक प्रकारना जीवो चारे गतिमांथी आवीने, आ मनुष्यभवमां एकठा थया छे. अने तेज जीवो, पोतानुं आयुष्य पूर्ण करीने, पाछा कर्मानुसारे चारे गतिमां जता रहे छे. तथा जेम मार्गने विषे, कोइ किये गामथी, कोइ

क्रिये गामथी आवीने भेगा थाय छे, पछी त्यां थोडीवार विश्राम करीने, ए टले भातुं खाइने पाछा सर्वे पोत पोताना योग्य स्थानक प्रत्ये जता रहे छे, पण तेउ एक ठेकाणे बेशी रहेता नथी; तेम आ संसारी जीव पण, कोइ कयि गतिमांथी, कोइ कयि गतिमांथी आवीने एकठा थाय छे. त्यां पोत पोताना कर्मानुसारे सुख दुःख भोगवीने, पछी पाछा पोत पोताने योग्य ग तिमां जता रहे छे. पण कोइ कोइना झाल्या रहेता नथी. वली जेम चारे दि शाएथी आवेला मनुष्योनां नाम जूदां जूदां छे, तेमां चारे गतिमांथी आ वेला अने एक घरमां रहेला एवा जीवोनां नाम पण जूदां जूदां कल्प्यां छे. तेमां कोइ माता कहेवाय छे, कोइ पिता, कोइ भार्या, कोइ भाइ, कोइ पुत्र, कोइ पुत्री, इत्यादि कल्पनाए करीने नाम ठराव्यां छे. तेमां तुं म होटो मोह धारण करे छे, अने तेने सुखे सुखी, अने तेने दुःखे दुःखी थाय छे. परंतु हे मूढ जीव! तुं एटलुं विचारतो नथी के, आ जूठा संबंधने साचो संबंध मानीने शुं करवा हेरान थउ छुं? माटे हे जीव! एवा जूठा संबंधने

जूठो मानीने, तेनो उपरथी मोह उतारीने, आत्म साधन करवाने विष उद्यमवंत था'॥ ३० ॥

॥ उपजातिवृत्तम् ॥

निशाविरामे जागरितः सन् परिज्ञावयामि गृहे प्रदीप्ते किं अहं स्वपिमि

निसाविरामे परिजावयामि । गेहे पलित्ते किंम हं सुयामि ॥

दह्यंतं आत्मान उपेक्षे यत् धर्मरहिताः दिवसान् गमयामि तत्

डझंतमं प्पाणमु वरकयामि । जं धम्मरहिउ दिअहा गमामि॥३१॥

अर्थ —हे जीव! तने एवो विचार केम नथी आवतो के, हुं (निसाविरामे के०) रात्रि विराम पामे सते एटले पाछली चार घडी रात्री रहे सते जागीने (परिजावयामि के०) आवो विचार करुं के (जं के०) जे हुं (धम्मरहिउ के०) धर्म रहित थयो सतो (दिअहा के०) दिवसोने (गमामि के०) फोकट केम गमावुं छु!!! अने वली (गेहे के०) शरीररूप घर (पलित्ते के०) बलवा मांड्ये सते (अहं के०) हुं (किं के०) श्या माटे (सुयामी के०) सूइ रहुं छुं! अने

(रूप्नंतं के०) दाऊता एटले शरीररूप घरनी साथे बली मरता एवा (अप्पाणं के०) आत्मानी (उवरकयामि के०) उपेक्षा केम करुं बुं !!! अर्थात् देहनी साथे रहेला बलता आत्मानी हुं रक्षा केम नथी करतो !! इत्यादि आत्मनावना तुं केम नावतो नथी ? ॥ ३ए ॥

नावार्थ.–शास्त्रने विषे सर्व हत्याउ करतां आत्महत्या महोटी मणी ठे. एटले जाणी जोइने आत्मानुं बगाकवुं, अर्थात् ठती सामग्रीए पण आत्म साधन न करवुं, अने रात्रि दिवस देहादिक परनावमांज रच्युं पच्युं रहेवुं; ते शुं आत्मानी घात करी न कहेवाय ? अर्थात् आत्महत्याज कहेवाय !! माटे बधो रात्रि दिवसतो संसारना वेगमां चढी जतां कांइ पण विचार न आव्यो, पण पाठली च्यार घमी रात्रे उठीने, जरा निर्मल चित्तवालो थइने, बीजा बधा विचार रहेवा देइने, हे आत्मन् ! तुं तहारा आत्मानो विचार कर. इहां पाठली च्यार घमी रात्रे उठीने विचार करवानुं ग्रंथकार लखे ठे, तेनो अनिप्राय ए ठे के, जेम स्त्रीयो घंटीये दलवा मांरू ठे, पठी दलतां व

लतां एटले फेरवतां फेरवतां ते घंटीने एवा वेगमां लावे ढे के, ते वखते जो घंटी फेरववी मूकी दे, तोपण वेगना जोरथी ते फेरव्या विना पांच सात आंटा फरी जाय ढे. तेम आ जीव पण बधो दिवस संसारना कामनो एवो वेग लगाडे ढे के, ते रात्रे लांबो थइने सूए ढे, तो पण ते कामनां स्वप्न आवे जाय ढे. ते स्वप्न, दिवसे करेला कामना हचरका ढे. ते हचरका घणुं करीने पाढली रात्रे शांत पडे ढे; माटे ते अवसर शुभ ध्यान करवानो शास्त्रकारे जणाव्यो ढे. माटे तुं एवो विचार कर्य के, आ बधा मनुष्यभवना अमूल्य दिवसो धर्म विना फोगट केम गमावे ढे? अने आ म्हारुं शरीर पण जरारूप अग्निनी झालवडे बलवा मांडयुं ढे, अने तेनी साथे रहेलो जे आत्मा, ते पण बलवा मांड्यो ढे, तो ते आत्माने तुं केम बलवा दे ढे? परंतु आत्मज्ञानवडे देहथकी आत्माने जूदो समजीने तुं देहना भाव जे जड, दुःख अने मिथ्याभाव तेने देहने विषेज समज. अने आत्माना भाव जे सत्, चित् अने आनंदरूप एटले सच्चिदानंदरूप तेने तुं आत्मभावे समज. एटले जे देह ढे

ते सडी जाय, पडी जाय; यावत् विध्वंस थइ जाय तेवो छे. अने जे आत्मा छे ते तेथी उलटो छे. एटले सडी जाय तेवो, पडी जाय तेवो, यावत् विध्वंस थइ जाय तेवो नथी. एवी रीते आत्मानुं अने देहनुं स्वरूप जूदुं समजीने तें जे देहने विषे मिथ्या अहंपणुं मान्युं छे, ते तथा देह संबंधी पदार्थोने विषे मिथ्या ममत्व मानेलो छे, तेने खोटो जाणीने ते बेनो त्याग करवाने विषे प्रयत्नवंत था. ए उपदेश.

॥ अनुष्टुप् वृत्तम् ॥

याया व्रजति रजनी न सा प्रतिनिवर्त्तते

जाजा वच्चइ रयणी । न सा पडिनियत्तइ ॥

अधर्मं कुर्वाणस्य जंतोः अफलाः यान्ति रात्रयः

अहम्मं कुणमाणस्स । अहला जंति राइओ ॥४०॥

अर्थ.—हे आत्मन्! (जाजा के०) जे जे (रयणी के०) रात्री (वच्चइ के०) जाय छे, (सा के०) ते ते (पडिनियत्तइ के०) पाछी आवती (न के०) नथी.

आ जग्यीए दिवस ग्रहण नथी कर्यो, तोपण उपलक्षणथी ग्रहण करवो एटले गया दिवस पण पाछा आवता नथी. केमके (अहम्मं के०) अधर्मने (कुणमाणस्स के०) करतो एवो जे तुं, ते तहारी (राइओ के०) रात्रीयो जे ते (अहला के०) अफल, एटले निष्फल (जंति के०) जाय छे. अर्थात् अधर्मे करीने तहारा मनुष्यभवना रात्री दिवस व्यर्थ जाय छे. ॥ ४० ॥

भावार्थ—आ जीवनो जेटलो वखत धर्मसाधन करवामां जाय छे, तेटलोज वखत ज्ञानी पुरुषोए सफल गण्यो छे, अने बाकीनो रात्री दिवसनो जे काल एटले धर्मसाधन विनानो जे काल, ते पशुनी पेठे निष्फल जाय छे. केमके, पशुने विषे आहार, निद्रा, भय अने मैथुन विगेरे जेवी रीते छे, तेवीज रीते तहारे विषे पण छे. माटे तहारो जन्मारो पण धर्मसाधन विनानो पशु जेवो समजवो.

यस्य अस्ति मृत्युना सख्यं यस्य च अस्ति पलायनं मृत्योः सकाशात्

जस्स ऽत्थि मच्चुणा सख्खं । जस्स [illegible] [illegible] पलायणं ॥

यो जानाति न मरिष्यामि केवलिवाक्यात् मः निश्चये कांक्षति श्वःधर्मः स्यादितिनान्यैःकार्यं

जो जांणे न मरिस्सामि । सो हु कंखे सुए सिया ॥४१॥

अर्थ.—हे जीव! (जस्स के०) जे पुरुषने (मच्चुणा के०) मृत्यु संगाथे (सक्खं के०) मित्रता (अत्थि के०) छे. (व के०) वली (जस्स के०) जे पुरुषने (पलायणं के०) मृत्युथी नासी जवुं (अत्थि के०) छे. वली (जो के०) जे पुरुष (जाणे के०) एम जाणे छे के, (मरिस्सामि के०) हुं मरीश (न के०) नही. (सो के०) ते पुरुष (हुं के०) निश्चे (सुए के०) श्वः एटले आवती काले धर्मसाधन करीश, ए प्रकारे (सिया के०) स्यात् एटले कदाचित् (कंखे के०) आकांक्षा करे. एटले इच्छा करे, अर्थात् ते एवी इच्छा करे, ते प्रमाणे छे. परंतु एवी रीते कोई पुरुषने कोई दिवस पण थयुं नथी के, म्हारे मृत्युनी साथे मित्रता छे; माटे म्हारे तो कदि पण मरवुं नही पडे! तथा कोई पुरुषने एम थतुं नथी के, हुं बलवान छुं माटे मृत्युथी नाशीने बचीश. तथा कोईना मनमां एम नथी थतुं के, हुं क्यारे पण नही मरुं, तो पण ते प्राणी धर्म संबंधी कार्यमां

शीघ्रता करवाने ठेकाणे आवती काले थशेज तो! एवी रीते प्रमाद, केम करतो हशे!!! ॥ ४२ ॥

ज्ञावार्थ.–इहां अद्भूत उपमा अलंकारे करीने उपदेश करे ठे. एटले आवी वस्तु कोइ दिवस निपजी नथी, ते कदाचित् जो निपजे, तो ते आश्चर्यका-रक कहेवाय. आ जीवना मनमां एम आथ ठे के, आजतो धर्मसाधन नही करीए, पण आवती काले करीशुं. पण केम जाएयुं के, तुं आवती काल्य सूधी जीवीश? माटे आवती काले जीववानुं तो कोण मनमां जाणे के, जेने मृ-त्युनी साथे खरी जाईबंधी होय, एटले ते मृत्युने पोतानी आज्ञामां राखी शकतो होय, तो ते पुरुष कदापि एम धारे के, आजनुं काल्य करीशुं, तो ते युक्त ठे. तथा कोई बलवान् पुरुष, मृत्युना ऊपाटामां न आवतां, एवी कोई पर्वतनी गुफामां पेशी जाय के, ते मृत्युना हाथमांज न आवे! जो एवो शक्ति वान् होय, तो ते पुरुष कदापि आज करवानुं काल्य करीशुं, एम विचारे तो ने युक्त ठे. तथा कोइ पुरुषे कोइ केवलज्ञानी महाराजनी पासेथी जाएयुं होय

यो जानाति न मरिष्यामि केवलिवाक्यात् मः निश्चये कांक्षति श्वःधर्मः स्यादितिनान्यैःकार्यं
जो जाणे न मरिस्सामि । सो हु कंखे सुए सिया ॥४१॥

अर्थ.–हे जीव! (जस्स के०) जे पुरुषने (मच्चुणा के०) मृत्यु संगाथे (सक्खं के०) मित्रता (अत्थि के०) छे. (व के०) वली (जस्स के०) जे पुरुषने (पलायणं के०) मृत्युथी नासी जवुं (अत्थि के०) छे. वली (जो के०) जे पुरुष (जाणे के०) एम जाणे छे के, (मरिस्सामि के०) हुं मरीश (न के०) नही. (सो के०) ते पुरुष (हु के०) निश्चे (सुए के०) श्वः एटले आवती काले धर्मसाधन करीश, ए प्रकारे (सिया के०) स्यात् एटले कदाचित् (कंखे के०) आकांक्षा करे. एटले इच्छा करे, अर्थात् ते एवी इच्छा करे, ते प्रमाणे छे. परंतु एवी रीते कोई पुरुषने कोई दिवस पण थयुं नथी के, म्हारे मृत्युनी साथे मित्रता छे; माटे म्हारे तो कदि पण मरवुं नही पडे! तथा कोई पुरुषने एम थतुं नथी के, हुं बलवान छुं माटे मृत्युथी नाशीने बचीश. तथा कोईना मनमां एम नथी थतुं के, हुं क्यारे पण नही मरुं, तो पण ते प्राणी धर्म संबंधी कार्यमां

शीघ्रता करवाने ठेकाणे आवती काले थशेज तो! एवी रीते प्रमाद, केम करतो हशे!!! ॥ ४१ ॥

भावार्थ.—इहां अद्भूत उपमा अलंकारे करीने उपदेश करे छे. एटले आवी वस्तु कोइ दिवस निपजी नथी, ते कदाचित् जो निपजे, तो ते आश्चर्यकारक कहेवाय. आ जीवना मनमां एम थाय छे के, आजतो धर्मसाधन नही करीए, पण आवती काले करीशुं. पण केम जाण्युं के, तुं आवती काल्य सूधी जीवीश? माटे आवती काले जीववानुं तो कोण मनमां जाणे के, जेने मृत्युनी साथे खरी भाईबंधी होय, एटले ते मृत्युने पोतानी आज्ञामां राखी शकतो होय, तो ते पुरुष कदापि एम धारे के, आजनुं काम्य करीशुं, तो ते युक्त छे. तथा कोई बलवान् पुरुष, मृत्युना झपाटामां न आवतां, एवी कोई पर्वतनी गुफामां पेशी जाय के, ते मृत्युना हाथमांज न आवे! जो एवो शक्तिवान् होय, तो ते पुरुष कदापि आज करवानुं काम्य करीशुं, एम विचारे तो ते युक्त छे. तथा कोइ पुरुषे कोइ केवलज्ञानी महाराजनी पासेथी जाण्युं होय

के, हुं तो कोइ काले मरवानोज नथी, तो ते पुरुष कदाचित् एम धारे के, हुं आज करवानुं काम्य करीश, तो ते पण युक्त छे. परंतु उपर लखेली सर्व वातो कोइ काले थई नथी, वर्त्तमान कालमां थती नथी, अने आगामी काळमां थशे पण नही. तोयपण एवी मिथ्या कल्पना मनमां करीने, हे जडबुद्धि जीव! तुं बीजा संसारना कामनो प्रमाद करवो छोडी दइने, फक्त धर्म साधन करवामां केम प्रमाद करे छे? ॥ ४१ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

दंडेन सूत्रोद्वेष्टनं यथा कुर्वतस्तथा व्रजंति निश्चये रात्रयः च दिवसाः च

दंडकलिअं करित्ता । वच्चति हु राइओ य दिवसा य ॥

आयुः लघुकुर्वंतः गताअपि न पुनः निवर्त्तंते

आउस संविल्लंता । गयाँवि नँ पुणो नियत्तंति ॥४२॥

अर्थ.—हे आत्मन्! (दंडकलिअं के०) दंड जेम सूत्रनी कलना (करित्ता के०) करे छे. एटले कोलिआदिक नीच लोको फालका उपर चढेला सूत्रने

जेम लांबा दंडवडे करीने उकेले छे, अर्थात् लुगडुं वणवाने माटे लांबो ताणो करवाने अंत्यज लोको फालका उपर चढेला सूत्रने लांबा दंडना लसरकावडे करीने ऊपाटाबंध उकेले छे, तेम (आउसं के०) आउखाने (संविल्लता के०) उकेलता एवा (राइञ के०) रात्रीयो (य के०) अने (दिवसा के०) दिवसो जे ते (वच्चति के०) जाय छे. (य के०) अने वली (गयाति के०) गया एवा जे दिवसो तथा रात्रीओ, ते (हु के०) निश्चे (पुणो के०) फरीथी (नियत्तति के०) पाछा आवतां (न के० नथी. ॥ ४१ ॥

भावार्थ —एक कालरूप चंडाल छे, ते दिवस रात्रीनु जवुं आववुं ते रूप, दंडना लसरकावडे करीने मनुष्यना आउखारूप सूत्रना पिंडने शीघ्रपणे उकेले छे एटले आउखाने जलदी घटाडे छे. माटे हे आत्मन्! ते आउखामांथी गयेला रात्री दिवस कदीपण पाछा आवता नथी जेम आ ग्रंथ छपावीने प्रसिद्ध थयानी तिथि विक्रम संवत् १९४७ ना कार्तिक शुदि ५ (ज्ञान पांचम) ने सोमवार हतो. हवे ते वर्षनी तेज तिथि, वार, आखा जन्मारामा

के, हुं तो कोइ काले मरवानोज नथी, तो ते पुरुष कदाचित् एम धारे के, हुं आज करवानुं काम्य करीश, तो ते पण युक्त छे. परंतु उपर लखेली सर्व वातो कोइ काले थई नथी, वर्त्तमान कालमां थती नथी, अने आगामी कालमां थशे पण नही. तोयपण एवी मिथ्या कल्पना मनमां करीने, हे जडबुद्धि जीव! तुं बीजा संसारना कामनो प्रमाद करवो छोडी दइने, फक्त धर्म साधन करवामां केम प्रमाद करे छे? ॥ ४१ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

दंडेन सूत्रोत्क्षेपं यथा कुर्वतस्तथा व्रजंति निश्चये रात्रयः च दिवसाः च
दंडकलिअं करित्ता। वच्चति हु राइउ य दिवसा य ॥
आयुः लघुकुर्वंतः गता अपि न पुनः निवर्त्तते।
आउस संविल्लंता। गयावि न पुणो निअत्तंति ॥४२॥

अर्थ.—हे आत्मन्! (दंडकलिअं के०) दड जेम सूत्रनी कलना (करित्ता के०) करे छे. एटले कोलिआदिक नीच लोको फालका उपर चढेला सूत्रने

(णेइ के०) लेइ जाय छे. (तस्स के०) ते माणसने (तंमि के०) ते (कालंमि के०) समयने विषे एटले मरणनी वखतें (माया के०) माता जे ते (व के०) वली (पिया के०) पिता जे ते (व के०) वली (भाया के०) भाई जे ते (अंसहरा के०) अंशमात्र पण धारण करवामे, एटले लगारमात्र पण रक्षण करवाने (न भवंति के०) समर्थ नथी थतां. ॥ ४३ ॥

भावार्थ.—हे जीव गमे तेवो धीरजवालो मनुष्य होय, तोपण अंतकाले मरणनी घणी वेदनाथी ते माणस मृग जेवो निर्बल थइ जाय छे, त्यारे तेने सिंहरूप काल पकडीने लेई जाय छे. ते वखते ते मनुष्यनां माता, पिता, भाई, इत्यादि कोइ पण लगारमात्र राखवा समर्थ थतां नथी. एटले गमे तेटला उपाय करे, तोपण तेने क्षणमात्र राखी शकता नथी. ॥ ४३ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

जीवितं जलबिंदुसमं संपत्तयः तरंगलोलाः

जीअं जलबिंदुसमं । संपत्तीउ तरंगलोलाउ ॥

फरीथी आववानो नथी. तेम हे नव्य जीवो! आ गएला दिवस रात्री पण, तेनी पेठे पाछा आववाना नथी. एटले गया ते तो गयाज!! एवुं जाणीने आ धर्मकार्य तो काले करीशुं, एम नही करतां, ते धर्मध्यान प्रमादरहित पणे आजज करवुं. ए उपदेश. ॥ ४२ ॥

॥ उपजातिवृत्तम् ॥

यथा इहलोके सिंहः इव मृगं गृहीत्वा मृत्युः नरं नयति निश्चयेन अंतकाले
जेहे हे सीहो वे मियं गहाय। मच्चू नरं णेई हु अंतकाले ॥
न तस्य माता च पिता च भ्राता काले तस्मिन् जीविततागधारकाः नवंति
नै तस्स माया वै पिया वै नाया। कालमि तंमि ऽसहरा नवंति॥४३

अर्थ.—(इह के०) आ लोकने विषे (जह के०) जेम (सीहो के०) सिंह जे ते (मयं के०) मृग जे तेने (व के०) जेम (व शब्दनो इव अर्थ जाणवो.) (गहाय के०) ग्रहण करीने. एटले पकडीने नाश करे छे, तेम (हु के०) निश्चे (मच्चू के०) मृत्यु जे ते (नरं के०) मनुष्यने (अंतकाले के०) आयुष्य पुरु थये

(णेइ के०) लेइ जाय छे. (तस्स के०) ते माणसने (तंमि के०) ते (कालंमि के०) समयने विषे एटले मरणनी वखतें (माया के०) माता जे ते (व के०) वली (पिया के०) पिता जे ते (व के०) वली (नाया के०) नाई जे ते (अंसहरा के०) अंशमात्र पण धारण करवामे, एटले लगारमात्र पण रक्षण करवाने (न नवंति के०) समर्थ नथी थतां. ॥ ४३ ॥

नावार्थ.—हे जीव गमे तेवो धीरजवालो मनुष्य होय, तोपण अंतकाले मरणनी घणी वेदनाथी ते माणस मृग जेवो निर्बल थइ जाय छे, त्यारे तेने सिंहरूप काल पकडीने लेई जाय छे. ते वखते ते मनुष्यनां माता, पिता, नाई, इत्यादि कोइ पण लगारमात्र राखवा समर्थ थतां नथी. एटले गमे तेटला नपाय करे, तोपण तेने क्षणमात्र राखी शकता नथी. ॥ ४३ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

जीवितं जलबिंदुसमं संपत्तयः तरंगलोलाः

जीअं जलबिंदुसमं । संपत्तीउ तरंगलोलाउ ॥

स्वप्नसमं च प्रेम यत् जानासि तत्तथा कुरुष्व

सुमिणयसमं च पिम्मं । जं जाणसु तं करिज्जसु ॥ ४४ ॥

अर्थ.—हे आत्मन्! (जीअं के०) जीववुं (जलबिंदुसमं के०) जलबिंदु जेवुं छे. एटले डाभना अग्रभाग उपर रहेला, जलना बिंदुसमान चंचल छे. तथा (संपत्तिउ के०) संपत्तियो जे ते (तरंगलोलाउ के०) समुद्रना तरंग जेवी चंचल छे. एटले एक ठेकाणेथी बीजे ठेकाणे शीघ्र जती रहे तेवी छे. (च के०) वली (पिम्म के०) स्त्रीयादिकनो प्रेम जे ते (सुमिणयसमं के०) स्वप्न समान छे. एटले क्षणमां नाश पामे तेवो छे. ते कारण माटे (जं के०) जो (जाणसु के०) ए प्रकारे खरी रीते, जो अंतःकरणथी अस्थिरपणुं जाणतो होय, तो (करिज्जसु के०) जाण्या प्रमाणे करय. एटले अप्रमादपणे धर्मसाधन कर. ॥ ४४ ॥

भावार्थ.—लोकमां चालतुं घणुं पोपटियुं ज्ञान देखीने ग्रंथकार उपदेश करे छे. हवे पोपटियुं ज्ञान एटले शुं? जेम कोइ माणसे एक पोपटने भणाव्युं के, बिल्लि (बिलाडी) आवे तो तरत उडी जवुं, एवी रीते शिखव्युं. त्यार

पछी ते पोपट पण ते वाक्यनो वारंवार अभ्यास करीने, ते रीते बोलवा लाग्यो. परंतु ते बिचाराने एम-खबर नथी के, बिल्लि ते शुं ? अने उडी जवुं ते शुं ? पछी एक दिवस ते पोपट जेवो पांजरामांथी निकल्यो, तेवोज बिलाडीए झाल्यो, तोयपण ते पोपट पूर्वे शिखवेला वाक्यने बोले जतो हतो, ते वखतेज ते पोपटनी डोकी मरडी नांखी माटे हे भव्य जीवो ! कहो ! ते पोपटनुं ज्ञान केवु कहेवाय ? तेम आ सर्वे लोको मूखे एम बोले छे के, जीववुं जलना बिंदु जेवुं चंचल छे. एवुं बोले छे तोयपण, जीववाने माटे अनेक प्रकारना न करवाना योग्य एवा घणा उपाय करे छे. अने वली एम बोले छे के, आ संपत्तियो पण पाणीना तरंगनी पेठे अस्थिर छे. परंतु तेज संपत्तियोने राखवाने माटे, सन्मार्गने विषे वापरवामां घणुज कृपणपणु करे छे, अने वली इम बोले छे के, स्त्रीयादिकनो जे प्रेम छे, ते स्वप्न समान छे, एवी रीते बोले छे. परंतु ते स्त्रीयादिक पदार्थोनो ज्यारे नाश थाय छे, त्यारे खरा अंतःकरणथी लांबे रागे पोको मूकीने रुदन करे छे. माटे हे भव्यप्राणियो ! तमे विचारो के, आ

ज्ञान केवुं कहीए? माटे ग्रंथकार एम कहे छे के, जो एम तमे जाणो छो, एटले पूर्वे कहेली त्रण वस्तुने अतिशे जो चंचल जाणो छो, तो पूर्वे कहेला पोपटिया ज्ञानने मूकीने, तमे खरा अंतःकरणथी अनुभव ज्ञान करो. एटले तमारा कह्या प्रमाणे तमे वर्त्तो. अर्थात् ते खोटाने खोटुं जाणीने, अने एक जिनराजना धर्मने साचो जाणीने, तेने विषे उद्यम करो.

॥ रथोद्धतावृत्तम् ॥

संध्यारागश्च जलबुद्बुदश्च तदुपमे जीविते च जलबिंदुसंचलं

संझरागजलबुब्बुउवमे । जीविए य जलबिंदुचंचले ॥

यावने च नदीवेगसंनिभं पापजीव किं इदं न बुध्यसे

जुव्वणे य नइवेगसंनिभे । पावजीव किं मियं न बुझसे ॥४५॥

अर्थ.—(संझराग के०) संध्या समयनो रंग, तथा (जलबुब्बु के०) पाणीनो परपोटो. (उवमे के०) ए बेनी छे उपमा ते जेने एवुं, (य के०) अने (जलबिंदु चंचले के०) डाभना अग्रभाग उपर रहेला पाणीना बिंदु जेवुं चंचल एवुं,

(जीविए के०) जीवित सते (य के०) वली (नइवेगसंनिजे के०) नदीना वेगने तुल्य एवुं, (जुवणे के०) योवन सते (पावजीव के०) हे पापजीव! (न बुझसे के०) तु नथी वोध पामतो (इयं के०) ए ते (किं के०) शु!! एटले ए ते केटलु बधु आश्चर्य छे!!! ॥ ४५ ॥

भावार्थ —आ ससारमा बधी आशाउ करतां जीववानी आशा घणी मोटी छे. केमके, आ जीवने ज्यारे छेलीवारे श्वास उपडे छे, अने डचकां आवे छे, तोपण हजु हुं जीवीश, हजु हु जीवीश, एवी आशा रह्या करे छे; माटे कोइ विद्वान पुरुषनु आवुं वचन छे के.—

जीर्यते जीर्णवयसः। पुंसः केशरदावपि ॥
जीविताशा धनाशा च। कुमारीव विवर्द्धते ॥ १ ॥

अर्थ.—जीर्ण थइ छे अवस्था ते जेनी, एवा पुरुषना केश तथा दांत जीर्ण थाय छे. एटले वृद्धावस्थामां माथाना केश धोला थाय छे. एटलुज नहि पण केटलाक नाश पण पामे छे. अने दांत पण शिथिल थाय छे. एटलुज नहि

पण पडी जाय ३े. त्यारे पोतानुं जवानीपणुं देखाडवाने माटे, मूछोमां ज्यारे पलियां आवे ३े, त्यारे तेने खुंटावी नांखे ३े. एम करतां ज्यारे वधारे धोलां आवे ३े, त्यारे तेने गलेफ चढावे ३े. एटले कालारंग वडे रंगे ३े. तथा दांत पडी जाय ३े, त्यारे जवानीपणुं देखाडवाने माटे जनावरना हाडकाना बनावेला दांतनी बत्रीशी मुखमां घलावे ३े. एम करीने पराणे पराणे जवानीपणुं लाववा जाय ३े; तोपण जवानी पाछी आवती नथी. अने न गमतुं एवुं वृद्धपणुं प्राप्त थाय ३े, त्यारे पण जीववानी आशा तथा धननी आशा, कुमारी कन्यानी पेठे दिन दिन प्रत्ये वृद्धि पामे ३े. एटले तेने कोइ डोसो कहीने बोलावे, तो ते वचन माथुं काप्या जेवुं लागे ३े. शाथी के, एने जीववानी आशा घणी ३े माटे. एटलाज माटे मूल ग्रंथकार घणां दृष्टांत आपी जीवितनुं तथा जवानीपणानुं अतिशे अस्थिरपणुं देखाडे ३े. के, संध्याकालना लाल, लीला, पीला, जलकादार रंगना जेवु जीवित जणाय ३े. पण ते रंग घडि बे घडिमां नाश पामे ३े, एवुं जीवित अस्थिर ३े. वली तेथी वधारे अस्थिरपणुं

देखाडवाने माटे बीजुं दृष्टांत कह्युं छे. के, पाणीना परपोटा जेवुं जीवित अस्थिर छे, एटले ते थोडीवारमां नाश पामे तेवुं छे. तथा तेथी पण डाभना अग्राग उपर रहेलुं जल, तेथी पण थोडीवारमां नाश पामे छे, माटे तेना जेवुं जीवित कह्यु छे. तेमज जवानीपणुं नदीना वेग जेवुं चंचल कह्युं. एटले नदीनु पाणी जे आपणे नजरे जोयु, तेज पाणी विचारीने जोइए तो केटले छेटे जतु रह्युं अने आपणे तो जाणीए छीए के, तेनुं तेज आ पाणी छे. तेम क्षणे क्षणे पलटातुं जवानीपणुं, तेने आपणे जाणीए के, तेनुं तेज छे; परंतु जे गइ काले हतु, ते जवानीपणुं आज नथी. वली जवानी आवतां पहेला माबाप विगेरे एम जाणे छे के, महारो दीकरो जवान थशे एटले महोटो थशे, एम समजे छे, परंतु वास्तविक रीते विचारीए तो, ते दिवसे दिवसे नहानो थाय छे. केम के, तेणे जेटलुं आयुष्य बांध्युं छे, तेमांथी तेटलो काल ओछो थयो. एज रीतना विपरित ज्ञानना वेगे चढी जवा [illegible] आ जीव समजतो नथी, माटे ग्रंथकार कहे छे के, हे पापजीव! एटले हे [illegible]रूप थइ गयेला प्राणिन्! आ

पण पडी जाय छे. त्यारे पोतानुं जवानीपणुं देखाडवाने माटे, मूछोमां ज्यारे पलियां आवे छे, त्यारे तेने खुंटावी नांखे छे. एम करतां ज्यारे वधारे धोलां आवे छे, त्यारे तेने गलेफ चढावे छे. एटले कालारंग वडे रंगे छे. तथा दांत पडी जाय छे, त्यारे जवानीपणुं देखाडवाने माटे जनावरना हाडकाना बनावेला दांतनी बत्रीशी मुखमां घलावे छे. एम करीने पराणे पराणे जवानीपणुं लाववा जाय छे; तोपण जवानी पाछी आवती नथी. अने न गमतुं एवुं वृद्धपणुं प्राप्त थाय छे, त्यारे पण जीववानी आशा तथा धननी आशा, कुमारी कन्यानी पेठे दिन दिन प्रत्ये वृद्धि पामे छे. एटले तेने कोइ डोसो कहीने बोलावे, तो ते वचन माथुं काप्या जेवुं लागे छे. शाथी के, एने जीववानी आशा घणी छे माटे. एटलाज माटे मूल ग्रंथकार घणां दृष्टांत आपी जीवितनुं तथा जवानीपणानुं अतिशे अस्थिरपणुं देखाडे छे. के, संध्याकालना लाल, लीला, पीला, झलकादार रंगना जेवु जीवित जणाय छे. पण ते रंग घडि बे घडिमां नाश पामे छे, एवुं जीवित अस्थिर छे. वली तेथी वधारे अस्थिरपणुं

देखाडवाने माटे बीजुं दृष्टांत कह्युं छे. के, पाणीना परपोटा जेवुं जीवित अस्थिर छे, एटले ते थोडीवारमां नाश पामे तेवुं छे. तथा तेथी पण डाभना अग्राग उपर रहेलुं जल, तेथी पण थोडीवारमां नाश पामे छे, माटे तेना जेवुं जीवित कह्युं छे. तेमज जवानीपणुं नदीना वेग जेवुं चंचल कह्युं. एटले नदीनु पाणी जे आपणे नजरे जोयुं, तेज पाणी विचारीने जोइए तो केटले छेटे जतु रह्युं अने आपणे तो जाणीए छीए के, तेनुं तेज आ पाणी छे. तेम क्षणे क्षणे पलटातुं जवानीपणुं, तेने आपणे जाणीए के, तेनुं तेज छे; परंतु जे गइ काले हतु, ते जवानीपणुं आज नथी. वली जवानी आवतां पहेला मावाप विगेरे एम जाणे छे के, महारो दीकरो जवान थशे एटले म्होटो थशे, एम समजे छे, परंतु वास्तविक रीते विचारीए तो, ते दिवसे दिवसे न्हानो थाय छे. केम के, तेणे जेटलुं आयुष्य बांध्युं छे, तेमांथी तेटलो काल ओछो थयो. ज रीतना विपरित ज्ञानना वेगे चढी जवा' । आ जीव समजतो नथी, माटे कार कहे छे के, हे पापजीव! एटले हे ' ापरूप थइ गयेला प्राणिन् ! आ

कह्युं, तेवुं अस्थिरपणुं देखीने पण तुं हजु केम बूझतो नथी ! ॥ ४५ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

अन्यत्र अन्यगतौ सुताः अन्यत्र गेहिनी परिजनोऽपि अन्यत्र

अन्नत्थ सुआ अन्नत्थ । गेहिणी परिअणोऽवि अन्नत्थ ॥

भूतेभ्यो बलिरिव कुटुंबं प्रक्षिप्तं हतकृतांतेन

भूअबलिव कुडुंबं । पक्खित्तं हयकयंतेण ॥४६॥

अर्थ.–(हयकयंतेण के०) निंदा करवा जोग्य एवा जे यमराज (मातुं कर्म) तेणे (कुडुंबं के०) आगल कहेशे एवा, सर्व कुटुंबने (भूअबलिव के०) भूतने जेम बलिदान आपे, एटले जेम बाकला छुटा छुटा फेंके, तेम (सुआ के०) पुत्र पुत्रीयोने (अन्नत्थ के०) अन्य गतिने विषे. तेमज (गेहिणी के०) वह्लभ स्त्रीने पण (अन्नत्थ के०) अन्यगतिने विषे. तेमज (परिअणोऽवि के०) परिजनने. एटले परिवारने पण (अन्नत्थ के०) अन्यगतिने विषे (पक्खित्तं के०) पहोंचाड्या छे. अर्थात् पुत्र, पुत्री, स्त्री, अने परिजनादिक सर्वने जूदी जूदी गतिमां फेंकी दीधां छे.

नावार्थ —हे आत्मन्! आ संसाररूप चकडोल उपर चढीने, तुं एम विचार करे छे के, सघलु कुटुंब म्हारा जेवु सदायकाल एक स्थितिमां रहे, पण आ सर्व कुटुंबनो म्हारे कोइ दिवस वियोग पडे नही, एवा उपायमां तुं रात्री दिवस मंडेलो छु, परंतु तुं एम विचार नथी करतो के, जे स्वनावेज अस्थिर वस्तु छे, ते सेंकडो उपाये पण स्थिर थवानी नथी. केम के, जे सर्वे कुटुंबी माणसो छे, ते सर्वेनां कर्म जूदां जूदां छे. परंतु एकरुप नथी. तेथी करीने पुत्र, पुत्रीयो, स्त्री अने परिवार इत्यादिक पोतपोतानां कर्मानुसारे नाना प्रकारनी गतियोमांथी जे रीते आव्यां हतां, तेवी रीते पाछां नाना प्रकारनी गतियोमा चाल्यां जाय छे ते केवी रीते चाल्यां जाय छे? तो के, जेम कोइ नूत देवताने वलिबाकला फेंके छे, ते वलिबाकला पराधीनपणे जूदी जूदी जग्याए जइ पडे छे, तेम आ बिचारा पुत्रादिक कर्माधीनपणाथी अनेक प्रकारनी गतियोमां जइ पडे छे त्यां तथा आ जवनां सुख दुःखादिकमां पण, तहारो कोइ उपाय चाली शकवानो नथी. तोपण मिथ्या ममत्व बांधीने, जेम

कह्युं तेवुं अस्थिरपणुं देखीने पण तुं हजु केम बूझतो नथी ! ॥ ४५ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

अन्यत्र अन्यगतौ सुताः अन्यत्र गेहिनी परिजनोऽपि अन्यत्र

अन्नेह सुआ अन्नह । गेहिणी परिअणोऽवि अन्नेह ॥

भूतेभ्यो बलिरिव कुटुंबं प्रक्षिप्तं हतकृतान्तेन

भूअबलिव्व कुडुंबं । पक्खित्तं हयकयंतेण ॥४६॥

अर्थ.—(हयकयंतेण के०) निंदा करवा जोग्य एवा जे यमराज (मारुं कर्म) तेणे (कुडुंबं के०) आगल कहेशे एवा, सर्व कुटुंबने (भूअबलिव्व के०) भूतने जेम बलिदान आपे, एटले जेम बाकला छुटा छुटा फेंके, तेम (सुआ के०) पुत्र पुत्रीयोने (अन्नह के०) अन्य गतिने विषे. तेमज (गेहिणी के०) वल्लभ स्त्रीने पण (अन्नह के०) अन्यगतिने विषे. तेमज (परिअणोऽवि के०) परिजनने. एटले परिवारने पण (अन्नह के०) अन्यगतिने विषे (पक्खित्तं के०) पहोंचाड्यांछे. अर्थात् पुत्र, पुत्री, स्त्री, अने परिजनादिक सर्वने जूदी जूदी गतिमां फेंकी दीधांछे.

भावार्थ –हे आत्मन्! आ संसाररूप चकडोल उपर चढीने, तुं एम विचार करे छे के, सघलुं कुटुंब महारा जेवुं सदायकाल एक स्थितिमां रहे, पण आ सर्व कुटुंबनो महारे कोइ दिवस वियोग पडे नही, एवा उपायमां तुं रात्री दिवस मथेलो छु, परंतु तुं एम विचार नथी करतो के, जे स्वभावेज अस्थिर वस्तु छे, ते सेकडो उपाये पण स्थिर थवानी नथी. केम के, जे सर्वे कुटुंबी माणसो छे, ते सर्वेनां कर्म जूदां जूदा छे. परंतु एकरुप नथी. तेथी कदी पुत्र, पुत्रीयो, स्त्री अने परिवार इत्यादिक पोतपोतानां कर्मानुसारे नाना प्रकारनी गतियोमांथी जे रीते आव्यां हतां, तेवी रीते पाछां नाना प्रकारनी गतियोमां चाल्यां जाय छे ते केवी रीते चाल्यां जाय छे? तो के, जेम कोइ भूत देवताने बलिबाकला फेके छे, ते बलिबाकला पराधीनपणे जूदी जूदी जग्याए जइ पडे छे, तेम आ बिचारा पुत्रादिक कर्माधीनपणाथी अनेक प्रकारनी गतियोमां जइ पडे छे. त्यां तथा आ जीवनां सुख दुःखादिकमा पण, तहारो कोइ उपाय चाली शकवानो नथी. तोपण मिथ्या ममत्व बांधीने, जेम

चालता गाडातले कूतरु चालतुं होय, ते कूतरु एम विचारे के, आ संघलो गाडानो भार हुं खेंचुं छुं. तेम तुं पण एम समजे छे के, आ सर्व कुटुंबनुं भरण पोषण पण हुंज करुं छुं, एवो तुं मिथ्या ममत्व करे छे. परंतु एम नथी जाणतो के, सर्वे कर्माधीन छे, तेमां हुं शुं करी शकवानो छुं!! एम विचारीने तेवा खोटा ममत्वने छोडी दइने, कांइकतो आत्मसाधन करवानो अवकाश लाछय!! ॥ ४६ ॥

जीवेन भवे भवे जन्मनि२ मिलिताः देहाः ये त्यक्ताः संसारे

जीवेण भवे भवे । मिलियाइ देहाइ जांइ संसारे ॥

तेषां न सागरोपमैः क्रियते संख्या अनंतैः

ताणं ने सागरेहिं । कीरइ संखा अणंतेहिं ॥ ४७ ॥

अर्थ.—हे आत्मन्! (संसारे के०) संसारने विषे (जीवेण के०) जीव.जे तेणे (भवेभवे के०) भव भवने विषे (जाइ के०) जे (देहाइ के०) देह (मिलियाइ के०) मेलव्यां छे, एटले कर्या छे. (ताणं के०) ते देहनी (अणंतेहिं के०)

अनंत एवा (सागरोहर्दं /सागरे करीने. एटले अनंता सागरना पाणीना बिंडुए करीने अथवा अनंता *सागरोपम काले करीने पण (संख्या के०) संख्या जे ते (नी के०) नथी (कीरड के०) करी शकाती. ॥ ४७ ॥

जावार्थ.–हे प्राणिन्! जे शरीरने अर्थे तुं अनेक प्रकारनां पाप करे ठे, देहना स्वरूपनो विचार करय के, तें केटलां शरीर करी करीने मूकी दीधां ठे? ते देहनी संख्या, अनंता सागरना बिंडुवडे पण थइ शकती नथी, अथवा अनंता सागरोपमना काले करीने पण थइ शकती नथी. केमके, शास्त्रमा कह्युं ठे के, जीवे जेटलां शरीरनो त्याग कर्यो ठे, तेटलां शरीरनो जो ढगलो करीए तो त्रणजूवनमां पण माइ शके नही. केमके, ते शरीर अनंतां ठे. ते कारण माटे हे जव्यजीव! तुं एम विचार करय के, जगत्मां देह समान कोइ बीजी अशुचि वस्तु प्राये ठेज नही. कारण के, गमे तेवी सारी सारी वस्तु होय, ते पण देहना संबंधथी बगडी जाय ठे. जेम सारामां सारा

* आ सागरोपमनुं प्रमाण प्रथमे अते जणाव्यु ठे

मेवा मिठाइ इत्यादि, देहमां नांखीने तत्काल पाछुं काढीने जोइए, तो तेना सामुं पण जोइ शकातुं नथी, एवुं नठारुं थइ जाय छे. वली गमे एवां अत्तर चंदनादि सुगंधीदार वस्तु, देहनो संबंध पामीने दुर्गंधमय थइ जाय छे. तेमज गमे तेवां सारामां सारां अने बहु मूल्यनां वस्त्र पण, देहना संबंधे करीने मलमलिन थइने गंधाइ उठे छे. एवो अशुचिनुं पात्र आ देह छे, तेवा देहनीज रात्री दिवस छछवेछ (घणीज सेवा) करवामां काल गमावे छे. तथा ते देहने माटे अधर्म अन्यायादिक करतां पण डरतो नथी; पण तेवा देहतो तें अनंता धारण कर्या, ने मूकी दीधा. जेम शरीर उपर पहेरेलां वस्त्र जूनां थएथी काढी नांखीने नवां धारण करे छे, ए न्याये तें च्यारे गतिमां अनेक प्रकारनां शरीर धारण कर्यां छे. माटे ते शरीर उपरथी मूर्छा उतारीने, जेम अशरीरी थवाय, तेवो उद्यम कर्य. ॥ ४७ ॥

नयनोदकमापे तासां सागरसलिलात् बहुतरं भवति

नयणोदयंपि तासिं । सागरसलिलाउ बहुयरं होई ॥

गलितं रुदतीना मातृणां अन्यान्यासां

गलियं रुअमाणीणं । माऊणं अन्नमन्नाणं ॥ ४८ ॥

अर्थ.–हे आत्मन् (तासिं के०) ते (रुअमाणीणं के०) रडती एवियो ने (अन्नमन्नाणं के०) अपर अपर जन्मने विषे थयेलीयो एवी (माऊणं के०) मातानुं (गलियं के०) शोकथी निकलतां एवां (नयणोदयंपि के०) नेत्रनां आंसु पण (सागरसलिलाउ के०) समुद्रना पाणी थकी (बहुयर होइ के०) अतिशे अधिक होय छे. अर्थात् समुद्रना पाणीवडे पण आंसुना जलनुं परिमाण थइ शकतु नथी. ॥ ४८ ॥

भावार्थ.–केटलाएक पुरुषो स्त्रीयादिक पदार्थथी वैराग्य पामीने दीक्षा लेवाने तैयार थया होय, परंतु तेउ फक्त माता पितानो घणो स्नेह देखीने अने तेमने रोतां कलकलतां देखीने, तेना प्रणाम पाछा हठी जता जोइने ज्ञानी महाराज तेने उपदेश देवाने अर्थे कहे छे. के, हे भव्य जीव! तुं एक भवना माता पिताने रोतां कलकलता जोइने दिलगीर केम थाय छे? परंतु नि

चार करय के, तें कर्मना वशे करीने अनंता जवमां अनंतां माता पिताने, रोतां कलकलतां मूकीने तुं आ जवमां आव्यो छुं. ते माता पिताउनी आंख मांथी निकलतां आंसुनी संख्या करवा बेशीए तो, समुद्रना पाणीथकी पण अतिशे अधिक थाय छे. त्यारे हवे तुं कियां माता पिताने संतोष पमाडीश? माटे वस्तुताये विचार करय के आत्मानी माता कोण छे? पिता कोण छे? अर्थात् आत्मानां माता पिता छेज नही. एवुं विचारीने साहसिकपणे धर्म साधन करय. ॥ ४८ ॥

यत् नरके नैरयिकाः दुःखानि माप्नुवंति घोराण्यनंतानि च
जे नरए नेरइया । दुहाइ पावंति घोरणंताइ ॥
ततः अनन्तगुणितं निगोदमध्ये दुःखं जवति
तत्तो अणंतगुणियं । निगोअमप्रे दुहं होई ॥४९॥

अर्थ.–(नरए के०) नरकने विषे (नेरइया के०) नारकी जे ते (जं के०) जे (घोरणताइं के०) महा घोर, ने अनंतां एवां (दुहाइ के०) दुःखने (पावंति के०)

पामे छे. (तत्तो के०) ते थकी (नीगोअमप्मे के०) निगोद मध्यने विषे (अणंत गुणियं के०) अनंतगुण (डुहं के०) दुःख जे ते (होइ के०) होय छे. अर्थात् नरकना दुःखथी पण निगोदने विषे अनंतगुण दुःख होय छे. ॥ ४ए ॥

नावार्थ.—नारकीना दुःखनुं वर्णन घणा सिद्धांतोमां प्रसिद्ध छे, तथा निगोदनुं स्वरूप निगोद छत्रीशी विगेरे प्रकरणथी जाणवुं. परंतु ते दुःखना वर्णनने इहां दिशमात्र देखाडीए छीए. इहां नारकीना दुःखथी निगोदनुं दुःख अनतगुण शाथी कह्युं? ते कहीए छीए. दृष्टांत—सातमी नरकमां उत्कृष्टायु तेत्रीश सागरोपमनुं छ, ते तेत्रीश सागरोपमना जेटला समय थाय, तेटलीवार कोइ जीव सातमी नरकमां पूर्ण तेत्रीश तेत्रीश सागरोपमने आउखे उपजे, त्यारे तेने असख्याता नव नरकना थाय. ते असंख्याता नवमां सातमी नरकने विषे, ते जीवने जेटलुं छेदन नेदननुं दुःख थाय, ते सर्वे दुःख एकवुं करीए, तेथी पण अनंतगुण दुःख निगोदीया जीव एक समयमां नोगवे छे. वळी एक औदारिक शरीरमां अनंता जीव नेगा रहे छे. ते नेगा

शी रीते रहे छे? ते जणावीए छीए. एक सूईना अग्रनाग उपर रहे तेटली कंदमूलनी कली होय, तेमां असंख्याती श्रेणी रहे छे. ते एकेकी श्रेणीमां असंख्याता प्रतर छे. ते एकेका प्रतरमां असंख्याता गोला छे. ते एकेका गोलामां असंख्यातां शरीर छे. ते एकेका शरीरमां अनंता जीव छे. एवी रीते निगोदना जीवने रहेवानुं स्थान घणुं सांकडुं छे. ते उपर एक स्थूल दृष्टांत कहीए छीए. जेम कोइ लाख, औषधियोने नेगी करीने तेने घणा दिवस सूधी खलमां घुटावीने, पछी तेनी राइना दाणा जेवडी गोलीयो वाली. तेमा जे रीते लाख औषधियोनो समावेश थयो, ते रीते एक शरीरमां अनंता जीव रहेला छे. ते निगोदना जीव, एक मुहूर्त्तमां पांसठहजार पांचशें ने छत्रीश नव करे, अने एक श्वासोश्वासमां सत्तरथी काइक अधिक नव करे छे. एवी रीते निगोदमां जन्म मरणनां दुःख छे. के, ते दुःखनी उपमाज नथी! ते आश्रयीने निगोदने विषे नरकनां दुःखथी अनंतगुण दुःख श्री वीतरागे कह्युं छे. ॥ ४ए ॥

तस्मिन्नरकाधिके अपि निगोदमध्ये उषितः रे जीव विविधकर्मवशात्

तंमि वि निगोअमझे । वसिउ रेजीव विविहकम्मवसा ॥

विषहमाणः तीक्ष्णदुःख अनंतान् पुद्गलपरावर्त्तान् यावत्

विसहंतो तिरकदुहं । अणंतपुग्गलपरावत्ते ॥ ५० ॥

अर्थ.–(रे जीव के०) हे जीव! (विविहकम्मवसा के०) नाना प्रकारना कर्मने वशे करीने (तंमि के०) ते (निगोअमझे के०) निगोदनी मध्ये (वि के०) पण (अणंतपुग्गलपरावत्ते के०) अनंत १पुद्गलपरावर्त्त काल सूधी एटले अनंता सूक्ष्म क्षेत्र पुद्गल परावर्त्त काल पर्यंत, तुं (तिरकदुहं के०) तीक्ष्ण दुःखने (विसहंतो के०) सहन करतो सतो (वसिउ के०) रह्यो छुं. ॥ ५० ॥

भावार्थ.–तेवां दुःखने आ जीवे ज्ञानावरणादिक कर्मना वश थकी अनंतीवार भोगव्यां छे. माटे हवेथी तेवां दुःखो न भोगववां पडे, तेवा उद्यममां तत्पर थवु. ॥ ५० ॥

१ पुद्गलपरावर्त्तनुं स्वरूप आगल कहीशु

निःसृत्य कथमपि ततः प्राप्तः मनुजत्वमपि रे जीव
निहरीअ कहवि पत्तो । तत्तो मणुअत्तणंपि रे जीव ॥
तत्रापि जिनवरधर्मः प्राप्तः चिंतामणिसदृक्
तहवि जिणवरधम्मो । पत्तो चिंतामणिसरिछो ॥ ५१ ॥

अर्थ.–(रे जीव के०) हे जीव ! तुं (कहवि के०) कोइ महा कष्ट करीने पण (तत्तो के०) ते निगोदथकी (निहरीअ के०) निकलीने (मणुअत्तणंपि के०) मनुष्यपणाने (पत्तो के०) पाम्यो छे. (तहवि के०) तेमां पण (चिंतामणिसरिछो के०) चिंतामणि रत्न सरखो (जिणवरधम्मो के०) जिनवरनो धर्म जे ते (पत्तो के०) प्राप्त थयो छे. ॥ ५१ ॥

जावार्थ.–हे आत्मन् ! तुं अनेक प्रकारनी अकाम निर्जराए करीने तथा निगोदनी जवस्थिति पुरी करीने अने महाकष्टे करीने, महा दुर्लज एवा मनुष्यजवने पाम्यो. तेमां पण सकल वांछाने पूरण करनार माटे चिंतामणी रत्न समान श्री जिनधर्म, तेने तुं पाम्यो छे. एटले तुं जे जे सुखनी इछा करीश,

ते ते सुखनी प्राप्ति आ धर्म वडेज मलशे. एवा धर्मने पामीने विषय कषायने घटाडवानो दिन दिन प्रत्ये उद्यम करव. के, जेथी मनुष्यभव अने जिनधर्म ए बे पामवानुं सफलपणुं थाय. ॥ ५१ ॥

प्राप्तेऽपि तस्मिन् रे जीव करोषि !!! प्रमादं त्वं तं एव

पत्तेवि तंमि रे जीव । कुणसि पमायं तुमं तयं चेव ॥

येन भवांधकूपे पुनरपि पतितः दुःख लप्स्यसे

जेणं भवंधकूवे । पुणोवि पडिउं दुहं लहसि ॥ ५२ ॥

अर्थ.–(रे जीव के०) हे जीव! (तंमि के०) ते जिनराजनो धर्म (पत्तेवि के०) पामे सत्ते पण (तुमं के०) तुं (जेणं के०) जेणे करीने (पुणोवि के०) फरीथी पण (भवंधकूवे के०) संसाररूप कूवाने विषे (पडिउ के०) पड्यो सतो (दुहं के०) दुःखने (लहसि के०) पामीश (तयं के०) ते प्रकारना एटले संसाररूप अंध कूवामां फरीथी नांखे एवा (पमायं के०) प्रमादने एटले निद्रा विकथादिकने (चेव के०) निश्चे (कुणसि के०) केम करे छे? ॥ ५२ ॥

भावार्थ.—हे आत्मन्! तुं जिनराजनो धर्म पाम्या पछी निश्चय अने व्यवहार ए बे प्रकारे ते धर्मनुं करवुं, ते मूकी दइने, उलटो तेने बदले जेथी फरीथी पण संसाररूप आंधला कूवामां पडाय, एवा निद्रा विकथादिक प्रमादने केम सेवे छे? केम के, मनुष्यनो भव, अने श्री जिनधर्मनी प्राप्ति, ए बेनो योग मलवो तो चिंतामणी रत्ननी पेठे महा दुर्लभ छे. ॥ ५२ ॥

उपलब्धः जिनधर्मः न च अनुचीर्णः सेवितः प्रमाददोषेण

उवलद्धो जिणधम्मो । नय अणुचिण्णो पमायदोसेण ॥

हा इति खेदे हे जीव हे आत्मवैरिन् च सुबहु परतोऽग्रे खेत्स्यसे शोचिष्यसे

हा जीव अप्पवेरि अ । सुबहुं परंड पिसूरिहिसि ॥५३॥

अर्थ.—(जीव के०) हे जीव! तें दैवयोगथी (जिणधम्मो के०) जिनधर्म जे ते (उवलद्धो के०) पाम्यो. परतु (पमायदोसेणं के०) आलस्यादिक दोषे करीने (अणुचिण्णो के०) सेव्यो (नय के०) नथी. (हा के०) आ घणी खेदकारक वार्त्ता छे. (अ के०) वली (अप्पवेरि के०) हे आत्माना वैरिन्! (परउ

के०) परलोकने विषे तुं (सुबहु के०) अतिशे घणुं (विसूरिहिसि के०) खेद पामीश अर्थात् घणोज पश्चात्ताप करीश. ॥ ५३ ॥

भावार्थ —हे आत्मन्! सर्व सुखनी प्राप्तिनुं कारण एवा जैनधर्मने पामीने, केवल प्रमाद दोषथीज, ते धर्मनुं सेवन ते कर्यु नही. माटे तुं तहारी मेलेज तहारा आत्मानो महोटो शत्रु थयो. एटले आत्मानी हत्या करनारो थयो माटे तु मरण पामीने परलोकमां शशिप्रभराजानी पेठे घणोज शोक करीश. ॥ ५३ ॥ ते शशिप्रभराजानी कथा नीचे प्रमाणे जाणवी.

कथा ६ ठी.

सावत्थी नगरीने विषे शूरप्रभ, अने शशिप्रभ एवे नामे बे भाई राज्य भोगवता हता तेवामा एकदा समयने विषे, ज्ञानी गुरु श्री धर्मघोषसूरि नगरीनी बहार उद्यानने विषे पधार्या. वनपालके जइ राजाने वधामणी दीधी. राजाये वनपालकने घणु द्रव्य आप्यु. पछी बे बांधव, श्री गुरु पासे गया. त्या विधिपूर्वक वंदन करी उचित स्थानके बेठा. गुरुए पण अवसर जाणी

धर्मदेशना दीधी. जेम के.—

॥ शिखरिणीवृत्तम् ॥

सदापायः कायः, प्रणयिषु सुखं स्थैर्यविमुखं ।
महारोगा भोगाः, कुवलयदृशः सर्पसदृशः ॥
गृहावेशः क्लेशः, प्रकृतिचपला श्रीरपि खला ।
यमः स्वैरी वैरी, परमिह हितं कर्त्तुमुचितम् ॥ १ ॥

अर्थ —आ शरीर निरंतर अपायरूप छे. एटले कष्टरूप, दोषरूप, अने पापरूप एवुं महामलिन आ शरीर छे. तथा स्नेहिनुं सुख पण अस्थिर छे. एटले स्थिरताये करीने रहित छे. अर्थात् ते क्षणमात्रमां स्नेही पण थाय छे, अने तेज स्नेही क्षणमात्रमां वैरी पण थाय.छे. अने विषयभोग जे ते, महा रोगरूप छे. एटले विषयभोगथी अनेक प्रकारना रोग उत्पन्न थाय छे. अने स्त्रीयो जे ते, सर्प समान छे. एटले जेम सर्प करडे, ने झेर चडे, ने प्राणनो नाश थाय. तेम स्त्रीना संसर्गथी विकार उत्पन्न थाय छे, अने तेथी अनेकवार

जन्म मरण थाय छे; माटे जे गृहस्थाश्रममां रहेवुं, ते केवल क्लेशरूप छे. अर्थात् ऊंटना ऊपर बेसवा जेवो गृहस्थाश्रम छे. एटले जेम ऊंटनां अढारे वांका होय छे, तेम गृहस्थाश्रम वालाने अनेक प्रकारनां वांकां आवी पडे छे, पण कोइ वातनुं पांशरुं पडतुं नथी. एटले गमे तेवी कठण कम्मर बांधीने दृढपणे ऊंट ऊपर बेठो होय, तोपण ते पुरुष हाल्या विना रहे नहि. तेम सुझे तेवो खबरदार, संसारमां कहेवातो होय तोपण तेने कोइ प्रकारनुं लांछन (पाप) लाग्या विना रहे नही. अने लक्ष्मी पण स्वभावे चंचल छे, अने खल छे. एटले छेतरनारी छे. अने वैरी एवो काल जे ते, स्वेच्छाचारी छे. एटले पोतानी मरजीमां आवे ते वखते जीवने पकडीने लेइ जाय छे, माटे आ भवमां उत्कृष्ट आत्मानुं हित करवुं घटे छे. एटले परलोकमां हितकारी एवुं धर्मसाधन करवुज योग्य छे. ॥ १ ॥

इत्यादि धर्मदेशना सांभली बन्ने भाई घेर आव्या. घेर आवीने शूरप्रभ पोताना भाई शशिप्रभ प्रत्ये कहेतो हवो हे भाई! महारे राज्यनो खप

नथी. त्यारे शशिप्रभे कह्युं के, श्यामाटे तह्मारे राज्यनो खप नथी? त्यारे शूरप्रभे कह्युं. हे भाई! राज्यने छेडे नरक पामीए. माटे मह्मारे राज्यनो सर्वथा प्रकारे खप नथी. त्यारे शशिप्रभे कह्युं. भाई! मनुष्यभव पामीने एले शुं करवा गमावो छो? ए सर्वे बालकने बिहामणरूप करी मूक्युं छे. माटे खाओ, पीओ, वावरो. काया बालवाथी हाथमां शुं आवशे? कोण जाणे परलोक छे के नथी! अने प्रत्यक्ष सुख मूकीने परोक्ष सुखने शुं करवा वांछो छो. माटे हे भाई! मह्मारुं कहेवुं मानीने आ राज्य भोगवो. परंतु उतावला थइने जो संसार मूकशो, तो पछीथी घणोज पश्चात्ताप करशो! अने वली पछी तमे कहेशो के, भाईए कह्युं नहोतुं. माटे हालमां सांसारिक सुख भोगवीने पछी वृद्धावस्थामां संयम लेज्यो. एवी रीते शशिप्रभे कह्युं. त्यारे शूरप्रभ कहेतो हवो. अरे भाई! ए तमे शुं कह्युं? ॥ धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥ एटले धर्म तो प्रमाद मूकीने जलदीथीज करवो. माटे आ राज्य ल्यो. एवी रीते कहीने बलात्कारे पोताना भाईने राज्य आपी शूरप्रभ राजाये श्रीगुरु पासे जइ दीक्षा लीधी.

पछी घणां तप जप करी अंते अनशन करी, समाधिसहित काल करीने पांचमा ब्रह्मदेवलोकने विषे देवतापणे उपन्या. हवे शशिप्रभराजा राज्य भोगवी, *सात व्यसन सेवी मरीने त्रिजी नरकने विषे नारकीपणे उपन्यो. हवे शूरप्रभ देवताये अवधिज्ञानना बले करी जोयुं, त्यारे पोताना भाई शशिप्रभने त्रिजी नरकने विषे दीठो. देखीने विचार्युं के, एणे म्हारुं कहेलुं न मान्युं, माटे नारकी थयो, ने घणुं दुःख भोगवे छे. तोयपण हुं ते दुःख टालुं. एम धारी ते देवता मोहनो लीधो नरकावासामां आव्यो. आवीने पोताना भाईने घणो घणो ताणवा मांड्यो, तेम तेम ते घणीज वेदना पामवा लाग्यो. पछी देवता कहे के, भाई! तें म्हारुं कहेवुं न मान्युं, भूंडा में तने घणुए कह्यु हतुं, तोपण तु समज्यो नहीं. माटे हवे शु करीश? त्यारे ते नारकी कहे. हे भाई! हवे शुं करूं? पछी शूरप्रभ देव, परमाधर्मिने भलामण देइ पाछो दे-

* १ जुगटु, २ मांसभक्षण, ३ सुरापान, ४ वेश्यागमन, ५ आहेडीकर्म (मृगयाकरवी) ६ चोरीकरवी, ७ परस्त्रीसेववी

नथी. त्यारे शशिप्रभे कह्युं के, श्यामाटे तम्हारे राज्यनो खप नथी? त्यारे शूरप्रभे कह्युं. हे भाई! राज्यने छेडे नरक पामीए. माटे मह्हारे राज्यनो सर्वथा प्रकारे खप नथी. त्यारे शशिप्रभे कह्युं. भाई! मनुष्यभव पामीने एवं शुं करवा गभराओ छो? ए सर्वे बालकने बिहामणरूप करी मूक्युं छे. माटे खाओ, पीओ, भावरो. काया बालवाथी हाथमां शुं आवशे? कोण जाणे परलोक छे के नथी! अने प्रत्यक्ष सुख मूकीने परोक्ष सुखने शुं करवा वांछो छो. माटे हे भाई! मह्हारुं कहेवुं मानीने आ राज्य भोगवो. परंतु उतावला थइने जो संसार मूकशो, तो पछीथी घणोज पश्चात्ताप करशो! अने वली पछी तमे कहेशो के, भाईए कह्युं नहोतुं. माटे हालमां सांसारिक सुख भोगवीने पछी वृद्धावस्थामां संयम लेज्यो. एवी रीते शशिप्रभे कह्युं. त्यारे शूरप्रभ कहेतो हवो. अरे भाई! ए तमे शुं कह्युं? ॥ धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥ एटले धर्म तो प्रमाद मूकीने जलदीथीज करवो. माटे आ राज्य ल्यो. एवी रीते कहीने बलात्कारे पोताना भाईने राज्य आपी शूरप्रभ राजाये श्रीगुरु पासे जइ दीक्षा लीधी.

पछी घणां तप जप करी अंते अनशन करी, समाधिसहित काल करीने पांचमा ब्रह्मदेवलोकने विषे देवतापणे उपन्या. हवे शशिप्रभराजा राज्य भोगवी, *सात व्यसन सेवी मरीने त्रिजी नरकने विषे नारकीपणे उपन्यो. हवे शूरप्रभ देवताये अवधिज्ञानना बले करी जोयुं, त्यारे पोताना भाई शशिप्रभने त्रिजी नरकने विषे दीठो. देखीने विचार्युं के, एणे म्हारुं कहेलुं न मान्युं, माटे नारकी थयो, ने घणु दुःख भोगवे छे. तोयपण हुं ते दुःख टालुं. एम धारी ते देवता मोहनो लीधो नरकावासामां आव्यो. आवीने पोताना भाईने घणो घणो ताणवा मांड्यो, तेम तेम ते घणीज वेदना पामवा लाग्यो. पछी देवता कहे के, भाई ! तें म्हारुं कहेवुं न मान्युं, भूंडा में तने घणुंए कह्यु हतुं, तोपण तु समज्यो नही. माटे हवे शुं करीश? त्यारे ते नारकी कहे. हे भाई ! हवे शुं करु? पछी शूरप्रभ देव, परमाधर्मिने भलामण देइ पाछो दे-

* १ जुगटु, २ मांसभक्षण, ३ सुरापान, ४ वेश्यागमन, ५ आहेडीकर्म (मृगयाकरवी) ६ चोरीकरवी, ७ परस्त्रीसेववी

वलोके गयो. शशिप्रज्ञ घणोज पश्चाताप पाम्यो. पण ते पश्चाताप कांइ काम आव्यो नही. तेम जे प्राणी चिंतामणी रत्न समान मनुष्यजव पामीने जिनधर्म नहि करे, ते प्राणी शशिप्रज्ञ राजानी पेठे महा शोचनाने पामशे !! अने जे प्राणी शूरप्रज्ञ राजानी पेठे प्रमाद मूकीने, जलदीथी धर्मसाधन करशे, ते प्राणी मोक्ष देवलोकनां सुख पामशे. एवुं जाणी, प्रमाद मूकीने धर्मसाधन करवु. ए उपदेश.

शोचति ते वराकाः पश्चात् समुपस्थिते मरणे

सोअंति ते वरांया । पच्छा समुवठियंमि मरणंमि ॥

पापप्रमादवशेन न संचितः यैः जिनधर्मः

पावपमायवसेणं । न संचियो जेहिं जिणधम्मो ॥५४॥

अर्थ.—(जेहिं के०) जेमणे (पावपमायवसेणं के०) पापरूप प्रमादना वशे करीने (जिणधम्मो के०) जिनधर्म जे ते (न संचियो के०) पोताना आत्माने विषे नथी संचय कर्यो. अर्थात् पोताना आत्मामां जिनधर्म बरोबर ठसाव्यो

नथी. (ते के०) तेवा (वराया के०) रांक पुरुषो जे ते एटले अज्ञान कष्टने करनारा पुरुषो जे ते (मरणंमि के०) मरण (समुवठियंमि के) प्राप्त थये सते (पच्छा के०) पछी (सोअंति के०) शोक करे छे. के अरेरे! आपणे कांइ पण धर्म साधन कर्या विना परलोकने विषे क्यांथी सुखी थइशु ! ! इत्यादिक घणोज पश्चात्ताप करे छे. ॥ ५४ ॥

भावार्थ–हे जीव ! जेवी जोइए तेवी तने धर्मसाधन करवानी सामग्री मली, तोपण कुगुरुना उपदेशथी जिनआज्ञा रहित अनेक प्रकारनां अज्ञान कष्ट करी, आ लोक तथा परलोक ए प्रकारे बे लोकनुं सुख हारी गयो. केम के, लोकमां मनावा पूजावाना अहंकारथी, समज्या विना अज्ञान कष्ट कर्यां, तेथी परलोकमां तने घणोज पश्चात्ताप थशे. माटे थोडुं पण जिनआज्ञा सहित धर्मसाधन करवामा प्रमाद रहित था. अर्थात् *पांच प्रकारना प्रमादना वशथी विराम पामीने जलदीथी धर्मसाधन करय ॥ ५४ ॥

---

* १ मद, २ विषय, ३ कषाय, ४ निद्रा, अने ५ विकथा.

धिक्धिक्धिक् संसारं देवः मृत्वा यत् तिर्यङ् भवति
धी धीधी संसारं । देवो मरिऊण जं तिरी होई ॥
मृत्वा राजराजाश्चक्रवर्तिनः परिपच्यन्तेऽनएव नरकज्वालाभिः
मरिऊण रायराया । परिपच्चइ निरयजालाए ॥५५॥

अर्थ—(जं के०) जे कारण माटे (देवो के०) देव जे ते (मरिऊण के०) मरण पामीने (तिरी के०) तिर्यंच (होइ के०) थाय छे ! अर्थात् देवता मरीने तिर्यंचमां तथा पृथ्वीआदिकमां उत्पन्न थाय छे ! अने (रायराया के०) राजाना पण राजा जे चक्रवर्त्ती, ते (मरिऊण के०) मरण पामीने (निरयजालाए के०) नरकनी जालावडे करीने (परिपच्चइ के०) अतिशे पचाय छे ! माटे (संसारं के०) ते संसारने (धी धी धी के०) धिक्कार थाउ ! धिक्कार थाउ !! धिक्कार थाउ !!! इहां अतिशे धिक्कार जणाववाने माटे त्रण वखत धिक्कार कह्यो छे. ॥ ५५ ॥

भावार्थ.—कोइने एकवार धिक्कार ! कोइने बे वार धिक्कार !! पण आ संसारने तो त्रणवार धिक्कार कह्यो. तेनुं कारण ए छे के, देवता सरखा महा ऋ-

ऋिवंत पण मरीने तिर्यंच गतिने विषे अथवा पृथ्वीआदिकमां जडपाषाण पणे उत्पन्न थाय छे! आ शुं छेतुं आश्चर्य छे!! तथा छ खंडना भोक्ता, तथा चोसठ हजार स्त्रीयोना पति, तथा चोराशी लाख हाथी, चोराशी लाख घोडा, चोराशी लाख रथ, अने छन्नुक्रोड पायदल, वली नव निधान, अने चौदरत्न तथा सोल हजार जक्ष तथा बत्रीस हजार मुकुटबंध राजा इत्यादिक, रात्री दिवस जेनी सेवामां रह्या छे, एवा चक्रवर्त्ती राजा पण मरीने नरकनी ज्वालामां उत्पन्न थाय छे!! त्यां ते चक्रवर्त्तिने परमाधर्मी, महा वेदना उपजावे छे. अहो! हो!! आ ते शुं थोडी आश्चर्यकारक वार्त्ता छे!!! ॥५५॥

यानि अनाथः जीवः द्रुमस्य पुष्पं इव कर्मएववातस्तेनहृतः

जांइ अणाहो जीवो । दुम्मस पुप्फं वे कम्मवायहउ ॥

धनधान्याभरणानि गृहस्वजनकुटुंबं पुत्रवापि

धणधन्नाहरणाइं । घरसयणकुटुंब मिक्केवि ॥ ५६ ॥

अर्थ.–(अणाहो के०) अनाथ एवो, (जीवो के०) जीव जे ते (धणधन्नाहरणाइं के०) धन, धान्य, अने आजरणोने तथा (घरसयणकुडुंब के०) घर, स्वजन, अने कुटुंब जे तेमने (मिल्लेवि के०) मूकीने पण (कम्म वाय हत्त के०) कर्मरूप वायुए करीने हणायो सतो (डुम्मस के०) वृक्षना (पुप्फं व के०) पुष्पनी पेठे (जाइ के०) जाय ठे. अर्थात् हेठे पडे ठे. ॥ ५६ ॥

जावार्थ.–जेम वायुथी पराधीन थयेलुं पुष्प, थोडीवारमां नीचे पडी जाय ठे, तेम आ जीव पण कर्मे प्रेर्यो सतो धन, धान्य, कुटुंब परिवार, घर, हाट, हवेली अने महोटी महोटी ईमारतो, तथा सारां सारां घरेणां इत्यादिक साहबी मूकीने, अनाथ एटले रांक जेवो थइने, नरकादिक डुर्गतिने विषे जाय ठे. त्यां गया पठी पूर्वे कहेली कोइ पण वस्तु ते जीवने खप लागती नथी. माटे हे जीव! परिणामे जे वस्तु तहारी साथे नथी आवती, तेवी वस्तु उपरथी मोह ममत्वनो त्याग करीने, जे परजवने विषे साथे आवीने सुख करे ठे, तेवा ज्ञानदर्शन चारित्रादिक धर्मनुं आराधन करय. ॥५६॥

उषित गिरिषु उषितं कंदराष्ठु उषितं समुद्रमध्ये

वसियं गिरीसु वसियं । दरीसु वसियं समुद्दमझंमि ॥

वृक्षाग्रेष च उषितं संसारे ससरता कदाचित्

रुरकंग्गेसु यं वसियं । संसारे संसरंतेणं ॥ ५७ ॥

अर्थ.—हे आत्मन्! (संसारे के०) संसारने विषे (संसरंतेणं के०) पर्यटन करतो एवो जे तुं, तेणे (गिरीसु के०) पर्वतोने विषे (वसियं के०) निवास कर्यो छे. तथा (दरीसु के०) पर्वतोनी गुफाने विषे पण (वसियं के०) निवास कर्यो छे. तथा (समुद्दमझंमि के०) समुद्रनी मध्ये (वसियं के०) निवास कर्यो छे. (य के०) वळी क्यारेक (रुरकग्गेसु के०) वृक्षना अग्रने विषे (वसियं के०) निवास कर्यो छे. अर्थात् पूर्वे कहेला सर्व स्थानकोमां तुं अनंतीवार निवास करी आव्यो छे. माटे त्हारुं निवासस्थान एक ठेकाणे नथी. ॥ ५७ ॥

भावार्थ.—कोइ शिष्यने पोताना देशनुं, तथा पोताना गामनुं, तथा पोताने रहेवानी ईमारतनुं, तथा पोतानी उत्तम जातिनुं, तथा पोताना प्रसिद्ध

कुलनुं, तथा पोताना उत्तम वर्णनुं, इत्यादिक अभिमानने धारण करतो जो इने, गुरु उपदेश करे छे. के, हे शिष्य! तुं मिथ्या अभिमान शुं करवा करे छे? परंतु तुं विचार कर के, आ संसारमां भ्रमण करतां केटलीएक वखत तुं पर्वतने विषे पथ्थररूपे थइ आव्यो छे, तथा केटलीएक वखत पर्वतनी गुफामां पण सिंहादिक पशुरूपे थइ आव्यो छे, तथा केटलीएक वखत समुद्रने विषे जल जंतु रूपे थइ आव्यो छे, तथा केटलीएक वखत वृक्षोना अग्रभागमां कागडा प्रमुख पक्षिरूपे निवास करी आव्यो छे. इत्यादिक घणीक जग्याए निवास करी आव्यो छे. माटे त्हारुं कीयुं एक निवासस्थल छे? अर्थात् एक पण छे काणे निवास करवाना स्थाननो त्हारो निश्चय नथी. तोपण म्हारुं म्हारुं करीने मिथ्या अभिमान शुं करवा करे छे? ॥ ५७ ॥

देवः नैरयिकः इति च कीटः पतंगः इति मानुषः एषः

देवो नेरइउ त्ति यं। कीडे पयंगु त्तिं माणुसो एसो ॥

रूपीरूपवान् च विरूपः सुखभागी दुःखभागी च

रूवंस्सी यं विरूवो[13] । सुहभागी[14] दुखभोगी[15] यं ॥५८॥

अर्थ.—हे जीव! तुं केटलीएक वखत (देवो के०) देव थयो छे, तथा (नेरइउ के०) केटलीएक वखत नारको ए प्रकारे थयो छे, (य के०) वली (कोड के०) केटलीएक वखत कृमियादिक कीडो थयो छे, तथा (पयंगुत्ति के०) केटलीएक वखत पतंगियो ए प्रकारे थयो छे. वली (माणुसो के०) केटलीएक वखत मनुष्य थयो छे. वली (एसो के०) एज तुं (रूवस्सी के०) केटलीएक वखत रूपवंत थयो छे. (य के०) वली एज तुं (विरूवो के०) केटलीएक वखत कुरूपवंत थयो छे. (य के०) वली (सुहभागी के०) केटलीएक वखत सुखनो भोगवनारो थयो छे. अने वली (दुखभागी के०) केटलीएक वखत दुःखनो भोगवनारो पण थयो छे.

भावार्थ.—आ जीवे नटवानी पेठे जूदां जूदां रूपे करीने आ संसाररूपी रंगभूमिमां अनेक प्रकारनां नाटक कर्यां छे. जेम के, कोइक वखत देवतानो

कुलनुं, तथा पोताना उत्तम वर्णनुं, इत्यादिक अभिमानने धारण करतो जो इने, गुरु उपदेश करे छे. के, हे शिष्य! तुं मिथ्या अभिमान शुं करवा करे छे? परंतु तुं विचार कर के, आ संसारमां भ्रमण करतां केटलीएक वखत तुं पर्वतने विषे पथ्थररूपे थइ आव्यो छे, तथा केटलीएक वखत पर्वतनी गुफामां पण सिंहादिक पशुरूपे थइ आव्यो छे, तथा केटलीएक वखत समुद्रने विषे जलजंतु रूपे थइ आव्यो छे, तथा केटलीएक वखत वृक्षोना अग्रभागमां कागडा प्रमुख पक्षिरूपे निवास करी आव्यो छे. इत्यादिक घणीक जग्याए निवास करी आव्यो छे. माटे तहारुं कीयुं एक निवासस्थल छे? अर्थात् एक पण छे काणे निवास करवाना स्थाननो तहारो निश्चय नथी. तोपण महारुं महारुं करीने मिथ्या अभिमान शुं करवा करे छे? ॥ ५७ ॥

देवः नैरयिकः इति च कीटः पतंगः इति मानुषः एष
देवो नेरइत्ति यं । कीडे पयंगु त्तिं माणुसो एसो॥

रूपीकृपवान् च विरूपः सुखभागी दुःखभागी च

रूवंस्सी य विरूवो । सुहभागी डुखभागी य ॥५८॥

अर्थ.—हे जीव! तुं केटलीएक वखत (देवो के०) देव थयो छे, तथा (ने-
रइउ के०) केटलीएक वखत नारको ए प्रकारे थयो छे, (य के०) वली (कोड
के०) केटलीएक वखत कृमियादिक कीडो थयो छे, तथा (पयंगुत्ति के०) के-
टलीएक वखत पतंगियो ए प्रकारे थयो छे. वली (माणुसो के०) केटलीएक
वखत मनुष्य थयो छे. वली (एसो के०) एज तुं (रूवस्सी के०) केटलीएक व-
खत रूपवंत थयो छे. (य के०) वली एज तुं (विरूवो के०) केटलीएक वखत
कुरूपवंत थयो छे. (य के०) वली (सुहभागी के०) केटलीएक वखत सुखनो
जोगवनारो थयो छे. अने वली (डुखभागी के०) केटलीएक वखत दुःखनो
जोगवनारो पण थयो छे.

जावार्थ.—आ जीव नटवानी पेठे जूदां जूदां रूपे करीने आ संसाररूपी
रंगभूमिमां अनेक प्रकारनां नाटक कर्यां छे. जेम के, कोइक वखत देवतानो

वेश नजठ्यो, त्यारे एवुं विचार्युं के, जगत्मां म्हारा जेवो कोइ सुखीयो नथी. तथा कोइक वखत नारकीनो वेश नजठ्यो, त्यारे एवुं विचार्युं के, जगत्मां म्हारा जेवो कोइ दुःखीयो नथी. तथा कोइक वखत तिर्यंचनो वेष नजठ्यो, त्यारे एवुं विचार्युं के, जगत्मां म्हारा जेवुं कोइने पराधीनपणानुं दुःख नथी. वळी कोइक वखत मनुष्यनो वेष नजठ्यो, त्यारे एवुं विचार्युं के, जगत्मां कोइ म्हारा जेवो श्रेष्ठ बुद्धिवालो नथी. एमज कोइक वखत पोताना पुद्गलना रूपनो अहंकार कर्यो के, म्हारा जेवो जगत्मां कोइ रूपालो नथी. तथा ज्यारे कुरूपवान् थयो, त्यारे एवुं विचार्युं के, म्हारा जेवो जगत्मां कोइ कुरूपवान् नथी. एम मांकडानी पेठे कोइ वखत सुखी थइने नाच्यो, अने कोइ वखत दुःखी थइने नाच्यो. माटे हे आत्मन्! ए सर्वे वेशने असत्य जाणीने, फरीथी तेवा वेश धारण करवा पडे नहीं, तेवो उद्यम कर. ॥ ५८ ॥

राजा इति च द्रमकोरक इति च एषः श्वपाक इति एषः वेदवित्

राजेत्ति ये दमगुत्ति यें । एस सवागुत्ति एस वेयविऊ ॥

स्वामी दासः पूज्यः खल इति अधनः धनपतिरिति

सामी दासो पुज्जो । खलोत्ति अधणो धणवइत्ति ॥५९॥

नापि अत्र कोपि नियमः स्वस्यकर्मतस्यविनिवेशः तस्यमदृशीकृताचेष्टायेनसः

नवि इत्थ कोइ निअमो । सकम्मविणिविठसरिसकयचिठो ॥

अन्यान्यरूपवेषः नटइव परावर्त्तते जीवः

अन्नुन्नरूववेसो । नडुव्व परिअत्तए जीवो ॥६०॥ युग्मम् ॥

अर्थ —हे जीव ! तुं केटलीएक वखत (राउत्ति के०) राजा ए प्रकारे थयो. (य के०) वली (दमगुत्ति के०) भीखारी ए प्रकारे थयो. (य के०) वली (एस के०) एज तुं (सवागुत्ति के०) चंडाल ए प्रकारे थयो. वली (एस के०) एज तुं (वेयविऊ के०) वेदनो जाण थयो वली (सामी के०) स्वामी थयो. अने (दासो के०) दास थयो. (पुज्जो के०) पूज्य थयो. अने (खलोत्ति के०) खल ए प्रकारे थयो. वली (अधणो के०) निर्धन थयो. अने (धणवइत्ति के०) धनपति ए प्रकारे थयो. ॥ ५९ ॥–(इत्थ के०) एमां. एटले पूर्वे कह्यु तेमा (कोइ

के०) कोइ प्रकारनो (निअमो के०) नियम जे ते (नत्रि के०) नथीज. केम के, (सकम्म के०) पोतानां ज्ञानावरणीयादिक जे जे कर्म, तेनी (विणिविठ के०) विनिवेश एटले प्रकृति, स्थिति, अनुभाग अने प्रदेश ते रूप जे रचना, तेना (सरलि के०) सरखी (कयचिठो के०) करी छे चेष्टा ते जेणे, एटले देवादिक पर्याय रूपनो अभ्यास (आश्रय)रूप व्यापार ते जेणे एवो सतो (नडुव के०) नटनी पेठे (अन्नुन्न के०) अन्य अन्य छे (रूववेसो के०) रूप अने वेश ते जेनो एवो (जीवो के०) जीव जे ते (परिअत्तए के०) पर्यटन करे छे. ॥ ६० ॥

भावार्थ.—हे आत्मन् ! तुं चौदराज लोकरूप चौटामां, राजा प्रजादिकरूपे स्त्री पुरुषोना वेश लइने, नटुआनी पेठे अनेक प्रकारे निष्फल नाच्यो, पण तेमांथी तने कोइ प्रकारनो अविनाशी सरपाव मल्यो नही. उलटो च्यार गतिमां भ्रमण करवारूप सरपाव मल्यो, तोपण ते भ्रमण करवाना अभ्यास थकी निवृत्ति पामतो नथी. जेम कोइ अफिण प्रमुखनो व्यसनी होय, ते व्यसनी ते अफिणने एम जाणे छे के, आ अफिण खावाथी घणा माणसोना

जीवनां जोखम थाय छे, तथा ते खातां पण कडवुं झेर जेवुं लागे छे, तथा दे खातुं पण काला ठीकरा जेवुं खराब देखाय छे, अने तेनी सुगंध पण अत्तर चंदन जेवी उत्तम नथी. तथा तेना (अफिणना) खावाथी लोकमां पण आबरु इजतनो घटाडो देखाय छे. तथा ते खावाथी कांइ उत्तम रसायण जेवो गुण नथी थतो. एटलुंज नही, परंतु शरीर पण खराब थतुं देखाय छे. वली ते अफिण न मलवाथी कोइ वखत टांटिया घशीने मरवा वखत पण आवे छे. इत्यादिक अफिणना अनेक प्रकारना अवगुण जाणे छे, देखे छे, अने अनुभवे छे; तोपण तेने मूकी शकतो नथी तेनुं कारण कांइक अभ्यास अने कुसंग विना बीजुं जणातुं नथी. तेम आ जीवने पण अनादिकालना अभ्यासथी तथा विषयी जीवोनी सोबतथी, आ पंच प्रकारनां विषयसुखमां दुःख छे, एम जाणे छे, देखे छे, तथा अनुभवे छे, तोपण अफिणना व्यसननी पेठे सारुं मानी बेठो छे. तेथी एने अनेक प्रकारनां नीचां उंचां रूप करी आ संसारने विषे नाटक करवुं पडे छे. वली शास्त्रमां कह्युं छे केः—

॥ अनुष्टुप्वृत्तम्. ॥

अवमानात्परिभ्रंशाद्वधबन्धधनक्षयात् ॥
प्राप्ता रोगाश्च शोकाश्च जात्यन्तरशतेष्वपि ॥ १ ॥

अर्थ—अपमानथी, तथा उंची पदवीथी पडवाथी, तथा वध बंध अने धननो क्षय ते थकी शैकडो जातिमां रोग ने शोक, आ जीवे जोगव्यां छे. ॥१॥ आ अधिकार संबंधी श्रीआचारांगजी सूत्रमां विशेष प्रकारे कह्युं छे, त्यांथी जोइ लेवुं.

नरकेषु वेदनाः अनुपमाः असातमसुखंबहुलयाप्तुताः
नरएसु वेअणाउ । अणोवमाउ असायबहुलाउ ॥
रेजीव त्वया प्राप्ताः अनंतकृत्वः बहुविधाः
रेजीव तए पत्ता । अणंतखुत्तो बहुविहाउ ॥ ६१ ॥

अर्थ.—(रे जीव के०) हे जीव! (तए के०) ते (नरएसु के०) रत्नप्रभादिक सात नरकने विषे (अणोवमाउ के०) उपमा रहित एवीयो (असायबहुलाउ के०) दुःखे करीने भरेली एवीयो, एटले अशाता वेदनीय कर्मथी उत्पन्न

थएली एवीयो, अने (वहुविहाउ के०) बहु प्रकारनी (वेअणाउ के०) वेदनाउ जे ते (अणंतखुत्तो के०) अनतीवार (पत्ता के०) पामी ठे. अर्थात् तु जोगवी चूक्यो ठे. ॥ ६१ ॥

जावार्थ.—हे आत्मन्! तें बीजी गतियोमा तो अनेक प्रकारनां डुःख जोगव्यां, परंतु रत्नप्रजादिक नरकोनां डुःख तो कही शकाय तेवां ठेज नही! केम के, तेने विषे अनंती शीत वेदना. ॥ १ ॥ तेमज अनती उष्ण वेदना, एटले आपणे अहिंना आकरा धखधखता खेरना अंगारा होय, तेना उपर ते उष्ण वेदनीवाला नारकीना जीवने सुवाडे, तो तेने घणीज निद्रा आवी जाय. ॥ २ ॥ तथा एवीज रीतनी अनंती कुधा वेदना, एटले जगत्मां रहेला सर्व घृतादिक पुजलो ते नारकीना जीवने खवरावीए, तोपण तेनी कुधा पूरी न थाय. ॥ ३ ॥ तेमज अनंती तृषा वेदना, एटले जगत्मां रहेला सर्व समुद्रोनां पाणी ते नारकीना जीवने पाइए, तोपण ते नारकीना जीवनी तृषा ठीपे नही. ॥ ४ ॥ तेमज अनंती खरज वेदना, एटले अनेक प्रकारनां तर-

॥ अनुष्टुपवृत्तम्. ॥

अपमानात्परिभ्रंशाद्वधबन्धधनक्षयात् ॥

प्राप्ता रोगाश्च शोकाश्च जात्यन्तरशतेष्वपि ॥ १ ॥

अर्थ—अपमानथी, तथा उंची पदवीथी पडवाथी, तथा वध बंध अने धननो क्षय ते थकी शैकडो जातिमां रोग ने शोक, आ जीवे जोगव्यां छे. ॥१॥ आ अधिकार संबंधी श्रीआचारांगजी सूत्रमां विशेष प्रकारे कह्युं छे, त्यांथी जोइ लेवुं.

नरकेषु वेदनाः अनुपमाः असातमसुखंबहुलयायुताः

नरएसु वेअणाउ । अणोवमाउ असायबहुलाउ ॥

रेजीव त्वया प्राप्ताः अनंतकृत्वः बहुविधाः

रेजीव तए पत्ता । अणंतखुत्तो बहुविहाउ ॥ ६१ ॥

अर्थ.—(रे जीव के०) हे जीव! (तए के०) ते (नरएसु के०) रत्नप्रभादिक सात नरकने विषे (अणोवमाउ के०) उपमा रहित एवीयो (असायबहुलाउ के०) दुःखे करीने भरेली एवीयो, एटले अशाता वेदनीय कर्मथी उत्पन्न

थएली एवीयो, अने (बहुविहाउं के०) बहु प्रकारनी (वेअणाउं के०) वेदनाउं
जे ते (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (पत्ता के०) पामी छे अर्थात् तुं भोगवी
चूक्यो छे. ॥ ६१ ॥

भावार्थ.–हे आत्मन्! तें बीजी गतियोमां तो अनेक प्रकारनां दुःख भोगव्यां, परंतु रत्नप्रभादिक नरकोनां दुःख तो कही शकाय तेवां छेज नहीं! केम के, तेने विषे अनंती शीत वेदना. ॥ १ ॥ तेमज अनंती उष्ण वेदना, एटले आपणे अहिंना आकरा धखधखता खेरना अंगारा होय, तेना उपर ते उष्ण वेदनीवाला नारकीना जीवने सुवाडे, तो तेने घणीज निद्रा आवी जाय. ॥ २ ॥ तथा एवीज रीतनी अनंती क्षुधा वेदना, एटले जगत्मां रहेला सर्व घृतादिक पुद्गलो ते नारकीना जीवने खवरावीए, तोपण तेनी क्षुधा पूरी न थाय. ॥ ३ ॥ तेमज अनंती तृषा वेदना, एटले जगत्मां रहेला सर्व समुद्रोनां पाणी ते नारकीना जीवने पाइए, तोपण ते नारकीना जीवनी तृषा छीपे नहीं. ॥ ४ ॥ तेमज अनंती खरज वेदना, एटले अनेक प्रकारनां तर-

वार प्रमुख शस्त्रवडे करीने, ते नारकीना जीवने घर्षण करे, तोपण ते नारकीना जीवनी खरज मटे नहीं. ॥ ५ ॥ तेवी रीते अनंती परवशपणानी वेदना एटली बधी छे के, आखा जगत्ना परवशपणानी वेदना एकठी करीए, तोपण तेना बरोबर न थाय. ॥ ६ ॥ तेवी रीते ज्वर ॥ ७ ॥ दाह ॥ ८ ॥ जय ॥ ९ ॥ अने शोक ॥ १० ॥ ए चारनी वेदना आखा जगत्नी एकठी करीए, ते थकी पण एकेक वेदना अनंतगुणी जाणवी. आवी अनंतगुणी वेदनाउ, सात व्यसनो सेवनार प्रमुखने जोगववी पडे छे. जेम के, कोइए परस्त्री संग कर्यो होय, तेने त्यां (नरकमां) तेज स्त्रीना आकार जेवी लोढानी पुतली बनावीने, अने तेने अग्निवडे सारी पेठे लालचोल धखधखती करीने, ते स्त्रीनी साथे ते परमाधर्मियो अनेकवार ते पुरुषने बलात्कारे आलिंगन करावे छे. इत्यादिक नरकने विषे अनंतगुणी वेदना शास्त्रमां कही छे. तेने विचारीने हे मंदमते! कांइक तो पाप करतां पाछो उसरय! ॥ ६१ ॥

आ नरकनां दुःखना अधिकारने विशेषे जाणवानी मरजी होय तो श्री

सूयगडांग सूत्रना प्रथम श्रुतस्कंधना पाठमां नरक विभक्ति अध्ययनने विषे जोइ लेज्यो.

देवत्वे· मनुजत्वे पराभियोगत्वं उपगतेन
देवत्ते मणुअत्ते । पराभिओगत्तणं उवगएणं ॥
भीषणदुःख बहुविध अनंतकृत्वः समनुभूत
भीसणदुहं बहुविहं । अनंतखुत्तो समणुभूअं ॥ ६१ ॥

अर्थ—हे जीव! (देवत्ते के०) देव भवने विषे, तथा (मणुअत्ते के०) मनुष्य भवने विषे (पराभिओगत्तणं के०)परतंत्रपणाने (उवगएणं के०) पाम्यो एवो तुं जे तेणे (बहुविहं के०) बहु प्रकारनुं (भीसणदुहं के०) भयानक दुःख जे ते (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (समणुभूअं के०) अनुभव कर्युं छे. ॥ ६१ ॥

भावार्थ—हे आत्मन्! विशेष ज्ञानवंत एवा देव भवने विषे, तथा मनुष्य भवने विषे पण, स्वतंत्रपणुं मूकीने परतंत्रपणा वडे, एटले परवशपणे रहीने, अर्थात् इंद्रियोने वश थइने, महामहा कष्ट अनंतीवार भोगव्यां छे.

एटले इंद्रियोए जेम जेम तने नचाव्यो, तेम तेम तुं नाच्यो, ने तेथी महा जया नक दुःखने पाम्यो; परंतु ते इंद्रियोने तें वश न करी. माटे ज्यारे त्यारे पण, ते इंद्रियोने वश करीने आत्मसाधनमां वर्त्तिश, त्यारेज तहारुं कल्याण थशे ॥६२

तिर्यग्गतिं अनुप्राप्तः भीममहावेदनाः अनेकविधाः

तिरियगइं अणुपत्तो । भीममहावेअणा अणेगविहा ॥

जन्ममरणारघट्टे अनन्तकृत्वः परिभ्रान्तः

जम्मणमरणरहट्टे । अणंतखुत्तो परिब्भमिउ ॥ ६३ ॥

अर्थ.—हे आत्मन्! तुं (तिरियगइं के०) तिर्यंच गतिने (अणुपत्तो के०) पाम्यो छे. त्यां (अणेगविहा के०) अनेक प्रकारनी (भीममहावेअणा के०) भयंकर एवी महोटी वेदनाउने सहन करतो सतो (जम्मण मरण रहट्टे के०) जन्म मरणरुप रहेंटने विषे (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (परिब्भमिउ के०) परिभ्रमण करी आव्यो छे. ॥ ६३ ॥

भावार्थ.—हे जीव! तुं तिर्यंच गतिने विषे गयो, त्यां आगल गधेडादिपणे

अवतरीने कुंजारादिकना हाथनां घणां डफणां खाइ आव्यो ठे. वळी घोडा प्रमुखना अवतार धारण करीने घणा कोरडादिकना प्रहार सहन करी आव्यो ठे. अने हाथी प्रमुख थइने अंकुशना प्रहार सहन करी आव्यो ठे. वली बलद प्रमुखना जवमां घणी परुणीनी आरोना प्रहार खाइ आव्यो ठे. वली मांकडां प्रमुखना जवमां घेरघेर शलामो करी नाचीने रोटलाना टुकडा पराणे पामवानुं कष्ट सहन करी आव्यो ठे. वली बोकडा प्रमुखना जवमां मरणातकष्ट सहन करी आव्यो ठे. वली पोपट प्रमुखना जवमां पांजरादिकने विषे बंधनकष्टने सहन करी आव्यो ठे. अर्थात् एवुं कोइ डुःख नथी के, जे डुःखने तें सहन नथी कर्युं!! ए प्रकारे अनंतीवार घोर महा जयानक डुःख तें सहन कर्यां ठे. माटे हवे एवुं धर्मसाधन कर्य के, जेथी तेवां डुःख जोगववां पडे नही ॥ ६३ ॥

यावंति कान्यपि डुःखानि शारीरिणि मानसानि च संसारे

जावंति केंवि डुर्का । सारीरा माणसा वै संसारे ॥

प्राप्तः अनंतकृत्वः जीवः संसारकान्तारे

पत्तो अणंतखुत्तो । जीवो संसारकंतारे ॥ ६४ ॥

अर्थ.—(जीवो के०) जीव जे ते (संसारे के०) संसारने विषे (सारीरा के०) शरीर संबंधी (व के०) वली (माणसा के०) मन संबंधी (जावंति के०) जेटलां (केवि के०) कोइ पण (डुक्का के०) डुःख छे, तेने (संसारकंतारे के०) संसाररूपी अटवीने विषे (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (पत्तो के०) पाम्यो छे. एटले संसाररूप अटवीमां परिभ्रमण करतां आ जीव सर्वे डुःख सहन करी आव्यो छे. ॥ ६४ ॥

भावार्थ.—आ संसारने विषे डुःख बे प्रकारनां छे. एक शरीर संबंधी रोगादिके करीने डुःख छे, अने बीजुं मन संबंधी इष्ट वस्तुना वियोगादिक थकी डुःख छे. ते सर्वे डुःख आ संसाररूप अटवीने विषे भ्रमण करतां, आ जीवे अनंतीवार भोगव्यां छे. ॥ ६४ ॥

तृष्णा अनंतकृत्वः संसारे तादृशी तव आसीन्नरके

तण्हा अणंतखुत्तो । संसारे तारिसी तुमं आसी ॥

या तृष्णां प्रशमितु सर्वोदधीना उदक न तारीकुर्यात् न समर्थंजयेत्

जं पसमेउ सव्वो । दहीणमुदयं न तिरीज्जा ॥६५॥

अर्थ —हे जीव! (तुमं के०) तने (तण्हा के०) तृष्णा. अर्थात् तृषा (तारिसी के०) ते प्रकारनी (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (संसारे के०) नरकरुप ससारने विषे (आसी के०) उत्पन्न थइ हती. (जं के०) जे तृषाने (पसमेउं के०) शमाववाने अर्थे (सव्वोदहीण के०) सर्व समुद्रोनुं पण (उदयं के०) जल जे ते (तीरिज्जा के०) न समर्थ थाय!!!॥ ६५ ॥

आ प्रकारनो अर्थ प्रथम नरकनी वेदनामा कही गया छीए, माटे पुनरुक्ति दोषनुं निवारण करवा माटे आ प्रकारनो भावार्थ जाणवो. के, हे जीव! तने अनती तृष्णा उत्पन्न थइ छे, ते तृष्णा शमाववाने माटे, सर्व समुद्रोना पाणीना बिंदु जेटला धनादिकवडे पण तहारी तृष्णा पूरी थाय तेम नथी. कह्यु छे के:—

प्राप्तः अनन्तकृत्वः जीवः संसारकान्तारे

पत्तो अणंतखुत्तो । जीवो संसारकंतारे ॥ ६४ ॥

अर्थ.–(जीवो के०) जीव जे ते (संसारे के०) संसारने विषे (सारीरा के०) शरीर संबंधी (व के०) वली (माणसा के०) मन संबंधी (जावंति के०) जेटलां (केवि के०) कोइ पण (डुक्का के०) डुःख छे, तेने (संसारकंतारे के०) संसाररूपी अटवीने विषे (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (पत्तो के०) पाम्यो छे. एटले संसाररूप अटवीमां परिभ्रमण करतां आ जीव सर्वे डुःख सहन करी आव्यो छे. ॥ ६४ ॥

भावार्थ.–आ संसारने विषे डुःख बे प्रकारनां छे. एक शरीर संबंधी रोगादिके करीने डुःख छे, अने बीजुं मन संबंधी इष्ट वस्तुना वियोगादिक थकी डुःख छे. ते सर्वे डुःख आ संसाररूप अटवीने विषे भ्रमण करतां, आ जीवे अनंतीवार जोगव्यां छे. ॥ ६४ ॥

यत्पृथिव्यां व्रीहियवं । हिरण्यं पशवः स्त्रियः ॥
नालमेकस्य तत्सर्व । मिति पश्यन्न मुह्यति ॥ १ ॥

अर्थ —सघली पृथ्वीमां उत्पन्न थएली अनेक प्रकारनी डांगेर तथा अनेक प्रकारना घउं अने जव विगेरे सघलुं धान्य, जो एक जणने प्राप्त थाय, तो पण तेने धान्य संबंधनी तृष्णा पूरी न थाय. तेमज सघला जगत्मां रहेलुं हीरा, माणेक, मोती, सोनुं, रूपु विगेरे धन, एक पुरुषने प्राप्त थाय, तोपण ते पुरुषनी धन सबंधिनी तृष्णा पूरी न थाय. तेमज जगत्ने विषे जेटला हाथी, घोडा, उंट, बलद, गायो, भेंशो विगेरे चतुष्पद जीवो छे, ते जो एक जणने प्राप्त थाय, तोपण ते पुरुषनी चतुष्पद सबंधिनी तृष्णा पूरी न थाय. तेमज जगत्ने विषे रूपाक्षीमां रूपाली देवांगनाउ तथा महोटा महोटा राजानी राणीयो तथा महोटा महोटा धनाढ्यनी स्त्रीयो जेवी के, अत्यंत लावण्यवाली, अत्यंत रूपवाली, अत्यंत गुणवाली अने सुंदर सुगंधीवाली एवी जवान स्त्रीयो जो एक पुरुषने प्राप्त थाय तोपण, ते पुरुषनी स्त्री संबंधि तृष्णा

पूरी न थाय. ए प्रकारनो विचार करीने जे डाह्यो पुरुष वैराग्यने पामे छे, तेज पुरुष संसारने विषे मोह पामतो नथी. ॥ १ ॥

माटे हे आत्मन्! उपर कह्या प्रमाणे तुं अनंतीवार विषयो जोगवी चूक्यो छे, परतु जे सुखनो तें एक वखत पण अनुभव नथी कर्यो, एवा आत्म सुखनी प्राप्तिने विषे उद्यम कर! ॥ ६५ ॥

आसीत् अनतकृत्वः ससारेनरकभवे तव क्षुधापि तादृशी
आसी आणंतखुत्तो । संसारे ते छुहावि तारिसिया ॥
या प्रशमयितु सर्वः पुद्गलकायोपिघृतादिरपि न तीर्यात् न शक्नुयात्
जं पसमेउं सव्वो । पुग्गलकाउवि न तारिज्जा ॥ ६६ ॥

अर्थ.—रे जीव! (संसारे के०) नरक भवरुप संसारने विषे (ते के०) तने (तारिसिया के०) तेवा प्रकारनी (छुहावि के०) क्षुधा पण (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (आसी के०) उत्पन्न थइ हती के, (जं के०) जे क्षुधाने (पसमेउ के०) शमाववाने (सव्वो के०) सर्व एवा (पुग्गलकाउवि के०) घृतादिरूप पुद्-

लना समूह जे ते पण (न तरिक्का के०) न समर्थ थाय ! ॥ ६६ ॥

नावार्थ.—हे आत्मन्! नरक नवने विषे तने एवी क्षुधा उत्पन्न थइ हती के, आ जगत्मां रहेला जे घृतादिक सघला सारा सारा पुद्गलोवडे पण, ते क्षुधानी शांति थाय तेम नहोतु. एवी क्षुधावेदनी तें परवशपणामां अनतीवार सहन करी ठे; माटे तने उपदेश करवानो एटलोज ठे के, आज स्वाधीनपणामां एकासणुं करवु, अथवा एक उपवास करवो, तेमां पण तने महोटो विचार थइ पडे ठे. अने वली तुं एवुं बोले ठे के, महाराथी संवत्सरीनो उपवास पण बनी शकवो कठण ठे. कारण के, महाराथी तो एक घडिवार पण नूख्युं रहेवातु नथी. एम कहीने अनेक प्रकारनां सारां सारां नोजन करावी जमे ठे. परंतु हे मूढ जीव! आवो जन्मारो थइने तें केटला मण घृतादिक मिष्ट पदार्थो खाधा हशे? तेनुं सुख लेशमात्र पण आज तने रह्युं नही. केम के, जो तुं तहारा हाथे तहारी जीन उपर हाथ फेरवी जो के, ते घृतादिक पदार्थोनी कांइ पण चिकाश जणाय ठे? अर्थात् नथी जणाती. तेमज हवे

थी पण तुं अनेक प्रकारनां पाप प्रपंचादिक करीने सारां सारां जोजन करी श, तोय पण पूर्वनी पेठे ते जिह्वाइंद्रि तृप्त थवानी नथी. अने जिह्वाइंद्रिनुं पोपण छे, तेज सर्वे इंद्रियोना पोषणनु मूल छे. एटले जेम वृक्षना मूलमां पाणी नांखीए, तो बधा वृक्षमां ते पाणी पसरे, तेम एक जिह्वाइंद्रिने छूटी मूकवाथी बीजी इंद्रियो प्रयासे करीने जीती होय, ते पण कुमार्गे चाले छे. माटे नीतिशास्त्रमां कह्युं छे के, "जितं सर्वं जिते रसे" एटले जेणे रसनाइंद्रिय जीती, तेणे सघली इंद्रियो जीती जाणवी. केम के, रसनेंद्रियने मोकली मूकवाथी मद्यमांसादिकने विषे पण प्रवृत्ति थाय छे, अने तेथी विषयनी वृद्धि थाय छे. तेणे करीने नरकादिकने विषे जवुं पडे छे. त्यां पुर्वे कहेली क्षुधावेदनी सहन करवी पडे छे. एटलाज माटे ग्रंथकारे क्षुधावेदनीना स्वरूपने विशेषे जणाववाने माटे फरीथी वर्णन कर्युं छे. माटे तेथी पुनरुक्ति दोष समजवो नही. ॥ ६६ ॥

कृत्वा अनेकानि जन्ममरणानां परावर्त्तनशतानि

काऊण अणेगाइं । जम्मणमरणपरियट्टणसयाइं ॥

दुःखेन मानुषत्वं यदि लभते यथेप्सितं सुखं जीवः

दुक्खेण माणुसत्तं । जइ लहइ जहिच्छियं जीवो ॥६७॥

अर्थ.–(जइ के०) ज्यारे (जीओ के०) जीव जे ते (अणेगाइं के०) अनेक एवां (जम्मण मरण के०) जन्म मरण तेनां (परियट्टण के०) परावर्तन तेनां (सयाइं के०) शेंकडो. एटले जन्म मरणनां शेंकडो परावर्त्तनने (काऊणं के०) करीने (दुक्खेण के०) दुःखे करीने (माणुसत्तं के०) मनुष्यपणाने पामे छे, त्या रे (जहिच्छिय के०) यथा इच्छा प्रमाणे. एटले पोतानी इच्छा प्रमाणे कुशलप णाने (लहइ के०) पामे छे. ॥ ६७ ॥

भावार्थ.–रे आत्मन् ! अनत एवां जन्म मरणनां शेंकडो एटले क्यारेक जन्म, क्यारेक मरण, ए प्रकारनां दुःख सहन करीने, ज्यारे आ जीव मनुष्यपणाने पामे छे, एटले अकाम निर्जरा अने भवस्थितिनुं परिपक्वपणुं इत्या

दिक कारण वडे करीने मनुष्यपणाने पामे ले, त्यारे तेने जोइती चीज मली शके ले. एटले देवताना सुखने आपनारो, तथा मोक्षना सुखने आपनारो आ मनुष्यजव ले. परंतु मनुष्यजव विना कोइ जव वडे सुखनी प्राप्ति थइ शकती नथी. एटलाज माटे ज्ञानी पुरुषोए सर्व जव करता आ मनुष्यजवने उत्तममां उत्तम गण्यो ले. अने दश दृष्टांते करी दुर्लज पण एटलाज माटे कह्यो ले. आ दश दृष्टांतनुं स्वरूप प्रसिद्ध ले माटे, तथा ग्रंथ विस्तार थवाना जयथी लख्युं नथी. माटे आवा मोंघामां मोंघा मनुष्यजवने पामीने एले गमावी अवसर चूकवो नहीं. ॥ ६७ ॥

तन्मनुष्यजन्म वथादशदृष्टांतवत् दुर्लभलाभ विद्युल्लतावच्चंचलं च मनुजत्वं

तं तहदुल्लहलंजं । विज्जुलयाचंचलं च माणुपत्तं ॥

धर्मे यः विषीदति सः कापुरुषः न सत्पुरुषः

धम्मंमि जो विसीयइ । सो काउंरिसो न सप्पुरिसो ॥६८॥

अर्थ.—(जो के०) जे पुरुष (तह दुल्लहलंजं के०) तथा प्रकारे एटले दु-

ल्लकादि दश दृष्टांते करी डुःखे पामवा योग्य एवुं (च के०) वली (विज्जुलया चंचलं के०) विजलीरूप लतानी पेठे चंचलं एवुं (तं के०) ते, एटले ते योग्य एवुं (मणुयत्तं के०) मनुष्यपणुं, तेने पामीने (धम्मंमि के०) धर्मने विषे (विसीयइ के०) खेद पामे ढे, (सो के०) ते (काउरिसो के०) कुत्सित (निंदित) पुरुष जाणवो. पण (सप्पुरिसो के०) सत्पुरुष (न के०) न जाणवो. ॥ ६८ ॥

जावार्थ.—जैनशासनमां प्रसिद्ध एवां दश दृष्टांते डुर्लन एवो, अने विजलीना ऊबकारानी पेठे क्षणजंगुर एवो, ने जेमां कोइ प्रकारनी पण खामी नथी एवो, एटले आ मनुष्यनो जव अढीद्वीपमां थयो, तेमां वली कर्मजूमीमां थयो, तेमां वली आर्य देशमां थयो, तेमां वली उत्तम कुलने विषे थयो, तेमां वली अविकल पंचेंड्रिये पूर्ण थयो, तेमां वली निरोगी काया पाम्यो, अने तेमां वली सद्गुरुनो अने सत् शास्त्र सांजलवानो जोग बन्यो; तेम ढतां पण जे पुरुषो, धर्मसाधन करवामां प्रमाद करे ढे, ते पुरुषो निंदा करवा योग्य थाय ढे. पण ते सत्पुरुषोनी पंक्तिमां गणवालायक थता नथी. माटे

हे जीव ! पूर्वे अनुभव करेला पशुपणाना स्वभावने मूकी देइने, मनुष्यभवने लेखे लगाडवामां उद्यम कर.

॥ उपजाति वृत्तम् ॥

मानुष्यजन्मनि तटेसंसारसमुद्रस्य लब्धेसति जिनेंद्रधर्मः न कृतः च येन
माणुस्सजम्मे तडि लद्धयंमि । जिणिंदधम्मो न कउ य जेणं॥
त्रुटिते गुणे यथा धानुष्केण हस्तौ घृष्टव्यौ तथा च अवश्यं तेन
तुट्टे गुणे जह धाणुक्कएणं । हत्था मलेवा य अवस्स तेणं॥६९॥

अर्थ.—(जेणं के०) जेणे (तडि के०) संसाररूप समुद्रना कांठारूप (माणुस्सजम्मे के०) मनुष्य जन्म (लद्धयंमि के०) पामे सते (जिणिंदधम्मो के०) जिनेंद्रनो धर्म जे ते (न कउ के०) नथी कर्यो (तेणं के०) तेणे अर्थात् तेने (य के०) पण (जह के०) जेम (धाणुक्कएणं के०) धनुर्धारि पुरुष जे तेणे अर्थात् तेने (गुणे के०) पणछ (तुट्टे के०) तूटे सते (अवस्स के०) निश्चे (हत्था के०) हाथ (मलेवा य के०) घसवा पडे छे तेम आ जीवने पण हाथ घसवा पडे

छे. एटले पछी घणो पश्चात्ताप करवो पडे छे. ॥ ६ए ॥

भावार्थ.—अनंता भवरूप समुद्रमां भटकतां भटकतां मनुष्य जन्मरूप कांठो प्राप्त थए सते पण जेणे अहिंसारूप जिनधर्म न आचरण कर्यो, तेने; जेम रणसंग्राममां युद्ध करवा गएला एक धनुर्धारी पुरुषना धनुष्यनी पणछ तूटी गइ, तेथी तेने जेम हाथ घसवा पड्या, तेम तहारे पण हाथ घसवा पडशे. माटे हे जीव! जो तुं पण छती सामग्री सते जिनधर्मरूप भातुं नहि ग्रहण करे, तो तहारे पण मरणावस्थाए पश्चात्ताप करवोज पडशे. ते आ प्रकारे के, अरेरे! में छती सामग्रीए पण आ शुं कर्युं!!! के, परलोके जतां धर्मरूप भातुं कांइ पण लीधुं नही! माटे हवे हुं शुं करीश! एवी रीते तहारे हाथ घसवा पडशे. वली जेम आ भवमां थोडो काल रहेवा माटे कोइ पुरुष ज्यारे परदेश जवानो होय, त्यारे ते पुरुष प्रथमथी भाता विगेरेनो एटलो बधो बंदोबस्त करी राखे छे के, अमुक जग्याए उतरीशुं, ने त्यां अमुक भोजन करीशुं. एवी रीतनो ठराव करीने पछी पोतानी साथे भातादिक घणी

सामग्री लेइने जाय छे. पण जातुं लीधा शिवाय जतो नथी. तेम तहारे तो आहिंथी मरीने क्यां जवुं पडशे? ने त्यां केटला दिवस रहेवुं पडशे? अने कोने त्यां जइने उतारो करवो पडशे? अने मार्गमां जातुं लीधा विना शुं खाइशुं? इत्यादि परलोक संबंधी तने कांइ पण विचार थतो नथी! माटे हे मूढ जीव! सर्व दुःख मात्रने निवारण करनार अने मनोवांछित सुखने आपनार एवु धर्मरूप जातुं संगाथे राख्य. ॥ ६ए ॥

॥ पद्धरीवृत्तम् ॥

रे जीव नितरां शृणु चंचलस्वभावान् मुक्त्वा परलोके यास्यति सकलान् अपि बाह्यभावन् तथा

रेजीव निसुणि चंचलसहाव । मिल्हेविणु सयलवि बप्रभाव ॥

नवभेदपरिग्रहस्य यत् विविधजालंसमूहं अतःसंसारे आस्नियत् सर्वं तत् इंद्रजालमिवासदस्ति

नवभेयपरिग्गह विविहजाल । संसारि अंछि सहु इंदयाल ॥७०॥

अर्थ.–(रे जीव के०) हे जीव! तुं (निसुणि के०) सांभल्य के जे, (चचल सहाव के०) चंचल स्वभाववाला (सयलवि के०) सर्वे एवाय पण (बप्रभाव

क०) शरीरादिक बाह्यभावने तथा (नवभेयपरिग्रह के०) नव भेदवाला परिग्रहनो (विविहजाल के०) अनेक प्रकारनो समूह तेने (मिल्हेविणु के०) मूकीने परलोके जइश. ए हेतु माटे (संसारि के०) संसारने विषे (अछि के०) जे शरीरादिक देखाय छे, (सहु के०) ते सघलुं (इंदयाल के०) इंद्रजाल समान छे. ॥ ७० ॥

भावार्थ.–हे आत्मन्! तहारुं हितकारी एवुं आ एक वाक्य सांभळ्य. आ देखातो शरीरादिक सघलो बाह्यभाव छे, इंद्रजाल समान छे, एटले नव प्रकारनो परिग्रह* ते सघलो चंचल स्वभाववालो छे. एटले क्षणमां देखाय अने क्षणमां नाश पामी जाय एवो छे. एटलुंज नहि पण संसारमां जे जे वस्तु देखाय छे, ते सर्वने तुं इंद्रजाल समान जाणीने तेने विषे मोह ममत्व न कर्य. कारण के, ते सघला बाह्यभावने मूकीने तु एकलोज परलोकमां जईश, पण पूर्वे कही तेमांनी कोइ वस्तु पण तहारी साथे आववानी नथी. केम के, ते स

* १ धन. २ धान्य ३ क्षेत्र ४ घर. ५ सुवर्ण. ६ रूपु ७ त्रांबुपितल ८ द्विपद ९ चतुष्पद.

वें, वस्तुताए असत् छे. माटे तेने तुं सत्यपणानी भ्रांति न करीश. ॥ ७० ॥

पितृपुत्रमित्रगृहगृहिणीना जात समूहः ऐहलौकिकं सर्वं निजस्य शुभे कल्याणे सहायं निमित्त

पियपुत्तमित्तघरघरणिजाय। इहलोइअ सव्व नियसुहसहाय ॥

न अपीतिमन्ने अस्ति कोपि तव शरणेत्राणे हे मूर्ख एकाक्येव सहिष्यसे तिर्यक्नरकदुःखानि

नं वि अत्थि कोइ तुह सरणि मुक्ख। इक्कल्लु सहसि तिरिनिरयदुक्ख

अर्थ —(मुक्ख के०) हे मूर्ख! (इहलोइअ के०) आ लोक संबंधी (सव्व के०) सर्व एवो (पिय के०) पिता (पुत्त के०) पुत्र (मित्त के०) मित्र (घर के०) गृह (घरणि के०) स्त्री, तेमनो (जाय के०) समूह जे ते (निय सुह सहाय के०) पोताने सुख करवानो छे स्वभाव ते जेमनो एवो छे. एटले सौ पोत पोताना सुखना अर्थी छे. पण (तिरि निरय दुक्ख के०) तिर्यंच तथा नरक ते संबंधी दुःख. तेने (इक्कल्लु के०) तुं एकलोज (सहसि के०) सहन करे छे, पण ते वखत तेमां तुं (तुह के०) तहारे (सरणि के०) शरण करवा योग्य (कोइ त्रि के०) कोइपण (न अत्थि के०) थतु नथी. ॥ ७१ ॥

के०) शरीरादिक बाह्यभावने तथा (नवभेयपरिग्रह के०) नव भेदवाला परिग्रहनो (विविहजाल के०) अनेक प्रकारनो समूह तेने (मिल्हेविणु के०) मूकीने परलोके जइश. ए हेतु माटे (संसारि के०) संसारने विषे (अच्छि के०) जे शरीरादिक देखाय छे, (सहु के०) ते सघलुं (इंदयाल के०) इंद्रजाल समान छे. ॥ ३० ॥

भावार्थ.–हे आत्मन्! तहारुं हितकारी एवुं आ एक वाक्य सांभळ्य. आ देखातो शरीरादिक सघलो बाह्यभाव छे, इंद्रजाल समान छे, एटले नव प्रकारनो परिग्रह* ते सघलो चंचल स्वभाववालो छे. एटले क्षणमां देखाय अने क्षणमां नाश पामी जाय एवो छे. एटलुंज नहि पण संसारमां जे जे वस्तु देखाय छे, ते सर्वने तुं इंद्रजाल समान जाणीने तेने विषे मोह ममत्व न कर्य. कारण के, ते सघला बाह्यभावने मूकीने तुं एकलोज परलोकमां जईश, पण पूर्वे कही तेमांनी कोइ वस्तु पण तहारी साथे आववानी नथी. केम के, ते स

* १ धन. २ धान्य. ३ क्षेत्र. ४ घर ५ सुवर्ण ६ रूपु. ७ त्रांबुपितल ८ द्विपद ९ चतुष्पद.

वें, वस्तुताए असत् छे. माटे तेने तुं सत्यपणानी भ्रांति न करीश. ॥ ७० ॥

पितृपुत्रमित्रगृहगृहिणीना जात समूहः ऐहलौकिक सर्व निजस्य शुभे कल्याणे सहायं निमित्तं

पियपुत्तमित्तघरघरणिजाय। इहलोइअ सव्व नियसुहसहाय ॥

न अपीतिभश्चे अस्ति कोपि तव शरणेत्राणे हेमूर्ख एकाक्येव सहिष्यसे तिर्यक्नरकदुःखानि

नं वि अत्थि कोइ तुह सरणि मुक्ख। इक्कल्लु सहसि तिरिनिरयदुक्ख

अर्थ —(मुक्ख के०) हे मूर्ख! (इहलोइअ के०) आ लोक संबंधी (सव्व के०) सर्व एवो (पिय के०) पिता (पुत्त के०) पुत्र (मित्त के०) मित्र (घर के०) गृह (घरणि के०) स्त्री, तेमनो (जाय के०) समूह जे ते (निय सुह सहाय के०) पोताने सुख करवानो छे स्वभाव ते जेमनो एवो छे. एटले सौ पोत पोताना सुखना अर्थी छे. पण (तिरि निरय दुक्ख के०) तिर्यंच तथा नरक ते संबंधी दुःख. तेने (इक्कल्लु के०) तुं एकलोज (सहसि के०) सहन करे छे, पण ते वखत तेमां तुं (तुह के०) तहारे (सरणि के०) शरण करवा योग्य (कोइ वि के०) कोइपण (न अत्थि के०) थतु नथी. ॥ ७१ ॥

भावार्थ.—आ जगत्मां परलोकने विषे कांइ पण सहायता करवाने न समर्थ एवां माता पिता स्त्री पुत्रादिक सौ पोत पोतानां स्वार्थी छे, पण कोई कोइनुं नथी. जेमके, उपर लखेलां घरनां माणसोने एवो निश्चय थाय छे के, हवे आ पथारीमां सूवारेलो माणस जीवशे नही, एवुं धारीने ते सूतेला माणसने महा भरपूर वेदनामां तरफडतो नजरे जोइने पण कहे छे के, तमे मने कांइ कहो छो? एटले तमे छानी रीते संचय करेलुं, आपेलुं, मूकेलुं, दाटेलुं, कांइ देखाडो छो? एवी रीते पोतानो स्वार्थ साधवानी वातो करे छे. तथा तेना मरी गया पछी पण केवल पोतानो स्वार्थ संभारी संभारीने रुए छे के, आटलुं काम अधुरुं मूकीने गया! पण तेओ एम नथी विचारतां के, ज्यांथी समजणो थयो त्यांथी मांडीने चोके सूतां सूधी पण एणे आपणुं वेतरुं कूट्यां कर्युं छे. परंतु ते बापडो नरकादिक गतिने विषे एटलो गयो छे, त्यां तेने केवा दुःख पडतां हशे? तथा ते बिचारो घणुं द्रव्य मूकीने गयो छे! पण तेना बीजा दुःखमां भाग न लेतां फक्त तेनुंज द्रव्य तेनी पछवाडे शुभ कृत्यमां वा

परवुं, एवो विचार पण नथी थतो. अने वली आवो विचार पण तेमने नथी थतो के, अरेरे! रात्री दिवस पोताना शरीरनुं सुख पण न विचारतां कूड कपट छलन्नेद अन्यायादिक करीने एणे आपणुंज नरण पोषण कर्युं छे, पण पोताना परलोकनुं साधन करवानो अवकाश जरापण एणे लीधो नथी. एवी रीते कोइ रुदन करतुं नथी. माटे हे जीव! हे महामूर्ख!! कांइकतो विचारय!! के, हुं आश्रवन्नावमांथी निवृत्ति पामीने कांइकतो संवरन्नावमां वर्त्तुं. ॥ ३१ ॥

॥ मागधिका वृत्तम् ॥

कुशाग्रे यथा अवश्यायो हिमबिंदुकः स्तोकं तिष्ठति लंबमानः

कुसग्गे जह उसबिंदुए । थोवं चिठइ लंबमाणए ॥

एवं मनुजानां जीवितं समयमपि हे गौतम मा प्रमादीः

एवं मणुआण जीवियं । समयं गोयम मा पमायए ॥३२॥

अर्थ.–(जह के०) जेम (कुसग्गे के०) डाभना अग्रन्नागने विषे (उसबिंदुए के०) ऊाकलनो बिंदु जे ते (लंबमाणए के०) लांबो थतो सतो एटले वायु

वडे पडवानी तैयारीमां आवेलो (थोवं के०) थोडो काल (चिठ्ठइ के०) रहे छे. (एवं के०) ए प्रकारे (मणुआण के०) मनुष्य जे तेमनुं (जीवियं के०) जीवित जे ते चंचल जाणवुं. माटे श्री महावीरस्वामी गौतमस्वामीप्रत्ये* कहे छे के, (गोयम के०) हे गौतम! (समयं के०) एक समयमात्र पण (मा पमायए के०) प्रमाद न करीश. ॥ ३२ ॥

भावार्थ.–श्री महावीरस्वामी गौतम प्रत्ये कहे छे के, हे गौतम! एक समयमात्र पण प्रमाद न करीश. केमके, आ मनुष्यपणानुं जीववुं डाभना अग्रभागमां रहेला जलबिंदुनी पेठे, थोडोज काल रहे तेवुं छे. एटले जोतां जोतां अल्प वायुवडे पण शीघ्रपणे नाश पामे तेवुं छे. अर्थात् डाभना अग्रने विषे रहेला जलबिंदु तो, फक्त वायुवडेज नाश पामे छे; परंतु आ मनुष्य तो, अनेक प्रकारना कारणोथी मरे छे. जेम के, ताव आववाथी, मूंझारो थ-

* आ वार्ता श्री उत्तराध्ययन सूत्रना दशमा अध्ययनमा छे, सांथी विस्तारना अर्थि पुरुषोए जोइ लेवु

वाथी, कोलेरा (कोगलियुं) आववाथी, घर पडवाथी, अग्निवडे बलवाथी, शस्त्र प्रमुख वागवाथी, सर्प करडवाथी, इत्यादिक अनेक प्रकारनां कारणो मलवाथी उचिंतो नाश पामे छे. एम जाणीने हे जीव! धर्मकृत्यने विषे समयमात्रनो प्रमाद न कर. ॥ ७२ ॥

आ ७३ तथा ७४ मी ए बे गाथाओ श्री सूयगडांग सूत्रना प्रथम श्रुतस्कंधना वैतालीय अध्ययननी छे.

संबुध्यध्वं किं न बुध्यध्वं संबोधिः खलु मेत्य दुर्लभा

संबुज्झह किं न बुज्झह। संबोहि खलु पिच्च उल्लहा ॥

न एव उपनमति आगच्छति रात्रयोऽतीताः नो सुलभं पुनरपि जीवितं

नो हूं उवणमंति रइउ। नो सुलहं पुणरवि जीवियं ॥७३॥

अर्थ.—श्री रुषजदेव स्वामीना पुत्र श्री जरतेश्वर, तेमणे तिरस्कार कर्या एवा, अने राज्यना अर्थि एवा, पोताना अठाणु पुत्रो प्रत्ये श्री आदीश्वर जगवान उपदेश करे छे, अथवा श्री महावीरस्वामी पर्षदा प्रत्ये कहे छे के,

(संबुझ्ह के०) अहो जव्यो! तमे बुझो. (बोध पामो.)) (किं न बुझ्ह के०) केम तमे बोध नथी पामता? जे हेतु माटे जमणे धर्म नथी कस्यो ते पुरुषोने (पिच्च के०) मरण पाम्या पठी परजवने विषे (संबोही के०) बोधिबीज जे ते (खलु के०) निश्चे (डुल्लहा के०) डुर्लज ठे. शाथी के, (राइउ के०) रात्री दिवस जे ते (हु के०) निश्चे (उवणमंतिनो के०) गयेलां पाठां आवतां नथी. तेम (जीवियं के०) जीवित जे ते (पुणरवि के०) फरीने पण एटले फरी फरी (सुलहं नो के०) सुलज नथी. एटले संयमरूप जीवित घणुं डुर्लज ठे. अथवा (जीवियं के०) जीवित जे ते अर्थात् तूटेलुं आउखुं जे ते (पुणरवि के०) फरीने पण सांधवुं (सुलहं नो के०) सुलज नथी. एटले तूटेलुं आउखुं सांधवाने कोइ पण समर्थ नथी. ॥ ७२ ॥

जावार्थ.—हे जव्य जीवो! तमे ज्ञान दर्शन चारित्ररूप धर्मने जाणो. कारण के, आवो अवसर फरी फरीने मलवो दुर्लज ठे. माटे घणी सामग्रीसते पण, केम बोध पामता नथी? अर्थात् जोगने तुछ जाणी, तेनो त्याग करीने

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

निर्वाणादिसुखप्रदे नरभवे जैनेन्द्रधर्मान्विते ।
लब्धे स्वल्पमचारु कामजसुखं नो सेवितुं युज्यते ॥
वैडूर्यादिमहोपलौघनिचिते प्राप्तेऽपि रत्नाकरे ।
लातुं स्वल्पमदीप्ति काचशकलं किं चोऽचितं सांप्रतम् ॥ १ ॥

अर्थ.–मोक्षादिक सुखनो आपनार एवो, मनुष्यनो भव मले सते, तेमां वली जिनराजनो धर्म मले सते, तहारे लगारमात्र पण कामसुख सेववु घटतुं नथी. केम के, ते अल्प छे, अने ते सुखनो परिणाम् सारो आवतो नथी. ते उपर दृष्टांत कहे छे के, जेम वैडूर्यादि रत्ननो समूह जेमां रह्यो छे, एवा रत्नाकरने पामीने एटले रत्ननी खाण पामीने कांतिरहित एवो, अने वली अल्प मूल्यवालो एवो काचनो ककडो लेवो शुं तहारे घटे छे? अर्थात् पूर्वे कह्यो एवा रत्नाकरनो त्याग करीने, तेने बदले काचनो ककडो लेवो ते, घटेज नही.

तेम अतिशे अल्प अने तुच्छ एवा विषयसुखने अर्थे रत्नाकर समान जिनधर्मनो त्याग करवो, ते पंडित पुरुषने घटे नहीं वली जेणे धर्मकृत्य नथी कर्युं, तेने परभवमां संजमरूप जीवित मलतुं ज नथी. वली गएला एवा, जे धर्मसाधन करवाने योग्य एवा, रात्री दिवस जे ते, तथा यौवनादिक काल इत्यादिक पाछां आवतां नथी. केमके, इंद्रादिकनुं पण त्रुटेलुं आयुष्य पाछुं संधातुं नथी. माटे एवुं जाणीने रात्री दिवस धर्मनुं आराधन करवुं. ॥ ७३ ॥

हवे सर्व संसारी जीवने आयुष्यनुं अनित्यपणुं देखाडे छे.

बालाः वृद्धाः च पश्यन गर्भस्था अपि त्यजति मानवाः

डहरा बुड्ढा य पासह । गप्भठावि चयंति माणवा ॥

श्येनः यथा वर्त्तकं तित्तिरिं हंति एवं आयुक्षये त्रुट्यति जीवित

सेणे जह वट्टयं हरे । एवमाऽऽउक्खयंमि तुट्टइ ॥७४॥

अर्थ.–हे आत्मन्! (डहरा के०) बाल एवा (य के०) वली (बुड्ढा के०) वृद्ध एवा, वली (गप्भठावि के०) गर्भने विषे रहेला एवाय पण (माणवा के०)

मनुष्य जे ते (चयंति के०) नाश पामे छे. (पासह के०) तेने तुं जो. वली (जह के०) जेम (सेणे के०) शिंचाणो पक्षी जे ते (वट्टयं के०) तेतर पक्षीने (हरे के०) हरण करे छे. अर्थात् शीघ्रपणे मारे छे (एव के०) ए प्रकारे (आउस्कयंमि के०) आउखानो क्षय थये सते (तुट्टई के०) त्रुटे छे. एटले क्षणे क्षणे आयुष्य नाश पामे छे, अथवा मृत्यु जे ते जीवितने हरे छे. ॥ ७४ ॥

भावार्थ.—हे जीव! तुं विचारीने जो के, केटलाएक मनुष्य गर्भमां रह्या थकाज मरण पामे छे, अने केटलाएक महाकष्ट करीने जन्म थया पछी बालपणामांज मरण पामे छे, अने केटलाएक जवान अवस्थामांज पोतानां स्त्री-आदिक वहालां पदार्थोने अणइछाए मूकीने मरण पामे छे, अने केटला-एक तो वृद्धावस्थानां दुःख भोगवतां भोगवतां पराणे पराणे पग घशीने मरण पामे छे. वली आ जग्याए मानव शब्द ग्रहण कर्यो छे, तेनुं ए कारण छे के, उपदेश करवा योग्य होय, तेनेज मनुष्य कहीए. परंतु जे उपदेश देवा योग्य न होय, तेने तो मनुष्यनी पंक्तिमां न गणवा, एम ग्रंथकारनो अभि-

प्राय छे. वली मनुष्यनुं आयुष्य अनेक प्रकारनां कारणो मलवाथी घणुंज चंचल छे, एम जणाववाने अर्थे सर्व अवस्थामां मरण देखाड्युं छे. वली श्री सूयगडांग सूत्रना प्रथम श्रुतस्कंधना बीजा वैतालीय अध्ययननी बीजी गाथानी दीपिकामां तथा टीकामां कह्युं छे के,—

त्रिपल्योपमायुष्कस्यापि पर्याप्त्यनन्तरमन्तर्मुहूर्त्तेनैव कस्यचिन्मृत्युरुपतिष्ठतीति

अर्थ —त्रण पल्योपमना आयुष्यवालाने पण, पर्याप्ति पाम्या पछी अंतर्मुहूर्त्ते करीने कोइक पुरुषने मृत्यु जे ते प्राप्त थाय छे.

वली श्री ठाणांगजी सूत्रना सातमा ठाणामां कह्युं छे के,

सत्त विहे आउ भेदे. पन्नत्ते तं जहा.

॥ आर्यावृत्तम्. ॥

अज्झवसाण निमित्तं । आहारे वेयणा पराघाए ॥
फासे आणापाणू । सत्तविहं भिज्जए आऊ ॥ १ ॥

अर्थ.—आयुष्यनो भेद एटले उपक्रम जे ते, सात प्रकारनो कह्यो छे. के-

मके, निमित्तनुं पामवापणुं छे ए हेतु माटे. हवे ते सात भेदे देखाडे छे स राग स्नेहना भयथकी एटले कोइना उपर अत्यंत स्नेह होय, तेवामां तेनो नाश सांभळवाथी उत्पन्न थयो जे भय, तेथी आउखु त्रुटे छे. एम आगळ पण सबंध जोडवो. ॥ १ ॥ वली दंड शस्त्रादिकना उचिंता घातथी. ॥ २ ॥ तथा अत्यंत आहार करवाथी. ॥ ३ ॥ तथा नेत्र अने शूळादिकनी वेदनाथी. ॥ ४ ॥ तथा पराघातकी एटले गर्भपातादिकथी. ॥ ५ ॥ तथा तरेहवारना सर्पादिकना स्पर्शथी. ॥ ६ ॥ अने श्वासोश्वासने रुंधवाथी. ॥ ७ ॥ एम सात प्रकारे आउखुं भेदाय छे. अथवा उपक्रम छे कारण ते जेनुं, एवुं आउखुं तेज पूर्वे कहेला निमित्तथी त्रुटे छे. आ पूर्वे जे कह्युं ते सोपक्रम आउखावालानेज आश्रीने जाणवुं. पण निरुपक्रम आउखावालाने आश्रीने न जाणवुं केम के, आउखुं बे प्रकारे बंधाय छे. एक सोपक्रम कर्मथी अने बीजुं निरुपक्रम कर्मथी बंधाय छे. तेमां जे सोपक्रम (शिथिल) वालुं आयुष्य छे ते निमित्त पामवाथी त्रुटे छे अने निरुपक्रम (निकाचित) वालुं आयुष्य छे,

ते कदिपण त्रुटतुं नथी.

वली जेम शिंचाणो पक्षी तेतर पक्षिने ओचिंतो झाली ले छे, अर्थात् नाश करे छे, तेम आउखु क्षय थए सते जीवित पण नाश पामे छे. माटे एवुं जाणीने एटले, क्षणमात्र जीववानो विश्वास न राखीने धर्मसाधन करवामां सावधान था. ॥ ७४ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

त्रिभुवनजनान् म्रियमाणान् दृष्ट्वा प्रापयंति ये न आत्मानं धर्मे

तिहुयणजणं मरंतं । दठूण नयंति जे न अप्पाणं ॥

निवर्तंते न पापात् धिक्धिक् धृष्टत्वं तेषां

विरमंति न पावाउ । धीधी धीठ्ठत्तणं ताणं ॥ ७५ ॥

अर्थ.—(जे के०) जे पुरुष (मरंतं के०) मरतो एवो (तिहुयणजणं के०) त्रण भुवनना जनने (दठूण के०) देखीने (अप्पाणं के०) आत्माने (न नयंति के०) धर्मने विषे नथी जोडता, अने (पावाउ के०) पापथकी (न विरमंति के०) न

थी विराम पामता (ताणं के०) तेमना (धीठ्ठत्तणं के०) धिठ्ठइपणाने एटले निर्लजपणाने (धीधी के०) धिक्कार थाउ ! धिक्कार थाउ !! ॥ ७५ ॥

भावार्थ.—स्वर्ग मृत्यु ने पाताल ए प्रकारे त्रण लोकना रहेनारने, अर्थात् सर्व संसारी जीवने, मरता देखीने अने जाणीने पण पोताना आत्माने धर्मने विषे नथी जोडता, तथा हिंसादिक थकी निवृत्ति नथी पामता, अर्थात् जे कृत्यथी पाप बंधाय छे, तेवा कृत्यथी पाछा नथी उसरता, तेवा निर्लज जीवोना धिठ्ठइपणाने धिक्कार थाउ ! धिक्कार थाउ !! एम अतिशे धिक्कारपणुं जणाववाने माटे बेवार धिक्कार शब्द कह्यो छे. ॥ ७५ ॥

मामा जल्पत बहुलं ये बद्धाः चिक्कणैः कर्मभिः

मामा जंपह बहुयं । जे बद्धा चिक्कणेहि कम्मेहिं ॥

सर्वेषां तेषां जायते हितोपदेशः महादोषः वा महाद्वेषः

सव्वेसिं तेसिं जायइ । हियोवएसो महादोसो ॥ ७६ ॥

ते कदिपण त्रुटतुं नथी.

वली जेम शिंचाणो पक्षी तेतर पक्षिने ओचिंतो झाली ले छे, अर्थात् नाश करे छे, तेम आउखु क्षय थए सते जीवित पण नाश पामे छे. माटे एवुं जाणीने एटले क्षणमात्र जीववानो विश्वास न राखीने धर्मसाधन करवामां सावधान था. ॥ ७४ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

त्रिभुवनजनान् म्रियमाणान्] दृष्ट्वा [प्रापयंति ! ये] न आत्मानं धर्मे
तिहुयणजणं मरंतं । दठूण नयंति जे नं अप्पाणं ॥
निवर्तंते न पापात् धिक्धिक् धृष्टत्व तेषां
विरमंति नं पावाउ । धीधी धीठ्ठत्तणं ताणं ॥ ७५ ॥

अर्थ.—(जे के०) जे पुरुष (मरंतं के०) मरतो एवो (तिहुयणजणं के०) त्रण भुवनना जनने (दठूण के०) देखीने (अप्पाणं के०) आत्माने (न नयंति के०) धर्मने विषे नथी जोडता, अने (पावाउ के०) पापथकी (न विरमंति के०) न

थी विराम पामता (ताणं के०) तेमना (धीठ्ठत्तणं के०) धिठ्ठइपणाने एटले नि र्लजपणाने (धीधी के०) धिक्कार थाओ ! धिक्कार थाओ !! ॥ ७५ ॥

भावार्थ.—स्वर्ग मृत्यु ने पाताल ए प्रकारे त्रण लोकना रहेनारने, अर्थात् सर्व संसारी जीवने, मरता देखीने अने जाणीने पण पोताना आत्माने धर्म ने विषे नथी जोडता, तथा हिंसादिक थकी निवृत्ति नथी पामता, अर्थात् जे कृत्यथी पाप बंधाय छे, तेवा कृत्यथी पाछा नथी उसरता, तेवा निर्लज जीवोना धिठ्ठइपणाने धिक्कार थाओ ! धिक्कार थाओ !! एम अतिशे धिक्कारपणुं जणाववाने माटे बेवार धिक्कार शब्द कह्यो छे. ॥ ७५ ॥

मामा जल्पत बहुलं ये बद्धाः चिक्कणैः कर्मभिः
मामा जंपह बहुय । जे बद्धा चिक्कणेहि कम्मेहिं ॥
सर्वेषा तेषा जायते हितोपदेशः महादोषः वा महाद्वेषः
सवेसि तेर्सि जायेइ । हियोवएसो महादोसो ॥ ७६ ॥

अर्थ.–अयोग्य शिष्योने कृपाथी उपदेश करता गुरुने जोइ, योग्य शिष्यो गुरु प्रत्ये कहे ठे के, हे गुरो ! (जे के०) जे पुरुषो (चिक्कणेहिं के०) चिकणां एवां (कम्मेहिं के०) कर्मे करीने (बद्धा के०) बधाया ठे, तेमने (बहुयं के०) घणो (मासा जंपह के०) उपदेश न करो, न करो! केम के, (तेसि के०) ते (सव्वेमि के०) सर्वे अयोग्य शिष्योने (हियोवएसो के०) हितोपदेश जे ते (महादोसो के०) महादोषवालो, अथवा महाद्वेषवालो (जायइ के०) थाय ठे. ॥७६॥

नावार्थ.–अयोग्य शिष्यने वारंवार बोध करता देखीने आचार्यमहाराज प्रत्ये मुनियो जे ते, विनंती करे ठे के, हे जगवन् ! आपतो करुणासागर ठो. परंतु काला निविड पहर जेवा, आ खल शिष्योने आप गमे तेटलो प्रतिबोध करशो, तोयपण तेउ प्रतिबोध पामवा कठण जणाय ठे. केम के, जे प्राणियो ज्ञानावरणीयादिक निविड कर्मे करीने बंधाणा ठे, ते प्राणियो धर्मोपदेश देवाने योग्य नथी. जेम काचा घडामां नांखेलु पाणी ते पोते नाश पामे ठे, अने घडाने पण नाश पमाडे ठे, तेम अयोग्य जीवोने बोध करेलुं सिद्धांत रह

स्य, जे ते, नाश पामे छे. अने ते अयोग्य शिष्यो पोताना आत्माने पण नाश करे छे. अथवा ते अयोग्य शिष्योने गुरु उपर द्वेष थाय छे. ते कह्युं छे के,

उपदेशो हि मूर्खाणां । प्रकोपाय न शान्तये ॥
पयःपान भुजङ्गाना । केवलं विषवर्द्धनम् ॥ १ ॥

अर्थ.-मूर्ख जीवोने करेलो हितोपदेश जे ते, प्रकोपने अर्थे थाय छे. एटले उपदेश देवाथी उलटो गुरु उपर कोप करे छे. जेम सर्पने जे दूध पावुं, ते केवल झेरनुं वधारवुं छे. एटले ते सर्प जेम जेम दूध पीए छे, तेम तेम तेने झेर वधतुं जाय छे. ए रीते मूर्खने जेम जेम हितोपदेश करे छे, तेम तेम ते मूर्ख द्वेष वधारतो जाय छे. ॥ १ ॥

माटे तेवा अयोग्य जीवोने उपदेश देवो ते व्यर्थ छे. अर्थात् विपरीतपणाने पामे छे. ॥ ३६ ॥

करोषि ममत्वं धनस्वगनविनाभगुणेष अनतदुःखकारणेषु
कुणसि ममत्तं धणसय । णविहवपमुहेसु अणंतदुस्केसु ॥

शिथिलयसि आदरं पुनः अनंतसुखे मोक्षे

सिढिलेसि आयरं पुण । अणंतसुरकंमि सुरकंमि ॥७७॥

अर्थ.—हे आत्मन्! (अणंतडुरकेसु के०) अनंतु ठे डुःख ते जेणे करीने अथवा जेने अर्थे जे थकी अथवा जेने विषे एवां (धण के०) धन एटले सुवर्णादिक तथा (सयण के०) माता पितादिक स्वजन, तथा (विहवपमुहेसु के०) हाथी, घोडा प्रमुख विजव, इत्यादिकने विषे (ममत्तं के०) ममत्वजावने तुं (कुणसि के०) करे ठे. (पुण के०) परंतु (अणंतसुरकंमि के०) अनंतु ठे सुख ते जेने विषे एवा (सुरकंमि के०) मोक्षना सुखने विषे (आयरं के०) आदरने तुं (सिढिलेसि के०) शिथिल करे ठे. एटले तुं मोक्षनां सुख पामवानो उद्यम नथी करतो. ॥ ७७ ॥

जावार्थ.—रे मूढ आत्मन्! अनंत डुःखनां कारण एवा, स्वजन, विजव, धन इत्यादिकने विषे ममत्व करी महोटा डुःखनो जार तुं मांथे उपाडे ठे. पण वर्त्तमान कालना स्वजनादिकने जो तुं उपकारी जाणीने ममत्व करतो

होय तो, एवी रीतना उपकार करनार तो, अनंता जवमां अनंतां स्वजनादिक थयां छे. माटे ते स्वजनादिकने विषे तुं केम ममत्व नथी करतो? अने ते स्वजनादिकना श्या हवाल थया हशे? तेनो पण लगारमात्र विचार नथी करतो? वली फक्त आज जवना स्वजनादिकने अर्थे राग द्वेषे करीने खेती, व्यापार, अने सेवादिक के, जेमां प्राणीनो उपघात थाय, एवी न करवा योग्य क्रिया, आ जीव कर्या करे छे. जेम फरशुरामे अनंतवीर्य राजामा आशक्त थएली रेणुका नामे पोतानी मातानुं मांथुं कापी नांख्युं. तथा तेज फरशुरामे पोताना पिता उपर राग होवाथी एकवीशवार नक्षत्री पृथ्वी करी. वली कोणिक राजाये राज्यना लोजे करीने पोताना पिता जे श्रेणिक राजा, तेमने बंधीखानामां नांख्या. तेमज पोतानी मनोवृत्ति प्रमाणे चालवामां अडचण करनार जाणीने, चूलणी राणीये पोतानो पुत्र जे ब्रह्मदत्त, तेने मारवाने अर्थे लाखना मोहोलमां घाली अग्नि सलगाव्यो. वली एक हार हाथीनी लडाइने माटे, फक्त एक पद्मावतीना वचनथीज एक क्रोडने एशीलाख जीवोनो

थात थयो. वळी राज्यना लोचे करीने जरत अने बाहुबली ए बे जाई वच्चे महोटुं युद्ध थयुं. ने तेमां हजारो जीवोनो संहार थइ गयो. वळी विषयराग पूरो न थवाथी पोतानो पति जे परदेशी राजा, तेने सूरीकता राणीये फेर दइने मार्यो, एटलुंज नही पण, ठेवटे गले नख पण दीधो. वळी पुत्रीना स्ने- हे करीने जरासंघे श्री कृष्ण वासुदेव संगाथे महोटुं युद्ध करी; पोताना कुलसहित हजारो जीवोनो नाश कर्यो. वळी राज्यना लाचे करीने कनक- केतु राजाये पोताना पुत्रोनां सर्व अंग छेदन कर्यां. वळी नीतिशास्त्रना कर्त्ता चाणाक्ये राज्यना लोचे करीने पोतानो मित्र जे पर्वत नामे राजा, तेने मारी नांख्यो. वळी पोताना स्वार्थ माटे सुजूम चक्रवर्त्तिये ब्राह्मणोनो अने क्षत्रि- योनो क्षय कर्यो. एवी रीतनां अनेक दृष्टांतो छे, ते जो लखवा बेशीये तो तेनो एक महोटो ग्रंथ थतां पण पार न आवे. माटे विचारवानुं आटलुं छे के,

पुत्रो मे भ्राता मे। स्वजनो मे गृहकलत्रवर्गो मे ॥
इतिकृतमेमेशब्दं। पशुमिव मृत्युर्जनं हरति ॥ १ ॥

अर्थ.–तुं रात्री दिवस एवुं विचारे छे के, [redacted] महारो पुत्र, आ महारो
भाई, आ महारां स्वजन, आ महारुं घर, आ महारां स्त्रीआदिक वाल्हेशरी,
परंतु ए प्रकारे बोलनारने जेम घातकी पुरुष, बें बें करता एवा बोकडाने ह-
रण करे छे; तेम मृत्यु जे ते, मे मे (महारुं महारुं) करता प्राणीने पकडीने
थेइ जाय छे. ॥ १ ॥

माटे तेना उपर ममत्व करवाथी उलटुं पाप बंधाशे, पण तेमांनुं कोइ म
री जशे, त्यारे तेमांथी कोइ पण ते मरनारने राखवा समर्थ थतु नथी; एट
लुज नहि पण, पोताना स्वार्थमां खामी आववाथी, थोडा दिवस रुदन करी
"गयेलाने भूली जवु" ए रीवाज प्रमाणे तेज सबंधीयो तेने विसरी जाय छे.
जेम पोताना वीश वर्षना पुत्रना मृत्यु समये फक्त मोहना उछालाथी (गाढ
स्वरे लांबा रागे बुमो पाडी) रुदन करनार अने छाती कुटनार पिता, पोताना
बीजा पुत्रना लग्न समये, ते मृत्यु पामनारने भूली जइ, वर्त्तमान समयना उ
त्साहमां पूर्ण हर्षथी दाखल थाय छे. एज रीते अत्यंत स्नेहवाली स्त्री (ना-

र्या) ना मृत्यु पछी, तेज भर्तार वीजी स्त्री साथे विवाह करी जाणे आ संबंध सदाकाल रेहवानोज होयने शुं! एवा खोटा मोहमां मुंझाइ एटले खुशी थइ, अगाउनी स्त्रीने विसरी जाय छे. तेमज पोताना बंधुना मृत्युथी दुःखी थवानुं बतावनार भ्राता (भाइ) थोडा दिवस पछी ते बंधुना स्नेहने भूली ज इ, तेना पुत्रादिकनी साथे द्रव्यादिकना भागमां कपट आदरे छे. एवी रीते स्वजन परिवारनो संबंध स्वार्थयुक्त, अल्प मुदतनो, स्थिति पूर्ण थये त्रुटनारो, आपणो राख्यो नहि रेहेनारो, अने परिणामे दुःखदाइ एवो इंद्रजाल समान खोटो छे. तेथी तेने विषे ममत्व धारण करवो ते पण केवल अज्ञानता ज छे! एवीज रीते हाथी, घोडा, रथ, पायदल विगेरे ठकुराइ पण अनित्य छे. तेने विषे जे ममत्व करवो, ते पण मोहचेष्टा जाणवी. तेमज धन, सोनुं, रूपुं, हीरा, माणेक, मोती, शंख, प्रवालां, तेना उपर पण जे ममत्व करवो, ते पण परिणामे दुःखनुंज मूल छे. माटे जे जे कृत्य करवुं तेनुं परिणाम प्रथमथीज विचारवुं के, आ कृत्यनुं परिणाम शुं निपजशे? ते उपर नीतिशास्त्र

मां कह्युं छे के. आखा दिवसमां एवुं काम करवुं के, जेथी रात्रीये सुखे निद्रा आवे. तथा आठ मासमां एवुं काम करवुं के, जेणे करीने चोमासाना च्यार महिना निवृत्तिथी सुखे सुखे विशेष धर्मध्यान थाय. तथा पूर्व अवस्थामां एवुं काम करवुं के, जेणे करी वृद्धावस्थामां सुखी थवाय. अने जीवता सूधीमां एवुं काम करवुं के, जेणे करीने परलोकने विषे सुखी थवाय. माटे परलोक संबंधी कार्यमां आदर करवो. ए उपदेश. ॥ ७७ ॥

संसारः दुःखहेतुः दुःखफलः दुःसहदुःखरूपः च

संसारो दुहहेऊ । दुखफलो दुसहदुक्खरुवो य ॥

न त्यजति तमसारमपि जीवाः अतिबद्धाः स्नेहनिगडैः

न चयंति तंपि जीवा । अइबद्धा नेहनिअलेहिं ॥७८॥

अर्थ.–हे जीव! (संसारो के०) आ संसार जे ते (दुहहेऊ के०) दुःखनुं कारण छे. तथा (दुःखफलो के०) दुःख एज फल छे जेनु एवा छे. (य के०) वली (दुसहदुक्खरूवो के०) दुःखे करी सहन थाय, एवु जे दुःख ते रूप छे.

तेमां (नेहनिअलेहिं के०) स्नेहरूप बेडीवडे (अइबद्धा के०) अतिशे बंधायेला एवा (जीवा के०) जीव जे ते (तंपि के०) ते संसारने पण (न चयन्ति के०) नथी त्याग करता. अर्थात् संसारने दुःखदायक जाणे छे, तोपण तेनो त्याग नथी करता. ॥ ७८ ॥

जावार्थ.—आ संसारमां सर्व बंधन करतां प्रेमबंधन अतिशे महोटुं छे. ते कह्युं छे के,—

॥ वसन्ततिलकावृत्तम् ॥

रात्रिर्गमिष्यति जविष्यति सुप्रजातं । जास्वानुदेष्यति हसिष्यति पङ्कजश्रीः ॥
इत्थं विचिन्तयति कोशगते छिरेफे । हा हन्त हन्त नलिनीं गज उज्जहार ॥ १ ॥

॥ स्वागतावृत्तम् ॥

बन्धनानि खलु सन्ति बहूनि । प्रेमरज्जुकृतबन्धनमन्यत् ॥
दारुनेदनिपुणोऽपि षडङ्घ्रि । र्निष्क्रियो जवति पङ्कजकोशे ॥ २ ॥

अर्थ—जेम कमलनो रस पीवाने बेठेलो एवो जे जमरो, ते मनमां वि-

चारे छे के, हवे संध्याकाल पडवा आवी, ने कमल मिचाइ जशे; माटे हुं उडी जउ तो ठीक एम विचार करतां करतां संध्याकाल थइ, ने कमल मिंचाइ गयु, ने वखते ते भमरो विचार करे छे के, रात्री जशे ने सारो प्रभातकाल थशे ने सूर्य उगशे, ने कमलनी लक्ष्मी हसशे एटले प्रफुल्लित थशे, त्यारे हु उडी जइश. एवो विचार करे छे. एटलामां पाणी पीवाने माटे आवेला हाथीए ते कमलने उपाडीने हा इति खेदे!! मुखमां घाली, पेला बिचारा भमराने दांतवडे चाववा मांड्यो! ॥ १ ॥ ते वखते पेलो भमरो मरता मरतां पश्चात्ताप करे छे के, जगत्मां बंधन तो घणा छे, पण प्रेमरूप दोरीनुं बंधन तो एक जुदी जातनुज छे. केम के, गमे तेवु काष्ट होय तोपण तेने विंधवाने भमरो समर्थ होय छे, परंतु हुंतो स्नेहे करीने कमलना डोडाने विषे रहीने क्रियारहित थयो. एटले ते डोडाने कापीने नीकली जवा समर्थ न थयो! ॥ २ ॥ वली ब्रह्मदत्त राजा मरणांतिक रोगनी वेदनादिके करीने पराभव पाम्यो सतो अतिशे, संतापनो अनुभव करे छे. एटले वेदनाए करीने

तेमां (नेहनिअलेहिं के०) स्नेहरूप बेडीवडे (अइबद्धा के०) अतिशे बंधायेला एवा (जीवा के०) जीव जे ते (तंपि के०) ते संसारने पण (न चयंति के०) नथी त्याग करता. अर्थात् संसारने दुःखदायक जाणे छे, तोयपण तेनो त्याग नथी करता. ॥ ७८ ॥

भावार्थ.—आ संसारमां सर्व बंधन करतां प्रेमबंधन अतिशे मर्होटुं छे. ते कह्युं छे के,—

॥ वसन्ततिलकावृत्तम् ॥

रात्रिर्गमिष्यति भविष्यति सुप्रभातं । भास्वानुदेष्यति हसिष्यति पङ्कजश्रीः ॥
इत्थं विचिन्तयति कोशगते द्विरेफे । हा हन्त हन्त नलिनीं गज उज्जहार ॥ १ ॥

॥ स्वागतावृत्तम् ॥

बन्धनानि खलु सन्ति बहूनि । प्रेमरज्जुकृतबन्धनमन्यत् ॥
दारुभेदनिपुणो षडङ्घ्रि । र्निष्क्रियो भवति पङ्कजकोशे ॥ २ ॥

अर्थ—जेम कमलनो रस पीवाने बेठेलो एवो जे भमरो, ते मनमां वि-

चारे छे के, हवे संध्याकाल पडवा आवी, ने कमल मिचाइ जशे; माटे हुं उडी जउ तो ठीक एम विचार करतां करतां संध्याकाल थइ, ने कमल मिचाइ गयु, ने वखते ते भमरो विचार करे छे के, रात्री जशे ने सारो प्रभातकाल थशे ने सूर्य उगशे, ने कमलनी लक्ष्मी हसशे एटले प्रफुल्लित थशे, त्यारे हुं उडी जइश. एवो विचार करे छे. एटलामां पाणी पीवाने माटे आवेला हाथीए ते कमलने उपाडीने हा इति खेदे!! मुखमां घाली, पेला बिचारा भमराने दांतवडे चाववा मांड्यो! ॥ १ ॥ ते वखते पेलो भमरो मरता मरतां पश्चात्ताप करे छे के, जगत्मां बंधन तो घणा छे, पण प्रेमरूप दोरीनुं बंधन तो एक जुदी जातनुंज छे. केम के, गमे तेवु काष्ठ होय तोपण तेने विंधवाने भमरो समर्थ होय छे, परंतु हुंतो स्नेहे करीने कमलना दोडाने निरखीने क्रियारहित थयो. एटले ते दोडाने कोरीने नीकली जवा समर्थ न थयो! ॥ २ ॥ वली ब्रह्मदत्त राजा मरणांतिक रोगनी वेदनादिके करीने पराभव पाम्यो सतो अतिशे, संतापनो अनुभव करे छे. एटले वेदनाए करीने

आंखमांथी आंसु चाल्यां जाय छे; तोयपण मोहना उदयथी भोगनी आकांक्षा (इच्छा) करे छे. अने पासे बेठेली स्त्रीना उपर हाथ नांखीने पोतानी स्त्रीनुं नाम देतो देतो मरण पामीने सातमी नरकने विषे गयो. अने त्यां पण तीव्र वेदनानो अनुभव करतो सतो, ते स्त्रीनुं नाम वारंवार संभारतो सतो वेदना भोगवे छे. एवी रीते भोगनी आसक्ति त्याग करवी घणी दुष्कर छे. अने केटलाएक महा सत्ववाला सनत्कुमार चक्रवर्त्ति जेवा पुरुषो तो, रोगनी वेदना थये सते पण देहने तथा आत्माने जुदो समजीने एवुं विचारता के, आ महारुं करेलुं कर्म मने उदय आव्युं छे, माटे महारेज भोगववुं पडशे. एवो निश्चय करीने समतासहित कर्म भोगवे छे, पण मनमां पीडा उत्पन्न थवा देता नथी. अर्थात् आर्त्तध्यान रौद्रध्यान ध्याता नथी. अने वली एवुं विचारे छे के,–

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

उप्तो यः स्वत एव मोहसलिलो जन्मालवालोऽशुभो।

रागद्वेषकषायसंततिमहानिर्विघ्नबीजस्तथा ॥
रोगैरङ्कुरितो विपत्कुसुमितः कर्म्मद्रुमः सांप्रतं ।
सोढा नो यदि सम्यगेष फलितो दुःखैरधोगामिभिः ॥ १ ॥

अर्थ —आ कर्मरूप वृक्ष पोते पोताने हाथेज वाव्यो छे, ने तेमां मोहरूप पाणी शिच्युं छे, अने ते वृक्षनी जन्मभूमि पण अशुभ कर्मरूप क्यारामां छे. वली राग द्वेष कषाय, तेनी जे संतति एटले श्रेणि, ते रूप बीज छे. ते महोटा विघ्नरहित छे. एटले ए बीजमांथी वृक्ष उत्पन्न थया विना रहेज नही; तेवु छे. अने ए वृक्षने रोगरूप अंकुरा उत्पन्न थया छे. अने विपत्तिरूप पुष्पने जो तुं सम्यक् प्रकारे एटले समभावे नहि सहन करे तो, ते पुष्पमांथी अधोगतिनां दुःखरूप फल उत्पन्न थशे. ॥ १ ॥

वली आम विचारे छे के, जो हु आवी पडेली आपदाने समभावे नहि भोगवु तो, एमांथी महारे दुर्गतिना दुःखरूप फल उत्पन्न थशे. माटे हे भव्य जीवो! आ प्रकारनो विचार करीने संसारने दुःखमय जाणीने संसार

घटाडवानो उद्यम करो. ॥ ७८ ॥

निजकर्मपवनचलितः जीवः संसारकानने घोरे

नियकम्मपवणचलिउ । जीवो संसारकाणणे घोरे ॥

काः काः विडम्बनाःवधबंधनादीविगोपनाः न प्राप्नुयात् दुःसहदुःखं याभ्यस्ताः

का का विडंबणाउ । नं पावए दुसहदुक्खाउ ॥७९॥

अर्थ.—(घोरे के०) घोर (जयानक) एवुं (संसारकाणणे के०) संसाररूप महावनने विषे (निय के०) पोतानुं (कम्म के०) ज्ञानावरणीयादिक कर्म, ते रूप (पवण के०) वायु, तेणे करीने (चलिउ के०) प्रेरणा कर्यो एवो, अर्थात् उडाड्यो एवो (जीवो के०) आ जीव जे ते (दुसहदुक्खाउ के०) दुःखे करीने सहन करवाने अशक्य छे दुःख ते जेनुं एवी (का का के०) केइ केइ (विडंबणाउ के०) वध बंधनादिक विटंबना तेने (न पावए के०) नथी पामतो? अर्थात् सर्वे विटंबनाउने पामे छे. ॥ ७९ ॥

जावार्थ.—कोइ पुरुष पोतानो लीधेलो नियम (व्रत) कोइ अल्प परिषह-

थी मेघकुमारनी पेठे जागवाने तैय्यार थयो छे, पण तेणे विचार्युं के, आ वार्त्ता गुरुने निवेदन करीने पछी म्हारो नियम मूकुं. एम धारीने जेटलाकमां गुरु पासे आवे छे, तेटलाकमां ज्ञानवंत गुरुए उपदेश आपीने निश्चल कर्यो. ते आ प्रमाणे के,—हे भव्य जीव! अहो हो!! आ घोर भवाटवीने विषे आ जीवे कर्मना वशे करीने शां शां दुःख नथी सहन कर्यां? अर्थात् सर्वे जातिनां वध बंधनादिक दुःख सहन कर्यां छे, अने अनेक प्रकारना अपराधथी राजा प्रमुखे गधेडा उपर बेसाडीने नाक कान कापीने अने कपालमां डाम देइने इत्यादि घणीज विटंबना पमाडीने, ने आखा शेहेरमां फेरवीने शूलिये देवा प्रमुख असह्य दुःख दीधां. त्या तें परवशपणाथी तेवां दुःख अनंतीवार सहन कर्यां. वली कर्मे करीने जीवने शुं शुं नथी वितनु? अर्थात् घणुंज वीते छे. जेम के,—

निवसइ सायरमज्झे। निवसइ गिरिगुहरकंदरामज्झे॥
कम्मसहायजीयाणं। कइमवि न हणे विलग्गं तु॥ १॥

मायंगघरे हरिचंदराइणो ॥ पंडवाण वणवासो ॥
मुंजस्स भिरकभमणं । कीरइ जं कम्मुणा सच्चं ॥ २ ॥
राउं करेइ रंको । रंको पुण करेइ रायसारित्थो ॥
ज न घर जइ हीयए । कीरइ तं कम्म जीवाणं ॥ ३ ॥

अर्थ.—जो कदापि आ जीव कर्मना भयथी समुद्र मध्ये वास करे, अथवा पर्वतनी महोटी गुफामां वास करे, तोयपण कर्मनी साथे वलगेला एटले कर्मथी आवरण पामेला ते जीवोने, वलगेलां कर्म कोइ प्रकारे नाश पामतां नथी. अर्थात् निकाचित कर्म भोगव्या विना बुटतां नथी. ॥ १ ॥ वली जुउ के, कर्मने वशे करीने हरिश्चंद्र राजा चंडालने घेर रह्या, तथा पांच पांडवो वनवास पाम्या, तथा मुंजराजाये घेर घेर भिक्षा मागी. ते माटे जे कर्म करे ते सत्य छे. अर्थात् कर्म कोइने पण मूकतुं नथी. ॥ २ ॥ वली कर्म केवां छे? ते कहे छे. थोडीवारमां राजाने रंक करे छे, अने रंकने राजा जेवा करे छे. वली जेना घरमां, कोइए जे हिताऽहितकारी वात हृदयमां न धारी होय, ते

वातने जीवोनां कर्म जे ते थोडीवारमां करी देखाडे छे. एटले जेनुं मनमां पण चिंतवन नथी, एवुं शुभाशुभ अचिंतुं एकदम थइ आवे छे तेनुं कारण पण कर्म छे. माटे कर्मने कांइ शरम नथी. ॥ ३ ॥ माटे तें कर्मने वश थइने अनेक दुःख सहन कर्यां छे. तेना आगल आ धर्मकृत्य करतां थएलुं अल्प दुःख श्या हिसाबमां छे? एम उपदेश देइने धर्मने विषे दृढ कर्यो. एम सांभळी बीजा जीवोए पण धर्मने विषे दृढता राखवी. आ ठेकाणे मेघकुमारनु दृष्टांत जाणवुं ते दृष्टांत प्रसिद्ध छे, माटे लख्युं नथी ॥ ७९ ॥

शिशिरे काले शीतलानिलस्य लहरीणां सहस्राणि तैः घन यथा स्यात्तथा भिन्नो देहो यस्य सः

सिसिरंमि सीयलानिल । लहरिसहस्सेहि भिन्नघणदेहो ॥

तिर्यक्त्वे अरण्ये अनंतशः निधनः अनुप्राप्तः

तिरियत्तणंमि ऽरणे । अणंतसो निहणमणुपत्तो ॥ ८० ॥

अर्थ—हे जीव! (तिरियत्तणंमि के०) तिर्यंचना भवमां (अरणे के०) अरण्य (अटवी) ने विषे (सिसिरमि के०) शिशिरऋतु (शियालो) आवे सते (सा

यलानिल के०) शीतल (ताढो) वायु, तेनी (लहरिसहस्सेहि के०) हजारो लहेरोवडे (भिन्नघणदेहो के०) भेदायो छे. एटले पीडायो छे हढ एवो पण देह ते जेनो, एवो थयो सतो, तुं (अणंतसो के०) अनंतीवार (निहणं के०) नाशने (अणुपत्तो के०) पाम्यो छे. ॥ ७० ॥

भावार्थ.—हे आत्मन्! तुं पूर्वे अनुभवेलां दुःखने, लगार विचारी जो के, तिर्यंचना भवमां तहारो देह खूब मजबूत हतो, तोयपण पोष महा महिनानी अत्यंत टाढथी, (हिम पडवाथी) अनंतीवार मरण पाम्यो. एटले आ जीव अनेक प्रकारना रसायण जेवां के, त्रांबु हरिताल विगेरे खाइने शरीरने मजबूत तथा पुष्ट करवुं धारे छे; तोयपण ते शरीर घोडा जेवुं, अथवा पाडा जेवुं कदिपण थतुं नथी. तो पण ते शरीरने घोडानी तथा पाडानी उपमा अपाय छे. तेवा घोडा विगेरे तिर्यंचोनां शरीर पण, अत्यंत ताढथी नाश पामे छे. ते नाश पामवादिक दुःख तें अनंतीवार सहन कर्यां. तो आ भवमां धर्मसाधन निमित्ते अल्प एवो पण शीत (ताढनो) परिषह तुं केम

सहन नथी करतो? ॥ ८० ॥

ग्रीष्मातपसंतप्त: अरण्ये क्षुधित: पिपासित: बहुश:
गिम्हायवसंतत्तो । रन्ने छुहिओ पिवासिओ बहुसो ॥

सम्प्राप्त: तिर्यग्भवे मरणदुःख बहु ग्लानतया विद्यमान:
संपत्तो तिरियभवे । मरणदुहं बहु विसूरंतो ॥ ८१ ॥

अर्थ.—हे जीव! तुं (तिरियभवे के०) तिर्यंचना भवने विषे (अरणे के०) अटवीमां (गिम्हायव के०) ग्रीष्मऋतुना तडकावडे (सतत्तो के०) सारी पेठे तप्यो एवो, अने (बहुसो के०) घणो घणो (छुहिओ के० क्षुधा वेदनाने सहन करतो एवो, अने (पिवासिओ के०) घणी घणी तृषा वेदनाने सहन करतो एवो, (विसूरतो के०) खेद पामतो सतो (मरणदुह के०) मरणनां दुःखने (बहु के०) घणो घणो (संपत्तो के०) पाम्यो हतो. ॥ ८१ ॥

भावार्थ.—हे आत्मन्! जेम तें तीर्थंचना भवमां शीत परिषह सहन कर्यो. तेम जण काळमां (ग्रीष्मऋतुमां) एटले वैशाख जेठ महिनाना आकरा ता-

पमां तें उष्ण परिषह सहन कर्यो. तेमां वली अतिशे तृषा वेदनी तथा अतिशे क्षुधा वेदनी तेणे करीने, तुं अत्यंत खेद पामतो सतो अनंतीवार मरण पाम्यो. परंतु ते दुःखने विसरी जइने, आ जवमां थोडा तापने पण न सहन करतो, तुं पंखा प्रमुखे करीने वायुकायना जीवोनो घात करे छे. पण एम नथी विचारतो के, तिर्यंच जवने विषे तथा नरक जवने विषे में अनंता तापनां दुःख सहन कर्यां छे. ते दुःखना आगल आ तापनुं दुःख श्या हिसावमां छे? एवो विचार तने लेशमात्र पण आवतो नथी ! ॥ ८१ ॥

वर्षासु अरण्यमध्ये गिरिनिर्झरणोदकैः उह्यमानः

वासासु ऽरणमज्झे । गिरिनिज्झरणोदगेहिं बझंतो ॥

शीतानिलेन दग्धः सन् मृतोऽसि तिर्यक्त्वे बहुशः

सीयानिलेण डज्झविउ । मओसि तिरियत्तणे बहुसो ॥८२॥

अर्थ.—रे जीव ! तुं (तिरियत्तणे के०) तिर्यंचपणाने विषे (वासासु के०) वर्षाऋतुमां एटले चोमासामां (अरणमज्झे के०) अटवीने विषे रह्यो सतो

(गिरिनिज्झरणोद्गेहि के०) पर्वतनां निर्झरण रूज पाणीवडे (वज्झंतो के०) वहन थतो एटले तणातो, अर्थात् चारे पासे पाणीमां अथडातो एवो, अने (सीयानिल के०) अतिशे शीतल एवो वायुवडे अर्थात् हिमवडे (रुक्खवियो के०) दाझेलो सतो (बहुसो के०) घणीवार (मउसि के०) मरण पाम्यो छे. ॥७२॥

भावार्थ.—हे जीव ! तुं तिर्यंचना भवने विषे, चोमासानी ऋतुमां वृक्ष प्रमुखने विषे रात्री दिवस निर्गमन करतां वरसादनी धाराउनां कष्ट सहन करी आव्यो छे. वली हिम पडवाथी बलीने मरण पण पाम्यो छे ने नदीयोमां तणातो तणातो अनेक प्रकारनी वेदना पामीने अथडाइ कुटाइने पराणे प्राण त्याग कर्यो छे. ए सघलां कष्टने तुं आज केम विसरी जाय छे? ॥ ७२ ॥

एव तिर्यक्भवेष क्लिश्यन् सन् दुःखशतसहस्रैः

एवं तिरियभवेसु । कीसंतो दुक्खसयसहस्सेहिं ॥

उषितः अनंतवारान् जीवः भीषणभवारण्ये

वसियो अणंतखुत्तो । जीवो भीसणभवारणे ॥७३॥

अर्थ.—(एवं के०) ए प्रकारे. एटले पूर्वे कह्युं ते प्रकारे (तिरियभवेसु के०) तिर्यंचना भवोने विषे (दुक्खसयसहस्सेहिं के०) लाखो गमे दुःखे करीने (कीसंतो के०) क्लेश पामतो एवो (जीवो के०) आ जीव जे ते (भीसणभवारणे के०) भयानक एवी संसाररूप अटवीने विषे (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (वसियो के०) निवास करी आव्यो छे. ॥ ८३ ॥

भावार्थ.—हे आत्मन्! तुं तिर्यंचना भवोने विषे पण अनंतां दुःख भोगवी आव्यो छे. ॥ ८३ ॥

दुष्टाष्टकर्माण्येव प्रलयानिलस्तेन प्रेरितः भीषणे भवारण्ये

दुट्ठकम्मपलया । निलपेरिउ भीसणंमि भवरणे ॥

हिंडमानः नरकेषु अपि अनंतशः हे जीव प्राप्तोसि दुःख

हिंडंतो नरएसु वि । अणंतसो जीव पत्तोसि ॥८४॥

अर्थ.—(जीव के०) हे जीव! तुं (दुट्ठकम्म के०) दुष्ट एवां जे आठ कर्म. एटले दुष्ट फलने आपनारां ज्ञानावरणीयादिक आठ कर्म ते रूप (पलया

निल के०) प्रलय कालना वायु वडे (पेरिअ के०) प्रेरणा कर्यो एवो, अने (भी-
सणसि के०) भयानक एवी (भवरणे के०) संसाररूप अटवीने विषे (हिंडंतो
के०) चालतो सतो (नरएसु वि के०) नरकने विषे पण, पूर्वोक्त दुःख (अणत-
सो के०) अनंतीवार (पत्तोसि के०) पाम्यो छे. ॥ ७४ ॥

भावार्थ.–हे आत्मन्! तें ज्ञानावरणीयादिक आठ कर्मे करीने नरकादिक गतिने विषे, अनंतीवार दुःख भोगववामां खामी राखी नथी. तोपण वली पाछां तेनां तेज दुःख प्राप्त थाय, तेवा उपाय करे जाय छे. माटे हवे तेवां दुःखो भोगववां पडे नहि, तेवो उपाय करय. ॥ ७४ ॥

सप्तसु नरकमहीषु वज्रानलदाहस्य शीतस्य च वेदनास्तासु

सत्तसु नरयमहीसु वज्जानलदाहसीयविअणासु ॥

उषितः अनंतकृत्वः विलपन् करुणशब्दैः

वसिओ अणंतखुत्तो । विलवंतो करुणसद्देहिं ॥७५॥

अर्थ.–हे जीव ! तुं (वज्जानलदाह के०) वज्राग्निनो छे दाह ते जेने विषे,

एटले अतिशे तीक्ष्ण छे अग्नि ते जेने विषे, अने (सीयवियणासु के०) अतिशे शीतनी छे वेदना ते जेने विषे, एवी (सत्तसु के०) सात (नरयमहीसु के०) नरक पृथ्वीओने विषे (करुणसद्देहिं के०) करुण शब्दवडे (विलवंतो के०) विलाप करतो सतो (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (वसियो के०) वशो छे. ॥ ८५ ॥

जावार्थ.—हे आत्मन्! तुं साते नरक पृथ्वीयोमां निवास करी आव्यो छे, अने त्यां त्यां उष्ण वेदना तथा शीत वेदना, आ नीचे लख्या प्रमाणे अनंतीवार सहन करी आव्यो छे.

जेम ग्रीष्मऋतुना छेल्ला समयमां आकाशनी मध्ये आवेलो, मेघरहित, घणा आकरा किरणवालो सूर्य, देदीप्यमान सते, जेना शरीरने विषे पित्तनो प्रकोप थयो छे, तेवा पुरुषने, च्यारे बाजु खेरना अंगारानो अग्नि सलगावीने तेनी वच्चे राखीए, ने तेने जेवी उष्णवेदना थाय, ते करतां पण अनंतगुणी उष्ण वेदना, नरकने विषे नारकीना जीवो जोगवे छे. ते नारकीना जीवोने त्यांथी उपाडीने जो कदापि अहिंना धगधगता खेरना अंगारामां सुवाडीए,

तो जेम शीतल चंदननो लेप कर्यो होय, ने तेथी जेम अत्यंत सुखथी निद्रा आवे तेवी रीतनी निद्रा ते नारकीना जीवने आवे छे. एवीज रीते पोष म हिनानी रात्रीने विषे मेघरहित आकाश थये सते, हृदयादिकमां कंपाराना रोगवाला पुरुषने आवरण रहित, हिमाचलनी पृथ्वीने विषे राख्यो होय, अने वली त्यां अत्यंत वायराना ऊपाटा चालता होय, ते वखत ते जीवने जे वी शीतवेदना थाय, तेथी पण अनंतगुणी शीतवेदना नरकने विषे नारकीना जीवो भोगवे छे. ते नारकीना जीवोने पूर्वे कहेला, हिमाचल पृथ्वीना स्थानमां राख्यो होय, तो जेम वायरा विनाना स्थानमां शियालाने विषे निद्रा आवे, तेम ते नारकीना जीवोने निद्रा आवी जाय छे. माटे एवां दुःख तुं अनंतीवार सहन करी आव्यो छे.

माटे तेथी त्रास पामीने फरीथी त्यां न जवुं पडे, एवा धर्मकृत्यमां साव धान था! ॥ ७५ ॥

पितृमातृस्वजनरहितः   दुरंतव्याधिभिः पीडितः बहुशः

पियमायसयणरहिउ । दुरंतवाहिहिं पीडिउ बहुसो ॥

मनुजभवे   निःसारे   विलापितः किं न तं स्मरसि

मणुअभवे निस्सारे । विलाविउ किं नं तं सरेसि ॥८६॥

अर्थ.—रे जीव ! (निस्सारे के०) असार एवा (मणुअभवे के०) मनुष्यभव ने विषे (पियमाय के०) पिता माता, अने (सयण के०) स्वजन. तेणे करीने (रहिउ के०) रहित एवो, अने (दुरंतवाहिहिं के०) दुःखे करीने छे अंत ते जेनो, एवा व्याधिये करीने (बहुसो के०) घणीवार (पीडिउ के०) पीडा पाम्यो एवो. एज कारण माटे (विलाविउ के०) विलाप करतो एवो, तुं जे ते (तं के०) ते मनुष्यभवने (किं न सरसि के०) केम नथी संभारतो ? ॥ ८६ ॥

भावार्थ.—हे जीव ! तुं मनुष्यभवमां पण माता पिता स्वजनादिक प्रिय वस्तुनो वियोग थवाथी तथा अनेक प्रकारना शरीरना व्याधिथी विलाप करी करीने मरण पाम्यो हतो, ते वातने तुं केम विसरी जाय छे? मनुष्यभव

आश्रीने अहं ममत्व तथा मोहपणा सहित निर्भाग्यपणा विषे एक सोमल ब्राह्मणनी कथा टीकामा लखी छे. ते नीचे प्रमाणे जाणवी. ॥ ७८ ॥

कथा ७ मी.

कौशांबी नगरीमां सोमिल नामे ब्राह्मण जन्मथी दरिद्री एवो रहेतो हतो. तेने स्त्री, पुत्र, पुत्री, इत्यादिक घणु कुटुंब हतुं. ते कुटुंबनी प्रेरणाथी एक दिवस धन कमाववाने अर्थे देशांतर गयो, त्यां तेणे व्यापारादिके रहित एवो, पण दानजोगे सहित, एटले म्होटा दानेश्वरी जेवो, एक योगी पुरुष दीठो. ते योगीये द्रव्यनी चिंताथी आकुल व्याकुल थएला ब्राह्मणने पूछ्युं के, तहारे शी चिंता छे? त्यारे तेणे कह्युं के, दारिद्र्य एज म्हारे चिंता छे. त्यारे योगी बोल्यो के, जो तुं म्हारुं कह्युं करे, तो हुं तने म्होटो धनाढ्य करुं. त्यारे ते वात ते ब्राह्मणे कबूल करी. पछी ते बे जण पर्वतनी तलाटीमां (गुप्त स्थानकमा) गया, त्यां योगी बोल्यो के, आ सुवर्णसिद्धि थवानो रस छे. एटले योगीए पूर्वे ताढ तडको भूख तृषादिक वेठीने अने घणा काल सूधी

सूकां पत्रां कंदमूल फल इत्यादिकनुं नोजन करीने, एवी रीते महा महेनत करीने अने समडीना पांदडानो पडियो करीने ते वडे रसकुंपिकामांथी लइने घणे काले घणा प्रयासथी ते रस तुंबडीमां नरी राख्यो हतो. ते पेला दरिद्री ब्राह्मणने देखाड्यो. ने कह्युं के, आ सहस्रवेधी रस छे. एटले, त्रांबानां हजार पत्रां अग्निमां तपावीने उपरा उपरी खडकीने मूक्यां होय, तेमां आ रसनुं एक टींपुं मूक्युं होय तो, ते सर्व पत्रांमां रस वेंधइ जाय. एटले पहोंची जाय. अर्थात् तेज वखत ते सर्व पत्रां सुवर्णमय थइ जाय. एवी रीते योगिए वारंवार कह्युं. त्यारे ते निर्नागी ब्राह्मणने उलटो क्रोध चड्यो, ने तेथी बे हाथे झालीने पेलुं रसनुं तुंबडुं, सादडवृक्षना पांनडामां ढोली दीधुं. त्यारे ते योगिए ते ब्राह्मणने घणोज अयोग्य जाणीने तेनो त्याग कर्यो. अने ते ब्राह्मण पण पृथ्वीमां भ्रमण करतो करतो एटले पैसा पैसा एम पोकार करतो करतो मरण पाम्यो, पण ते मल्या नही.

आ कथानुं तात्पर्य ए छे के, जेम निर्नाग्य जीवने घणुं धन पामवानो अ

वसर आवे तोयपण तेने ते धन लेवुं सूझे नही. तेम आ जीवने पण मनुष्य भवमां जिनधर्मरूप धन ग्रहण करवानो अवसर आव्यो छे, तोयपण बहुल-कर्मिपणाथी जिनधर्मरूप सुवर्णसिद्धिनो रस लेवानुं मन नथी थतुं, ए बहु आश्चर्यकारक छे!!!

पवनः इव गगनमार्गे अलक्षितः सन् भ्रमति भववने जीवः
पवणु व्व गयणमग्गे । अलक्खिउ भमइ भववणे जीवो ॥
स्थाने स्थाने समुज्झ्य धनस्वजनसंघातान्
ठाणट्ठाणंमि समु । ज्झिऊण धणसयणसंघाए ॥ ८७ ॥

अर्थ.—हे आत्मन्! (जीवो के०) आ जीव जे ते (भववणे के०) संसार रूप अटवीने विषे (ठाणट्ठाणंमि के०) स्थान स्थानने विषे (धणसयणसंघाए के०) धन तथा स्वजन तेना समूहने (समुज्झिऊण के०) त्याग करीने (गयणमग्गे के०) आकाशमार्गने विषे (पवणु व्व के०) पवननी पेठे (अलक्खिउ के०) अदृश्यरूपे थयो सतो (भमइ के०) भमे छे. ॥ ८७ ॥

ज्ञावार्थ.—जेम आकाश मार्गमां वायु फरे छे, तेम आ जीव पण ज्ञवाटवीमां अदृश्यपणाथी एटले आ पूर्वे म्हारो कोण सगो हतो? तेवा अजाणपणाथी अनेक स्थानने विषे ज्रमण करे छे. तेमां अनेक ज्ञवने विषे मलेलां धन तथा स्वजन इत्यादिकनो त्याग करीने एटले तेमनी शी गति हशे? एवी चिंता मूकीने वर्त्तमानकालनां स्वजनादिकने सुखी करवाने तथा धन मेलववाने अर्थे देशोदेश ज्रमे छे. अर्थात् वायुवडे पानडुं जेम पराधीन थइने उडे छे, तेम केटलाएक पुरुषो धनने अर्थे शरीरनुं दुःख पण न गणतां, कोइ विलायत जाय छे, कोइ चीन जाय छे, कोइ लंकामां जाय छे, कोइ ब्रह्मदेशमां जाय छे. इत्यादिक अनेक देशमां जाय छे. तेवामां त्यां अनेक प्रकारनां निमित्त मलवाथी मरण पामे छे. एवी रीते आ जीव नजरे देखे छे, तो पण कर्म उपर विश्वास राखीने संतोष राखी धर्मसाधन करतो नथी. ॥ ७७ ॥

विध्यमानाः असकृत् जन्मजरामरणान्येवतीक्ष्णाः कुतास्नैः

विज्ञिज्जंता असयं । जम्मजरामरणतिरककुंतेहिं ॥

दुःखं अनुभवंति घोरं संसारे संसरतः संतः जीवाः
दुरकम अणुहवंति घोरं। संसारे संसरंत जिआ ॥८८॥
तथापि क्षणमपि कदापि निश्चये अज्ञानभुजंगदष्टाः जीवाः
तहवि खणंपि कयावि हु। अन्नाणभुयंगडंकिया जीवा॥
संसारएवचारकोगुप्तिगृहं तस्मात् नच उद्विजते मूढमनसः
संसारचारगाउ। नेय उविअंति मूढमणा॥८९॥युग्मम्॥

अर्थ–(संसारे के०) च्यारगतिरूप संसारने विषे (संसरंत के०) पर्यटन करता एवा (जिआ के०) जीव जे ते (जम्मजरामरण के०) जन्म जरा मरण रूप (तिरकुंतेहिं के०) तीक्ष्ण ज्वालाये करीने (असयं के०) वारंवार (विद्धिजंता के०) विंधाता सता (घोरं के०) रौद्र (आकरा) एवा (दुहं के०) दुःखने (अणुहवंति के०) अनुभवे छे. ॥ ८८ ॥ (तहवि के०) तोयपण एटले पूर्वे कह्युं तेवुं दुःख भोगवे छे तोयपण (मूढमणा के०) मूढ छे मन ते जेमनुं एवा. अर्थात् मूर्ख एवा, अने (अन्नाणभूयंगडंकिया के०) अज्ञानरूप सर्पे डस्या एवा

ज्ञावार्थ.—जेम आकाश मार्गमां वायु फरे छे, तेम आ जीव पण ज्ञवाटवीमां अदृश्यपणाथी एटले आ पूर्वे म्हारो कोण सगो हतो? तेवा अजाणपणाथी अनेक स्थानने विषे ज्रमण करे छे. तेमां अनेक ज्ञवने विषे मलेलां धन तथा स्वजन इत्यादिकनो त्याग करीने एटले तेमनी शी गति हशे? एवी चिंता मूकीने वर्त्तमानकालनां स्वजनादिकने सुखी करवाने तथा धन मेलववाने अर्थे देशोदेश ज्ञमे छे. अर्थात् वायुवडे पानडुं जेम पराधीन थइने उडे छे, तेम केटलाएक पुरुषो धनने अर्थे शरीरनुं दुःख पण न गणतां, कोइ विलायत जाय छे, कोइ चीन जाय छे, कोइ लंकामां जाय छे, कोइ ब्रह्मदेशमां जाय छे. इत्यादिक अनेक देशमां जाय छे. तेवामां त्यां अनेक प्रकारनां निमित्त मलवाथी मरण पामे छे. एवी रीते आ जीव नजरे देखे छे, तो पण कर्म उपर विश्वास राखीने संतोष राखी धर्मसाधन करतो नथी. ॥ ८७ ॥

विध्यमानाः असकृत् जन्मजरामरणान्येवतीक्ष्णाः कृतास्तैः
विद्धिज्जंता असयं । जम्मजरामरणतिक्खकुंतेहिं ॥

दुःखं अनुभवंति घोरं संसारे संसरंतः संतः जीवाः
दुहम णुहवंति घोरं । संसारे संसरत जिआ ॥८८॥
तथापि क्षणमपि कदापि निश्चये अज्ञानभेवभुजगस्तेनदष्टाः जीवाः
तहवि खणंपि कयावि हु । अन्नाणभुयंगडंकिया जीवा ॥
संसारएवचारकोगुप्तिगृहं तस्मात् नच उद्विजंते मूढमनसः
संसारचारगाउ । नेय उविज्जंति मूढमणा ॥८९॥युग्मम्॥

अर्थ.–(संसारे के०) च्यारगतिरूप संसारने विषे (संसरंत के०) पर्यटन करता एवा (जिआ के०) जीव जे ते (जम्मजरामरण के०) जन्म जरा मरण रूप (तिरककुंतेहिं के०) तीक्ष्ण भालाये करीने (असयं के०) वारंवार (विद्धि ज्ञंता के०) विंधाता सता (घोरं के०) रौद्र (आकरा) एवा (दुहं के०) दुःखने (अणुहवंति के०) अनुभवे छे. ॥ ८८ ॥ (तहवि के०) तोयपण एटले पूर्वे कह्युं तेवुं दुःख भोगवे छे तोयपण (मूढमणा के०) मूढ छे मन ते जेमनुं एवा. अर्थात् मूर्ख एवा, अने (अन्नाणभूयंगडंकिया के०) अज्ञानरूप सर्पे डस्या एवा

(जीवा के०) जीव जे ते (कयावि के०) कोइ वखत पण (हु के०) निश्चे (संसारचारगाउ के०) संसाररूप बंधिखानाथी (खणंपि के०) क्षणमात्र पण (नय उविजंति के०) उद्वेग नथी पामता. एटले वैराग्य नथी पामता ! आते केटलुं बधुं आश्चर्य ? ॥ ७५ ॥

भावार्थ.–जेम कोइ भालो मारे, ने तेनी वेदना थती होय, तेवामां वली बीजो भालो मारे, एवी रीते उपरा उपरी वागवाथी जेवुं दुःख भोगवे, तेवी रीते आ संसारी जीव पण जन्म जरा मरण इत्यादिकनां घणां भयानक दुःख उपरा उपरि भोगवे छे. ॥ ७७ ॥ तोयपण अज्ञानरूप सर्पे डशेला एवा मूढ जीव, संसाररूप बंधिखानाथी कोइ वखत पण क्षणमात्र उद्वेग पामता नथी. आ केटलुं बधुं आश्चर्य छे!!! ॥ ७५ ॥

क्रीडिष्यमि कियतींवेलांयावत् शरीरमेवनापीतस्यां यत्र मातिसमयं

कीलेसि कियतेंवेलं । सरीरवावीइ जंत्थ पइसमयं ॥

कालएवअरघट्टस्तस्यघटीभिः शोष्यसे जीवितमेवांभो जलंतस्यओघःप्रवाहः

कालरहट्टघमीहि । सोसिज्जइ जीवियंभोहं ॥ ९० ॥

अर्थ.—हे जीव! तुं (सरीरवावीइ के०) शरीररूप वाव्यने विषे (कियंतवेलं के०) केटला काल सूधी (कीलसि के०) क्रीडा करीश? (जह के०) जे शरीररूप वाव्यनें विषे (पइसमयं के०) समय समय प्रत्ये (कालरहट्ट घडीहि के०) कालरूप रहेंटनी घडीयो वडे (जीवियंभोहं के०) जीवितरूप जलनो प्रवाह (सोसिज्जइ के०) शोष पामे छे. अर्थात् सूकाइ जाय छे. ॥ ९० ॥

भावार्थ.—जेम रहेंट वडे वाव्यमांथी जेम जेम पाणी काढीए, तेम तेम ते पाणी उछुं थतुं जाय छे. तेम हे जीव! तें पण जेटलुं आयुष्य बांधीने जन्म लीधो छे, ने तेमांथी जे जे समय जाय छे, तेटलुं आउखु उछुं थतुं जाय छे. कहेवत छे के, मावाप जाणे के, म्हारो दिकरो म्होटो थाय छे, पण ते दिवसे दिवसे आउखुं घटवाथी न्हानो थतो जाय छे. ए प्रमाणे विचारतां तो, आउखानो अंत आवतां वार नहि लागे. केमके, समये समये घटवापणुं

२१

(जीवा के०) जीव जे ते (कयाचि के०) कोइ वखत पण (हु के०) निश्चे (संसारचारगाउ के०) संसाररूप बंधिखानाथी (खणंपि के०) क्षणमात्र पण (नय उव्विजंति के०) उद्वेग नथी पामता. एटले वैराग्य नथी पामता! आते केटलुं बधुं आश्चर्य? ॥ ७९ ॥

भावार्थ.-जेम कोइ भालो मारे, ने तेनी वेदना थती होय, तेवामां वली बीजो भालो मारे, एवी रीते उपरा उपरी वागवाथी जेवुं दुःख भोगवे, तेवी रीते आ संसारी जीव पण जन्म जरा मरण इत्यादिकनां घणां भयानक दुःख उपरा उपरि भोगवे छे. ॥ ७७ ॥ तोयपण अज्ञानरूप सर्पे डशेला एवा मूढ जीव, संसाररूप बंधिखानाथी कोइ वखत पण क्षणमात्र उद्वेग पामता नथी. आ केटलुं बधुं आश्चर्य छे!!! ॥ ७९ ॥

क्रीडिष्यसि कियतींवेलांयावत् शरीरमेववापीतस्या यत्र पतिसमयं

कीलसि कियंतवेलं। सरीरवावीइ जैत्थ पइसमयं ॥

कालएवअरघट्टस्तस्यघटीभिः शोष्यसे जीवितमेवांजो जलंतस्यओघःप्रवाहः

कालरेहट्टघमोहि । सोसिज्जइ जीवियंजोहं ॥ ए० ॥

अर्थ.–हे जीव! तुं (सरीरवावीइ के०) शरीररूप वाव्यने विषे (कियंतवेलं के०) केटला काल सूधी (कीलसि के०) क्रीडा करीश? (जब के०) जे शरीररूप वाव्यनें विषे (पइसमयं के०) समय समय प्रत्ये (कालरहट्टं घडीहि के०) कालरूप रहेंटनी घडीयो वडे (जीवियंजोहं के०) जीवितरूप जलनो प्रवाह (सोसिज्जइ के०) शोष पामे छे. अर्थात् सूकाइ जाय छे. ॥ ए० ॥

जावार्थ.–जेम रहेंट वडे वाव्यमांथी जेम जेम पाणी काढीए, तेम तेम ते पाणी नबुं थतुं जाय छे. तेम हे जीव! तें पण जेटलुं आयुष्य बांधीने जन्म लीधो छे, ने तेमांथी जे जे समय जाय छे, तेटलुं आउखुं नबुं थतुं जाय छे. कहेवत छे के, मावाप जाणे के, मह्वारो दिकरो मह्वोटो थाय छे, पण ते दिवसे दिवसे आउखुं घटवाथी नह्वानो थतो जाय छे. ए प्रमाणे विचारतां तो, आउखानो अंत आवतां वार नहि लागे. केमके, समये समये घटवापणुं

छे माटे. जेमके, कोइने शूली देवा लइ जाय छे, अने ते शूली सो डगलां छेटी छे, त्यारे ते माणस जेम जेम शूली सन्मुख पगलां भरे छे, तेम तेम तेने मृत्यु नजिक नजिक आवतुं जाय छे, अने ते वखत तेने खानपानादिक काइ पण गमतुं नथी. केमके, एने मृत्यु नक्की ढुंकडु जाण्युं छे माटे. तेम हे चेतन! तहारां पण जेम जेम वर्ष जाय छे, तेम तेम तहारे पण मृत्यु सन्मुख आवे जाय छे. एटले जो कदि तहारु आयुष्य सो वर्षनुं होय, अने तेमांथी जे जे वर्ष गयां, तेटलुं आयुष्य सो वर्षमांथी ओछु थयुं जाणवुं. अर्थात् आ अल्प आयुष्य रूपाटावंध पुरु थशे, अने मनना मनसुबा मनमां रही जशे, अने पाछलथी घणोज पश्चात्ताप थशे! माटे प्रमाद छोडीने परलोकनुं साधन करवामां सावधान था. ॥ ५० ॥

एज वातने मूल ग्रंथकार पण जणावे छे के,

रे जीव बुध्यस्व मामुह्य मा प्रमादधर्मे कुरु रेपाप

रे जीव बुझ्झ मा मु । झ मा पमायं करेसि रेपाव ॥

किं, परलोके गुरुदुःखभाजन भवसि हे अज्ञान हे मूढ
किं परलोए गुरुदु । खभायणं होहिसि अयाण ॥ ८१ ॥

अर्थ—(रे जीव के०) हे जीव! तुं (बुझ के०) धर्मने विषे बोध पाम्य. पण (मामुज्झ के०) मोह न पाम्य. जे कारण माटे (रेपाव के०) हे पाप जीव! (पमायं के०) प्रमादने (मा करेसि के०) न करीश. (अयाण के०) हे अजाण! एटले हे मूढ! प्रमाद करीने (परलोए के०) परलोकने विषे (गुरुदुक्खभायणं के०) महोटा दुःखने रहेवाना भाजनरूप (किं के०) केम (होहिसि के०) थाय छे? ॥ ८१ ॥

भावार्थ.—हे आत्मन्! तुं अदृष्टना वशथी दुर्लभ एवा मनुष्यभवने पामीने तेमां वली जैनधर्म पामीने धर्मने विषे प्रमाद न कर्य. तेम छतां जो प्रमाद करीश, तो महा दुःखने पामीश. ॥ ८१ ॥

बुध्यस्व रेजीव त्वं मामुह्य जिनमते ज्ञात्वास्वरूपं
बुझसु रेजीव तुमं । मामुज्झसि जिणमयंमि नाऊणं ॥

यस्मात् पुनरपि एषा सामग्री दुर्लभा हे जीव

जम्हा पुणोरवि एसा । सामग्गी दुल्लहा जीव ॥ ए२॥

अर्थ.–(रे जीव के०) हे जीव (तुमं के०) तुं (बुझसु के०) धर्मने विषे बोध पाम्य. अने (नाऊणं के०) धर्मने जाणीने (जिणमयंमि के०) जिनशाशनने विषे (मामुझसि के०) मोह न पाम्य. एटले सम्यक् प्रकारे जिनधर्म अंगीकार कस्य. (जम्हा के०) जे हेतु माटे (जीव के०) हे जीव! (पुणरवि के०) फरीने पण (एसा के०) आ (सामग्गी के०) धर्म सामग्री जे ते (दुल्लहा के०) दुर्लभ छे. एटले फरी फरीने धर्म सामग्री मलवी महा दुर्लभ छे. ॥ ए२ ॥

नावार्थ.–हे आत्मन्! धर्म साधन करवाना अंगरूप एटले मनुष्यनो नव, शुद्ध श्रद्धा, संजम, अने तेने विषे वीर्यनुं फोरववुं, ते फरी फरीने चक्रवेधनी पेठे, मलवुं महा दुर्लभ छे. एटले काकतालीया न्यायथी एक वखत तने मल्युं छे, ते फरीथी मलवुं अत्यंत दुर्लभ छे. ॥ ए२ ॥

दुर्लभ पुनः जिनधर्मःएकशोलब्धः त्वं प्रमादस्याकरःखानिः सुखैषोऐहिसुखवाञ्छकः च

दुलहो पुण जिणधम्मो । तुमं पमायायरो सुहेसी य ॥

दुःसह आस्ति च नरकदुःखं कथंत्वं भविष्यासिअतःकारणात् सत् न जानीमःपरलोके

दुसहं च नरयदुख्खं । कह होहिसि तं न याणामो ॥९३

अर्थ.–हे जीव! आ (जिणधम्मो के०) आ पामेलो जिनधर्म जे ते, (पुण के०) वली फरीथी पामवो (दुलहो के०) महा दुर्लभ छे, अने (तुम के०) तुं (पमायायरो के०) प्रमादनी खाण छे, अने (य के०) वली (सुहेसी के०) सुखनी वांछा करे छे. एटले प्रमाद करीने सुखनी वांछा राखे छे, ते सुख तने क्यांथी मलशे? (च के०) अने (नरयदुःखं के०) नरकनां दुःख जे ते (दुसहं के०) दुःखे करीने पण सहन करवां कठण छे. माटे (तं के०) ते (न याणामो के०) हु नथी जाणतो के, (कह होहिसि के०) तुं किये प्रकारे थइश? एटले तहारी शी गति थशे? ते हुं नथी जाणतो. ॥ ९३ ॥

जावार्थ.–श्री आवश्यक निर्युक्तिमां कह्युं छे के, आलसथी साधु पासे

जइने धर्म सांभली शकतो नथी, तथा मोहथकी घरनी जंजालने विषे मूढ थइने रह्यो छे. अर्थात् साधु पासे जइ नित्य शुं सांभलवुं छे? घणीवार सांभलेलु छे. एम धारीने धर्म सांभलवानी अवज्ञा करे छे. तथा जात्यादिकना अभिमानथी तथा क्रोधथी तथा प्रमादथी एटले मद्यादिक कुव्यसन सेववाथी तथा कृपणपणाथी एटले जो उपाश्रे जइशुं, तो कोइ धर्ममार्गनी टीपमां लोकलाजथी कांइ आपवुं पडशे. तथा भयथी एटले जो उपाश्रे जइशुं, तो नरकादिकनां दुःख सांभलवां पडशे. तथा शोकथी तथा अज्ञानथी एटले भाइबंध दोस्तदारना ना कहेवाथी तथा व्याक्षेपथी एटले जाणी जोइने घणी जंजाल उभी करवाथी तथा कुतूहलथी एटले गीत नाटकादिकना छंदमां पडवाथी तथा रमणथी एटले जनावरनी साथे क्रीडा करवाथी इत्यादिक अनेक कारणोथी पामेलुं एवुं पण मनुष्यपणु एले गमावे छे. एटले भव समुद्रथी तारनार अने सकल सुखने आपनार एवा जिनधर्मने करतो नथी, अने सांसारिक सुखनी वांछा करे छे. पण हे जीव! तुं सामान्य दुःख पण

सहन करी शकतो नथी, त्यारे नरकनां दुःसह दुःख तहाराथी केम सहन थशे? अने परलोकमा तहारी शी गति थशे? एम गुरु महाराज उपदेश करे छे. ॥ ९३ ॥

अस्थिरेण स्थिरः समलेन निर्मलः परवशेनरोगादिना स्वाधीनः

अथिरेण थिरो समले। ण निम्मलो परवसेण साहीणो ॥

देहेन यदि उपार्ज्यते धर्मः तदा किं न पर्याप्त किं न संपन्न

देहेन जइ विढप्पइ। धम्मो तो किं न पज्जत्तं ॥९४॥

अर्थ —रे जीव! (जइ के०) जो (अथिरेण के०) अस्थिर एवा, तथा (समलेण के०) मलसहित एवा, अने (परवसेण के०) परवश एवा (देहेण के०) देहवडे (थिरो के०) स्थिर एवो, अने (निम्मलो के०) निर्मल एवो. अने (साहीणो के०) पोताने स्वाधीन एवो (धम्मो के०) धर्म जे ते (विढप्पइ के०) उपार्जन थइ शके छे, तो (ता के०) त्यारे तहारे (किं न पज्जतं के०) शुं न प्राप्त थयु? अर्थात् सर्व प्राप्त थयुं. ॥ ९४ ॥

भावार्थ.–हे जीव! आ अशाश्वता देहवडे परलोकमां निरंतर सहायकारी एवो धर्म उपार्जन थाय छे, तो शुं न परिपूर्ण थयुं? अर्थात् सर्वे परिपूर्ण थयुं. एटले घणो महोटो लाभ मल्यो, एम जाणवुं. तेमज आ मलमूत्र भरेला देहवडे निर्मल एवो जिनधर्म उपार्जन थाय तो, शुं परिपूर्ण लाभ न मल्यो कहेवाय? अर्थात् जगत्मां जेटला लाभ कहेवाय छे, ते सर्वे लाभ मली चूक्याज कहेवाय. तेमज रोगादिकने आधीन एवा देहवडे जो स्वाधीन एवो जिनधर्म मले, तो शुं एने कांइ पण मलवानी खामी रही कहेवाय? अर्थात् नज कहेवाय. ते कह्युं छे के,–

चिन्तारत्नमनर्घ्यं चेत्प्राप्यते काचसंचयैः ॥
रेणुना चेद्धिरण्यं चेत्सुधाब्धिर्नीरबिन्दुना ॥ १ ॥
गृहेण यदि साम्राज्यं देहेन सुकृतं यदि ॥
कस्तदा तन्न गृह्णीयात्तत्त्वानत्त्वविचारकः ॥ २ ॥ युग्मम् ॥

करे? तथा
चना ककडा साटे, अमूल्य एवा चिंतामणि रत्नने कोण न ग्रहण करे? तथा पाणीनो बिंदु आपीने अमृतना
धूल आपीने सोनुं कोण न ग्रहण करे? तथा पोताने रहेवानुं कुंपरु आपीने चक्रवर्त्तिनुं
समुद्रने कोण न ग्रहण करे? अर्थात् तत्त्वातत्त्वना विचारनार तो तरतज ग्रहण
राज्य कोण न ग्रहण करे? अर्थात् तत्त्वातत्त्वना विचारनार तो तरतज ग्रहण
करे. तेवीज रीते आ मलमूत्रादिके करीने भरपूर एवा देहवडे पूर्वे कहेला
चिंतामणीरत्न समान जैनधर्मने कोण न ग्रहण करे? अर्थात् जे महामूर्ख
होय तेज न ग्रहण करे. ॥ १ ॥ २ ॥

एवी रीते विचारीने आ महामलिन एवा शरीर उपरथी मोह उतारीने,
जेम बने तेम शुद्ध एवा धर्मने ग्रहण करवु. ॥ ९४ ॥

यथा चिंतामणिरत्नं सुलभं न निश्चये भवति तुच्छविभवानां अल्पपुण्यानां

जह चिंतामणिरयणं । सुलहं न हु होइ तुच्छविहवाणं ॥

गुणविभववर्जितानां जीवाना तथा धर्मरत्नमपि

गुणविहववज्जियाणं । जियाण तह धम्मरयणंपि ॥९५॥

अर्थ.—हे जीव! (तुच्छविहवाणं के०) तुच्छ विभववालाने (जह के०) जेम (चिंतामणिरयणं के०) चिंतामणि रत्न जे ते (सुलहं के०) सुलभ एवुं (न हु होइ के०) नज होय (तह के०) तेम (गुणविहववज्जियाणं के०) गुण रूप वैभवे करीने रहित एवा (जियाण के०) जीवोने (धम्मरयणंपि के०) धर्मरत्न जे ते पण, सुलभ न होय. ॥ ९५ ॥

भावार्थ.—तुच्छ विभववाला जीवोने एटले पशुपाल जेवा स्वल्प पुण्यवाला प्राणियोने, जेम चिंतामणि रत्न सुखे पामवा जोग्य न होय, अर्थात् पुण्यहीन जीवो, जेम चिंतामणि रत्न पामी शके नही, तेम सम्यक्त्वादि गुणरूप विभवे करीने रहित एवा प्राणियो, शुद्ध धर्मरूप रत्नने पामी शके नही. जे जयदेव कुमारनी पेठे घणा पुण्यरूप गुणोए करीने भरेला होय, तेज प्राणियो, आ मनुष्यगतिने विषे चिंतामणि रत्नसमान सद्धर्म प्रत्ये पामे छे ॥ ९५ ॥

कथा ८ मी.

इहां पशुपाल अने जयदेवनु वृत्तांत आ नीचे प्रमाणे.

हस्तिनापुर नगरने विषे नागदेव नामा शेठनी वसुंधरा नार्यानी कूखमां उत्पन्न थएलो जयदेव नामे पुत्र हतो, तेणे बार वर्ष सूधी रत्ननी परीक्षानो अभ्यास कर्यो. त्यार पछी ते शास्त्रना अनुसारे महा प्रभाववालुं चिंतामणि रत्न जाणीने बीजा मणियोने पथरातुल्य गणीने तेज चिंतामणि रत्नने मेलववा माटे सर्व नगरने विषे हाट हाट अने घर घर प्रत्ये भमतो हतो; परंतु ते रत्न क्यांहि पण पाम्यो नही. त्यारे खेद पामीने माता पिताने कहेतो हवो के, म्हारुं चित्त चिंतामणी रत्नने विषे लाग्यु छे, माटे हुं तेने अर्थे बीजे ठेकाणे जइश. त्यारे माता पिताए कह्युं. हे पुत्र! आतो निश्चे कल्पनाज छे. परंतु परमार्थ थकी चिंतामणी नथी. ते कारण माटे तुं पोतानी खुशी प्रमाणे बीजां रत्नोथी व्यापार कर. एवी रीते बहु कह्युं, परंतु जयदेव, चिंतामणी पामवानो निश्चय करीने हस्तिनापुरथी नीकलीने घणा पर्वत, नगर, गाम,

खाण, करबट, पत्तन, समुद्रतीर एटला स्थानकोने विषे ते चिंतामणीने खोलतो सतो घणा काल जम्यो; परंतु क्यांहि ते रत्न पाम्यो नही. पठी उदास मनवालो थइने पोताना मनमां विचार करवा लाग्यो के, शुं! आ चिंतामणी रत्न साचुं ठे? के जूठुं ठे? जे माटे क्यांहि पण देखवामां आवतुं नथी!! अथवा शास्त्रमां कहेलुं ते मणिनुं ठतापणुं फेरफार न होय; माटे क्यांहि पण हशे. एवो निश्चय करीने फरीने पण घणी मणिनी खाणो जोतो सतो ते रत्ननी घणी खोल करवा लाग्यो. त्यार पठी एक दहाडो कोइ वृद्ध पुरुषे तेने कह्युं के, हे जड! इहां एक मणीनी खाण ठे, तेने विषे जे पुण्यवंत प्राणी होय, ते चिंतामणी पामे. पठो जयदेव तेना वचनथी त्यां जइने चिंतामणी खोलवा लाग्यो. ते अवसरे त्यां एक मंदबुद्धिवाला पशुपालना हाथमां गोल आकारवालो पथरो देखीने ते पथराने शास्त्रमां कहेला लक्षणोये करीने चिंतामणी जाणीने, ते जयदेवे ते पशुपालनी पासे माग्यो. त्यारे पशुपाले कह्युं. तमारे आ पथरानुं शुं काम ठे? जयदेवे कह्युं. हुं म्हारे घेर जइने ठो-

करांतुने रमवा आपीश. पछी पशुपाले कह्युं इहां आवा घणा पथरा पड्या छे, ते तमे पोतेज केम लेता नथी? जयदेव बोल्यो. हमणां महारे घेर जावानी उतावल छे, माटे एज मने आप्य तुं इहांथी बीजो पामीश. एवी रीते कह्युं, तोपण ते पशुपाले परने उपकार करवाना स्वभावे रहितपणे करीने तेने न आप्यो. पछी जयदेवे उपकारबुद्धिये करीने तेने कह्युं. हे जड! जो तुं मने नथी आपतो, तो तुं पोतेज ए चिंतामणी रत्ननुं आराधन कर्य. जेथी आ चिंतामणी तने पण वांछित फल आपे. त्यारे पशुपाले कह्युं. जो आ चिंतामणी साचु छे, तो महारु चिंतवन करेलुं बहु बोरडीना फलनुं चूरणादिक शीघ्र आपो. त्यारे लगारेक हसीने जयदेवे कह्युं. अहो! एम न विचारीये. त्रण उपवास करीने संध्या समये ए मणिने शुद्ध पाणीथी पखालीने शुद्ध भूमिये उंचे स्थानके स्थापन करीने चंदन, बरास, फूलादिकवडे पूजीने अने वली नमस्कार करीने पछी एनी आगल जे पोताने इष्ट होय, ते चिंतवन करीए, ते सर्व पण प्रातःकालमां पामीये. ए प्रकारे सांभलीने ते पशुपाल पो-

तानी बोकडियोना समूहने लेइने गामना सन्मुख गयो. त्यार पछी जयदेवे निश्चय कर्यो के, पुण्यरहित एवा आना हाथमां आ चिंतामणी रत्न नहो रहे, एम विचारीने जयदेव पण तेनी पूंठे चाल्यो. हवे पशुपाल मार्गने विषे चालतो सतो कहेवा लाग्यो के, हे मणे! हमणां आ बोकडियो वेचीने वरास इत्यादिक लावीने तहारी पूजा करीश. नहारे पण महारो चिंतित अर्थ पूरवाने विषे उद्यम करवो. वली हे मणे! हजी गाम पण छेटे छे, माटे मार्गमां कांइक कथा कहे. अने जो तुं न जाणतो होय तो हुं तने कहुं. तुं सांभल्य. एक नगरने विषे एक हाथनुं देहेरुं, अने तेमां चार हाथना देव छे. ए प्रकारे वारंवार मणिनी आगल कह्युं, तोपण ते मणि बोलतो नथी. तेटलामां ते मूर्ख, रोष चढावीने ते मणिने कहेतो हवो. अरे! जो तुं हुंकारो पण आपतो नथी, तो वांछित अर्थ निष्पन्न करवाने विषे तहारी शी आशा! अथवा तहारु नाम चिंतामणी ए साचुं छे. जूठुं नथी. केम के, तने पाम्यो त्यांथी मांडीने महारा मननी चिंता जती नथी!! वली जे हुं राव अने छाश विना

क्षणमात्र पण रही न शकुं, ते हुं तह्मारा माटे करवा, मांड्या एवा त्रण उपवासे करीनेज मरण पामुं. ते माटे एम मानुं छुं के, आ वाणियाये मने मारवाने माटे तह्मारुं वर्णन कर्युं जणाय छे। ते माटे तुं त्यां जा. के, ज्यां फरीने मह्मारे देखवो न पडे एम कहीने तेणे ते मणिने छेटे नांखी दीधो. ते अवसरे जयदेवे आनंद पामीने तत्काल नमस्कार करीने चिंतामणी ग्रहण करीने, संपूर्ण थयो छे मनोरथ ते जेनो एवो सतो पोताना नगरने सन्मुख चाल्यो. मार्गमा महापुर नगरने विषे मणिना प्रभावथी जेने घणुं द्रव्य प्राप्त थयुं छे एवो ते कुमार सुबुद्धि शेठनी रत्नवती नामे पुत्री तेने परणीने बहु परिवार सहित हस्तिनापुर नगरे आव्यो. आवीने पोताना माता पिताने पगे लाग्यो. ते अवसरे तेवी समृद्धि सहित तेने जोइने माता पिता आनंद पाम्यां, अने तेनी प्रसंसा करवा लाग्यां. अने कुटुंबी लोको तेनु सन्मान करवा लाग्यां. अने बीजा लोको पण तेनी स्तवना करवा लाग्या. पोते जावजीव सूधी सुखी थयो. ए प्रकारे धर्मरूप रत्ननी प्राप्तिने विषे पशुपाल अने जयदेवनो उपनय कह्यो.

यथा दृष्टिसंयोगः न भवति जात्यंधानां जीवानां
जह दिठ्ठीसंजोगो । न होइ जच्चंधयाण जीवाणं ॥
तथा जिनमतसंयोगः न भवति मिथ्यात्वेन अंधानां जीवानां
तह जिणमयसंजोगो । न होइ मिच्छंधजीवाणं ॥९६॥

अर्थ.–(जह के०) जेम (जच्चंधयाण के०) जन्माराथीज अंध एवा (जीवाणं के०) जीव जे तेमने (दिठ्ठीसंजोगो के०) दृष्टिनो संयोग जे ते. एटले आंखे करीने देखवुं (न होइ के०) न होय. (तह के०) तेम (मिच्छंधजीवाणं के०) मिथ्यात्वे करीने आंधला एवा जीवोने (जिणमयसंजोगो के०) जिनमतनो संयोग जे ते. एटले जिनमतनी प्राप्ति (न होइ के०) न होय. ॥९६॥

भावार्थ.–जेम जन्माराथी अंध थएला पुरुषोने स्थूल पदार्थ पण देखवामां आवतो नथी, तेम मिथ्यात्वरूप कुवासनाये करीने विवेकरूप चक्षुए रहित थएला जीवोने पण, जिनशासनरूप सूर्य दीठामां आवतो नथी. एटले जिनशासननी प्राप्ति नथी. ॥ ९६ ॥

मत्यक्ष अनंतगणे जिनेंद्रधर्मे न दोषलेशोपि

पच्चरकम अणंतगुणे । जिणिंदधम्मे न दोसलेसोवि ॥

तथापि निश्चये अज्ञानेन अधाः न रमते कदापि तस्मिनजिनमते जीवाः

तहवि हु अन्नाणंधा । न रमंति कयावि तंमि जिया॥८७॥

अर्थ –(पच्चरकं के०) प्रत्यक्ष प्रमाणे करीने सिद्ध एवो, अने (अणंतगुणे के०) अनंता छे गुण ते जेने विषे एवो (जिणिंदधम्मे के०) जिनेंद्रनो धर्म तेने विषे (दोसलेसोवि के०) अपयश प्रमुख दोषनो लेश पण (न के०) नथी. (तहवि के०) तोयपण (अन्नाणंधा के०) अज्ञाने करीने आंधला एवा (जिया के०) जीव जे ते (हु के०) निश्चे (तंमि के०) ते जिनेंद्रभाषित धर्मने विषे (कयावि के०) क्यारे पण. एटले कोइ वखत पण (न रमंति के०) नथी रमता. एटले नथी जोडाता ' ॥ ८७ ॥

भावार्थ.—आ लोकने विषे यश, अने परलोकने विषे स्वर्ग तथा मोक्षनां सुख आपवारूप गुणवाला, अने जेने विषे कांइ पण दोष नथी एवा, श्री

जिनेंद्रधर्मने प्रत्यक्षपणे देखे छे, तोयपण अज्ञाने करीने आंधला एवा जे पुरुषो, ते जेम जे वस्तु छे, तेम ते वस्तुने जणावनार एवा श्री जिनधर्मने अंगीकार नथी करता. ॥ ૯૭ ॥

मिथ्यात्वे अनन्तदोषाः प्रकटा दृश्यन्ते न अपि च गुणलेशः

मिच्छे अणंतदोसा । पयडा दीसंति न वि य गुणलेसो ॥

तथापि च तं एव जीवाः हीति विस्मये मोहान्धाः निषेवते

तहविय तं चेव जिया । ही मोहंधा निसेवंति ॥૯૮॥

अर्थ.—(मिच्छे के०) मिथ्यात्वने विषे (पयडा के०) प्रकट एवा (अणंतदोसा के०) अनंत दोष जे ते (दीसंति के०) देखाय छे. (य के०) वली. तेमां (गुणलेसो वि के०) गुणनो लेशमात्र पण (न के०) नथी (तहविय के०) तोय पण (मोहंधा के०) मोहे करीने आंधला एवा (जिया के०) जीव जे ते (तं चेव के०) ते मिथ्यात्वनेज (निसेवंति के०) सेवे छे. ते (ही के०) निश्चे घणुंज आश्चर्य छे!!! ॥ ૯૮ ॥

भावार्थ —कुगुरु कुदेव अने कुधर्म तेमनो अंगीकार करवारूप अध्यव-
सायने विषे एटले मिथ्यात्वने विषे नरकपातादिक अनंत दोष प्रकट दे-
खाय छे, पण तेमां गुणनो तो लवलेश पण देखातो नथी. तोयपण मोहे क-
रीने अंध थएला जीवो, ते मिथ्यात्वनोज आश्रय करे छे. एटले ते मिथ्या-
त्वनेज अंगीकार करे छे. परंतु जिनधर्मने अंगीकार नथी करता, ते घणुंज
खेदकारक छे. ॥ ९८ ॥

धिक्धिक् तत् तेषां नराणां विज्ञाने शिल्पे तथा गुणेषु कुशलत्वमत्

धिद्धी ताण नराणं । विन्नाणे तह गुणेसु कुसलत्तं ॥

सुखरूपे सत्यरूपे धर्मरत्ने सुपरीक्षा ये न जानंति

सुहसच्चधम्मरयणे । सुपरिक्खं जे न जाणंति ॥ ९९ ॥

अर्थ.—(सुहसच्चधम्मरयणे के०) सुखकारी अने सत्य एवा धर्मरूप
रत्नने विषे (जे के०) जे पुरुषो (सुपरिक्ख के०) भली रीते परीक्षाने (न जा-

णंति के०) नथी जाणता. अर्थात् नथी जाणी शकता, (ताणं के०) ते (नराणं के०) पुरुषोना (विन्नाणे के०) विज्ञानने विषे (तह के०) तथा (गुणेसु के०) गुणने विषे, (कुसलत्तं के०) कुसलपणाने (धिद्धि के०) धिक्कार थाओ! धिक्कार थाओ!! ॥ ७७ ॥

जावार्थ.—जगत्ने विषे जे पुरुषोनुं शिल्पचातुर्य, कलाकौशल्य, औदार्य तथा शौर्य धैर्यादिकने विषे कुशलपणुं घणुंज वखणाय छे, एटले रत्नादिकनी परीक्षा करवामां घणा डाह्या कहेवाय छे, ते पुरुषो सुखकारी अने सत्य एवा धर्मरूप रत्ननी परीक्षा, जो न करी शक्या, तो तेमना सघला डहापणपणाने अतिशे धिक्कार थाओ!! धिक्कार थाओ!!! ते उपर शास्त्रमां कह्युं छे के, बहोतेर कलामां कुशल एवा पंडित पुरुषो होय, तोपण जो तेमणे सर्व कलामां श्रेष्ठ एवी जे धर्मनी कला नथी जाणी, तो ते निश्चे अपंडितज जाणवा. माटे सर्व परीक्षा करतां धर्मरूप रत्ननी परीक्षा करवी, तेज श्रेष्ठ परीक्षा छे. ॥ ७७ ॥

॥ अनुष्टुप् वृत्तम् ॥

जिनधर्मः अय जीवानां अपूर्वः कल्पपादपः

जिणधम्मो ऽयं जीवाणं । अप्पुवो कप्पपायवो ॥

स्वर्गापवर्गसुखानां फलाना दायकः अय

सग्गापवग्गसुक्खाणं । फलाणं दायगो इमो ॥ १०० ॥

अर्थ.-(अयं के०) आ (जिणधम्मो के०) जिनधर्म जे ते (जिवाणं के०) जीवोने (अप्पुवो के०) अपूर्व एटले अप्रसिद्ध एवो (कप्पपायवो के०) कल्पवृक्ष छे. केम के, (इमो के०) ए जिनधर्मरूप कल्पवृक्ष जे ते (सग्गापवग्गसुक्खाणं के०) स्वर्ग एटले देवलोक अने अपवर्ग एटले मोक्ष तेना सुखरूप (फलाणं के०) फलनो (दाइगो के०) आपनारो छे. ॥ १०० ॥

जावार्थ -आ जिनधर्मरूप कल्पवृक्ष अपूर्व छे. एटले प्रसिद्ध कल्पवृक्ष तो, फक्त आ लोकने विषे रहेलां पुजलिक सुखनेज आपनार छे. परंतु आ धर्मरूप कल्पवृक्ष तो, स्वर्गादिक फलने तथा मोक्ष फलने आपनार छे. माटे

अपूर्व कल्पवृक्ष कह्यो. एवुं जाणीने तेनोज आश्रय करवो. ॥ १०० ॥

धर्मः बंधः सुमित्रं च धर्मः च परमः गुरुः

धम्मो बंधु सुमित्तो य । धम्मो य परमो गुरु ॥

मोक्षमार्गप्रवृत्तानां धर्मः परमःस्यंदनःरथः

मुक्खमग्गपयट्टाणं । धम्मो परमसंदणो ॥१०१॥

अर्थ.—रे जीव! (धम्मो के०) आ जिनधर्म जे ते (बंधु के०) बंधु (भाइ) समान छे. (य के०) वली (सुमित्तो के०) सारा मित्र समान छे (य के०) वली (धम्मो के०) धर्म जे ते (परमो गुरु के०) उत्कृष्ट गुरु समान छे. वली ते (धम्मो के०) धर्म जे ते (मुक्खमग्गपयट्टाण के०) मोक्ष मार्गने विषे प्रवर्त्तेला पुरुषोने (परमसंदणो के०) उत्कृष्ट रथ समान छे. ॥ १०१ ॥

भावार्थ.—जेम आपद् कालने विषे भाइ सहायता करे छे, तेम संसाररूप आपद्कालमां, आ जिनधर्म पण सहायता करे छे; माटे भाइ समान छे. तथा सारो मित्र जेम हितकारी अर्थने मेलवी आपवाथी सुख करे

छे, तेम आ धर्मरूप मित्र पण मनोवांछित सुख मेलवी आपवाथी सुमित्र समान छे. तथा गुरु जेम असत् मार्गथी पाछो वाले छे, तेम आ जिनधर्म पण, नरक तिर्यंचादिक दुर्गतिमा जवाथी पाछो वाले छे. माटे उत्कृष्ट गुरुसमान छे. तथा रथे करीने जेम मार्गमा सुखे सुखे जवाय छे, तेम धर्मरूप रथे करीने मोक्ष मार्गमां सुखे सुखे जइ शकाय छे. माटे धर्मने परम रथ समान कह्यो छे. एवु जाणीने आवा जैनधर्मने विषे उद्यम करवो. ॥ १०१ ॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

चतसृणांगतीनामान्यनंतानिदुःखानितान्येवानलस्तेनप्रदीप्तेभवकानने महाभीमे

चउगइणंतदुहानल । पलित्तभवकाणणे महाभीमे ॥

सेवस्व रेजीव त्वं जिनवचनं अमृतकुंभसमम्

सेवसु रेजीव तुमं । जिणवयणं अमियकुंभसमं ॥१०२॥

अर्थ.–(महाभीमे के०) महा भयंकर एवुं (चउगइणंतदुहानल के०) च्यार गतिमां रहेलां एवां अनंतां दुःखरुप महोटा अग्निये करीने (पलित्त

नवकाणणे के०) लागतुं एवुं जे संसाररूप वन, तेने विषे (रेजीव के०) हे जीव! (तुमं के०) तुं (अमियकुंडसमं के०) अमृतना कुंड समान (जिणवयणं के०) जिनराजना वचनने (सेवसु के०) सेवन कस्य. एटले सिद्धांतमां कहेला अनुष्ठानने विधिसहित अंगीकार कस्य. ॥ १०२ ॥

भावार्थ.–आ संसाररूप भयंकर दावानलथी दाझेलो एवो जे तुं, ते जिन वचनरूप अमृतना कुंडमां मग्न था. अर्थात् रूडा अनुष्ठानने ग्रहण कस्य. जेथी तने अपूर्व सुखशांति थशे. ॥ १०२ ॥

विषमे भवएवमरुदेशे अनंतदुःखान्येवग्रीष्मतापस्तेनसंतप्ते
विसमे भवमरुदेसे । अणंतदुहगिम्हतावसंतत्ते ॥
जिनधर्मएवकल्पवृक्षस्तं स्मर त्वं हेजीव शिवसुखदं
जिणधम्मकप्परुक्खं । सरसु तुमं जीव सिवसुहदं ॥१०३॥

अर्थ.–(जीव के०) हे जीव! (विसमे के०) विषम एटले चालनारने दुःख कारी एवा, अने (अणंतदुहगिम्हतावसंतत्ते के०) अनंतां दुःखरूप ग्रीष्मऋ-

तुना तापवडे सारी पेठे तपेला एवा (नवमरुदेसे के०) संसाररूप मारवाड दे शने विषे (सिवसुहदं के०) मोक्ष सुखने आपनार एवा (जिणधम्मकप्परुरक के०) जिनधर्मरूप कल्पवृक्षने (तुमं के०) तु (सरसु के०) आश्रय कर. (आ जग्याये टीकाकारे कल्पवृक्षनुं स्मरण कस्य. एवो अर्थ कस्यो ठे, ते विचारवा योग्य ठे) ॥ १०३ ॥

नावार्थ.—हे जीव ! संसारनां अनेक दुःखरूप मारवाड देशनी तपेली रेती, तेमा भ्रमण करता प्राणियोने महोटा नाग्ये प्राप्त थयेलो जिनधर्मरूप कल्पवृक्ष, तेज आश्रय करवायोग्य ठे. के, जेथी सकल वांछित सुखनी सिद्धि थाय ठे. ॥ १०३ ॥

किं बहुना जिनधर्मे यतितव्यं यथा स्वात्मा नवोदधिं घोर

किं बहुणा जिणधम्मे । जइयव्वं जह नवोदहिं घोरं ॥

लघु शीघ्र तीर्त्वा अनंतसुखं लनते जीवः शाश्वत स्थानं

लहु तरियंम णंतसुहं । लहइ जिउ सासय ठाणं ॥१०४॥

अर्थ.—हे आत्मन्! (किं वहुणा के०) घणुं कहेवे करीने शुं! ते प्रकारे (जिणधम्मे के०) जिनधर्मने विषे (जइयव्वं के०) यत्न करवो. (जह के०) जेम (जिव के०) जीव जे ते (घोरं के०) जयानक एवा (जवोदहिं के०) संसाररूप समुद्रने (लहु के०) शीघ्रपणे (तरियं के०) तरीने (अणंतसुहं के०) अनंतु ठे सुख ते जेने विषे एवुं (सासयं ठाणं के०) शाश्वतु स्थान एटले मोक्ष, तेने (लहइ के०) पामे. ॥ १०४ ॥

जावार्थ.—हे जव्य जीवो! आखा ग्रंथनो सारमां सार एटलोज कहेवानो ठे के, जिनधर्मने विषे प्रमाद रहितपणे प्रयत्न करो. के, जेथी तमने मोक्षनुं शाश्वतुं सुख प्राप्त थाय. ते सुखनुं वर्णन थइ शके तेम नथी, तेम ठतां जो तेना स्वरूपने जाणवानी मरजी होय तो श्री आचारांगजी सूत्रना पांचमा लोकसार नामा अध्ययनमां जोइ लेज्यो. ॥ १०४ ॥

आ ग्रंथना ७६ मा तथा ७ए मा पानानी पुंठिमां जणाव्युं छे के सागरोपमनुं तथा पुद्गलपरावर्त्तननुं स्वरूप ग्रंथने अंते जणावी शुं. ते ते इहा जणावीए छीए.

अति सूक्ष्मकालने एक समय कहे छे. तेवा असंख्याता समये एक आवली थाय. तेवी (१६७७७२१६) एक क्रोड सडसठ लाख शित्तोतेरहजार बशें ने सोल आवलीये, एक मुहूर्त्त थाय छे. तेवा त्रीश मुहूर्त्तें एक अहोरात्रीरूप दिवस थाय छे तेवा पंदर अहोरात्रीए एक पखवाडियुं थाय छे. तेवा बे पखवाडिये एक महिनो थाय छे. तेवा बार महिने एक वर्ष थाय छे. तेवा असंख्याता कोडाकोडी वर्षे एक पल्योपम थाय छे. तेवा दश कोडाकोडि पल्योपमे एक अद्धा सागरोपम थाय. ॥ इति सागरोपम प्रमाणम्. ॥

---

१ इहा पल्योपम त्रण प्रकारना छे. ते कहे छे. १ उद्धार पल्योपम २ अद्धा पल्योपम ३ क्षेत्र पल्योपम तेमा वली एकेकना बादर अने सूक्ष्म एवा बे भेद छे तेमाना अद्धा पल्यो

एज रीते एटले पूर्वे कह्या तेवा दश कोडाकोडि सागरोपमे, उत्सर्पिणी अने वीजा दश कोडाकोडि सागरोपमे, अवसर्पिणी थाय. ए बे मलीने वीश

पमनु स्वरूप जणावीए छीए केम के, आ बादर अद्धा पल्योपमे करीनेज जीवोना आउखा कायस्थिति, कर्मस्थिति, पुद्गलस्थिति आदिकनुं प्रमाण गणाय छे माटे, ते अद्धा पल्योपमना पण सूक्ष्म अने बादर एवा बे भेद छे, तेमा प्रथम बादर अद्धा पल्योपमनुं स्वरूप कहीए छीए

देवकुरु उत्तरकुरु क्षेत्रमा जन्मेला जुगलियानः वाल ते एवा के, जे जुगलने जन्मे एक बे यावत् सात दिवस थया होय, तेवा जुगलियाना केश (वाल) लेइने तेना एवा ककडा करवा के, ते ककडानो बीजो ककडो थइ शके नहीं. तेवा वालाग्रने च्यार गाउनो लांबो, च्यार गाउनो पहोलो अने च्यार गाउनो ऊंडो एवा कूवामा ते वालाग्रने एवा ठांशीठांशीने भरीये के तेना उपर थइने चक्रवर्त्तिनुं सैन्य चाले, तोपण ते वालाग्र हाली शके नही तथा अग्निये बली शके नही, तथा पाणीए करी भींजाय नहीं एटले तेनी अंदर पाणी उतरी शके नही तथा वायरे करी ते वालाग्र उडी शके नहीं, एवा ठांशी ठाशीने भर्या होय, पछी ते वालाग्रनो एकेको ककडो सो सो वर्षे काढीए, ते काढता काढता ज्यारे ते कुवो त माम खाली थाय, त्यारे एक अद्धा बादर पल्योपम थाय. तेना संख्याता कोडाकोडि वर्ष

कोडाकोडि सागरोपमें, एक कालचक्र थाय. एवा अनंता कालचक्रे एक पुद्गल परावर्त्तन थाय. ॥ इति पुद्गलपरावर्त्तन प्रमाणम्. ॥

थाय आ दृष्टांत कथनमात्र छे केम के, आ प्रमाण गणत्रीमा आवतुं नथी गणत्रीमा तो
सूक्ष्म अद्धा पल्योपम आवे छे तेनु स्वरूप नीचे कहीए छीए

पूर्वे कह्या एवा जुगलियाना एकेका वालाग्रना, असंख्याता खंड कल्पवा ते वालाग्रना
खंडे करी पूर्वे कह्या प्रमाणे, ते कूवा ठांशी ठांशीने भरीये पछी तेमांथी पूर्वनी पेठे एकेको
वालनो कटको सो सो वर्षे काढीए पछी ज्यारे ते कुवो तमाम खाली थाय, त्यारे एक सूक्ष्म
अद्धा पल्योपम थाय तेवा असंख्याता कोडाकोडी वर्षे थाय तेवा दश कोडाकोडी भाग
रोपमे एक अद्धा सागरोपम थाय. एवी रीतना सागरोपमनु प्रमाण आ जगाए जाणवु आ
वार्त्तानो विशेष विस्तार श्री अनुयोगद्वार सूत्रमा तथा पांचमा कर्म ग्रंथमा छे त्यांथी विस्ता
रना अर्थिये जोइ लेवु

આ ગ્રંથનો બાળાવબોધ કરનાર કહે છે કે,--

॥ उपजाति वृत्तम् ॥

प्रबन्धचिन्तामणि, धर्मबिन्दु । श्रीहारिभद्राष्टकसंघपट्टाः ॥
भाषान्तरेणाभियुता यतः स्युः । सोयं प्रभावो मयि संघदृष्टेः ॥ १ ॥

॥ अनुष्टुप् वृत्तम् ॥

मागधी संस्कृतेऽकारिरम्भामञ्जरी नाटिका ॥
जयतिहुयणस्तोत्रे ज्ञानसारे तु गौर्जरी ॥ २ ॥

॥ इति श्री जैनीय अध्यापक, शास्त्री रामचंद्र दीनानाथ विरचित श्री वैराग्यशतकनो दंडान्वय सहित बालावबोध समाप्त. ॥

આ અમૂલ્ય ગ્રંથની ઉપરા ઉપરી માગણી થવાથી આવૃત્તિ ચોથી
પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે.

ફક્ત ૧૦૦૦ નકલ.

સૂચના.

આ ગ્રંથમાં પ્રસિદ્ધકર્તાના શિક્કા શિવાયની કોઇ પણ કૉપી (નકલ) વેચાતી કોઇપણ ઠેકાણે જણાશે તેના ઉપર ઘટતા ઇલાજો લેવામાં આવશે.

પુસ્તક મળવાનાં ઠેકાણાં.

અમદાવાદ—પ્રસિદ્ધકર્તા પાસેથી.
„ —રાજનગર પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ તથા જાણીતા તમામ બુકસેલરો પાસેથી
„ —શા. બાલાભાઇ છગનલાલ પાસેથી. ઠે. કીકાભટની પોળ.

મુંબાઇ—બંદરમાં. ભીમશી માણેકની દુકાનેથી.

॥जैनीय-वैराग्यशतकं भाषान्तरसहितं॥

॥ समाप्तम् ॥